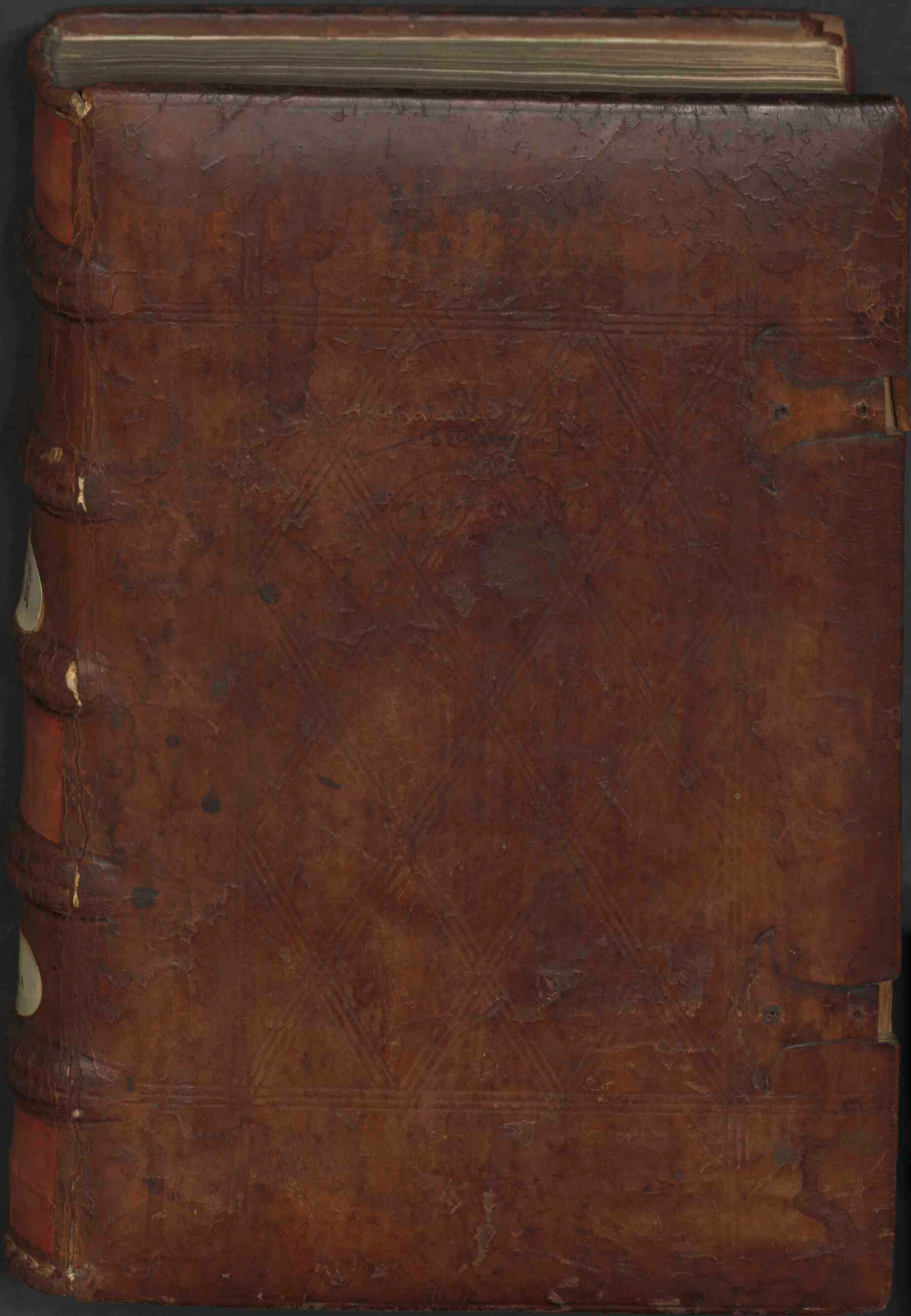

Hystorie ecclesiastice

<https://hdl.handle.net/1874/461471>

Cm

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnode
 - de staartsnode
 - het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:

<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
 - the spine
 - the head edge
 - the fore edge
 - the bottom edge
 - the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

& perfecta in dei pietate munitus. tot tantisque flagitiis ire ob-
 uiam parat. nec difficultas aliqua uictorie fuit. ubi & causa iustior
 & fides purior. & uirtus eminentior habebat. Deiectoque Licinio at-
 que omni memoria tyrannice dominationis ablata. soliditate Romani re-
 gni cum filiis solus obtinuit. Tunc uero status quidem reipublice. equa-
 bili moderatione & censura dignissima Romani nominis habebat.
 In nationibus barbaris metus ingens. In prouincialibus uero me-
 tu deuotio animi maior erat. Quia omnia & tranquilla ab hostibus
 bellisque civilibus. leti securique cuncti mortales pace agitabant. Eccle-
 siarum uero gloria incredibile memoratu est. quanto religiosi Impe-
 ratoris studio adoleuerit. quantaque eius cura etiam erga lapsu indige-
 ntium fuerit. Ardens namque infide dei animus. & benignum ingenium
 atque clemens bonis operibus pascebat. Intantum uero presertim
 rebus bonitas & tranquillitas obtinebat. ut obliuione preteritorum pa-
 reret malorum. Edictis namque frequentibus per omnem locum propositis.
 non solum tyrannicas aduersum christianos depulerat leges. iusque civile
 reddiderat. uerum & priuilegia prima ecclesiis. ac summos hono-
 res sacerdotibus detulit. Ita deo atque hominibus carus. summa Roma-
 ni regni tum religione pura. tum etiam uirtute animi ac moderatione su-
 pra omnes qui prius fuerant procurabat. **Eusebii Cæsariensis**

Historie ecclesiastice. explicit liber viii. *Dele. rufini.*
 Vndeque nobis Eusebius rex in ecclesia gestarum memoriam tra-
 didit. Cetera uero quae usque ad presens tempus per ordinem subsecuta sunt.
 que uel in maioribus litteris reperimus. uel nostra memoria attingit. pa-
 tris religiosi preceptis & in hoc pariter. quam poterimus breuiter
 addemus. Hec etiam decimo libro ecclesiastice historie continentur

Incipiunt capitula libri decimi.

Ca. i. De Arrii herese. Ca. ii. De concilio apud Niceam
 congregato. Ca. iii. De conuersione philosophi dialectici. Ca. iiii.
 De Pafnutio confessore. Ca. v. De Spiridone episcopo & mirabilibus
 eius. Ca. vi. Exemplum fidei Nicene. & statutorum eius. Cap. vii. De
 Helena Constantini matre. Ca. viii. De cruce saluatoris in Iero-
 solimis ab Helena reperta. Ca. iiii. De captiuitate Frumetii
 & Edisii. & de conuersione Indorum per ipsos gesta. Ca. x. De
 conuersione gentis Hyberorum per captiuam facta. Ca. xi. De
 Constantia sorore

Constantia sorore Constantini & probro. per eam fratri insinuat. **cap. xii.**
 De Alexandri & Eusebii & Arrii conflictu. **ca. xiii.**
 De probroso Arrii interitu. **ca. xiiii.** De Athanasio episcopo pri-
 cipis. **cap. xv.** De Constantii imperatoris errore. **cap. xvi.**
 De concilio hereticorum contra Athanasium congregato. **cap. xvii.**
 De exciso brachio Arsenii ceterisque dolis hereticorum in concilio re-
 tentis. **cap. xviii.** De fuga & latebris Athanasii. **cap. xix.**
 Et constans Imperator pro Athanasio patri Constantio scripse-
 rit eumque ecclesie reddi iussit. **cap. xx.** De concilio apud Medio-
 lanum habito & exiliis Eusebii. **ca. xxi.** De Ariminensi con-
 cilio. **ca. xxii.** De Liberio episcopo urbis Rome. **ca. xxiii.** De
 Ierosolymorum & Alexandrie episcopis. **cap. xxiiii.** De ambitio-
 ne episcoporum apud Antiochia. **ca. xxv.** De scismate Arrianorum quod
 intres partes diuisum est. & quidam eorum Eunomiani. alii macedo-
 niani. alii uero permanserit Arriani. **ca. xxvi.** De fine Const-
 antii imperatoris. & ortu Iuliani. **ca. xxvii.** De episcoporum exilio relaxa-
 tis. **ca. xxviii.** De concilio apud Alexandriam sanctorum episcoporum
 & luciferi ab his dissidio. **cap. xxix.** De his que in eodem con-
 cilio statuta sunt. **cap. xxx.** De Eusebio & Hylario atque
 ecclesiarum per eos restitutione. **cap. xxxi.** De scriptis Hylarii.
 ca. xxxii. De persecutionibus Iuliani blandis & callidis. **cap. xxxiii.**
 De seuitia eius erga Athanasium. **cap. xxxiiii.** De fuga rur-
 sum & latebris Athanasii. **cap. xxxv.** De sepulchro martiris
 Babile. **cap. xxxvi.** De Theodoro confessore apud Antio-
 chiam. **cap. xxxvii.** De Iudeorum coadunationibus quae a Iuliano de-
 cepti templum in Ierosolimis reedificabant. **cap. xxxviii.** Ut
 terre motu inibi & igni diuinitus accenso. iudei ab illicitis distur-
 bantur inceptis. **ca. xxxix.** De signis & uirtutibus terrificis. que
 in exitu conuersa sunt iudeorum. **Explicit capla. Incipit liber x.**

Quoniam apud Alexandriam post Achillam qui Petro
 martyri successerat. Alexander sacerdotum suscepisset.
 quia pax nostris & quae apsecutionibus erat. atque ecclesiarum
 gloria confessorum meritis gaudebat. prosperitas regum nostrorum
 domestica contentione

N° 274. l

H fol.
236

RARIORA

Cm

Historia ecclesiastica

Cm

516
f

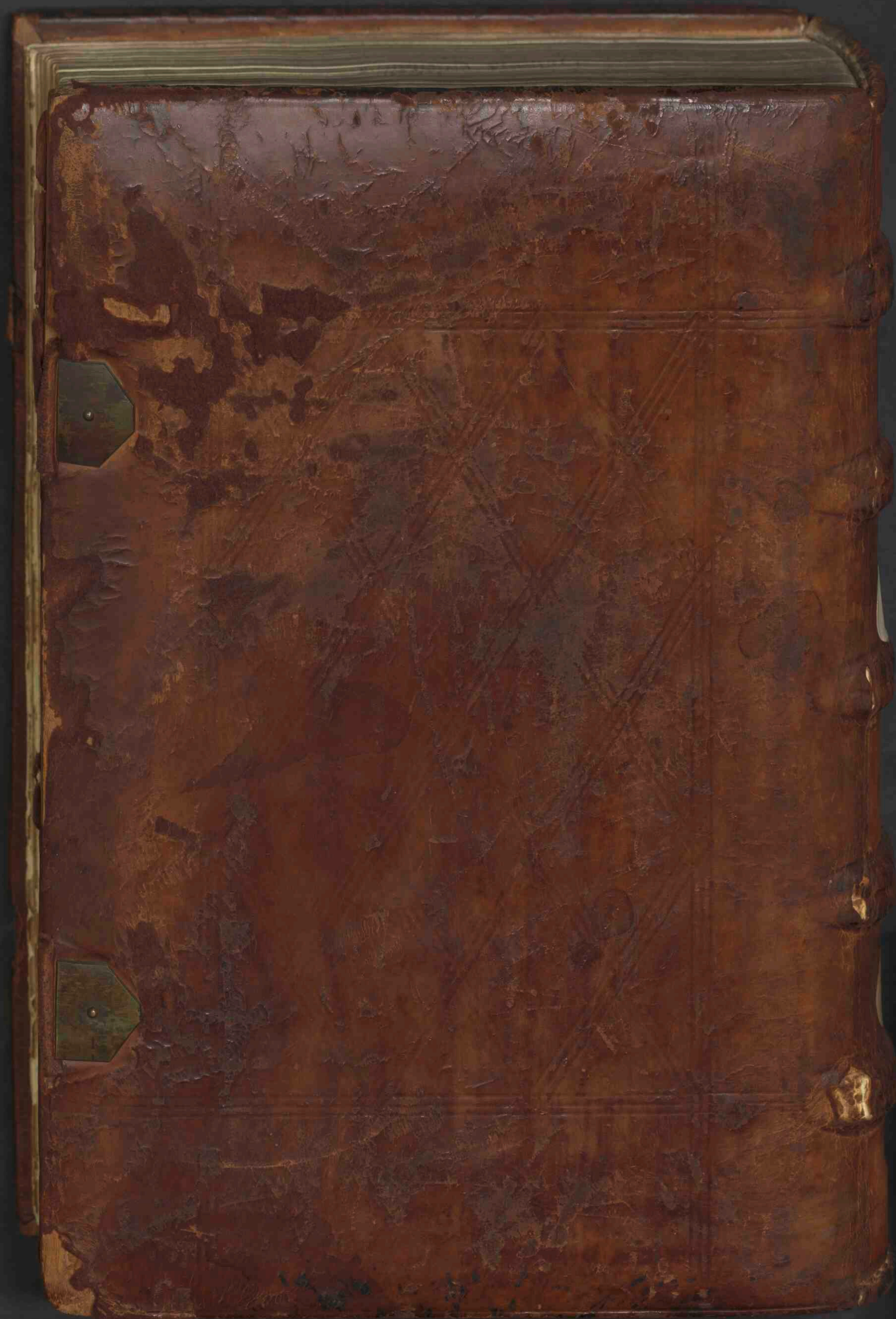
Свѣдѣніе о казенныхъ
доходахъ и расходахъ

за 1860 годъ

Cm

cm

218. Eusebius Pamphilus Caesariensis, Historia ecclesiastica [latine] interprete Rufino. Mantua, Joh. Schall Juli 1479. 2°. H. 2°. 2361

Type 3. — H* 6711. — Peddie II p. 242. — Pell. 4638. — Pr. 6908.

Op het voorplat: „Florentius Thin me possidet”. (Deze was pensionaris van Utrecht, † 1590). Op het schutbl.: „liber Bernardi de haerlem canonici traiectensis”. (Deze was kanunnik van S. Salvator of Oudmunster, in 1524 decretorum doctor” in het Generaal kapittel, vice-deken 1515—1530). Op het 1e blad: „Ex donatione Pollionis”. Zie over hem de aantek. bij nr. 49. — Samengeb. met nr. 192.

192. Corona Mariae virginis. Straatsburg, [Geo Husner c. 1487]. 2°. H. 2°. 2362

Typen 1, 2, 3. — HC* 5746. — BMC I p. 136. — Peddie II p. 198. — Pell. 3989. — Pr. Suppl. II 632 a. — Zie over den drukker: Voulliéme, Zur ältesten Buchdruckergeschichte Strassburgs (Zentralbl. f. Bibliothekswesen, XXXII-1915 p. 309 vlg.)

Op het 1e schutbl.: „Liber Bernardi de harlem canonici traiectensis”. Zie over hem de aantek. bij nr. 218. — Op bl. 1a: „Ex donatione Pollionis”. Zie over hem de aantek. bij nr. 49. — Samengeb. met nr. 218.

Liber Bernardi de harle Ca^a fiertens

16
Ecclesiastica Historica

Ex donat. Pellirius

No 274. i

~~N~~ 92 C

ILLVSTRISSIMO & Inuictissimo Mantuanorum Principi
Frederico Gonzage Iohannes Schallus Herosfeldensis physicus

obsequentissimus.

HVerunt multi Cristianissime princeps priscis nouisq;
temporibus. qui uariis uirtutum generibus. uarios
laudis & glorie gradus adepti sunt. Quidam enim
corporis uiribus & membrorum firmitate subnixi. uel singulari
certamine uel collatis cū hoste signis dimicantes. coronas aliudue
simile uirtutis insigne. seu in olympicis ludis. seu ubi fors tulit.
magna cū laude reportarunt. Sicut Milo. Hercules Mallius Tor
quatus & pleriq; alii. Nonnulli magis animi robore q̄ corporis
utentes. ad ornandam mentem omne studium curamq; uerte
runt. Sed horum quidam soli intelligentie seruientes. & eas uir
tutes tantum que ad intellectum pertinent amplexati. solaq;
speculatione contenti. uoluntatem prestantissimam anime par
tem incultam dimisere. Sicut Demosthenes. & aliquando Salo
mon. Marcus antonius. seuissimus Nero. & horum similes. quo
rum & si doctrinam laudari. mores tamen ac uitam damnari co
gnosimus. Aliqui contemptis intellectus ornamentis. uni uolū
tati uacantes. iusticiam. pietatem. misericordiam. caritatem. cete
rasq; eius generis uirtutes. doctrine rerumq; scientie pretulerunt
Ex horum numero fuere Macharius. Antonius. Paulus primus
heremita. Benedictus. Franciscus. & plures alii. Quorum uitam
& si sanctam ac imitatione dignissimam. rusticam tamen appel
lat Hieronimus. q̄ uersutis hereticorum argumentis responde
re. & succrescentes in agro domini uepres. nesciant euaginato di
uini uerbi mucrone succidere Aliquot etiam licet eorum nume
rus intra minores limites contineatur. utriusq; intellectus scili
cet ac uoluntatis curam gerentes. & utrumq; negotium forti
titer ac animose suscipientes. supra humanum morem euecti. &
immortali deo simillimi sunt effecti. Quales fuere Moyses. Ha
braham. Hermes ter maximus. Pythagoras. Socrates. Cato. Et
hi precipue qui in Christo renati. uerū eterne salutis iter mōstrāte
deo cognouerūt

deo cognouerunt. Istorum multiplicem ac diuinam scientiam :
Istorum illibatissimos mores. & meram uite puritatem contem-
plati. non ad sciendum tantum quod demonum. uerum etiam
ad bene beateq; uiuendū qđ angelorū est. icitamur iducimur ani-
mamur accēdimur. Tales apđ latinos fuere **H**ieronimus **A**ugu-
stinus **A**mbrosius **G**regorius **H**ilarius **L**actātius. & huius inter-
pres libri **R**uffinus **A**quilegiensis presbiter uir grece latineq;
doctissimus. Cuius tam fertile ac habundans ingenium fuit. ut
transferendo magnam grecarum bibliothecarum partem. nostro
rum auribus tradiderit. Tales apud grecos fuere **I**oannes **C**hry-
sostomus **G**regorius **N**azanzenus. magnus **B**asilius. & aliquot
alii. inter quos lucet **E**usebius **C**esaree **P**alestine pontifex. uelut
inter ignes luna minores. Ipse namq; humanorum diuinorumq;
peritissimus extitit. & ut diuus **H**ieronimus in libro de uiris il-
lustribus meminit. cum **P**amphilo martyre a quo quia eius ami-
cicia familiarissime utebatur **P**amphili cognomen accepit. sacro-
rum librorum diligentissimus inuestigator & habitus est & fuit
Hic quom inter preclara uolumina que multa composuit librū
de temporibus edidisset. in quo tempora magis q̄ gesta explicās
ac magnis & ualidis ingenii lacertis totius orbis hystoriam com-
plectens. ad suam usq; idest ad **C**onstantini Imperatoris etatem
scribendo peruenit. Sibi ipsi uisus est non satisfecisse pie cristia-
norum religioni. eius annales cum gentilibus & allophylis breui-
ter & succincte tractando. Propterea doctissimus & sanctissimus
episcopus singulari libro omnia cristianorum facinora texens. ec-
clesiasticam uocauit hystoriam. q̄ ecclesie hoc est congregationis
sancte. quam **P**etrus apostolus genus electum. regale sacerdotiū
& gentem sanctam appellat. acta contineat & seriem. Huius ego
libri multiplicem utilitatem. uberrimam frugem. & modestis
ac piis ingeniis profuturam lectionem intelligens. ignorari eum
& intenebris iacentem. situ blattisq; consumi ferre non potui.
sed instaurari. ac diuino nuper inuenti magisterii beneficio mul-
tiplicari. & uelut ex una uite multis per propagines palmitibus
educatis uineam

educatis uineam conficere curauit. **V**t habeat aliquando cristiana religio pro apocryphis & incertorum ac indignorum auctorum deridendis codicibus. quibus non sine magno ecclesiastice maiestatis detrimento utimur. ac fidelissimos prestatissimi auctoris commentarios. in quibus primeua nostre gentis exordia. & crescentis ecclesie adolescentiam. tanquam in pulcherrimo nitidissimoque speculo. abiectis ineptorum hominum nugis liceat intueri. **N**on pigebit igitur aliquando post belli sudorem. post martium puluerem quo nunc pro **T**usci fortiter animoseque pugnans aspergeris. & crebris uictoriis immortale tibi gentique tue nomen acquiris. librum hunc in manus assumere. cristianorumque principum & pugnacissimorum imperatorum preclara sanctaque facinora relegens. habebis quorum uirtutes mireris. quorum prudentiam ac pietatem imiteris. quorum iclita facta emulari debeas & equare. **S**ic patris antecessorumque tuorum egregiam dignitatem. summam in deum pietatem. precipuam in patriam caritatem. laudatissimam in omnes mansuetudinem & liberalitatem ut cepisti seruare poteris & augere. fiesque iustitia **Z**aleucus. pietate **C**odrus. uictoriae foelicitate **P**ompeius. fortuna **C**aesar. animo **A**lexander. patientia **Q**uintus maximus. **H**orum enim omnium in cristianis Imperatoribus reperiens exemplaria **Q**uorum si ut cepisti fueris assiduis imitator. nec habuit **G**onzaga familia nec habitura est te clario-rem. **V**ale mi inclite princeps & domine & supplicis serui munus exiguum non despexeris. **M**antue apud sanctum **A**lexandrum die. xy. **I**ulii. **M**. cccc. lxxix.

Incipiunt Capitula primi libri hystorie ecclesiastice.

- Q**uod deus & domus & creator oim ac dispensator uniuersorum ipse sit scdm ea que in lege & prophetis scripta sunt. **Cap.i.**
De tempore natiuitatis cristi secundum carnem. **Cap.ii.**
De Iuda Galileo & Theoda. **Cap.iii.**
De Herode q ex alienigenis uenit ad regnum. **Cap.iiii.**
Qd Herodis tempore interrupta sit regum successio secundum danielis propheciam. **Cap.v.**
De diuersitate generationum a Matheo & Luca conscripta & que de his refert Affricanus. **Cap.vi.**
De nece infantium apud Bethelē & magorum presetia. **Ca.vii.**
De cruciatibus ipsius herodis qui necari iussit ifantes. **Ca.viii.**
De crudelitate Herodis quā mortis sue tēpore ppetrauit. **ca.ix.**
De Archelai regno post Herodem. **Cap.x.**
Qd falsa esse acta que iudei proferunt etiam Iosephi testimonio ex consonatione temporum conuincantur. **Cap.xi.**
Qd a pontifice Anna usq ad Chaypham quatuor pontifices fuerint. & singulis annis administrauerint pontificatū. in quibus predicatio cristi completa est. **Cap.xii.**
De Baptista Ioanne testioniū Iosephi. & q asserit eū iustū fuisse & ob eius necē uindictā in iudeos esse prerogatam. **Cap. xiii.**
Testimonium Iosephi de cristo. **Cap.xiiii.**
Narratio de Abagaro rege. & exemplum epistole Abagari ad dominū. & dñi ad ipsum. & eorum que consequenter de Sirorū lingua translata sunt. **Cap.xv.**

Incipiunt Capitula secundi libri.

- D**e uita & institutione apostolorum post ascensionē cristi. **Cap.i.**
Quemadmodum Tyberius de cristo edoctus a Pilato commotus est. **Cap.ii.**
Vt i oēm mūdū breui tēpore diffusa de xpō predicatio ē. **ca.iii.**
Quemadmodū post Tyberiu Gaius Cesar regē iudeorū cōstituit Agrippā. Herodi perpetua pene deportatiōis iposita. **Cap.iiii.**
Vt Philo pro

Vt Philo pro iudeis suscepit legationem ad Gaium	cap. v
Quanta acciderit iudeis graua post temeritatē crucis xpī	ca. vi.
Vt Pilatus quocq; semetipsum morte dampnauit	cap. vii.
De fame temporibus Claudii	cap. viii.
Martyrium Iacobi apostoli.	ca. ix.
Vt Agrippa & Herodes apostolos persecuti diuinam continuo senferunt uindictā	cap. x.
Qd Theoda deprauauerat populū	cap. xi.
De Helena regina Adiabenorū	cap. xii.
De Simone mago	ca. xiii.
De predicatione apostoli Petri apud urbem Romam.	cap. xiiii.
De euangelio secundum Marchum	cap. xv.
Vt prius Marchus per Egiptū cristi notitiā predicauit	cap. xvi.
Qualia de abstinentibus apud Egyptum Filo scribit	ca. xvii.
Quanti ad nos Filonis peruenerint libri	ca. xviii.
Cuiusmodi clades compreserint iudeos ipō die pascalis.	cap. xix.
Qualia etiam sub Nerone Ierosolimis gesta sunt	cap. xx.
De Egyptio cuius actus apostolorum faciūt mētionē	cap. xvi.
Quemadmodum de Iudea Paulus Romam missus in uinculis omni culpa liberatus sit.	cap. xxii.
Vt sit passus Iacobus qui frater domini est dictus	ca. xxiii.
Qd post Marchum primus episcopus Alexandrie ecclesie or- dinatus sit Annianus	ca. xxiiii.
De persecutione Neronis sub quo Paulus ac Petrus pia confes- sione decollati sūt	ca. xxv.
Vt innumeris iudei malis afflicti sunt ac nouissime contra Ro- manos arma mouerunt	ca. xxvi.

Capitula tertii libri

In quibus locis cristum apostoli predicauerunt	cap. i.
Qui primus	

Q ui primus Romanam rexit ecclesiam.	cap. ii.
D e epistolis apostolorum	cap. iii.
D e successionibus apostoli P auli	ca. iiii.
D e iudeorum expugnatione post decem annos.	cap. v.
D e fame que oppressit eos	cap. vi.
D e his que a cristo predicta sunt	cap. vii.
D e portentis ante bellum	cap. viii.
D e Iosepho & quos reliquerit libros	cap. ix.
V t diuinarum meminit scripturarum	cap. x.
Q uemadmodum post Iacobum S ymeon Ierosolimorum rexit ecclesiam.	cap. xi.
V t Vespasianus posteritatem dauid iussit inquiri	cap. xii.
Q uod A lexadrine ciuitati secundus A bilius prefuit.	cap. xiii.
Q uod R ome secundus episcopus A nacletus fuit	cap. xiiii.
V t tertius ab hoc C lemens	cap. xv.
D e epistola C lementis.	cap. xvi.
D e persecutiōe sub D omitiano.	cap. xvii.
D e I oanne apostolo & reuelatione eius	cap. xviii.
Q uemadmodum domitianus posteritatem dauid iussit occidi.	ca. xix.
D e profapia saluatoris.	cap. xx.
Q uod A lexandrinorum ecclesie tertius prefuit C erdos.	cap. xxi.
Q uod A ntiochene ecclesie secundus prefuit I gnatius episcopus.	ca. xxii.
R elatio de I oanne apostolo.	cap. xxiii.
D e ordine euangeliorum.	cap. xxiiii.
D e indubitatis diuinis susceptis ue scripturis.	cap. xxv.
D e M enandro mago.	ca. xxvi.
D e secta E bioniorum	ca. xxvii.
D e C herinto prauae religiōis aīstite	ca. xxviii.
D e N icolao & sectatoribus suis	cap. xxix.
D e his apostolis	

De his apostolis qui non sunt aspernati iura cōubii cap. xxx
De Philippi & Ioannis excessu cap. xxxi
Quēadmodū Simeon Ierosolimorum epūs passus est. cap. xxxii
Vt Traianus cristianos uetuerit inquiri ca. xxxiii.
Quod ecclesiam Romanā quartus rexit Euaristus .cap. xxxiiii.
Vt ter prefuit Ierosolimis Iustus cap. xxxv.
De Ignatio & epistolis eius. cap. xxxvi.
De quibusdā euangelistis & qbus tēporibus eminebāt. ca. xxxvii
De epistola Clemētis aliisq; scripturis & de libris Papie. ca. xxxviii

Capitula quarti libri.

Qui sub imperio Traiani Romanorum uel Alexandrinorum
episcopi fuerint. cap. i.
Qualia sub eodem passi sunt iudei cap. ii.
Qui sub Adriano fidei defensiones scripserint. cap. iii.
Qui sub eodē romanorū alexādrinorūq; fuerūt sacerdotes. ca. iiii.
Episcopi Ierosolimorum ab exordio saluatoris usq; ad tēpora
memorata. cap. v.
Excidium nouissimum iudeorū temporibus Adriani. cap. vi
Qui tēporibus hisdē falsi noīs sciētie p̄cipes extiterūt. cap. vii.
Qui fuerint tunc ecclesiastici scriptores cap. viii.
Epistola Adriani que persecutionē a nr̄is remouerat. cap. ix.
Qui principatu Antonini Romanorum Alexandrinorum ue
fuerint sacerdotes. cap. x
De his qui sub eodē tēpore deuias afferuerūt sectas. ca. xi.
De Iustini defensiōe apud Antoninum. cap. xii.
Epistola Cesaris Antonini ad Alianos pro defēsiōe nr̄orū. ca. xiii
Que de Policarpo discipulo apostolorum ferūtur cap. xiiii.
Vt Policarpus sub Vero aliq; nonnulli Smirne martyrium me
ruit

ruit.

	ca. xv
De martyribus quos Iustinus in suis commemorat libris.	ca. xvi
Que Iustini scripta ad nos usq; peruenerunt	ca. xvii
Qui tunc uiri Romane Alexandrineq; ecclie prefuerunt.	ca. xviii
Qui Antiochium.	ca. xix.
De his qui memoratis temporibus ecclesiastici scriptores eni- tuerunt	cap. xx.
De Egesippo queq; ipse commemorat	cap. xxi.
De dyonysio episcopo corinthiorum uel de eplis eiusdem.	ca. xxii.
De episcopo Theophilo Antiocheno	cap. xxiii
De Modesto.	cap. xxiiii.
De Melitone quosq; ipse commemorat	cap. xxv.
De Apollinare	ca. xxvi.
De Musano	cap. xxvii.
De secta secundum Tatianum	ca. xxviii.
De Bardenadenaso Syro uel scriptis eiusdem	ca. xxix.

Capitula quinti libri.

Quanti & quemadmodum sub Seuerio apud Galliam pro pie- tate subierunt mortem	cap. i.
Vt martyres quamdiu habebantur in uita omnes qui in perse- cutione lapsi sunt reuocabant	cap. ii.
Qualis Attalo apparuit uisio.	ca. iii.
Vt martyres Hyreneum sua comendatione persecutur.	cap. iiii.
Quemadmodum sub Marcho Aurelio Cesare nostrorum precibus exauditis pluuiam prestitit deus.	cap. v.
Enumeratio episcoporum qui fuerunt Rome	cap. vi.
Quod usq; ad illa tempora per fideles miracula fiebant.	ca. vii.
Quemadmodum Hyreneus canonem scripturarum diffinit & de septuaginta	

de septuaginta interpretibus	cap. viii.
Enumeratio sub Comodo sacerdotum	cap. ix.
De Pantheno philosopho	cap. x.
De Clemente Alexandrino	cap. xi.
De episcopis Ierosolimorum	cap. xii.
De Rodone & Martionis secta	cap. xiii.
De Pseudo prophetis catafrigarum	cap. xiiii.
De scismate quod sub Blasto factum est Rome	cap. xy.
Que de montano & pseudo prophetis feruntur	cap. xvi.
De Melchiade & scriptis eius	cap. xvii.
Quanta etiam Apollonius Catafrigas confutatio persequitur	ca. xviii.
Serapionis de secta catafrigarum	cap. xviii.
Que Hyreneus contra hereticos apud urbem Romam discepit	cap. xx.
Quod Rome Apollonius martyrium passus est	cap. xxi.
Qui tunc episcopi nobiles habebantur	cap. xxii.
De pasce questione	ca. xxiii.
De dubitatione que orta est apud Asiam	cap. xxiii.
Vt omnibus una sententia de pasca complacuit	cap. xxv.
Que de Hyrenei scriptis usque ad nos peruenerint	ca. xxvi.
Que etiam ceterorum qui hisdem temporibus floruerunt	ca. xxvii.
De his qui Artemonis introduxerunt sectam qualis moribus fuerit. quoque pacto sacro sanctos libros temerare ausus sit.	ca. xxviii.

Capitula sexti libri.

De persecutioe Seueri	ca. i.
De Origenis a puero institutione.	cap. ii.
De eo quod apuero uerbum domini predicabat.	cap. iii.
Quanti per ipsum docti omnes facti sunt.	cap. iiii.
De Potamiana	

De potamiana	cap .v.
De Clemente Alexandrino	cap.vi.
De Iuda traditore	ca.vii
De his que erga semetipsum gessit Origenes	ca.viii.
de Narcisi mirabilibus	cap.ix
De episcopis Ierosolimorum	cap.x
De Alexandro	cap.xi.
De Serapione & libris eius.	cap .xii.
De libris Clementis	cap.xiii.
De Eracla .	cap.xiiii
Quantum studii fuerit Origenis erga scripturas diuinas	ca.xv
De Symacho interprete.	cap.xvi.
De Ambrosio	cap .xvii.
De episcopis qui tempore Origenis fuerunt	ca.xviii
De Ypoliti libris.	cap .xix.
Quomodo Origenes presbiter factus est.	caa.xx .
Quo Eraclas apud Alexandriam suscepit sacerdotiũ.	ca.xxi.
De persecutione Maximi	cap .xxii.
De ordinatione Fabiani episcopi & de mirabilibus que in ea gesta sunt .	ca .xxiii.
Quanti discipuli fuerunt Origenis .	cap.xxiiii.
De Affricano .	capi .xxv.
De Berillo .	ca.xxvi.
De Philippo .	cap.xxvii
De dyonisio episcopo	ca.xxviii
De Araborum discessione.	cap.xxix.
De Heresi elcheisitarũ.	cap. xxx.
De decio .	capi .xxxi .
De passionibus dyonisi	ca.xxxii
De martyribus qui apud Alexandriam passi sunt	ca.xxxiii
De his que scribit dyonisi	ca.xxxiiii.
De Nouato .	ca.xxxv.
De Serapione	

De Serapione .

cap .xxxvi

De his que ad nouatum scribit dyonisijs .

ca .xxvii

Capitula septimi libri .

De decii & Galieni male gestis rebus .

cap .i.

Qui fuerunt sub ipsis episcopi.

ca .ii.

De Cipriano & q̄ statuerit hereticos rebaptizandos.

cap .iii

Quod dionisius contra sentiat

cap .iiii.

De pace que post persecutionem facta est.

cap .v.

De Hereſe Sabellii.

ca .vi.

De reuelatione que dyonisio episcopo facta est a domino propter lectionem hereticorum librorum.

cap .vii.

De nouati scismate & hereticorum baptismo .

cap .viii

De persecutione Valeriani.

cap .ix.

De his que ad dyonisium uel ceteros Egyptios episcopos testati sunt .

cap .x.

De his qui apud Cesaream Palestine martyres facti sunt.

ca .xi

De pace que sub Galieno facta.

ca .xii.

Qui episcopi tunc nobiles fuerunt.

cap .xiii.

De martyrio Mariani.

ca .xiiii.

Relatio de Astirio.

cap .xy.

De signis que uirtute saluatoris apud Paneadā fiebant.

ca .xvi.

De throno Iacobi.

cap .xvi.

Quomodo dyonisius de pasca statuit

cap .xviii.

De his que apud Alexandriam acciderunt.

cap .xix.

De morbis qui acciderunt in ea .

cap .xx.

De Galieni regno .

cap .xxi.

De Nepote & scismate eius

cap .xxii.

De Apochalipsi Ioannis

cap .xxiii.

De epistolis dyonisi.

cap .xxiiii.

De Paulo Samosatenoꝝ & de Gregorio & de heresi eius.

ca .xxv.

Qui episcopi

Qui episcopi per illud tēpus nobiles habebantur. cap. xxvi.
De heresi Manicheorum tunc exorta ca. xxvii.
De ecclesiasticis uiris nobilibus quorum aliquanta etiā usq; ad
nostram memoriam perdurarūt. cap. xxviii.

Capitula octauī libri.

De nostri temporis ac Dioclitiani & Maximiniani & Maximi
persecutione cap. i.
De ecclesiarum subuersionibus cap. ii.
De qualitate persecutionum cap. iii.
De martyribus cap. iiii.
De his qui apud Nicomediam passi sunt cap. v.
De his que in domibus regum erant cap. vi.
De Egyptiis qui apud Fenicem passi sunt cap. vii.
De ipsa Egypto cap. viii.
De Thebaide ca. ix.
De Filea martyre cap. x.
De his que apud Alexandria gesta sunt cap. xi.
Qualiter docuerit quidam ex ipsis ca. xii.
De his que in Frigia gesta sunt cap. xiii.
De aliis quoq; diuersis uiroꝝ ac mulierū passionibus. cap. xiiii.
De prepositis ecclesiarum cap. xv.
De mortibus persecutorum cap. xvi.
De his que extrinsecus acciderunt cap. xvii.
De his que in melius conuersa sunt. cap. xviii.
De his que rursū in idipsum conuersa sunt. ca. xix.

Capitula noni libri.

De simulata indulgentia. cap. i.
De posteriori peruersione cap. ii.
De Simulacro qđ nuper apud Antiochiā fuerat cōsecratū. ca. iii.
De sententiis que aduersum nos late sunt ca. iiii.
De actibus fallis. cap. v.
De his qui eo tempore martyres extiterunt cap. vi.
De his que aduersū nos tabulis ereis conscripta sunt. cap. vii.
De his q̄ postmodū

De his que postmodum acciderunt bellis. pestibus. fame . & de
morte tyrannorum. cap. viii.

De uictoria Constantini Imperatoris. cap. viiii.

De perditione ultima inimicorum nostrorum. cap. x.

Capitula decimi libri.

De Arrii hereſe cap. primum

De exilio apud Niceam congregato. cap. ii.

De conuerſione philoſophi dyaletici cap. iii.

De Phafnutio confeſſore cap. iiij.

De Spiriditone epiſcopo & mirabilibus eius cap. v.

Exemplum fidei Nicene & ſtatutorum eius cap. vi.

helena De Helena Constantini matre ca. vii.

De cruce ſaluatoris in Ieroſolimis ab Helena reperta ca. viii

De captiuitate Frumentii & Ediſſi & de cōuerſione Indorū per
ipſos geſta cap. viiii

De conuerſione gentis Hebreorum per capturam factā cap. x.

De Constantia ſorore Constantini & preſbitero per eam fratri
inſinuato cap. xi

De Alexandri & Eufebii & Arrii conſictu cap. xii.

De oprobrioſo Arrii interitu cap. xiii.

De Athanaſii epiſcopi principiis cap. xiiii.

De Constantii imperatoris errore cap. xv.

De concilio hereticorum apud Ariminum congregato contra
Athanaſium cap. xvi.

De exciſo brachio Arſenii ceteriſq; dolis hereticorum in conci-
lio retentis cap. xvii.

De fuga & latebris Athanaſii ca. xviii.

Qd Conſtans Imperator pro Athanaſio patri Constantio ſcri-
pſerit eumq; ecclie ſue reddi iuſſit cap. xix.

De concilio apud Mediolanum hito & de exiliis Eufebii ca. xx.

De Ariminēſi concilio cap. xxi.

De Liberio epiſcopo urbis Rome cap. xxii

De Ieroſolimorum & Alexandrie epiſcopis cap. xxiii.

De ambitione

- De Ambitione episcoporum apud Antiochiam . cap .xxiii.
De Scismate Arrianorum quod in tres partes diuisum est.&
quidam eorum Eunominiani.alii Macedoniani.alii uero perman
serunt Arriani. cap.xxiiii
De fine Constantii Imperatoris & ortu Iuliani . cap.xxv .
De episcopis exilio relaxatis . cap.xxvi.
De exilio apud Alexandriam scorum eporum & luciferi ab his dissidio.xxvii
De his que in eodem concilio statuta sunt . cap.xxviii
De Eusebio & Hylario atque ecclesiarum per eos restitutione.ca.xxix.
De scriptis Hylarii . capit.xxx .
De persecutionibus Iuliani blandis & callidis . cap.xxxi .
De uitiis eius erga Athanasium . capi.xxxii.
De fuga rursus & latebris Athanasii . capi.xxxiii.
De Sepulcro martyris Babile . capi.xxxiiii.
De Theodoro confessore apud Antiochiam . capi.xxxvi.
De Iudeorum conatibus qui a Iuliano decepti templum in Iero
solimis reedificabant. cap .xxxvi.
De Terremotu inibi & igne diuinitus accenso quo Iudei ab il
licitis disturbabantur inceptis . capi.xxxvii . De
Signis & uirtutibus terrificis que in exitu conuersa sunt Iudeorum.xxxviii.

Capitula undecimi libri .

- De ortu & religiosa mente principis Iouiniani & de fine eius. ca.i.
De ortu Valentiniani & Valentis . capi.ii.
De dormitione Athanasii & persecutionibus Lutii Heretici.ca.iii.
De uirtutibus & mirabilibus scorum que fuerunt in Egypto. cap.iiii.
De persecutione que fuit apud Edeffam. cap.v.
De Moyse quem regina Saracenorum gentis poposcit episcopum.ca.vi.
De Didimo uidente Alexandrino . cap .vii.
Quanti ex discipulis Antonii tunc in heremo habitantibus uir
tutes & signa fecerunt . capi.viii.
De Gregorio & Basilio Capadocie episcopis . cap .ix.
De Damaso episcopo & Ursini subreptione . cap .x.
De Ambrosio episcopo. cap .xi.

De Valentiniani

- De **V**alentiniani fine . Cap . xii.
De **G**othorū per **T**ratias irruptione & **V**alentis nece. cap. xiii.
Vt **G**ratianus **I**mperator **T**heodosium regni participem adsci-
uerit. & post multa religiose & fortiter gesta **M**aximi tyranni
insidiis subcubuerit. cap. xiiii.
De **V**alētiniano puero atq; matre eius **I**ustina qui defensas ec-
clesias perturbare conatus est. cap. xv.
De beniuoli magistri memoria fideli constantia . cap. xvi.
Vt **T**heodosius necē **G**ratiaī ultus de **M**aximio triūphauerit. xvi
De **T**heodosii comisso in **T**hessalonicēses & penitētia eius publi-
ce apud sacerdotes gesta . capi . xvii.
De restitutione ecclesiarum que per ipsum iam catholicum in
oriente restitute sunt . capi. xviii.
De **A**pollinare & heresi eius . cap. xix.
De episcoporum successionibus per orientem . cap. xx.
De **S**itu templi **S**erapis & subuersione eius . cap. xxi.
De fraudibus paganorum que in tēplis detecte sunt . cap. xxii.
De **S**arturni sacerdote **T**yranno totius pene **A**lexandrie ad-
ultero. Cap. xxiii.
De ecclesiis & marryiis q̄ i ydolorū locis cōstructe sūt. ca. xxiiii.
De **I**oānis sepulcro uiolato & reliqis apd' **A**lexādrīā resēuatis. xxv
De thoracibus **S**erapis apud **A**lexandriam abrahis & signo eri-
sti in loco eorum reddito . cap. xxvi.
Vt mēsurā aq̄ **N**ili flumīs quā **P**oeci uocāt ad ecclīā d'ferat. xxvii
De **V**alentiniani iunioris interitu & ortu **E**ugenii. cap. xxviii.
De responsis **I**oannis monachi. capi. xxix.
De apparatu belli aduersus **E**ugenium **T**heodosii & de uictoria
eius orationibus magis quā uirtute patrata. cap. xxx.
De fine **T**heodosii post uictoriam & **A**rchadio atq; **H**onorio
liberis & heredibus regni . cap. xxxi.
Expliciunt capitula totius operis .

Incipit prologus Rufini presbyteri in hystoriam ecclesiasticam
ad Cromatium episcopum. *sup. interpretatione ecclesiastice hystorie.*

Dicuntur dicunt esse medicorum: ubi imminere urbi
bus uel regionibus generales uiderint morbos
prouidere aliquod medicamenti uel poculi ge-
nus. quo premuniti homines ab imminenti defen-
dantur exitio. Quod tu quoque uenerande pater
Cromati medicine exequens genus. tempore quo diruptis Italie
claustris Alarico duce gothorum se pestifer morbus infudit. &
agros. armenta. uiros. longe lateque uastauit. populis tibi a deo com-
missis feralis exitii aliquod remedium querens. per quod egre me-
tes ab ingruentis mali contagione subtraheretur: melioribus occupate
studiis tenerentur. iniungis mihi ut ecclesiasticam hystoriam. quam
uir eruditissimus Eusebius Cesariensis. greco sermone conscri-
pserat in latinum uerteretur: cuius lectione animus audientium uinctus.
dum noticiam rerum gestarum audivit. obliuionem quodammodo
malorum que gerunt acciperet. A quo ego opere. cum excusare me
uellem. utpote inferior & impar. & qui inter multis annis usum
latini sermonis omiserim. consideraui. quod non absque aliquo apo-
stolice institutionis ordine nobis ista preciperes. Nam & cum do-
minus aliquando esurientibus in deserto auditorum turbis. dixisset
ad apostolos. date eis uos manducare. Philippus unus ex aposto-
lis intelligens eo magis splendescere diuine uirtutis insignia. si
minutorum quoque ministeriis explerentur. non protulit panes
apostolice reconditos pere. sed puerulum adesse dicit. habentem
quinque panes & duos pisces. quem uerecunde excusans adiecit. sed
hec quis sunt. ad tantos? Quomagus in angustis opibus & despera-
tis. clara fieret diuina potentia. Sciens ergo ex illis te descendere disci-
pulis: recordatus quod Philippi fortassis exemplo: ubi pascendi turbas tem-
pus uidisti. puerulum subrogaueris. qui panes quidem quinque. sicut
acceperat duplicatos adhiberet. ad explendum tamen euangelicum sa-
cramentum. proprio labore captos adderet etiam pisciculos duos.
adgressus sum exequi ut potui quam preceperas. certus quod excusabit
imperitie nostre culpas precipientis auctoritas. Sciendum sane est
quod decimus

q̄ decimus liber huius operis. in greco qm̄ per parum erat i re-
bus gestis. reliqua omnia in episcopoz panegyricis tractatibus.
nihil ad scientiā rerum conferentibus occupatur ommissis que ui-
debantur superflua. hystorie siquid habuit nonno coniunximus
libro. & in ipso Eusebii enarrationis dedimus finem. Decimum
uero & undecimū librum nos conscripsimus. partim ex maiorū
traditionibus. partim ex his que nostra iam mēoria cōprende-
rat. & eos uelut duos pisciculos suprascriptis panibus addidi-
mus: quos si tu uel probaueris uel benedixeris. pro certo confidā
q̄ sufficient turbis. Continet autē omne opus res in ecclesia ge-
stas. a saluatoris ascensione & deinceps. Nostri uero duo libelli a
temporibus constantini post persecutionem. usq; ad obitum
Theodosii augusti.

Explicit prologus. Incipiunt capitula.

Quod deus & dominus & creator omniū ac dispensator uni-
uersorū ipse sit secūdū ea que i lege & pphetis scripta sūt. ca. i.

De tēpore natiuitatis christi secundum carnem. ca. ii.

De iuda galileo & theoda. ca. iii. ¶ De Herode q̄ ex alienigenis
uenit ad regnū. ca. iiii. ¶ Quod Herodis tempore interrupta

sit regum successio secundum Danielis prophetiam. cap. v.

De diuersitate generationū a Matheo & Luca cōscripta & que
de his refert Affricanus. ca. vi. ¶ De nece ifantiū apud bethleē
& magoz presentia. ca. vii. ¶ De cruciatibus ipsius herodis qui

necari iussit ifantes. ca. viii. ¶ De crudelitate herodis quā mor-
tis sue tēpore ppetrauit. ca. ix. ¶ De archelai regno post hero-

dem. ca. x. ¶ Quod falsa esse acta q̄ iudei pferūt et Iosephi te-
stimonio ex relatione tēporū cōuincant. ca. xi. ¶ Quod a pōtifice

āna usq; ad chayphā quatuor pontifices fuerit & singulis annis
amistauerit pōtificatū i qbus predicatio christi cōpleta ē. ca. xii.

De baptista Ioāne testimoniu Iosephi. & q̄ asserit eū iustū fuisse
& ob eius necē uictā in iudeos esse prerogatum. ca. xiii.

¶ Testimoniu Iosephi de christo. ca. xiiii. ¶ Narratio de Abagaro
rege. & exēplare pistole Abagari ad dominū & domini ad ipsū.
& eoz que cōsequēter de syroz lingua trāslata sunt. cap. xvi.

De electione aploz et discipuloz. xij.

De nōibz aploz et discipuloz xpi. xv.

Incipit prefatio eusebii cesariensis episcopi super ecclesiasticam hystoriam.

Accessiones sanctorum apostolorum & tempora que a saluatore nostro usque ad nos decursa sunt queque & qualia in his erga ecclesie statu gesta sunt. qui et insignes uiri in locis maxime celeberrimis ecclesiis prefuerunt. uel qui singulis quibusque temporibus. seu scribendo seu docendo uerbum dei nobiliter adstruxere. quique et uel quanti uel quando noua contra religionem dogmata proferentes. ad profundum erroris studio contentionis elapsi. false scientie auctores se preceptoresque professi sunt. passim uelut lupi graues gregem christi lacerantes. nec non & ea mala que iudeorum gentem per insidias quas aduersum saluatorem moliti sunt uastauerunt. quibus et modis. & quotiens. quibusue temporibus doctrina christi & sermo diuinus a gentibus impugnatus est. quantumque his tempestatibus usque ad suppliciorum patientiam & perfusionem sanguinis per uerbi dei ueritatem certauerunt. sed & martyria nostris suscepta temporibus. atque in his domini & saluatoris nostri erga singulos quosque unicuique demum subsidium scribere mihi uolenti. non aliunde sumendum uidetur exordium. quam ab ipsa domini & saluatoris nostri iesu christi presentia corporali. **S**ed mihi quod ueniam dari. **C**onfiteor namque quod in hoc opere uiribus nostris maiora temptamus. ut & fideliter & integre que sunt gesta narremus. & rudes ac nulli fere nostrorum digressam uiam huiuscemodi itineris primam audeamus incedere. **E**t licet deum ducem futurum dominique saluatoris nostri certus sum nobis suffragia ad futura. hominum tamen nulla quibus possumus inniti conspiciamus precessisse uestigia. nisi quod sparsim singulorum quorumque temporum seu rerum gestarum ad nos usque idicidia ac monimenta transmissa sunt. **E** quibus quidam nobis luminum faces uelut in obscuro positae eminens accedunt. & tanquam e sublimi specula qua nos gressum tendere oporteat. ac uiam uerbi absque errore dirigere. eorum uocibus ammonemur. **Q**uecumque igitur proposito operi conuenire credimus. ex his quod illi sparsim memorauerant eligentes. ac uelut e rationabilibus capis doctorum flosculos decerpentes. hystorica narratio in unum corpus redigere

pus redigere & coaugmētare tēptauimus. satis habūdeq; gratū putātes. & si nō omniū nobilissimorū. certe saluatoris nostri apostolorū successiones celebrioribus quibusq; ecclesiis traditas in unū colligere. atq; in ordinē modūq; digerere. **O**pus autē mihi p̄ necessariū uideor assūpsisse. eo magis q̄ ut superius dixi. neminē ecclesiasticū dūtaxat scriptorē ad hāc partē narratiōis animū adiecisse cōperior. In quo illud ēt spero. q̄ & utilitatis plurimum ex rerū gestarū cognitione studiosis quibusq; noster hic cōferat labor. **Q**uāuis iam de his ipsis nō nulla ēt ī cronicis. i. in eo ope qd̄ de tēporū rōne cōscripsimus breuiter succincteq; p̄strixerim. **P**lenius tamē ī presenti opere singulorū narrationē apire tēptauimus. **I**ncipiet igit̄ mihi sermo ab ipso domino sicut p̄misimus christo. **V**erū quia christianorū res gestas scribere p̄ponimus. cōsequēs uidet̄. uti prius uel genus hoc hominū unde ducat exordiū & qd̄ noīs ipsius cōtineat rō. & cuius gens ista & populus appellatiōe cēset̄ repetētes paulo altius exponamus.

Igit̄ qm̄ christus duplici ex modo. & diuina in eo pariter atq; hūana nat̄a plenitudinē tenet. caput ī eo diuina substātia. pedes hūana quā p̄ nostra salute suscepit habeāt. **E**t ita demū p̄fectius nobis narratio diriget̄. si a capite. i. a diuinitatis eius uerbo sumamus exordiū. p̄ qd̄ christianorū. q̄ gēs nouelle appellatiōis credit̄. antiq̄tas & nobilitas pariter ostēdēt̄. **G**enus igitur christi & ipsius substātiā & eius naturā p̄ferre ac p̄dere. nullus sermo sufficiet. **S**iquidē ēt diuinū de eo ita p̄nūciat oraculū dicēs. **G**enerationē eius qs enarrabit. **S**ed & alibi celestibus nihilominus de eo uocibus ita refert̄. **Q**uia nēo nouit filiū nisi pater. sed neq; patrē qs nouit nisi filius. **S**olus ergo ille qui genuit nosse dicit̄ filiū pater. **E**t sine dubio exclusit ceteros ad discutiēda noticia. qui ad unū solū patrē filii sciētia reuocauit. **H**ic igit̄ ī his uoluminibus q̄ diuino spū cōscripta credūt̄. lux eterna. & āte mūdi initiū semp fuisse predicat̄. **E**t q̄ ~~sp̄s~~ ^{sp̄s} ~~substantialis~~ ^{substantialis} & uerbū unū ī p̄cipio apud patrē. & deus uerbū substituisse narrat̄. **Q**uis ergo poterit eū qui āte oēm creaturā uisibilē atq; inuisibilē semp fuisse. & īnitio iam fuisse ex ipso patre natus. & cū patre sempiternus

Enchiridion
patre sempiternus extitisse describit. sermone comprehendere. **Q**uis
omnium celestium immortalium diuinarumque uirtutum dominum. & ducem atque
principem celestis milicie. & magni consilii angelum. uoluntatis paterne
efficaciam. quem cum patre omnia que sunt creasse & condidisse constat. ut uerum
filium & unigenitum & omnium que creata sunt dominum & regem ac dominatorem
paterna uirtute ac potestate cuncta moderantem uerbis explicet.
nisi quod ad intelligentiam plenitudinis eius. per secretiora & mystica diui-
narum uoluminum informantur eloquia. Ioannes denique spiritu dei repletus.
In principio inquit erat uerbum: & uerbum erat apud deum. & deus erat
uerbum. **H**oc erat in principio apud deum. **O**mnia per ipsum facta sunt. &
sine ipso factum est nihil. **S**ed & moyses maxime & uetustissimus pro-
pheta. multis ante seculis hec eadem protestatur. cum celitus inspiratus
originem mundi & rerum initia de eo plenius aperiret. conditor omnium
patrem cum filio. mysticis ac sacratissimis designat eloquiis. **A**it namque.
Et dixit deus. **F**aciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.
Sed & dauid antiquissimus est ipse. licet moysen posterior propheta
rurum dicit. **V**erbo domini celi firmati sunt. & spiritu oris eius omnis uir-
tus eorum. **E**t alio idem nihilominus designat oraculo de deo dicens.
Ipsa dixit & facta sunt. ipse mandauit & creata sunt. **I**n quibus eu-
identer mandatis. personam patris & filii operantis expressit. **C**um igitur his
& aliis quam plurimis uocibus sparsim per diuina uolumina creator
omnium cum patre filius declaretur. superest ut de his que post conditio-
nem mundi per hominum dispensationem translegit quam possumus breuiter
perstringamus. **M**ultis quidem & antea pietate preclatis uiris adstitit
se: & docuisse que ad cultum diuinum pertinere uidebantur ostendit.
Sed euidentius & familiarius abrahe atque eius familie quantum fas
erat dominum hominibus innotuisse describit. & uelut preceptor quidam
ac monitor illius extitisse per sapientiam refert. **D**enique in diuinis oracu-
lis scriptum est. quia apparuit deus abrahe tamquam communis aliquis
homo sedenti ad ilicem mabre. **A**t ille exurgens. cum hominem uideret. ado-
rat ut dominum & ueneratur ut dominum. **S**ed & proprie uocis professione pre-
sentiam se testatur non ignorare diuinam dicens. **D**ominator domine qui iu-
dicas omnem terram. nonne facies iudicium. **Q**ue utique omnia non ad patrem
sed ad filium referenda. posterior incarnatio dispensationis plenius
expleta designat

expleta designat. Et idē ppheta **Dauid** dicit de deo. **Misit** uer-
bū suū & sanauit eos. & liberauit eos decurrptōibus eorū. **Sed**
adhuc euidentius p moysen de eo q̄ domū sit ipse cū domino.
diuina testāt eloqa cū dicit. **Pluit** dominus sup sodomā & gomor-
rā sulphur & ignē a domino. **Eundēq;** cū apparuisset **Iacob** deū
esse eadē scriptura designat cū diceret ad iacob. **Iā** non uocabit
nomē tuū iacob. sed israhel erit nomē tuū. q̄a inualuisti cū deo.
Et paulo post dicit. **Et** uocauit inqt iacob nomē loci illius uisio
dei dicēs. **Vidi** enī dn̄m facie ad faciē. & salua scā ē aīa mea. **Ne**
q̄ enī fas ē de aliquo āgelorū uel celestiuū uirtutū ista scire. **Nul-**
lū enī illoz si quādo mortalibus ex celesti precipiunt adesse mā-
dato dn̄m uel deū diuinus sermo cōmemorat. **Hic** ē Iesu suc-
cessori moysi cū adstitisset. p̄cūctati q̄s eēt respōis euidentissimis
designauit dicēs. **Princeps** milicie uirtutū dn̄i ego sū. **Cūq;** his audi-
tis adorasset famulus ut decebat. **Solue** iqt ad eū corrigiā calcia-
mēti tui. **Locus** enī i quo tu stas terra scā ē. **In** quo cōsiderāda ē pre-
ceptorū similitudo. qm̄ nō erat hic alius ab eo q̄ dixerat ad moy-
sen de rubo ignis dicēs. ne appropies huc. solue calciamenta de
pedibus tuis. locus enī i quo tu stas terra scā ē. **Et** addidit dicens.
Ego sū deus patz tuorū. deus abrahā. & deus isaac. & deus iacob
Claruit igit ex his oībus. q̄ uerbū dei. & deus & domū & crea-
tor oīum cū patre filius designatus ē. **Nūc** uero ē illud uidea-
mus quō & sapiētia se dei substantiaiter existere. idē ipse i diuinis
ostēdat oraculis p **Salomonē**. hēc de semetipsa sapientia mysticis
uocibus p̄dens. **Ego** sapiētia i altissimis habitauī. cōsiliū & sciētia
& sensū ego iuocaui. **Per** me reges regnāt. & potētes p me scri-
būt iusticiā. **Per** me. p̄ceres magnificāt. & tyrāni p me obtinent
terrā. **Et** post aliquāta itez dicit. **Dominus possedit** me initū uiay
suay. i opa sua āte secula fūdaui me i initio. priusq̄ terrā faceret
anteq̄ p̄dirēt fōtes aquay. priusq̄ mōtes fūdarēt. āte oēs āt col-
les genuit me. **Quādo** preparabat celos adērā ei. & quādo firmos
ponebat fōtes sub celo. cū ipso erā cui ad gaudebat quotidie. **Le-**
tabar āt corā ipso i oī tēpore. quādo letabar orbe p̄fecto. **Ex** qui-
bus oībus fuisse abūtio imo & āte oē qd dici pōt initū. ab ipso
patre p̄genitā

R. 1. 1. 1.

patre pgenitā sapientiā cōstat. **Q**uid at̄ cause fuerit q̄ nō oībus
passim sicut nūc. ēt ātea īnotuerit. & oēs ad eius fidē ac scientia
peruenerit: exponemus. **N**ōdū capere poterat perfectā sapientiā.
christiq; doctrinā rudis adhuc mūdus: & pericie totius ignarus.
Deniq; statī īnitiis cū adhuc hī q̄ primi creati fuerant hoīes ī
beatitudīe degerēt. mādato dei negligētia corrupto ī hāc uitam
mortālē & fragilitati obnoxia deciderūt. ac terre huius diuina ma
ledictiōe dānate habitaculū. p̄ paradisi deliciis cōmutauerūt. Iam
uero qui ex huiuscemōi genitoribus per orbē terre diffusi sunt.
ferino magis ac beluino ritu oberrātes. non urbes ad societātē.
nō mores ad honestatē. nō leges ad uite iusticiā tenuere. **A**rtiū
uero disciplināq; apud eos & totius philosophie. ne ipsū quidē
nom̄ habebat. sed agrestes quidē & uagi per deserta nullis sedi
bus uagabāt. **S**iqua uero ī ipsis boni semina naturaliter clemē
tia inoleuerāt cōditoris. hec īcultā & īcōdita relinquētes. magis
adusum malicie quouia humani itineris p̄liuius uergit̄ confe
rebāt. **E**x quo accidit ut nefariis sceleribus inter semetipsos agē
tes. nūc corrūperēt. nūc ēt iterimerēt adinuicē. usquequo p̄cedē
te inmanitate. ēt deuoraret̄ ab alterutq;. **H**inc ille q̄ mūdo sce
ris fabulas reliq̄runt. theomachie & gigantomachie exorte sūt
donec nefariis ausis ultio diuina. nūc inundatione diluuii. nunc ēt
populatōe ignei imbris obsisteret. & immanitatē scelex̄ penarū
uarietate cōprimeret. **V**ex̄ qm̄ creatori suo humanū genus ma
licie morbo & cōtagiōe corruptū. emendādum uidebat̄ potius
quā delēdū. miseratus tūc obscuratas p̄ nequiciā mētes & tene
bris cecitatis obstructas. ille ipse q̄ ī p̄cipio erat apud deū deus
uerbū & sapiētia patris. nūc āgelox̄ ac mīstrax̄ uirtutū legatiōi
bus utit̄. nunc ēt īeffabili dignatiōe ipse adest. & rap̄ sicubi quē
dei ac iusticie memorē repperit. diuinis reuelatiōibus. monitis sa
lubrioribus. instructiōe qua deū decebat. reformare ac reuocare
de tenebris humanū nitiū genus. nō in alia quā hoīs specie. qua
solū hoīes doceri aliqd̄ & instrui ac iuuari possūt. donec paulatī
gentē integrā q̄ hebreox̄ appellabat̄ ad sui cultū uenerationēq;
cōuertit. **Q**uibus etiā utpote adhuc rudibus. & cōtagione uite
prioris īfectis.

prioris infectis. p moysen pphetā typos & ad umbrationē diuini cultus p sabbata qdā mystica & circūsiōnē corporis altius aliqd in spū significantē. ceteraq; huiusmodi precepta legalia. uelut elementa sacrationis olim future eruditionis ipressit. **Q**ue tamē lex cū uelut initiū quoddā luminis mūdo huic effulisset. & odoris sui flagratia mare ac terras lōge lateq; cōpleisset. atq; ex ipsa diuersis in orbis partibus nidore quēdā. prudētiores quiq; capiētes legislatores uel philosophi modesta queq; & uerecūdiora precepta atq; honestatis & iusticie cōscia. auditoribus suis paulatī tradere atq; insinuare cepissent. & agrestes ac feros hoīum mores ad decora atq; honesta instituta reuocare. **T**unc amicitia cohire inter se uiros. & cōcordie subire federa docuerūt. **T**ūc iuuare se inuicē hoīes. & usum rex discunt habere cōmunē. donec īstituti prudētioris. docilis humana mens & societatis adinuicē patiens redderet. ut huiusmodi cōsuetudinis p̄lusionē premissa. apti iam & parati etiā ad diuina fierent instituta. patrisq; omniū dei scientie capaces existerent. **I**n quo ipse iterum omniū uirtutum magister. ipse sermo ac ratio & uerbum ac sapientia dei. ipse qui in initio cum patre creauerat hominē. ipse inquā humane quoq; nature assumpta substantia & specie forme seruilis indutus. in nullo penitus ab eo q; nos sumus differens. tempore quo romani imperii regnū nobilius latiusq; consurgere ipse presterat ingressus hunc mundū. cōmuni quidē nobiscum nascēdi aditu. sed nullo auctore patefacto. **E**a egit & pertulit. que de eo futura prophete predixerant. **V**iri & enī diuinitus inspirati. hominē qui simul esset deus aduentare huic mundo. & doctorē oīm gentiū paterne pietatis ac religionis futurū. sacrosanctis oraculis cecinerunt. **S**ed & mortis modum. quo de hac uita discederet. ut que rursum inultrato more adiuuētes repedaret a mortuis. & post hoc celū adiret unde descēderat. atq; in deū rediret. **D**e quibus quāuis euidenter quāplurimi significauerint pphetarū. tamen unius indicium **D**anielis scilicet. quantū breuitatis necessitas indulget adhibeam. **D**icit ergo de eo ita. **V**idebam. & ecce sedes posite erant. & uetustus dierum sedebat. & uestimenta eius sicut uix alba &

alba. & capillus capitis eius sicut lana munda. thronus eius flamma ignis. rote eius ignis adurens. **F**luuius igneus precurrebat ante eum iudiciū positum est. & libri aperti sunt. **E**t post hoc uidebā & ecce cū nubibus celi tanquā filius hominis ueniebat. & puenit usq; ad uetustū dierū. & in cōspectu eius platus est. **E**t datus est ei principatus & honor & regnū. & omnes populi tribus & lingue ipsi seruiunt. **P**otestas eius potestas eterna que nō transiet. & regnum eius non corrūpetur. **H**ec omnia manifestissime de nullo alio nisi de saluatore nostro. qui erat in principio apud deū deus uerbum dicta intelligunt. **F**ilius & enī hominis ppter hoc in nouissimis temporibus incarnatus deus. de quo latius. si quis scire desiderat. in suis locis adsertiones horum digessimus. **N**omen autē hoc quod diximus christi. quomō etiā p pphetas olim fuerit adumbratū. tempus est edocere. **P**rimus ipse moyses uolens ostendere quid uenerationis in se nomē christi & mysteriū cōtineret. cum iuberetur typos & imagines sacramentorū celestium: sicut ei in monte fuerat ostensum in lege describere. cūq; ritū constituendi pontificis traderet quantū mortālē docere fas erat. eum quē supra omnes homines ut esset honore & meritis decernebat. per unguenti cuiusdā mystica sacramentū christum nominauit. **Q**uo per hoc discerent hi qui per legē instituebāt. quia qui super omnes homines honore & reuerentia habendus est. christus nominabatur. **S**ed & idē moyses longe per dei spm̄ preuidens qui sibi prepararet successor. & prenoscens q̄ is qui post se regnum susciperet maioris sacramēti minister existeret. Iesum cognominauit eum. qui prius aules parentum fuerat appellatione uocitatus. **S**ciens q̄ in huius uocabuli sacramento. maioris cuiusdam glorie rex. quā mortalis natura recipit poneret. **I**gitur ita per gemina appellationis indicia. in altero pontificatus in altero regalis forme exprimūt insignia. **E**t iesus christus tanq̄ qui rex & pontifex esset pariter nominatur. ut & eo neque aliquid qd̄ ad religionē. neq; qd̄ ad potestātē pertinet deest. populus p̄ precedentia sacramenta mystice institutus agnosceret. **V**nde & pphete acti diuino spū. simul & impietātē iudeorum & gentilium

gētiliū ī eo. preuidebāt salutē. Et tale aliqd unus ex ipsis cui Iere-
mias nomē ē precinebat. Spūs inqt uultus nostri christus domi-
nus cōprehēsus ē in corruptiōibus nostris. cui diximus ī umbra
tua uiuemus ī gētibus. Sed & dauid magnificus uates: hoc de eo
dē mēorat. Quare fremuerunt gētes: & populi meditati sunt in
ania. Astiterūt reges terre: & p̄cipes cōuenerunt ī unū. aduer-
sus dñm & aduersus christū eius. Et paulo post ait ex p̄sona ipsi-
us christi. Dominus dixit ad me filius meus es tu: ego hodie ge-
nui te. Pete a me: & dabo tibi gētes hereditatē tuā. & possessionē
tuā terminos terre. Nō solū at̄ p̄t̄ifices unguēto chrismatis apud
hebreos cōsecrabāt. uerū & reges. qui & ipsi qm̄ diuinitatis nutu
p̄ p̄phetas sacro quodā chrismate delibuti. sortiebāt scepra re-
galia. imaginariē licet. tamē ipsi christi appellabāt. Quo scilicet ē
ī ipsis celestis regis imago ac species seruari. Sed & ī p̄phetarū
ordie iuenimus nōnullos simili mō unguēto chrismatis cōse-
cratos. m̄steriū diuinis elogis prebuisse. & gnaros redditos futuro-
rū. Ex q̄bus oībus cōstat qđ filius dei. uerbū ac sapiētia patris. q̄
uerus rex ē oīm seculorū. & q̄ uerus p̄t̄ifex ē futurorū bonorū.
& q̄ uerus p̄pheta ē. quippe qui inspiret & repleat p̄phetias.
ideo uere christus nōiatus ē. Cuius nōis p̄ eos quos supra enu-
merauimus p̄t̄ifices & p̄phetas & reges. typus & imago prece-
sserat. Verū illi qm̄ ut diximus ad breue tēpus uite huius christi
appellabāt. ad solā ueri christi imaginē cōseruandā. Quāuis cōpo-
sitiōe quadā mystica cōsecrati olei. tamē huius q̄ iter nos haberi
solet materie ac liquoris unguebāt. Verus at̄ hic qui de celis ue-
nerat. & cui oīa q̄ precedebāt gesta fuerāt. christus nō humanis
opibus q̄sita sumit unguēta. sed nouo ac singulari mō paterno
spū ifusus & unctus christus efficit. sicut multis āte seculis de eo
uates Isaias predixerat. ex p̄sona ipsius christi dicēs. Spūs dñi sup
me. p̄pter qđ unxit me. euāgelizare paup̄ibus misit me. predica-
re captiuis remissionē & cecis uisum. Nec solū isaias diuinis hec
predixit oraculis. sed & dauid similiter inspiratus. testat̄ de chri-
sto dicens ad ipsum christū. Sedes tua deus ī seculū seculi. uirga
equitatis uirga regni tui. Dilexisti iusticiā & odisti iniquitatem.
p̄pterea unxit

propterea unxit te deus deus tuus oleo leticie precōfortibus tuis.
 In quibus uerbis prius quidem eū euidenter deū designat. Scđo uero
 per equitatis uirgā sceptra in eo regale cōmemorat. Post uero etiā
 qualiter christus effectus sit indicat dicēs. quod unctus sit deus a deo
 nō oleo cōi: sed oleo leticie. Nec sicut participes sui. i. illi qui in ima-
 gine precesserāt. sed preparticipibus suis. Oleū uero leticie in sa-
 cris uoluminibus. intellectu mystico spūs sanctus designat. Sed &
 de pōtificatu eius. Idē dauid alio in loco tale aliqd archanis signat
 eloquiis. tāquā ex psona patris de filio pñūtiātis. De uentre igit
 ante luciferū genui te. Iurauit dominus & nō penitebit eū. tu es
 sacerdos in eternū scđm ordinē melchisedech. Hic autē melchise-
 dech in diuinis uoluminibus sacerdos fuisse sūmi dei refert. Sed qui
 non oleo cōi punctus sit. neque qui ex successionē generis susce-
 perit sacerdotiū. sicut apud hebreos fieri mos erat. Et ideo scđm
 ordinē ipsius sacerdos futurus dicit christus. qui nō olei liquore
 sed uirtute celestis spūs cōsecrēt. Iccirco denique cū multi apud
 hebreos oleo in hoc ipsū sollēniter cōsecrato uncti sint christi. &
 siue reges siue pphete siue et pōtīfices per hoc fuerūt instituti. nul-
 lus tamē ipsorū uel gēti uel discipulis aut sectatoribus ex suo uo-
 cabulo nomē dare potuit. & appellare discipulos christianos. nisi
 hic solus qui uerus ē christus. Et nō oleo hūano: sed paterno spū
 punctus. Hic sectatorū suorū populos. & uniuersā per totū mundū
 sui nōis gentē. ex ueri christi uocabulo appellari fecit phēni noīe
 christiāos. Si igit unde genus ducat christus requiris. & eius aucto-
 rē rimaris. qui auctor ē omniū. audi quod oracula diuina per dauid ma-
 gnificētissimū uatem ex psona ipsius sūmi patris loquat. Sicut
 & paulo superius mēorauimus. De uentre igit ante luciferū genui te
 Et quāuis uētris appellatio in eo qui recte icorporeus credit cō-
 uenire minime uideat. tam tropicis ac mysticis legibus hoc est. quod indicat.
 quod nō extrīsecus & aliūde substituerit filiū pater. sed ex semet-
 ipso. ac si dici pōt de interioribus suis. ut hoc ipsū sit ille qui natus
 est. quā ē ille qui genuit. Et ne adoptionis lege extrīsecus uideat
 assumptus. sed quantum appellatio uētris intelligi suggerit.
 salua reuerētia icorporalitatis. intrīsecus editus designet ueritate
 nature. Quod

nature. **Q**uod uero ait ante luciferum. ante mundi. & ante totius creature designat initium. **D**istinctio sane iter uerum christum & imaginarios illos qui prius precesserant quam habeant. euidens in hoc inditium dat. quod illi priores christi nulli penitus nisi genti proprie cogniti sunt. **H**uius autem ueri christi non solum nomen. sed & potestas & regnum per omnes nationes & per uniuersum orbem terre diffusum est. non sola cognitione uocabuli: sed & diuinitatis cultu ac religionis reuerentia consecratum est. In omni namque terra. tamquam uerbum & sapientia patris. tamquam deus & dominus christus iesus colitur & adoratur. sicut diuinum de eo pronuntiavit eloquium dicens. **Q**uia in nomine iesu omne genua flectatur. celestium terrestrium & infernorum. **E**t omnis lingua confitebitur. quoniam dominus iesus in gloria est dei patris. **V**nde non solum potestas eius & regnum. sed & affectus & amor tantus de eo credentium mentibus inoleuit. ut esset animas ponere pro nomine eius. & ceruices suas persecutorum gladiis non moreretur obicere: dummodo sacrosanta apud eos nomina eius fides & reuerentia conseruetur. **H**ec inter alia nobis necessario narrationem rerum precesserunt quam persequi instituius. in quibus nomen ostendat christi iesu domini ac saluatoris nostri non nouelle appellatiois alicuius. aut ex carnali natiuitate. sed a deo ipso originem ducere. **Q**uod autem recitis uocabuli christiano generis uideatur. & ritus obseruationis eius nup exortus. quid esset hec ipsa nouitas in se uetustatis continere ostendemus. **A**ntiquissimum pro omnibus fere gentibus hebreorum genus haberi. puto quod nulli uideatur dubitandum. & quod apud ipsam gentem secretior quidam religionis cultus & obseruantia diuinis mandata uoluminibus continetur. **I**n quibus est de nonnullis iusticie pietate predictis uiris refertur: quibusdam quidem qui ante diluuium fuerunt. **A**liis autem & post diluuium. **I**n quibus de noe atque eius filiis. omnisque prophetia scribitur. & usque ab abraham preteritur. quem patrem gentis hebreorum constat existere. **O**mnis ergo illos qui ab abraham sursum uersus usque ad primum hominem generationis ordine conscribuntur. et sine nomine. rebus tantum & religione christi-
anos fuisse si quis dicat. non mihi uidetur errare. **C**um enim nomen christi-
ani hoc indicet. quod christo quis credens. per eius doctrinam. fide. pietatem ac
iusticiam teneat. & studiis diuine inheret sapientie. atque omne quod ad uir-
tutem pertinet exequatur. **S**i itaque hec sunt que a uocabulo christiani nominis
indicantur. & uere

indicanē. & uere eū religionis sectatorē designāt. **Hoc** erāt ēt illi sancti de quibus supra diximus uiri. q̄ christiāi nunc eē p̄fitēt. Neq; enī aut corporalis eis ierat circūcisio. aut obseruatio sabba-
ti. sicut nec nobis quidē. aut ulla de ciborū obseruatōe religio. uel cetera q̄ posterioribus p̄ moysen figuraliter magis & mystice obseruāda tradūt. Cū igit̄ alq; his oībus obseruatiōibus fuerint religiosi illi quorū supra memorauimus uiri. secuti at̄ sint fidē ei-
us quē nos nūc seqmur christi. quē frequenter apparuisse eis & docuisse uel monuisse ea q̄ ad fidē & pietatē ptinēt ī supioribus approbauimus. Quomō dubitabit̄ ab illis cepisse & ab illis esse deductā huius gētis originē. qui & eundē dñm auctorē & ducē ui-
te seqbant̄. & ī simili religiōis obseruatiā p̄stebāt. Intm̄ deniq; hic ī illis premissa & preformata religio ē. ut ne ipso quidē noīe q̄ certe solū differētiā facere uidet̄. habeāt̄ alieni. Sed & ipsos iā tūc nō christianos. sed & christos esse appellatos. diuina testātur eloquia. Dicit̄ enī de illis ex p̄sona dei ad alienigenas gētes. **No** lite tangere christos meos. & in p̄phetis meis nolite malignari. Hec cū de abrahā. & de illis qui p̄ illud tēpus ad dei cultū ptine-
bāt dicta referātur. euidentissime & luce clarius ī ipsis & atē ipsos christiāorū genus iam tūc fuisse. & omnē tenuisse pietatis ac reli-
giōis obseruatiā designāt. Quā nūc p̄ aduētum carnalis presētie christi p̄ oēs gētes cōmunicatā. & oībus ipartitā natiōibus con-
stat. Quo sapiētie pietatisq; thesaurus qui uelut ītra angustum cōclaue p̄ raris quibusq; cultoribus tenebat̄. uniuersū nudū fi-
dei ac religiōis p̄fusiōe ditaret. & quod prius uiritim prebebat̄. nūc simul & subito gētibus itegris. & populis ac nationibus īge-
rat̄. Quod ita futurū diuina īspiratiōe p̄spiciens quidā eximius p̄phetay. stupore mētis attonitus cū admiratione exclamat & dicit. **Quis** audiuit talia. & quis locutus ē ista. **Si** peperit terra in una die. & si genita ē gens ~~simul~~. **Et** tūc ī alio loco de his ip-
sis. q̄ sermo diuinus gētē p̄turiēdā eē predixerat. cōtestat̄ & di-
cit. **His** at̄ q̄ seruiēt mihi uocabit̄ nomē nouū. quod benedicet̄ sup̄ terras. Quod at̄ ita nouū nomē. quā christiāorū uocabolū gē-
tibus datū ē. Nouū at̄ dicit nomē. nup̄ dispersū nō nuper īuentū. **Verū** & hoc

Verū & hoc ipsū ita futurū. & hāc benedictionē noīs ac fidei om-
nibus esse gētibus largiendā. nequaquā diuina oracula siluerūt. De
ipso nāq; **A**brahā dū adhuc esset ī prepucio cōstitutus. dicit ser-
mo diuinus. **C**redidit abrahā deo. & reputatū ē ei ad iusticiā. &
amicus dei appellatus ē. **C**redidisse ergo refert ei. quē apparuisse
frequēter. & instruxisse eum q̄ ad pietatē & religionē ptinet. su-
pra edocuimus. **C**hristo scilicet. p̄ quē oīa cōstare q̄ gesta sūt. &
gerenda sepe pbatū. **A** quo et ad ipsum abrahā respōsa huius-
modi deferunt. **E**t benedicent inquit in te oēs tribus terre. &
itey. **F**aciā te in gentē magnā & multā. **E**t benedicent in te oēs
gentes terre. **I**n quo euidenter exprimit. q̄ ille cultus atq; illa fi-
dei gratia. que tunc abrahe & paucis illis qui ad id tēporis fide
& pietate insignes erāt cōcedebat. post modū p̄ oēs gentes ac p̄
oēs terras esset benedictionis titulo p̄ diuinā gratiā largienda.
Certū nāq; ē. q̄ sicut ille credēs ei qui sibi apparuit iustificatus
est. & paternis supstitionibus repudiatis ac spretis. dei ueri pre-
cepta fide atq; opibus executus ē. & p̄ hoc ei dicit: quia benedi-
cent in te oēs tribus & gentes terre. **I**ta & christiani fide atq;
operibus id agāt: ut paterne supstitionis errore depulso: sequāt
deū quē secutus ē abrahā. et ex simili fide eius uiuificēt: sicut ius-
tificatus ē abrahā. **Q**uid igit̄ obstat: ut nō una atq; eadē religio-
nis obseruātia deputeē in his: in quibus unā atq; eandē fidei at-
q; opes esse cōstitit formā. & ideo nō nouella neq; peregrina ē
christiāorū religio: & nup̄ exorta. **S**ed si fas ē libere iudicare qd̄
uerū ē. prima omniū atq; ab ipsa simul mundi origie ac natiuita-
te descendens. eodē christo deo doctore & institutore iam inde
ab initio speciē formāq; suscipiens. **E**t de his quidē ista sufficiāt.
Verū postea quā cōsequēter ea que hystoricā narrationē debue-
rāt anteire premisimus. sup̄e iā ut & a corporali presentia dñi
& saluatoris nostri: & de his q̄ deinceps gesta sunt. uelut itineris
nostri aggrediāur exordiū. **I**psū oīpotētē uerbi patrē deū. sed &
ipsū cuius res gerit̄ iesū christū dñm ac saluatōrē nostrū celeste
dei uerbū adiutorē & auctōrē narratōis nostre precibus iuocātes.
Igit̄ scdo & q̄dragelimo īperii cesaris augusti āno. **C. i.**
ab egypto

Explicit p̄fatio incipit liber p̄mus.

ab egypto uero subiugata. & **Antonii** & **Cleopatre** interitu.
 ī quē nouissima ptolōeōꝝ apud egyptū regna ceciderūt. **Octauo**
 & uicēſio āno domīus & ſaluator noſter ieſus chriſtus priā a ſcri-
 ptōe cēſus. cyrino ſyrie preſidēte. ſecundū ordinē totius pphetie
 que de ipſo predicta ē. ī bethleē iude oppido naſcit. **Hūc** autem
 cyrini tēporibus habitū cēſum. etiā iosephus illuſtris hebreorum
 hystoriographus memorat. annectens huic narrationi. etiā gali-
 leoꝝ hereſem hiſdem exortā eſſe temporibus. **De** qua apud nos
 Lucas in actibus apoſtoloꝝ meminerit hiſ uerbis.

Cap. ij.

Post hūc inqt ſurrexit iudas galileus ī diebus cōſcriptiōis
 cēſus. & auertit populū poſt ſe. ſed & ipſe periit & oēs q
 credebāt ei diſpſi ſūt. **De** hiſ at ipſis iosephus de quo ſupra dixi-
 mus. ī hystoria ſua octauodecimo antiqtatū libro hoc mō mēorat.
Cyrinus at uir unus ex cōſeſu curie romane. p ſingulos magiſtra-
 tus. uſq; ad gradū cōſulatus aſcēdēs. inter cetera quoq; honora-
 bilis cū paucis ſyriā uenit. a ceſare ius dare gētibus miſſus. & cē-
 ſor ſimul patrimōioꝝ futurus. & poſt pauca ait. Iudas uero ^{gammalites} gau-
 lanites uir de ciuitate gāmala. ſa-^{du} duchū quēdā phariſeū aſſumēs
 magnopere ^{ne}cebat ſollicitare plebē. aſſerēs eis q adſcriptio cen-
 ſus. nihil aliud quā aptiſſimā iponeret ſeruitutē. **Simulq;** horta-
 bat gentē ſuā. ne perdet libertatē. **Sed** & ī ſecunda hystoria iu-
 daici belli. de hoc ipſo hec ſcribit. **Quo** ī tēpore inqt uir quidam
 galileus uidas noīe ad diſſeſionē populos cogebat. peſſimū fore
 eis p ſuadens. ſi adquiſcerent ſoluere tributa romanis. & poſt
 deum mortalem ſuſcipent dominatū. **Hec** Iosephus. **Ca. iiii.**

Der idē tēpus herodes primus ex aligēigēaꝝ genere ortus.
 regnū iudaice gētis obtinuit. **Et** ī ipſo oplet pphetia quā
 moyses ate predixerat. q nō deficeret pſiceps ex iuda. neq; dux
 de femoribus eiꝝ. uſq; quo ueniret cui repositū ē. **De** quo et idē
 pnuntiat moyses. q & ipſe ſit expectatio gētū. Impfectus nāq;
 preſagii huius pēdebat euētus. donec ſub pprie gētis pſcipibus
 regeret. **Qui** incipiētes ab ipſo moyſeo qui hec predixerat. uſq;
 ad auguſti iperū pdurarūt. quo ī tēpore primus ut ſupra dixi
 herodes externi generis uir. a romāis iudeoꝝ ſuſcepit pſcipatū.

Qui Herodes secundū ea quidem que Iosephus tradit. ex Idumeorū gente paternum genus. ex Arabum uero materni sanguinis originē deducebat. **A**fricanus autē: qui & ipse precipuus in hystoriographis habetur. aiunt inquit qui de eo diligētius explorarūt. antipatrē quēdā patrē esse Herodis ascalonitē. qui & ipse fuerit Herodis cuiusdā filius templi Apollinis editui. **H**ic antipater ab Idumeis latronibus captus admodum puer permāsit cum predonibus. pro eo q̄ pater eius rei familiaris inopia filiū redimere nō ualeret. **V**erum puer latronū uita & moribus institutus. postmodū Hircano cuidā iudeorū pontifici familiaris efficitur. ex quo nascitur Herodes hic. qui saluatoris temporibus fuit. **Hec Africanus.** **Cap. iij.**

Igitur cū in hominem externe gentis iudeorū deuenisset imperiū. iminebat sine dubio etiā illa ppheticis predicta uocibus expectatio gentiū. **Q**uipe cum defecisset apud eos ab origie ipsius moysi sceptrā p̄cipū regūq; successio. **P**rius enī quā i captiuitatē Babilonie ducerēt. regnauit apud eos Saul primus: & inde Dauid. **N**am ante reges a iudicibus regebant. qui post Moysen & Iesū successorē eius: gentis illius tenuerāt principatum. **P**ost reditum uero de Babilonia nō defuere eis gubernacula disciplinis optimis instituta. **P**er pontifices & enī rerū sūma gerebat: donec Pompeius & romanorū magistratus adueniens hierosolimā. urbem quidē romanis armis oppugnaret & caperet. **S**ancta uero & sacratissima queq; templi pollueret. ita ut ne ab ipsis quidē auditis īgressum tēperaret hostilem. **C**um uero qui per auitā successionē per idem tempus regno simul & pontificio fungebatur. **A**ristobolum noīe uinctum cum liberis romā misit. **H**ircano fratri eius pontificatum relinquens. **O**mnē uero iudeorū gentē ex illo tempore tributariā romano fecit imperio. **S**ed Hircano in quē ultimū iudeorū gentis pontificatus fuerat deuolutus. a parthis capto. primus sicut supra dixi externi generis uir Herodes per senatus cōsultū **A**ugusto imperāte iudeorū gentis adipiscitur gubernacula. **S**ub quo imminente iam saluatoris aduentu. etiā salus gentiū & uocatio expectata illa secundum ea que prophete

ea q̄ pphete predixerāt cōsecuta ē. Ex quo utiq; tēpore iterrupta
successiōis serie ducū uel p̄cipū q̄ de iude femoribus descende
bant. Cōsequēti rōne ordo quoq; sacerdotii ab auis & p̄auis. ide
clinabiliter currēs repēte cōfundit̄. **H**abes & de his idoneū testē
ipsū **I**osephū. q̄ indicat **H**erodē postq̄ regnū sibi iudeorū a roma
nis cōcessū ē. nō iam secundū generis ordinē cōstituisse p̄tiffices
sed ignobilibus q̄busq; sacerdotia p̄misisse. **S**imilia quoq; ī sacer
dotibus ordinādīs egisse ēt successorē eius archelaū refert. Postq̄
iudeorū imperiū dicit recepisse romanos. idē ipse **I**osephus idicat
q̄ etiā sacra uestē p̄tifficis sūmi **H**erodes obclusā sub signaculo
suo tenuerit. nec unq; p̄tifficibus usū eius potestatēue p̄miserit.
Hoc idē & successor eius archelaus. **H**ūc & romāi morē post ipsos
p̄tifficalis iniurie tenuere. **H**ec at̄ dicta sint nobis approbare uo
lētibus ueritatē p̄phetie: q̄ ī aduētū dñi nostri & saluatoris īple
ta ē. **S**ed & apud **D**anielem p̄phetā euidenter numerus septima
narū. qui usq; ad christū ducē futurus designat̄. īpletus ē. **D**e qui
bus ī aliis locis exposuimus. Post quarū septimanarū cōsumationē
abolēdū esse chrisma. qđ apud iudeos sacratissimū seruabat̄. idē
p̄pheta designat. **Q**uod qđ manifestissime eo ipso tēpore quo
dominus noster iesus christus aduenit. p̄bat̄ īpletū. **H**ec autē a
nobis p̄ necessario relata ad ostēdendā ueritatē tēporū teneant̄.

Uerū qm̄ de generatiōibus christi uarie nobis **Cap. v.**
Matheus & **L**ucas euāgeliste tradiderūt. & cōtraria sibi a
quap̄lurimis dicere putāt. In quo ēt nōnulli fideliū ueritatis igno
rātia cōmenta qđā p̄ suis q̄sq; opinatiōibus conant̄ adhibere. ēt
de hoc hystoriā que ad nos usq; deducta ē in mediū p̄feramus.
Africanus cuius sup̄ius fecimus mētionē. scribēs ad aristidem
quēdā de euāgeliorū cōsonātia. & de genealogiis q̄ a matheo & lu
ca diuerse referūt. ceterorū qđ opiones p̄cul a ueritare dei er
rātes coarguit. Ipse at̄ hystoriā quā cōpererat. his ipsis p̄tulit uer
bis. **A**pud gentē inqt̄ israhel generationū noīa. nūc scđm natē
nūc ēt scđm legis ordinē numerāt̄. **N**ature qđ successiones ha
bent̄. q̄ ex seminis uel sanguinis ueritate descēdūt. **L**egis aut̄ q̄s
filius. alio generāte substituit̄. sub noīe fratris defūcti sine liberis.
Cū enim

Cū enī resurrectionis inter eos spes necdū fuisset accepta, p̄ hec
resurrectionis quēdā imitabāt imaginē, uti ne nomē generis uitio
sterilitatis aboleret. **C**ū ergo huiuscemōi apud eos generationū
ordines seruarēt, ut q̄dā ex ipso germine, quidā ex substitutiōe
ab aliis generati, alii filii legis beneficio deputarēt, a singulis etiā
angelisq; utriusq; modi cōmemorata successiōe. Id ē ut alter eorū
eū q̄ genuisset, alter uero eū qui quasi genuisse uideret exponere
ret. Et ita fit, ut neutrx euāgeliū mētiat, dū aliud nature ordinē,
aliud uero legis exeq̄t. **R**ecōiunctū nāq; sibi ē inuicē genus, & il
lud qd̄ p̄ **S**alomonē, & illud qd̄ p̄ nathan deducit, p̄ legales sub
stitutiōes q̄ fiebāt his qui sine liberis decedebāt, & p̄ secūdas ni
hilominus nuptias, q̄bus unus atq; idē aliis parētib; p̄ genitus
aliorū eē filius uidebat. **E**t ita fit ut utraq; narratio generationū
usq; ad ioseph uerissimis lineis deducat, diuerso qd̄ s̄ satis ex
plorato ordīe signata. **V**t at̄ clarius fiat qd̄ dicit ipsas generatio
nū cōsequētiās enarrabimus. **A** dauid p̄ salomonē generatō quā
dinumerat matheus, tertiū a fine facit mathā, qui dicit genuisse
iacob, patrē ioseph. **P**er nathan uero de dauid lucas generationū
ordinē texens, tertiū nihilominus eiusdē loci facit melchi. **D**icit
enī ioseph qui fuit heli, qui fuit melchi. **N**obis ergo imminet
ostēdere, quō ioseph qui dicit scdm̄ matheū qd̄ patrē habuisse
iacob, qui deducit p̄ salomonē, secūdū lucā uero heli qui deducit
p̄ mathā. **V**t q̄ isti ipsi id ē iacob & heli qui erāt duo fratres, ha
bētes alius quidē mathā, alius at̄ melchi patrē, ex diuerso genere
ueniētes, etiā isti ioseph aui eē uideāt. **E**st ergo modus iste. **M**a
thā & melchi diuersis tēporibus de una eadēq; uxore esta noīe,
singulos filios p̄crearūt, quia mathā qui per salomonē descendit,
uxorē eā primus accepit, & relicto uno filio iacob noīe defūctus
ē. **P**ost cuius obitū qm̄ lex uiduā aliū uiro nō uetat nubere, mel
chi qui per mathā genus ducit, cū eēt ex eadē tribu, sed nō ex eo
dē genere, relicta mathā accepit uxorē, ex qua ipse suscepit filiū
noīe heli. **P**er qd̄ ex diuerso patrx genere efficiunt iacob & heli
uterini fratres, quorū alter, id ē iacob fratris heli sine liberis defū
cti uxorē ex mādato legis accipiēs, genuit ioseph, natura quidem
germinis suū

germinis suū filiū. ppter qđ & scribit̃. Iacob at̃ genuit Ioseph.
scđm uero legis preceptū **H**eli efficit̃. filius cuius iacob qđ frater
erat. uxore ad sulcitādū fr̃is semē acceperat. Et p hoc rata iuenit̃
atq; itēgra generatio. & ea quā matheus enumerat dicēs. Iacob
at̃ genuit ioseph. & ea quā lucas cōpetēti obseruatōe designat di-
cēs. quod putabat̃ eē filius ioseph q fuit iacob. **Q**ui & ipse sub-
sonāte eadē distictione heli eē filius putabat̃. q fuerat melchi. qđ
legalē hāc successionē q̃ uelut adoptōe quadā erga defunctos cō-
stat magisq; germinis ueritate. cōpetēti satis p hoc designauit in
dicio. obseruans euāgelista. ne oīno ī huiuscemodi successionibus
genuisse aliquē noiaret. per qđ digna distictiōe nō descēdēs. sed
ascēdēs usq; ad adā. & ad ipsū usq; peruenit dñm. **H**ec at̃ nobis nō
ad subitū reperta. aut absq; ullis autoribus cōmentata sunt. sed
ipsi hic saluatoris nostri secundū carnē ppiqui. seu studio tāti se-
minis demonstrādi. seu edocēdi q̃ scđm ueritatē gesta sūt tradide-
rūt. **A**ddētes ēt hoc. qđ cū idumei latrones ascalonitane ciuitati
irruētes. & de apollinis tēplo qđ muro urbis adherebat cū ceteris
spoliis ēt antipatrē herodis cuiusdā editui filiū captiuū diripuisset
accidisse postmodū. ut ad amicitias hircāi pōtificis antipater pue-
niret. **C**uius p̃cipatū qđ in quā plurimis iuuisset. defūcto eodē hir-
cano **H**erodi filio suo a romanis per ābitionē regnū iudee acce-
perit. **V**er̃ hec & ī aliis grecoꝝ hystoriis designāt̃. **S**ed illud pre-
cipue supradicti uiri memorie tradiderūt. qđ per idē tēpus oēs
hebreoꝝ generatiōes descripte. in archiuis tēpli secretioribus ha-
bebāt̃. **I**n quibus ēt alienigenaꝝ quoꝝq; cōtinebāt̃ origies. sicut
achior ex amanitis. & ruth ex moabitidis. alii ēt ex egypto q di-
cunt̃ israhelitis eē cōmixti. **V**er̃ herodes cū sūmā potestatē tene-
ret. uidēs qđ huiuscemodi generis indicia si permanerēt. obfusca-
tionis sibi plurimū q̃rerēt. ignobilitatis sue cōsciētia exagitatus.
oēs libros ī quibus cōscriptio generis habebat̃. iussit incēdi: esti-
mans se nobilē uideri posse. si nouitiū eē & aduena israhelitici
generis nullis conscriptionū fastibus urgeret̃. **V**er̃ fuere tū pau-
ci diligētes & studiosi uiri. qui uel descriptos ex parte aliqua hu-
iuscemodi libros domi haberēt. uel ēt mēorit̃ abite ordinē p
sapie retinerēt.

sapie retineret. **P**recipue quos demissa a paupis nobilitas comonebat. **E**x quibus fuerunt & hi quos paulo ante memorauimus. desposyneo. i. steriles uel dominici appellati. propter propinquitatem generis christi qui & nazarei fuerunt ex uicorothaba iudeorum. quique per omnem regionem circueuntes. ordinem supradicte generationis. partim memoriter. partim et ex diebus libris in quantum erat possibile perdocebant. **Q**uibus ita a nobis in quantum diligentia potuit perscrutatis. euidentissime euangeliorum per hoc ueritas declarat. **H**ec sunt que ab affricano didicimus. **H**oc itaque modo in ioseph patris generatione deducta. dubitari iam non potest de **M**aria. quam eiusdem generis atque eiusdem tribus extiterit. **S**iquidem secundum legem moysi non licebat in diuersas tribus nuptias permisceri. sed uni ex eodem populo atque ex eadem familia innupta precipitur copulari. ut ne promixtione coniugii. et fors hereditatis deducatur indubium. & de alia tribu contra fas ad aliam transeratur. sed de his satis dictum est. **Cap. vi.**

Oristo igitur secundum prophetie fide nato in bethleem iude. temporibus supradicti herodis de orientis partibus aduentantes quidam uiri ex magorum gente. percontantur ab herode. ubi nunc esset rex qui nuper natus est iudeorum. affirmantes uidisse se stellam eius in oriente. quam sibi esse dux itineris extitisset. cum uero tante preparationis. adorandi ac uenerandi nuper editi regis esse. **Q**uibus ille auditis incredibiliter deterretur. uerens. ne status sui piclaretur imperii. **A**ccersitis ergo legis doctoribus percontatur ubi nunc christum nasci speraret. **U**t uero ex **michee** oraculis locus natiuitatis eius apud bethleem designatus est. uno precepto rex omnes lactantes pueros non solum apud bethleem sed & in omnibus finibus eius abimis & infra. secundum tempus quod explorauerat a magis interimiri iubet. si quomodo etiam iesum cum equis possit extinguere. **S**ed preuenit regis insidias. puer abductus in egyptum. parentibus de dolo regis angelo prenunciante communitis. **Cap. vii.**

Auij. **U**erum hec etiam sacris euangelii uocibus edocemur. **S**ed opere precipuum est. crudelitatis herodis in christum: & equos eius uideri mercedem. **S**ati namque nec mora ulcio in eum diuina conuertitur. que non solum presens inferret exitium. **V**erum & quibus post iteritum supplicii esset cruciatus ostenderet. **L**ogum est si prosperitates imperii eius quibus ad illud

ad illud tēpus usq; pollebat. domesticis referā cladibus obscura-
ta. ignominia mrimonii. funera liberorū. quorū tamē ipse extiterit
parricida. sororis ēt ppi quorūq; oīm exequat clades. tragedia ma-
gis quā hystoria texti uidebit. **De** quibus tamē siq; scire uult. io-
sephus plenius refert. Igit cū p sacrilegio qd i saluatore cōmise-
rat. & scelere qd i equos eius pegerat. ulcio eū diuina urgeret in
mortē. quē de drit exitū nō puto in ditorū. sed ipsius iosephi i septio
decio libro antiq̃tatū hoc referētis. sermōibus explicemus. **Hero-**
dē iquit porro amarior i dies morbus urgebat. supplicia cōmis-
si dudū sceleris expetēs. **Lēto** nāq; igne extrīsecus i superficie cor-
poris urebat. intrīsecus uero uastū cōdebat incēdiū. **Auiditas** in-
explebilis semp ierat cibi. nec tam faciari unq; rabidis icitata fau-
cibus. ualebat igluuies. Intestina intrīsecus ulceribus obfessa. do-
loribus quoq; coli quā maxie cruciabat. **Humor** liq̃dus & luri-
dus erga pedes tumidos oberrabat. & ab inferioribus partibus
pubetenus tumore distētus. **Sed** & uerēda ipsa putredie corrup-
pta scatebat uermibus. **Ventri** quoq; icredibilis iſlatio. & tentigo
obscena satis & execrāda. **His** at oībus doloribus fetor dirior. uel
ex m̃broꝝ putredie. uel ex respiratōe anhelitus reddebat. **Ita** ex
oī parte cruciatibus fesso. nulle sufficere uires ad tolleratiā pote-
rāt. **Dicebāt** ergo hi quibus diuinādi pericia ē. diuinitus has pe-
nas ab ipatore deo. ob multa eius ipie & crudeliter gesta depo-
sci. **Hec** quidē i supradcā hystoria refert uir de quo paulo ante
memorauimus. **Sed** i scdo libro idē hystoriographus similia ni-
hilominus de eodē scribit hoc mō dicēs. **Post** hoc uero oē corpus
eius morbus iuadēs. diuerso eū sibimet corruptele genere uēdi-
cabat. **Febris** nāq; una parte lēta uexabat. prurigo ex alia parte
itollerabilis p oēm corporis diffusa superficiē. **Coli** quoq; creber-
rimus dolor. pedes pubetenus hydropis obsederat tumor. **Ve-**
rēda corrupta putredie. & scatentia uermibus orrescebāt. **Inſa-**
tiōes ēt tortuosi spūs. & crebra suspiria cōuulsis admodū pdu-
cta uisceribus. ita ut diceret a uatibus. nō morbi corporis hec.
sed diuine ultiois eē supplicia. **Quiq;** cū tot morbis ēt feralibus
urgueret. tamē spē adhuc uiuēdi gerēs. de medelis atq; remediis
cogitabat

cogitabat. Deniq; trāsito iordane aquis calidis q̄ apud calleroen
sūt utebat. que ēt potantibus cōmode dicant. Visum ē at me-
dicis etiā oleo calido om̄e corpus fouēdum. Cūq; depositus fuisset
ī huiusmodi fomēto. ita resolutus ē omnibus mēbris. ut ēt
oculi ipsi e suis sedibus soluerentur.

Cap. viij.

Reportat ex inde hiericho. & famulorū plāctibus admoni-
tus. ubi desperare cepit. militibus quidē quinquagenas dra-
gmas diuidi iubet. Ducibus uero & amicis suis. plurimū pecūie
largit. Ipse at furore iā plenus. & ipsi ut ita dicā minitās morti.
fert īfacinus execrabile. Etenī ex singulis q̄busq; uicis uel castel-
lis si qui nobiliores & primarii erāt uiros ex oī iudea ad se colli-
gi & recludi iubet ī loco qui dicit̄ hypodromus. Accersita cū so-
rore sua salome atq; eius uiro noīe alexand. Noui iquit iudeos de
meo īteritu gauisuros. sed potero habere lugētes & exeqas ho-
norabiles explāgētū multitudie. si uolueritis uos meis parere pre-
ceptis. Hos oēs quos ī custodia haberi iussī totius iudee nobiles
uiros. statī ut ego spiritū exalauero īterficite. ī hoc ipsū militibus
preparatis. ut oīs iudea & oīs domus ēt īuita defleat obitū meū
Et post paūca idē iosephus ait. Rursum at nā & cū auiditate &
tussis cōuulsiōe distēdebat. Cū ex dolorū uiolētia iā uite exitum
adesse sentiret. malo accepto cultx poposcit. Solebat enī p̄ semet-
ipsū purgatum sic pomū atq; icisū edere. Tūc deinde circūspe-
ctās ne quis eēt qui phiberet. eleuauit ī semetipsū dexterā. icisūq;
librauit. Adhuc idē psequit̄ scriptor q̄ paulo antequā nouissi-
mū spm̄ redderet. tertiu post duos quos ate necauerat filiū suū.
preceptis īpiis iugulasset. atq; ad ultimā lucē sicut nō absq; maxi-
mis doloribus corporis. ita etiā ne absq; parricidii piaculis aufu-
gisset. Talis igitur herodis extitit finis. quō digna supplicia scele-
re. q̄ in bethleem erga paruulos gesserat. & p̄ insidiis domini no-
stri ac saluatoris exactus est.

Cap. ix.

De successiōe uero eius hystoria nos euāgelica p̄docet. q̄ po-
stea quā p̄ āgelū cōmonitus ioseph. sublato puero & matre
eius de egyp̄to rediit ad terrā iudeā. Audiēs iqt euāgelista. q̄ ar-
chelaus regnaret p̄ herode patre suo. timuit ire illuc. Cōmoni-
tus at

tus at in fōnis. abiit in partes galilee. **H**uic aut euāgelice ueritati cōsona scribit et supradictus hystoriographus. diligēter hoc exequēs. quō & testōnio herodis patris sui. adiudicāte et cesare augusto regni iudeorū successor extiterit archelaus. & ut post decē ānos ip̄erio deuolutus sit. ut q̄ philippus & herodes iunior frater cū lisania in tetrarchias diuisū iudee regnū regebāt. **Cap. x.**

I De quoq; ipse hystoriographus i deciooctano libro refert. duodecimo āno tiberii cesaris q̄ augusto septē & quinquaginta ānis p̄cipatu potito successerat. pōtium pilatū iudee pcuratiōnē suscepisse. atq; inibi ibi p decē cōtinuos ānos usq; ad ipsum pene finē tiberii pdurasse. **E**x quibus oībus figmētū ipudēs euidenter arguit actōr. q̄ recēti cōfecta plasmante aduersus christum dnm pferūt. In qbus primo oīum tēporis ipsius tēdo arguit falsitatē. **Q**uarto nāq; cōsulatu tiberii. q̄ cōsulatus septio āno ip̄ii eius fuit. piaculi i saluatore cōmissi tēpus. falsa hec acta p̄scribūt. **Q**uo i tēpore euidenter ostēdit. ne missus quidē adhuc ad iudee pcuratiōnē pilatus. scdm iosephi pbatissimi hystorici testōniū. **Q**ui plenissime designat duodecimo āno tiberii cesaris iudee pcuratiōnē suscepisse pilatū. **C**ōsonāter at i his cū hystorico euāgelista cōcordat. quito decio dicens anno tiberii cesaris. i quo quartus erat pilati pcuratiōnis annus. cū et iudee tetrarche haberēt herodes & lisani & philippus. dnm & saluatore nostrū iesū christū fuisse ānorū triginta. quādo ad ioannē baptisandus aduenit. **T**unc & enī initiū euāgelice predicationis instituit. **Cap. xi.**

Refert aut eum diuina scriptura oīne doctrine sue tempus rexegisse sub pōtificibus anna & caipha. quo scilicet āne pōtificatus tēpore icipiēte docere cepit. & usq; ad initiū caiphe p̄tēderit. **I**n quibus spaciis uix toti quatuor cōcludūt āni. **L**egalibus porro p̄ceptis iam p illud tēpus ui & ābitiōe cessantibus. nulli qppe pōtificatus honor uite uel generis merito reddebat. **S**ed romana potestate aliis nūc. itē aliis sūma sacerdotii prestabat. ita ut annuis successiōibus mutarēt. **D**eniq; idē iosephus refert quatuor p ordinē usq; ad caiphā pōtificatus officio post annā eē p̄fectos his uerbis scribēs. **V**alerius gratus anna sacerdotio deturbato

bato ismahelū pōtificē designauit filiū baffi. **S**ed & hūc nō multo post abiciēs. eleazar ananie pōtificis filiū pōtificatui subrogauit. **P**ost annū uero etiā hūc arcet officio. & simoni cuidā caiphi filio pōtificatus tradidit mīsteriū. quo non amplius & ipse quā unius anni spacio pfunctus. iosephū cui & caiphas nomen fuit. accepit successorē. **H**ac p hoc omne tēpus qđ dominus & saluator noster in terris docuisse p̄scribit. intra quadriēni tēporis spacia coartat. In quo quatuor iste quas iosephus memorat successiōes pōtificū describunt. uix p ānos singulos ministrare. **C**ōsonanter igitur scđm ea q̄ scripsit. caiphā pōtificē anni illius quo saluator passus ē. etiā euāgelii scriptura designat. **I**git dominus & saluator noster nō multo post iniciū prediciōis sue. duodecī ex oībus discipulos assumpsit. Quos & ceteris sectatoribus suis preferēs. speciali quodā electiōis priuilegio apostolos nōiauit. Cuius nōis uirtus missos indicat. **S**ed & alios post hos elegit septuaginta duos. & ipsos binos p loca & urbes ad quas ipse accessurus erat premi-
sit.

Cap. xiii.

Uerū breui īteriecto tēpore. iōānes baptista ab herode filio herodis capite punit. **D**e quo & i euāgeliiis quidē refert. **C**ōcordi uero testionio etiā iosephus de hoc scribit. nōiatim etiā herodiade cōmemorās. uelut de cōiugio fratris philippi uiuentis uiolēter abstracta. & suis ab herode incestis nuptiis sociata. ppria & legitima uxore depulsa. quā herodiadē filiā fuisse dicit arethe regis arabie. pppter quā etiā iōannē baptistā ab eo cōmemorat īteremptū. **B**ellū quoq; exortū inter arethā dicit & herodē. tanq ob ignominiā filie uindicandā. In quo bello exercitū refert herodis extinctū. **H**ec aut oīa accidisse. pppter piaculū qđ ī necē iōannis admisit. **I**dē quoq; iosephus iustissimū super oēs iōannē fuisse. scđm euāgeliorū fidē. & ab herode pppter herodiadē capite cesum refert. **P**ropter quā etiā regno eū memorat esse depulsum. atq; in exiliū apud uiennā gallie urbē trusum. **H**ec in octauo decimo antiquitatū libro his ipsis quibus infra adnotatū est sillabis scribit. **Q**uibusdā inquit iudeorū uidebat ideo perisse herodis exercitū. qđ in eū satis iuste ulcio diuina cōmora sit. pūdicta
iōannis

ioannis q uocat baptista. quē puniuit herodes uirū ualde bonū.
qui precipiebat iudeis uirtuti operā dare. iusticiā inter se inuicē
custodire. & in dñm seruare pietatē. p baptismū in unū coire. **H**oc
enī pacto baptismū acceptabile fore. si nō solū ad abluēda pecca-
ta sumat. uerū & ad castimoniā corporis atq; ad anime iusticiam
purificationēq; seruet. oīumq; pariter uirtutū uelut signaculum
& custodia quedā fidelis habeat. **Q**ue cū ab eo precepta huius-
cemodi docerent. atq; ad audiendū eū pplurima multitudo cō-
curreret. ueritus herodes ne forte doctrine eius psuasionē popu-
lī a suo regno desciscerent. **V**idebat enī q preceptis eius ac mo-
nitis obedire in oībus plebs eēt parata. melius credidit priusq;
nouī aliquid fieret anticipare hominē nece. quā postmodū turba-
tis rebus serā penitudinē gerere. **E**x sola igit suspitione herodis
uinctus ī castellū macheronta abducit iōānes. ibiq; capite obrū-
cat. **A**ctenus de iōāne. **S**ed & de saluatore nostro domino ī eis-
dē hystoriay suay libris idē iosephus ita scribit.

Capitulum.

Fuit autē hisdē tēporibus iesus sapiens uir. si tamē uirum
eum nōiāre fas est. erat enim mirabilium opē effector. do-
ctorq; hominum eorum qui libenter que uera sunt audiunt. **E**t
multos quidem iudeorum. multos etiā ex gentilibus sibi ad-
iunxit. **C**hristus hic erat. **H**unc accusatione primorum nostre gē-
tis uirorum. cum pilatus in crucem agendum esse decreuisset.
non deseruit eos qui ab initio eum dilexerant. **A**pparuit enim
eis tertio die iterum uiuus. secundum q diuinitus inspirati pro-
phete. uel hec uel alia de eo innumera miracula futura esse pre-
dixerant. **S**ed & ī hodiernum diē. christianorum qui ab ipso nū-
cupati sunt & nomen perseuerat & genus. **H**ec cum ipse hebre-
orum scriptor olim suis libris inserta. tam de iōanne baptista.
quā etiā de domino & saluatore nostro tradiderit. qd ultra ef-
fugium. que excusatio impudentibus & perfidis remanebit.
Quo minus de falsitate gestorum que postmodum confin-
xerunt. apertissime conuincantur. **S**ed de his ista sufficiant.

sufficiat. **A**postolorum autem domini & saluatoris nostri nomina quae referantur ex ipsis euangelis omnibus palam est. Septuaginta uero discipulorum uocabula. nusquam quidem repperimus scripta. Dicitur tamen unus ex ipsis esse barnabas. Cuius etiam in actibus apostolorum mentio facta est. Sed & paulus nichilominus scribens meminit eius. denique ipsum dicit esse. qui cum iosthene & paulo corinthiis scribit. Clemens uero in quarto disputationum libro cephe mentionem facit. de quo paulus dixit. Cum autem uenisset cephas antiochia. in faciem eius restitit. Et dicit eum unum esse ex septuaginta discipulis cognitione petri apostoli. Sed & mathiam ex ipsis esse dicit. qui per iuda apostolorum numero subrogatus est. & eum qui cum ipso est statutus ad sortem. Tatheum quoque unum ex ipsis fuisse tradunt. De quo & hystoriam que ad nos usque peruenit. exponere necessarium duco. Nam & plures quam septuaginta fuisse discipulos saluatoris inuenies. si obserues ea que paulus indicat dicens. post resurrectionem apparuisse dominum. primum quidem cephe. postea illis undecim. Et post hos amplius quam quingentis fratribus simul. Ex quibus quosdam dormisse dicit. plurimos autem adhuc permanere eo tempore quo hoc scribebat. Post etiam dicit eum unum esse iacobo. qui erat unus ex his qui fratres saluatoris appellabantur. Tum deinde tanquam preter hos duodecim. ad eorum tamen similitudinem essent alii quidam apostoli. sicut & ipse erat paulus. addit & dicit. Postea apparuit apostolis omnibus. Nouissime autem uisus est & mihi. Sed & de his ista sufficiant. **Cap. xvi.**

Narratio uero quam de tatheo promissimus. hunc habet modum. Domini & saluatoris nostri iesu christi diuinitas cum per mirabili uirtutis ope per omnem locum celebraretur. in numeros tam de uicinis quam de peregrinis & longe positis per remediorum & curationum uirtutibus inuitabat. siquidem precipue morbi alicuius egritudinem laboraret. Unde & rex quidam abagarus nomine gentis ultra eufraten posite principatum nobiliter tenens. morbo quodam corporis in remediabili quantum inter homines tenebatur. Qui cum de nomine iesu & de mirabilibus uirtutibus eius audisset. supplex ei per epistolam factus exorat missio in rem hominem diuini morbi uiculis quibus tenebatur absolui. Sed ad presens quidem a domino corporis eius cura differt. Dignus tamen efficitur rescripto epistole saluatoris

saluatoris. In qua simul et pmittit ei. qd nō multo post deside-
rii sui cōsequeretur effectū. Deniq; post resurrectionē atq; ascensionē
dn̄i ad celos. thomas apostolus ex cōmonitiōe diuina. tatheū qndā
unū ex septuagīta discipulis ad edissenā ciuitatē euāgelistā & pre-
dicatōrē uerbi dei emittit. simul & q a domino pmissa fuerant
impletur. Hec i archiuis publicis edissene ciuitatis iqua tūc supra-
dictus abagarus regnauit. ita descripta repperimus i his cartis. q
gesta regis abagari seruata antiq̄tus cōtinebāt. Et ut euidēs di-
ctorū ueritas fiat. ipsarū exēplaria epistolarū ex siroꝝ līgua trāslata
ponemus. Exēplar epistole scripte a rege abagaro uel toparca ad
iesū. & misse hierosolim̄ per annaniā cursorē. **Cap. xvii**

Abagarus ut hame filius toparca. iesu saluatori bono q ap-
paruit i locis hierosolimorū. salutē. Auditū mihi ē & de te
& de sanitatibus quas facis. q sine medicamētis aut herbis fiat
ista p te. & qd uerbo tm̄ cecos facis uidere. claudos ābulare. & le-
prolos mūdās. & imūdos spūs ac demonia eicis. Et eos q longis
egritudinibus adflēt̄ curas & sanas. Mortuos quoq; suscitās.
Quibus oībus auditis. id statui i aīo meo. unū eē de duobus. aut
qa tu sis deus & descēderis de celo ut hec faciās. aut q filius dei
sis qui hec facis. Propterea ergo scribēs rogaueri te ut digneris
usq; ad me fatigari. & egritudinē meā qua iā diū laboro curare.
Nā & illud cōperi q iudei murmurāt aduersū te & uolūt tibi in-
sidiari. Est at ciuitas mihi parua qdē: sed honesta. q sufficiat utriq;
q. Exēplū rescripti ab iesu p annaniā cursorē ad abagarū toparcā.

Beatus es q credidisti i me. cū me ipse nō uideris. **Ca. xviii**
Scriptū ē enī de me. qā hi q me uidēt nō credēt i me. & q
nō uidēt me ipsi credēt & uiuēt. De eo at q scripsisti mihi ut ue-
niā ad te. oportet me oīa propter que missus sum hic explere.
& postea quā impleuero recipi me ab eo a quo missus sum. Cū
ergo fuero assumptus mittam tibi aliquem ex discipulis meis.
ut curet egritudinē tuā. & uitā tibi. atq; his qui tecū sūt prestat.
Erat at his epistolis adiūctū ē hoc līgua siroꝝ. qd infra scriptū ē.
Postea uero quā iesus assumptus ē. misit ei iudas qui & thomas ta-
theū unū ex septuagīta. Qui cū uenisset: manebat apud tobiam
filiū tobie

lōn abagari

lōn saluatoris

pm9
filiū tobie. **V**t autē audiuit de eo abagarus. & nūciatū ē ei q̄ uenisset apostolus iesu secundū qđ ei scripserat. **C**ūq; cepisset tatheus ī uirtute dei curare oēm lāguorē & īfirmitatē: ita ut oēs mirarēt. **A**bagarus cōsideratis mirabilibus q̄ faciebat. recordatus ē q̄ ipse eēt de quo sibi iesus scripserat dicēs. cū autē fuero assūptus. mit- tā tibi aliquē ex discipulis meis: qui egritudinē tuā sanet. & uocās ad se tobiā apud quē manebat. ait ad eū. **A**udini q̄ uir qđā potēs uēit & manet ī domo tua: adduc eū ad me. **C**ūq; redisset tobias ad tatheū dixit ei. **A**bagarus toparca uocauit me ad se & dixit mihi. ut te ad eū pducā ut cures eū. **E**t tatheus. **V**eniā iqt. qm̄ maxie ppter ipsū missus sū. **P**ostera igit die. tobias mane ad- sūpto tatheo uenit ad abagarū. **E**t cū fuisset īgressus presētibus primatibus suis. statī ī ingressu uisū ē abagaro diuini nescio qđ splendoris ī uultu apostoli tathei. **Q**uod cū uidisset abagarus ado- rauit tatheū. **S**up quo admirati sūt oēs qui assisteabant regi. **I**psi enī nihil horū uidebāt. quia soli abagaro fuerat ostēsū. qui & di- cere cepit ad tatheū. **V**ere discipulus es iesu filiū dei. qui mihi di- xerat. mitto tibi aliquē de discipulis meis qui te curet & uitā ti- bi prestat. **E**t tatheus respōdit. **Q**uia magnifice credidisti ī eū q̄ me misit. ppterea missus sū ad te. & si permāseris ī fide eius & credulitate. prestabūt tibi oīa desideria cordis tui. **T**ū & abaga- rus ad eū. **V**sq; adeo iquit credidi ei. ut & iudeos qui eū cruci- fixerūt. uelī si ulla mihi adesset tāta exercitus copia trucidare. & si nō romani regni auctoritas īpediret. **E**t tatheus ait ad hec. **D**ominus noster uolūtātē patris sui īpleuit. **Q**ua īpleta assūptus ē rursus ad patrē. **D**icit ei abagarus. **E**go scio & credo ī eū & ī pa- trē eius. **E**t tatheus. **P**ropterea iqt pono manū meā sup te ī noīe eius. **E**t cū hoc fecisset. statī oī egritudis morbo quo tenebat ab- soluitur. **M**iratus est abagarus. q̄ sicut uerbis audierat de iesu. ita & rebus & operibus repperit per tatheum discipulum eius impleri. qui eum absq; medicamentis & herbis curarat. **N**on so- lum aut illū. sed & abdon quēdā abdie filiū podagra laborantē. cū se uestigiis eius aduolueret. manus īpositione sanauit. multos q; alios urbis illius ciues uariis obsessos sanauit incōmodis. **E**t
sic opa

fic opa magna & admiranda pficiēs predicabat uerbum dei. Post
hoc at abagarus ait ad tatheū. **Tu** inqt cū uirtute dei hōc facis
& nos oēs uidētes mirāur. **Verū** q̄so te narra mihi de aduētū iēsu
quō factū sit. & de uirtute eius ī qua faciebat hec que audiui. &
tatheus. **Nūc** qdē taceā. uerū q̄a uerbū missus sū predicare. crasti
nō cōgrega mihi oēs ciues tuos. & corā ipsis predicabo & semina
bo ī eis uerbū uite. uel aduētus iēsu quō fuit. & cur. & qua de cā
missus ē a patre. & de uirtutibus opē eius. uel de mysteriis q̄
locutus ē ī hoc mūdo. & ī qua uirtute hōc fecit. **Sed** & denoua
eius predicatōe. & qd̄ ita puulus & humilis. & quō ita se hūilia
uit. & deposita maiestate paruifecit deitatē suā. ita ut & ī crucē
subigeretur. & ī infernū descēderet. & dirūpet sepē quā a seculis
nemo dirupat & mortuos suscitaret. **Qui** descēdit qdē solus. ascē
dit at cū grādi multitudīe ad patrē suū. **Iussit** ergo abagarus ut
mature oēs ciues cōuenirēt & audirēt predicationē tathei. & post
hoc iussit dari ei aux & argētū. sed ille nō accepit dicēs. **Si** nostra
dereliquimus quō accipimus aliena. **Gesta** sūt at ista quadragētesimo
& tricētesimo āno. **Hec** nō iutiliter utputo a nobis ad uerbum
ex siroꝝ ligua **translata**. hūc ī nostris libris tenebunt locum.

Explicit liber primus. Incipiūt capitula libri secūdi.

De uita & īstitutione apostolorū post ascēlionē christi. **cap. i.**

Quēadmodū tiberius de cristo edoctus a pilato cōmōitus ē. **c. ii.**

Vt ī oēm mūdū breui tēpore diffusa de christo predicatō ē. **c. iii.**

Quēadmodū post tiberiū gaius cesar. regē iūdōꝝ cōstituit agrip
pā. herodi ppetua pene deportationis polita. **ca. iiii.** ¶ **De** filcē q̄ pro

iudeis suscepit legationē ad gaiū. **ca. v.** ¶ **Quāta** acciderit iudeis
grauia post temeritatē crucis ī christo. **ca. vi.** ¶ **Vt** pilatus quoq̄

semetipsū morte dānauit. **ca. vii.** ¶ **De** fame tēporibus claudii.

ca. viii. ¶ **Martyriū** iacobi apostoli. **c. ix.** ¶ **Vt** agrippa & herodes

apostolos psecuti diuinā cōtinuo senserūt uindictā. **cap. x.**

De theoda q̄ deprauauerat populū. **c. xi.** ¶ **De** helēa regīa **Adya**

benoꝝ. **cap. xii.** ¶ **De** simone mago. **ca. xiii.** ¶ **De** predicatione

apostoli petri apud urbē romā. **ca. xiiii.** ¶ **De** euāgelio scdm mar

cū. **ca. xv.** ¶ **Vt** prius marcus per egyptū christi noticiā predi

cauit. **ca. xv.**

cauit. ca. xy. ¶ Qualia de abstinētibz apud egyptū Filo scri-
bit. ca. xvi. ¶ Quāti ad nos Filonis peruenerit libri. ca. xvii.

Cuiusmodi clades cōpresserit iudeos ipso die pascalis. cap. xviii.

Qualia ēt sub nerone hierosolimis gesta sūt. ca. xx. ¶ De egypto cuius actus apostolorū faciūt mētionē. ca. xxi. ¶ Quēadmodū de iudea paulus romā missus ī uinculis oī culpa liberatus sit. ca. xxi.

¶ Vt sit passus iacobus qui frater dñi ē dictus. ca. xxii.

Quod post marcū primus episcopus alexādie ecclesie ordiatus sit annianus. ca. xxiii. ¶ De persecutiōe neronis sub quo paulus ac petrus pia cōfessione decollati sūt. ca. xxiiii. ¶ Vt inumeris iudei malis afflicti sūt ac nouissime cōtra rōanos arma mouerūt. ca. xxv.

¶ Expliciūt capitula. Incipit liber secundus. Cap. p.

Necūq; oportuit uelut ī prīcipiis ecclesiastice hystorie designari. siue de diuinitate saluatoris siue de antiq̃tate nostre religiōis ac uetustate doctrīe. & ut olī tradita sit christianorū. q̃ nouella uidet̃ īstitutio. sed & de aduētū ipsius dñi & saluatoris nostri nup̃ impleto ac passiōibus cōsumato. de apostolorū quoq; electiōe sup̃iore libello quāta potuimus breuitate p̃striximus. ¶ Age iā nūc q̃ ēt post ascēsiōē eius cōsecuta sūt uideamus. parti diuināz scripturarū testimoniis edocētes. parti extrīsecus ex his q̃ fideliter ī cōmētariis q̃ ad memoriā posteritatis iuēti sūt cōperimus adprobātes.

Primus igit̃ ī apostolatū p̃ iuda p̃ditore mathias sorte cōfiscit̃. q̃ erat unus ex discipulis dñi. sicut supra demōstratū ē. Ordināt̃ at̃ & diaconi septē numero p̃ oratiōes & manus ī positionē apostolorū mīsteriū uiduarū gratia. In quibus stephanus qui & primus post dñm statim post ordinationē suā lapidat̃ ab his qui & dñm occiderūt. per quos & noīs sui stephano corona donat̃ a christo. Tūc deinde iacobū qui dicebat̃ frater dñi. p̃ eo qđ ēēt filius ioseph. q̃ christi quasi pater habebat̃. qm̃qdē despōsata ei fuerat uirgo Maria. q̃ priusq̃ cōueniret cū eo. inuenta est in utero habens de spiritu sancto. sicut euangelia p̃testāt̃. Hūc inquā ipsū iacobū qui & iustus cognominatus est ab antiquis: uirtutū merito

uirtutū merito & insignis uite priuilegio. primū hystorie tradi-
derūt suscepisse ecclesie q̄ hierosolimis ē sedē. sicut clemens ī se-
xto dispositionū libro asserit dicēs. **Petrus** enī inqt & iacobus &
ioānes post assūptionē saluatoris quāuis ab ipso fuerūt oībus pe-
ne prelati. tamē nō sibi uēdicant primatus gloriā. sed iacobū q̄
dicebat iustus. apostolorū episcopū statuūt. Idē quoq; ipse in se-
ptio eiusdē opis libro addit de ipso ēt hec. **Iacobo** inqt q̄ dicebat
iustus. & ioāni & **Petro**. post resurrectionē dominus omnē scien-
tiā tradidit. & ipsi ceteris apostolis. qđ apostoli illis septuaginta
tradiderūt. ex q̄bus unus erat & barnabas. **Duos** autē fuisse iaco-
bos cōstat. **Vnū** hunc instū qui de pinna tēpli deiectus. fullonis
uecte pcussus ē. & morti traditus. **Alius** autē ē ille q̄ ab herode
capite cesus ē. **Huius** ergo iusti iacobi etiā paulus meminit cum
scribit. **Aliū** autē inqt apostolorū uidi neminē. nisi iacobū fratrē
dnī. In hoc ergo tēpore. etiā ratheus de quo supra mēorauimus
scđm dnī preceptū ad regē abagarū missus. ipsū quidē egritudine
morbi corporalis absoluit. **Vniuersā** uero ciuitatē edēssenōx chri-
sto domino fideli satis credulitate sociauit. ita ut ī hodiernū ciui-
tas illa. qppe que ipsius dnī & saluatoris meruit scripta suscipe.
uelut speciali quadam christo deuotione dicata sit. **Interea** per-
secutio priā aduersus ecclesiā dei q̄ hierosolimīs facta ē. sub pri-
mo martyre **Stephano**. omnes discipulos exceptis duodecim p
uniuersā iudeā samariāq; disp̄sit. seu potius ut sancta scriptura ī
dicat disseminauit. **Ex** q̄bus nōnulli ad fenicē. & usq; ad cyp̄rum
atq; antiochiā deuenerūt. q̄ gentibus quidē credere mysterium
fidei nōdū audebāt. iudeis tamē predicabāt. **Interea** saulus adhuc
uastabat ecclesiā. īgrediēs domos. & ptrahens uiros ac mulieres
tradebat ī carcerē. **Sed** **Philippus** q̄ erat unus de septē cū **Ste-**
phano diaconus ordiatus. descēdit samariā. uirtute dnī repletus.
& predicabat primus uerbū dei samaritane gēti. In quo tāta erat
diuine gratie efficacia. ut ēt **Simone** magū suis predicatōibus cō-
sternaret. q̄ per idē tēporis celebris fame apud samaritanōx po-
pulos habebatur. ita ut uirtus dei magna esse putaretur. **Sed**
his cū uidisset signa & miracula que a **Philippo** p diuine gratie
potestatē

potestate fiebat. obstupescens & territus cessit. & credere se in christum usquequo est baptismum accipere simulauit. Quod reuera mirari dignum est. hodieque eodem ordine fieri ab his. qui uelut hereditaria ab illo simulatione secte impurissime susceperunt. Quique auctoris sui artibus instituti. ecclesiam fraude qualibet ingressi lauacrum furantur. & sancta nostra uelut alicuius morbi contagione commaculant. Serpit enim eorum uenenatus sermo sicut lupo in gregibus. & occultis uerborum moribus. incautis letale uirus infundit. donec noxias eorum latebras diligentia pastoris inuestigatas educat ad lucem. Sicut & ipse Simon petri industria comprehensus. penam quam merebatur expendit. Verum per dies singulos augescere predicatione uerbi diuini. per dei prudentiam ex ethiopie regionibus adest quidam regine gentis illius prepositus. Moris quippe est illi nationi. etiam nunc a feminis regitanti uota in hierosolymis redditurus. Huic Philippus responsis sancti spiritus uisus. primo ex omnibus gentibus mysterium fidei & sacramentum baptismi tradidit. & uelut quidam eum deo primitias omnium consecrat nationum. Hunc opinio tenet ad patriam terram regressum. scientiam dei summi & salutare domini nostri prescientiam. indigenis gentibus sicut sibi tradita fuerat predicasse. In quo rebus ipsis completa est per eum prophetia que dicit. Ethiopia preueniet manus eius deo. Dum hec agunt Paulus uas electionis: non ex hominibus neque per hominem. sed per reuelationem Iesu christi & dei patris qui eum suscitauit a mortuis. in apostolatum uocat. celesti ad se uoce delata. Cap. ii.

Interea cum per omnem iam locum de resurrectione & mirabilibus domini nostri Iesu christi. & de ascensione eius ad celum felix fama loqueretur. ac per omnium aures beati huius rumoris uolueret opinio. & quoniam antiqui moris erat apud romanos. ut puertias iudices. siquid forte noui in his quas regebant puertias accidisset. uel principi uel senatui nuntiarent. uti ne ex his que gerebantur. ignorare aliquid uiderentur. De resurrectione a mortuis domini & saluatoris nostri Iesu christi que iam in omnem locum fuerat perculgata. Pilatus tiberio principi refert. sed & de ceteris mirabilibus eius. Et ut post mortem cum resurrexisset a quamplurimis iam deus esse crederetur. Tiberius que conpererat. retulit ad senatum. Senatus autem spreuisse dicitur

21
spreuisse dicit. p eo q nō sibi prius huius rei iudiciū fuerit dela-
tū. sed auctoritatē suā preuerit uulgi sentētia. Lex enī erat antiq-
tus designata. ne quis apud romanos deus haberet. nisi senatus
decreto & sētētia cōfirmatus. Porro aut p uero hoc erat qd age-
bat. ne diuina uirtus hūanis putaret assertoribus indigere. Cūq;
scdm ea q supradiximus tenuisset senatus Tiberius tam tenuit
sentētiā suā. neqd aduersū doctrinā christi cōtrariū moliret. Hec
tertulianus uir & legū & istitutionū romanarū peritissimus. &
inter nostros scriptores admodū clarus in apolegetico suo quē
aduersū gētes p nostra fide scribit. hoc modo retulit. ut de ori-
gine inquit aliqd retractemus eiusmodi legū uetus erat decre-
tum. nequis deus ab iperatore cōsecraret. nisi a senatu pbatus.
sicut marcus emilius de deo suo alburno facit. Et hoc ad causam
nostrā. q apud uos hūano arbitratu diuinitas pensitat. Et nisi
hōi deus placuerit. deus nō erit. Homo iam deo ppitius eē debe-
bit. Tiberius ergo cuius tēpore nomē christianū ī seculū itrauit.
annūciata sibi ex siria palestinaq; que illic ueritatē istius diuinita-
tis reuelauerāt. detulit ad senatū cū prerogatiuā suffragii sui. Se-
natus q nō ipse pbauerat respuit. Cesar ī sentētia māsit. cōmina-
tus piculū accusatoribus christianorū. Hec tertulianus. Cap. iiii.

Quod pfecto diuina puidētia. ita tunc cesaris sensibus in-
gressit. ut absq; ullo obstaculo ī ipsis dūtaxat initiis euāge-
lii sermo usq; quaq; pcurreret. Vnde & factū ē ut repente quali
celitus lumē ostēsum. aut radius quidā solis erūpens. totū orbē
claritate supni luminis illustraret. ut cōpleret illa pphetia q di-
xerat. in omnē terrā exiuit sonus eorū. euāgelistarū dūtaxat & apo-
stolorū. & in fines orbis terre uerba eorū. Ex quo & p omnes ci-
uitates ac uicos innēse multitudines uelut messium tēpore fru-
mēta ad areas. ita ad ecclesias populi cōgregabant. Quicūq; illi
a parētibus tradite sibi morbide supstitionis uinculis tenebāt.
p doctrinā christi simul & p uirtutū miracula que fieri uidebāt
recepta ueri dei noticia. tanq a tirānicis dominij liberati. ad unū
uerum deum & dominū creatorēq; suū. uetusti penitētes erro-
ris. fidei cū cōfessione uenibant. Cū igitur passim iam p omnes
etiā gentiliū.

etiā gentiliū populos pfusus effūderet diuina dignatio. primus cornelius apud cesariā palestine urbē maximā. cum omni domo sua ad fidē christi petro ministrante pducitur. Iam inde quāplurimi & alii ex gentibus apud antiochiā ad fidem ueniunt. eorū predicatione pertracti. Quos pfeditione aduersus stephanū cōmota. disseminatos esse per omnē locum superius edocuimus. Per quos & apud antiochiā florentissima congregat ecclesia. in qua erant etiā pphetici ordinis uiri quāplurimi. cum quibus & barnabas & paulus. Quibus omnibus pariter ī gratia dei & unanimitate de gentibus. ibi primū discipuli uelut operenni fonte sumpto uocabulo. appellati sunt christiani. Qua tēpestate agabus quidā unus ex his qui aderant pphetis. famē magnā futurā diuinis presagabat oraculis. Paulus uero & barnabas cū ministro a fratribus collato. q̄ sanctorū usibus deseruierēt. hierosolimā destinantur.

Cap. iiii.

INterea tiberius duobus & uiginti circiter annis sui p̄cipatus ex actis. uiuendi finē fecit. Post quē gaius imperiū suscepit. & continuo iudeorū principatū tradidit agrippe simul & philippo. ac lisanie tetrarchias. cum quibus & paulo post herodē eidem pariter contulit. Ipsum uero herodē qui in nece iōānis auctor extiterat. & in passione domini interfuerat. multis excruciatum modis. eterno dānat exilio. sicut iosephus in his que supra inseruimus scribit.

Cap. v.

Huius tēporibus Filo insignissimus scriptorū florebat. q̄ nō solum in nostra. uerū & in grecorū philosophia. primus inter primos habebat. Hic autē genere quidē a pauiis hebreus. Apud alexandriā uero in omnibus claris & nobilibus uiris. clarior ac nobilior erat. In diuinis autē legibus & patriis institutis. quantus qualisue fuerit. ex his que nobis librorū suorū tradidit monumentis. omnibus clarum est. Quis enī digne ualeat explicare. quanta eius in liberalibus litteris fuerit institutio. Quanta in philosophicis. Quantusq; maxime in platoniciis & phingoricis fuerit disciplinis. ut q̄ omnes & q̄ secum floruerant pene & q̄ precesserant superarit. Hic igitur ipse temporibus gaii quanta iudeis

27

iudeis acciderit mala. quicq; uoluminibus exponit. Sed & de eiusdem gaili mentis insania commemorat. q; in tantā superbiam elatus sit. ut deū se uoluerit appellari. In ipsis autē ubi de iudeorū cladi-
bus refert. suā quoq; legationē quā p cōtribulibus suis iudeis de-
tulit ad urbē romā describit. & qd poras apud gailū p patriis le-
gibus. nihil āplius quā irrisionē retulerit domi. immo & pene
periculum mortis incurrerit. Sed & iosephus meminit horum
in octauodecimo antiquitatū libro. talia quedā scribens. Et quidem
cū seditio apud alexandriā fuisset exorta inter iudeos & grecos
terni ab utrisq; ptibus legati mittūt ad gailū. In qbus p pte gre-
corū. erat quidā legatus appion noīe. Qui cum ī ceteris quāpluri-
mis insimularēt iudeos. tunc maxime q; honorē cesari nō defer-
rent. ut moris est facere omnibus qui romanis fascibus subia-
cent. Hic ergo aiebat ^{græco} neq; aras. neq; tēpla cōstituūt. neq; alia
huiusmodi. in quibus ei diuini honores a puentialibus deferū-
tur. Sed soli sunt qui neq; statuas ei decernāt. neq; sacramentū
noīs eius obseruent. Cūq; hec & alia grauiora allegaret appion.
p que cōcitari crederet gailum. Filo qui legationi preerat iudeorū.
uir ī omnibus magnificus. alexandri alabarche frater. philosophic
nō ignarus. potentissime purgauit obiecta. Sed abiicit eū gailus
& iubet ilico econspectu suo abscedere. dū iracundia repletus. se
cum ipse rimat quid in eos cōferat mali. Egressus autē Filo cū
iniuria ait ad iudeos qui sibi adstabant. Bono animo nos eē opor-
tet. quibus iratus est gailus. quia necesse est adesse diuinum. ubi
humanū cessat auxiliū. Hec quidē iosephus. Sed & idem Filo in
ipso libro quē de sua legatiōe cōscripsit. singulatim de omnibus
q; a semet ^{ipso} gesta sūt refert. Ex quibus illa sola cōmemorabo. q; le-
gentibus euidenter in iudeos diuinā ppiaculis quē aduersū chri-
stum ausi sunt indicent ultionē.

Cap. vii.

Primo quidē temporibus tiberii refert in urbe roma ^{fuisse} ia-
num quendam magni apud imperatorē loci. uniuersā eorū
gentem sūmo nisu interimere uoluisse. In iudea autem pilatum
sub quo in saluatore facinus admissum est. dum templum qd
in hierosolimis tunc adhuc manebat integrum pphanare tēta-
ret. maximis.

27
ret. maximis eos perturbationibus agitauisse. **S**ed & post tiberii
occasū. ^{græcè} refert successorē eius cum ceteris quāplurimis. tum etiā
iudeorū genti acerbissimum extitisse. quod presto est etiā ex ipsi-
us scriptoris sermonibus discere. **M**ulta quidē erat inquit ī gaio
ingenii prauitas. qua erga omnes hoīes. tum precipue erga iude-
orū gentē ferebat. & speciali quadā seuitia loca eorum que in di-
uinis habent supplicationibus cōsecrata. incipiens ab alexandria
diripi & contra religionē morēq; gentis pphanari iubet. statuis
suis & signis atq; imaginibus ea replens. **T**emplū quoq; sancte
ciuitatis qđ solum manebat totius pphane contagionis intactū.
& a maioribus pdurauerat asilum. comutare in tēplum propriū
noīs ausus est. ut edes iouis nobilissimi noui dei gaili uocaret.
Sed & alias innumeras clades. & ultra omnes tragicos luctus
apud alexandriā iudeis irrogatas esse sub gaio. in scđo operis sui
de uirtutibus libro uir memoratus exequit. **N**ec nō & iosephus
consona huic de pilati tēporibus scribens. p piaculis saluatoris q
uniuerse genti acciderint mala. audi ut etiā ipse in scđo iudaici
belli defleat libro. **I**s autem ait qui missus est in iudeā a tiberio
pcurator pilatus. noctu uelatas hierosolimā introferri imagines
cesaris iubet ac statui. **Q**uod ubi dies exortus est. magnā ptur-
bationē iudeorū populis excitauit. stupentibus & perturbatis ad
nouā faciem rerū. **C**oniciebant nāq; ex hoc qđ spernerent & cō-
culcarent iam leges sue. & omnia instituta maiorū. quibus nihil
tale haberi intra menia urbis illius fas erat. **S**ed hoc est nimirū
in quo eos impie professionis sue uelox uindicta dānauit. p eo
q scđm euangelii relationē. simul gens cōclamauit uniuerſa. nō
habemus regem nisi cesarem. **T**um deinde idem scriptor aliam
quoq; in eos delatam cōmemorat ulcionē dicens. **P**ost hec autē
etiā alia ī eos incidit pturbatio. p eo qđ sacrum erarium qđ apud
eos patria lingua chorbanas appellat. contra fas in usus cōmu-
nes publici aqueductus progari uiderēt. qui atrecentis stadiis de-
ducebat. **P**ro quo nimia indignatione populus cōmouebat. **C**ūq;
adesset pilatus hierosolimis audēt adire eum. & clamoribus fati-
gare. **A**t ille q preuiderat seditionē futurā. milites habitu plebeio
obtectis

obtectis armis multitudini miscuit. precepto eis dato. uti ne gladiis inseditiosos. sed fustibus uterent. Igitur ubi tempus fuit. signo de tribunalibus dato. cedi prosternique ceperunt. Nonnulli uerberantium uulneribus. plurimi autem dum infugam conuersi. prout. propria constipatione percussi periere. Reliqui uero dispersi. & suorum uulneribus deterriti. uim doloris silentio depresso. Multas preterea clades in hierosolymis eis obuenisse. dum nouis semper rebus seditiosius student. idem scriptor exponit. Ostendens quod ex admissi sacrilegii tempore nunquam bella mortisque cessarunt. usquequo ultimum & exitiabile malum temporibus uespasiani eos obsidione includit.

Cap. vii.

Igitur iudeos procomisso scelere. ulcio diuina danabat. Sed & ipse pilatus qui in saluatore iniqui iudicis functus officio est. isdem temporibus gaudiis tantis ac talibus malorum cladibus cruciatus est. ut propria se manu transuerberans. nefariam uitam ui abieuisse referat. Nec enim poterat tanti piaculi minister impunitus eua- dere. Sicut in hystoriis grecorum reperimus. eorum duntaxat qui olim piadas scribunt. & annales rerum gestarum libros ad posteritatis memoriam condunt.

Cap. viii.

Etenim gaio quatuor annis nec integris principatu ministrato. claudius imperator succedit. Sub quo fames satis clara. uniuersum orbem terre obtinuit. Hoc tamen ita futurum. longe ante nostri prophete predixerant. Sicut in actibus apostolorum refert. agabum quando prophetam famem magnam futuram sub imperatore claudio denunciasse. Verum lucas qui hec de agabo refert coniungit etiam hoc. quod per paulum & barnabam fratres qui erant antiochie per uiribus unusquisque sumptum miserint sanctis habitantibus hierosolimam. Et post hoc addit dicens.

In illo autem tempore. sine dubio tempus quod sub claudio fuit cum fames erat designans. Immisit inquit herodes rex manus suas ut affligeret aliquos de ecclesia. Et interfecit iacobum fratrem iohannis gladio. De hoc autem iacobo. clemens alexandrinus etiam hystoriam quandam dignam memoria in septimo dispositionum suarum libro scribit. platam ad se usque extraditione maiorum. Quoniam quidem inquit

Cap. ix.

ab eis seditionum fuor.

merito pilati

herodes

in maius

inquit & is qui obtulerat eū iudici ad martyriū. iacobū scilicet. motus etiā ipse cōfessus ē se esse christianū. **D**ucti sunt īquit ambo pariter ad suppliciū. **E**t cū ducerēt in uia. rogauit iacobū dari sibi remissionē. **A**t ille parū p̄ deliberās. pax tibi inquit. **E**t osculatus ē eū. **E**t ita ambo simul capite plexi sunt.

Sed tunc īquit ut ait scriptura diuina. uidens herodes quia de iacobi nece gratū esset iudeis. addidit adhuc. & petrū coniecit ī carcerē. sine dubio etiā ipsum punire uolēs. nisi diuinū adfuisset auxiliū. quo angelus ei noctu adst̄tens. mirabiliter eum uiculorū nexibus absoluit. & ad ministeriū predicationis ire libere iussit. **E**t cum petro quidē hec gesta sunt. **R**egis uero facinus in apostolos perpetrātū. dilationē nō patit̄ ulcioris. sed cōtinuo uindex adest diuinitus dextera. sicut hystoria ī apostolorū actibus cōscripta nos edocet. **C**um inquit cesareā descēdisset herodes. & in die sollēni preclara ueste regia indutus p̄ tribunali cōsedisset. ac de sublimi cōcionaret̄ ad populū. cūq; populus adclamaret ei dei uoces & nō hoīs. statim inquit percussit eum angelus dñi. eo q̄ nō dederit gloriā deo. **E**t scātēs uermibus expirauit. **M**iraculo at̄ dignum ē tantā consonantiā diuinarū scripturarū cum hystoriarū grapho gentis illius deprehēdi. Ipse & enī iosephus de eisdē commemorās in nonodecimo libro antiquitatū. his quibus infra scriptū est. hec sermonibus refert. **T**ertium inquit annū īperii totius iudee expleuerat. cum forte cesareā que prius pyrgostratonis uocabat̄. aduenit. **V**bi cum in honorē cesaris spectacula quibus ederet. uotiuo ut uidebat̄ salutis cesaris die. **C**ūq; illo totius p̄uicie uiri honore & facultatibus prediti cōuenissent. scđo spectaculorū die indutus ueste fulgenti. ex auro argētoq; mirabiliter cōtexta. incipiente die p̄cedit ad theatrum. **V**bi cum primos solis radios argentee uestis gremio suscepisset. repulso splendore duplicatā spectantibus lucē. fulgor metalli uibrantis effudit. ut intuentibus perstringeret aciem terroris aspectus. **E**t per hoc plus aliqd de eo quā humane nature est artifex arrogantia mentiret̄. **I**lico adulantis uulgi concrepit̄ uoces. honorē sonantes. sed exitium ferentes. **E**t hinc atq; illinc ab eis cōclamātibus deus cōpellat̄ utq; fieret

Ca. x.

utq; fieret ppitius suppliciter exorat. dicentibus populis. qđ nūc
 usq; ut hominē te timuimus. sed ex hoc iam supra humanā te
 esse naturā fatemur. **S**ed rex adclamationē contra fas habitam
 nō repressit. nec impietate illicite adulationis exhorruit. donec
 respiciens paulopost imminentē atq; sūstinentē capiti suo uideret
 angelum. eūq; sensit continuo exitii sui ministrum. quem prius
 nouerat prouisorem bonorum. **E**t ecce repente cruciatus eū ex
 dolore incredibili uentris atq; inflatione corripuit. **R**espiciensq;
 ad amicos. en inquit ille. ego deus uester. ecce propellor & con-
 festim deturbor ex uita. **Q**uoniamquidē diuina uirtus nuper col-
 latas in me falsas arguit uoces. & qui modo immortalis dicebar
 a uobis. preceps iam iāq; rapior in mortē. **S**ed suscipienda est sen-
 tentia quā deus statuit. **N**am & uiximus autē contēnendi. & lō-
 geuitatem que beata putatur expleuimus. **E**t cum hoc dixisset
 ui doloris uehementius agitatus. instanter ad palatiū reportatur
Cūq; diuulgatū esset eum propediē moriturū. ingēs multitudo
 totius etatis & sexus conueniens. more patrio supracilicia strati.
 omnipotentī deo pro regis incolumitate supplicabant. **O**mnis
 autē domus regia planctibus & gemitibus personabat. **C**um in-
 terim rex ipse in excelsō solario recubans. & deorsum respiciens
 ac pronos pstratosq; omnes cum fletibus puidens. nec ipse qđ
 tēperabat a lacrimis. **V**erū continuīs quinq; diebus uentris do-
 loribus cruciatus. uitam uiolenter abrupit. quinquagesimū eta-
 tis & quartū agens annū. **R**egni uero septimū. **Q**uatuor & enī
 sub gaio cesare annis regnauerat. **P**hilippi retrarchiam tribus an-
 nis obtinens. **Q**uartū autē etiā regnū sibi adiungens. tribus at
 reliquis annis sub claudio cesare exactis. cum in ceteris quāplu-
 rimis iosephum. tum in his tam integre diuine scripture. cōcor-
 dare ualde miratus sū. **Q**uod uero uidetur in solo regis uoca-
 bulo uariare. cum & tempus & actus & res eundē ostendāt fuisse.
 possibile est sicut in aliis quāplurimis iudeorum nominibus in-
 uenimus etiam hunc duplici uocabulo nuncupatū. **Q**uorū altero
 lucas noster. altero usus sit iosephus. **V**erū qm̄ rursus lucas in
 actibus apostolorū introducit gamalielē. cū de apostolis i iudeorū
 consensu

Cap. xi.

cōsensu deliberatio fieret hoc ipso tēpore dicentē. quia surrexit theodas quidā dicēs se esse magnū quendā. qui destructus est. & omnes qui sequebant eum dissoluti sunt. **A**ge etiā de hoc qđ iosephus in hoc eodem libro scripserit proferamus.

Ado inquit iudeā pcurāte. deceptor quidā magus theodas noīe psuadet populi multitudinē sublatiis ppriis facultatibus urbē excedere. & ripas iordanis fluminis obsidere. Dicebat autē se etiā pphetam esse. & posse uerbi sui precepto flumini fluentia dirimere. & facilem sectatoribus suis fluminis transitum dare. **Q**ue cū diceret. multos decepit. Fadus uero nō in longum uecordie eius indulsit. sed emittit equitū turmā. que ex iprouiso irruens super eos. quāplurimos quidē peremit. multos tamen & uiuos cepit. Ipsius autē theode caput defectū hierosolimam deportauit.

Cap. xii.

Post hec idē scriptor etiā de fame que sub claudio facta ē hoc modo memorat. **P**et idem tēpus inquit fames magna obsederat etiā iudeā. **Q**ua tēpestare. regina noīe helena. multis pecuniis cōparatū frumentū de egypto & hierosolimā delatū indigentibus ministrabat. **Q**uid tam consonās tāq; cōcordans. quā hec sūt cū illis que in actibus apostolorū scribunt. ubi dicit. quia discipuli qui erāt antiochie. put potuit unusq; miserunt ī ministeriū sanctis habitatibus in iudea deferendū. p manus barnabe & pauli ac presbyteros dispensandū. **H**elene uero cuius hystoriographus intulit mentionē. etiā nūc extat sepulcrū nobile p portis hierosolimorū. **R**egnasse autē apud agabenorū gentē refertur.

Cap. xiii.

Interea cū fides domini & saluatoris nostri iesu christi. p omniū cresceret mentes. & per dies singulos religionis p pagerent augmēta. nequaquā quiescit hostis salutis humane. sed urbem maximā que est caput omniū preuenit. & simonem illuc de quo in superioribus diximus euocat. cuius nefariis artibus amminicula ipse maiora suppeditans. plurimos urbis illius ciues in erroris eius uincla coniecit. **D**esignat hec uir in scripturis nobilis. nō multo post apostolorū tempus exortus. iustinus. de quo suis in locis

29
suis in locis quæ competunt adsignabimus. **Hic** igitur in apologetico
quæ p fide nostra ad ipatorē antoniū scribat. de his hoc modo
refert. **Et** post ascensionē inquit dñi ad celū. instigabant demo-
nes quosdā hominū. qui dicerent se esse deos. quos nos fugau-
mus. **Simon** deniq; quidā samaritanus de uico qui dicit̃ gyttho
sub claudio cesare magicis artibus & ope demonū subleuatus. in
urbe uestra que regnū omniū tenet quāplurimis perfantasias
deceptis. deus decretus ē. & simulachri apud uos quasi deus ho-
nore donatus ē ī flūine tiberis iter duos pōtes collocati. **Habētis**
etiā titulū latinis litteris scriptū. **Simoni** deo sancto. quē & om̃s
pene samaritani nō nulli etiā ex ceteris gentibus tanq̃ sumū deum
& adorant & confitent̃. **Sed** & selenem quādā erroris eius ac de-
ceptionis comitem. que prius in p̃stibulo steterat apud tyrum
urbem fenicis. cū ipso uelut primā quandā mentē cōsecrauerūt.
Hec quidē iustinus. **Consona** uero huic etiā ireneus scribit. in pri-
mo aduersus hereses libro. In quo uel quis ipse fuerit simon. uel
quā impura eius opera atq; doctrina. plenius refert. **Que** multū
est ut his inseramus. cum liceat uolentibus ea scire per singula.
ex ip̃is supradicti irenei libris. uel de hoc uel de ceteris auctori-
bus diuersarū hereleon. & de uenenatis eorū dogmatibus dilige-
tius noscere. **Caput** igitur totius prauitatis & principiū oīs here-
sis a simone cepisse accepimus. **Ex** quo usq; in hodiernū sectato-
res eius simulantes adire se purissimā christianorū philosophiā.
quā uident apud oēs p castitate uite & instituti sanctitate mira-
bilem. superstitionis idolorum quam deferere uidentur. rursū
uinculis innectuntur. colentes ac uenerantes picturam & ima-
ginē simonis. & illius quam ei sceleris ac turpitudinis extitisse
sociam diximus silenem. **His** incensos odores offerunt. his sa-
crificia & libamina impura delibant. **Sed** horum adhuc nequio-
ra & execrabilia committunt. **Aiunt** enim esse quedam apud
se ineffabilia. que cum primo quis audierit. mente excedat.
& eorum quasi uirtute percussus. uelut attonitus maneat.
& usq; ad dementiam ueniat. **Que** cum ita sint. aiunt im-
possibile esse. uel scripture ea tradi. uel ore ac labiis. proferri.
Hic qui

Hec qui audit p ueneratione ita se habere rem credit. Porro at
uere illa huiusmodi sūt. que p impuritate & obscenitate sui.
castis & pudicis auribus execrabilia & penitus orrescēda ducāt.
Quicqd enī illud ē turpe & impurū qd ex cogitari a quoquā po
test. omni hoc impurius esse illud tradit. qd inquinatissime hu
ius heresis mystere tectū apud se seruari pollicent archanum.
Infelicibus p hec mulierculis & peccatis. ut ait apostolus honera
tis. detestabiliter illudētes. **H**ūc igit taliū malorū patrē & auctore
p idem tēpus simonē ex apparitorū suorū numero diabolus susci
tans. ad urbē maximā ire cōpulit romā. ut ibi potētissimis athle
tis dñi ac saluatoris nostri iesu christi apostolis. in hoc ipsū ab
eo subrogatus obsisteret. **S**ed diuina uirtus & gratia ī maximo
precipue certamine nūq̄ deserit suos. **Q**ue incensā maligni flam
mā tota celeritate restingit. & omnē altitudinē destruit extollē
tem se aduersū scientiā dei. Propter qd neq; simon neq; alius qs
cōgressus tūc aduersus apostolos dñi potuit obtinere. quā ueri
tatis lux & uerbi diuini claritas. que obsalutē hominū nup̄ ef
fulserat. p apostolos suos totius mēdatii discussa caligine. de hūa
nis mentibus ignorātie tenebras effugaret. **D**eniq; supradictus
magus ueri luminis fulgore pcussus. cecitatē cōtinuo male sane
mētis incurrit. **Q**uipe qui iā prius ī iudeā p apostolū petrum
de his q̄ gerebat sceleribus cōfutatus. trāsmarinā aggressus ē fugā
& ab oriente ad occidentē usq; p̄tendit. nūq̄ sibi uitā nisi ī fuge
subsidio sperans. **I**s igit urbē romā ingressus. utens adminiculo
adliscentis sibi & adherentis demoniace uirtutis. quā paredrū
uocant. breui tempore intantum malorum uenit profectum. ut
etiam simulacri a ciuibz romanis. tanq̄ deus honore putiretur.

Cap. xiiii.

Sed non in longum permanet fraude quesita diuinitas. cō
tinuo nanq; in ipsi claudii temporibus. clementia diuine
prouidentie probatissimum omniū apostolorum & maximum
fidei magnificentia & uirtutū merito primorum principem pe
trum ad urbem romam uelut aduersum humani generis com
munē perniciem repugnaturū deducit. **D**ucem quendam & ma
gistrū milicie

gistrum militie sue. scientem diuina prelia gerere. & uirtutū ca-
stra ductare. **I**ste adueniens ex orientis partibus. ut celestis qui-
dam negociator. mercimonia diuini luminis siquis sat cōparare
paratus aduexit. & salutaris predicationis uerbo. primus in urbe
roma euangelii sui clauibus ianuā regni celestis aperuit. **Ca. xv.**

Igitur cum romane urbi clarum uerbi dei lumen fuisset
exortum. simonis quidem tenebre cum suo auctore restri-
cte sunt. **S**ermo autē ueritatis & lucis. qui per petrum predica-
batur. uniuersorū mentes placido illustrat affectu. ita ut quoti-
die audientibus eum. nulla unquā satietas fieret. **V**nde neq; au-
ditio eis sola suffecerat. sed marcum discipulum eius omnibus
precibus exorant. uti ea que ille uerbo predicabat. ad perpetuā
eorum cōmonitionē habendā. scripture traderet. quo domi foris-
q; in huiusmodi uerborū meditationibus permanerent. nec prius
ab obsecrādo desistunt. quā qđ orauerant ipetrarent. **E**t hec fuit
causa scribendi qđ scđm marcum dicitur euangelii. **P**etrus uero
ut per spiritum sanctū religioso se spoliatum cōperit furto. dele-
ctatus est. fidem eorum per hec deuotionēq; cōsiderans. factūq;
confirmauit. & i perpetuū legendam scripturam ecclesiis tradi-
dit. **C**lemens in sexto dispositionū libro. hec ita gesta esse descri-
bit. **C**uius simile dat testimoniū etiā hierapolitanus episcopus noīe
Papias. qui & hoc dicit. qđ petrus in prima epistola sua. quā de
urbe roma scribit. meminerit marci. In qua tropice romam ba-
biloniam nominauit. cum dicit. **S**alutat uos ea que in babilone
collecta est ecclesia. & marcus filius meus.

Nunc at marcū tradūt primū ad egyptū prexisse. atq; inibi
euāgeliiū qđ ipse cōscripserat predicasse. & ipsū primū ec-
clesiā apud alexandriā cōstituisse. **T**ata autem referē multitudo
credentiū uirorū ac mulierum. primo ingressu exemplo sobrie-
tatis eius & continentie cōgregata. ut etiā cōuersatio eorū qui p
ipsū crediderāt. & uita totius abstinētie. ac frugi eorū. sobriaq; cō-
uiuia. librorū memorie mādaret a uiro cōsertissimo **F**ilone. **Q**uē
sermo tenet tēporibus claudii īperatoris romā uenisse. & petrū
apostolū uidisse. atq; eius adhesisse colloqis uerbū dei predicātis.
Quod ualde

Cap. xvi.

27
Quod ualde ē uerisimile. quia & scripturā istā quā diximus. posterioribus ab eo tēporibus constat cōpositam esse. In qua euidentissime omnia ecclesie instituta cōplectit. que & tunc tradita sūt & in hodiernū seruant a nobis. **S**ed & abstinentiū uitas eorū dū taxat qui nunc ī ecclesiis & monasteriis degunt describit ad liquidū. Vnde plane manifestissime p̄ditur non solū sciens q̄ uestra sunt. sed & amplectens. Quippe qui diuinis laudibus extulit apostolicos uiros sui tēporis ex hebreorū quantū itelligi dat precipue genere credentes. q̄nquidē constat qd̄ hī qui sub apostolis ex israhelitis credebant. iudaicis adhuc institutionibus & legis obseruationibus inherebant.

Hic igitur describens hec ī libello quē de uita theoretica. uel suppliciū articulauit. nihil oīno uel de proprio uel extrinsecus addidit. sed primo omniū uiros ipsos cultores. & feminas cū ipsi ait cultrices appellari. Causā uero huius uocabuli. uel ex eoductā q̄ conuenientiū ad se animas tanq̄ rudes & agrestes excoherent. uel qd̄ erga dei cultū pura & integra cōscientia perdurerent. Quod nomē siue ipse iposuit primus illis ex ipsorū actibus colligens. siue uero ininitis ita appellabant. qui scdm̄ euāgelium uiuebant antequā christianorū appellatio p̄ omnē locum diffunderet. nihil interest. dūmodo ex ipsis rebus nomē ad quos p̄tineat cōprober. Dicit ergo p̄rio oīm qd̄ renūciēt cūctis facultatibus suis. qui se ad huiuscemodi philosophiā dederūt. & bonis suis quibus iter sūt cedāt. Tū deinde qd̄ oēs ēt uite sollicitudines p̄cul abiciant. & extra urbē egressi ī ortulis uel exiguis q̄busq̄ agellulis degāt. refugiētes imparis p̄positi cōsortia. & uite dissimilis cōtubernia. Sciētes īpedimēto eē hec arduū uolētibus iter uirtutis incedere. Tali quippe ordine calore fidei īitati hī q̄ primitiis credebāt. uitā duxisse memorant. sicut euidentē in actibus apostolorum legimus scriptum. q̄ omnes qui credebant sub apostolis possessiones suas & predia uendētes precia ponebant ante pedes apostolorū. & diuidebant unicuiq̄ prout opus erat. ita ut nō eēt quisq̄ ī eis egens. quia ergo & hic similia scribit geri ab his qui apud alexandriam credebant. sicut illi qui in hierosolimis ante crediderāt.

27
30
ante crediderant. certum est q̄ idem actus eademq; institutio
eandē sine dubio & religionis fidē designet. Deniq; libro ipsi de
quo supradiximus. tale initiū dedit. In multis est inq̄t orbis ter-
re partibus hoc genus hominū. Oportebat nāq; p̄fecti huius bo-
ni. participem fieri omnē greciam omnēq; barbariā. In egypto ta-
men maior est copia p̄ singula queq; territoria. precipue autē circa
alexandriā. Nam optimus quisq; ex oībus locis uelut ad uberis
patrie glebam. festinus accurrit colonus. Regio quedā ē philoso-
phie magisq; frugibus oportuna. supra lacū cui Marie nomē ē si-
ta. colliculis quibusdā molliter & clemēter erecta. ad munimētū
simul atq; aeris temperiem cōmoda. Post hec descriptis eorū ha-
bitaculis. ut se habeat singulorū qualitas & situs. etiā de ecclesiis
que apud eos sunt. ita dicit. Est autē inquit in singulis locis cōse-
crata orationis domus. que appellatur semmon uel monasteriū.
Semmon autē in nostra lingua significare potest honestorū cōuē-
ticulū. In q̄ secedētes inquit honeste & caste uite mysteria cele-
brāt. nihil illuc prorsus qd̄ ad cibū potūq; ptinet inferentes. uel
ad reliqua humani corporis ministeria. Sed tantū legis libros. &
uolumina p̄phetarū. hymnos quoq; in deū. ceteraq; his similia. In
quorū disciplinis atq; exercitiis īstituti. ad p̄fectā beatāq; uitam.
studiis iugibus coalescunt. Et post aliquanta iterum dicit. Ab
ortu autē diei usq; ad uesperā. omne eis spaciū in studiorū exerci-
tiis ducit. quibus ad diuinā philosophiā p̄ sacras litteras imbuūt
patrū leges in allegoricā intelligentiam deducentes. Quoniam qui-
dem formas esse & imagines. ea que in legis littera scripta sunt
opinantur. latentis intrinsecus profundi cuiusdam diuiniq; my-
sterii. Habent autem etiam disputationes quasdam & interpre-
tationes ueterum uirorum. qui & auctores ipsius idem propositi-
hereseos extiterūt. quos eis allegorice ac figuralis intelligentie
normam. quā plurimis scriptorum suorum constat tradidisse mo-
nimentis. Quorum illi uelut itineris sui ductorē & auctorē insti-
tuta pariter secunt & morē. Hec autem dixisse hunc uirum cer-
tum est De euangelicis atq; apostolicis libris. in quibus quo-
modo lex & prophetia spiritualiter intelligi debeat edocetur.
Post pauca

29
Post pauca rursum etiam de eo qđ psalmos faciant nouos. ita scribit. Itaq; non solum subtilius intelligunt hymnos ueterum. sed & ipsi faciunt nouos in deum. **O**mnibus eos & metris & sonis honesta satis & suauis cōpage modulantes. Multa quidem & alia in eodem libro enumerat. que a nostris uel in ecclesia uel in monasteriis exercentur. Sed properandum nobis est illa ex omnibus dicere. que ecclesiastica proprie continent formam. Ex quibus citius manifestum esse debeat ad ecclesiam pertinere q̄ scripta sunt. **A**it ergo. **C**ontinentiā uero uelut fundamentū quoddā primo in aīa collocant. & ita demum reliquas super hanc p̄gunt edificare uirtutes. **C**ibum potūq; nullus eorum capit ante solis occasum. **V**idelicet tempus lucis cum philosophie studiis. curam uero corporis cum nocte sociantes. **N**onnulli autē etiā post tridū in cōmunionē ueniunt cibi. **Q**uos scilicet edatior studiorū fames perurget. Iam uero hi qui in eruditionibus sapientie & in p̄fundiore intelligentia sacrorū uoluminū conuersant. tanq̄ copiosis dapibus inhantes expleri nequeunt. & contuendo acrius inflammant. ita ut nec quarto iam nec quinto. sed sexto demum die non tam desideratum quā necessariū corpori indulgeant cibū. **H**ec **F**ilonē de nostrorū institutis referre quis potest dubitare. qđ si cui adhuc uidetur ambiguū. adhibebimus etiā alia eius dicta. que nulli oīno nisi nostris tantūmodo conuenire etiā infidelissimus quisq; fatebitur. **A**it ergo. **C**um uiris autē quos dicimus sunt & femine. in quibus plures iam grandeue sunt uirgines. integritatē casti corporis non necessitate aliqua. sed deuotione seruantes. dum sapientie studiis semet gestiunt non solum aīo sed & corpore consecrate. indignū ducentes libidini mancipare uas ad capiendā sapientiam preparatū. & edere mortalem partē eas a quibus diuini uerbi ^{uident} cultus sacrosanctus & immortalis expetitur. a quo posteritas relinquatur nequaquā corruptele mortalitatis obnoxia. **Q**uod si adhuc parū uidet istud. audi qđ post alia quanta scribit. **T**ractatus autē sacrorum inquit uoluminum huiusmodi habent. ut magis allegoricis opinionibus utant. **Q**uoniam quidem omnis lex uiris istis uidetur animali esse similis. qđ corpus

qd corpus qdē habeat ipsā litterā. & ea q̄ scdm litterā designāt.
Animā uero. occultū ī littera spūalē & inuisibilē sensum. quē illi
ab auctoribus suis edocti. sublimius & nobilius uelut inspicīētes
per speculum contēplantur. **E**x ipsis etiam nominibus admiran-
das quasdam species intelligentie proferentes. **Q**uid autem ad-
derem. his opus est etiam de conuentibus eorum que cōscribit
& ut seorsum quidem uiri. seorsum etiam in eisdem locis femīe
congregentur. & ut uigilias sicut apud nos fieri moris est per-
agant. & maxime diebus illis cum passionis dominice sollēnitas
celebratur. cum in ieiuniis pernoctare. & lectionibus sanctis au-
ditum prebere consueuimus. **Q**ue omnia supradictus uir eo or-
dine. eadēq; cōsequentia qua apud nos geruntur expressit. **E**t ut
unus ex omnibus cōsurgens in medio. psalmū honestis modulis
concinat. ut que precinentia unū uersiculū. omnis multitudo re-
spondeat. atq; ī ipsis diebus in terra recūbentes. sicut antiquo-
ris fuisse dicitur. uinū quidem nemo oīno. ut ipse ait. ne gustu
quidē contingat. sed nec quālibet carnē. **T**antū autē a qua sit eis
poculū. & panis cum sale uel isopo cibus. **A**ddit adhuc his. quō
sacerdotes & ministri exhibeāt officia sua. uel q̄ sit supra omnia
episcopalis apicis sedes. **Q**ue cuncta si quis plenius uult & explo-
ratiū discere. ostendimus ex quo ista fonte debeat haurire. **I**n
quibus supradictus uir ecclesiastice institutionis initia. & originem
apostolice atq; euāgelice traditionis intexuit. **E**st autē idem **F**ilo-
affluentissimus quidem in eloquentia. in sensibus autem profū-
dissimus. & in interpretatione atq; intelligentia diuinarum scri-
pturarum subtilissimus. **C**opiose inueniēs. & copiosius eloquens
Multa deniq; diuini nobis. etiam ipse ingenii sui monumenta de-
reliquit.

Cap. xviij.

Primo quidē per ordinē in genesim scripsit libros. quos
articulauit. sacre legis explanatio figuralis. **T**um deinde &
alios continentes sparsim de diuersis capitulis questiones. in qui-
bus que requiri debeant. & proponit & soluit. **Q**uas q̄stiones &
absolutiones de genesi & exodo articulauit. **S**unt & alii eius li-
bri q̄ superscribuntur propositionū. qui sunt de agricultura duo.
& de temulentia

& de temulētia duo. **Sed** & alii quāplurimi extāt eius libri diuer-
 sis uocabulis adnotati. **Sicut** ē. que sint p qbus mens debet ora-
 re deū. & de cōfusiōe liguarū. **De** natura & inuētiōe. de his q cō-
 gregari debeāt ad erudiendū. **Et** qui sit qui heres sit diuinorū. q
 sit equaliū & inequaliū diuisio. Itē de tribus uirtutibus. quas de-
 scripsit cū ceteris moyses. **Itē** de his quorū inscripturis noīa cō-
 mutata sūt. & quibus ex causis cōmutata sint. **In** quibus refert
 scripsisse etiā de testamētis primū & scdm. **Est** aut & alius eius
 liber de captiuitate. & de uita sapiētis. eius q scdm iusticiā pfectā
 & leges naturales cōsumatus ē. **De** gigantibus. de eo q incōuer-
 tibile sit qd diuinū ē. **De** moysi uita. libri. v. **De** eo qd a deo sint
 ōnia. Hec pene oīa in genesi scripsit. **Sed** & in exodū qstionū &
 absolutionū libri. v. **De** tabernaculo. **De** decē uerbis legis. **De** his
 qui inferunt sub specie decalogi. **Et** de aīalibus que sacrificiis de-
 putata sūt. **Et** q sunt species sacrificiorū. **Que** sunt pposita i le-
 gis bonis premia. & malis maledicta. **Tum** preterea singulares
 eius libri. **De** puidētia. **De** iudeis. apologeticus liber. hoc ē de ui-
 ta urbana. & ad alexandrū dicentē. rationē habere muta aīalia.
De eo q seruus sit omnis qui peccat. **Itē** alius de eo q liber sit
 omnis qui bonis studiis operā prebet. **De** uita theore^{ica} uel sup-
 pliciū. **Hic** ipse. in quo & de apostolicis uiris eē que scripta sunt.
 supra edocuimus. **Sed** & interpretationes nominū hebraicorū q
 sunt in lege & pphetis. **Hic** tēporibus gaii īperatoris romā pfe-
 ctus. cū de īpietate atq; īpūritate gaii quāplurima scripsisset. que
 p hyroniā de uirtutibus articulauit. & ea senatui recitasset. in tā-
 ta dicē ammiratione habitus. ut bibliotheca digna eius scripta
 decernerent. **¶** **Verū** p idē tēpus paulo apostolo ab hierusalem
 in circuitū & usq; ad illiricū predicationē uerbi dominici mīstrā-
 te. **Claudius** impator iudeos urbe depellit. **Tunc** aquila & priscilla
 cū ceteris iudeis expulsi. asiā ueniunt. ibiq; coherēt apostolo. tunc
 primū ecclesie inibi fundamēta iacenti. sicut edocet liber de acti-
 bus apostolorū conscriptus. **Cap. xix.**

Qlaudius uero adhuc i impio pdurāte. in ipsa sollēnitate pa-
 sche. tanta iudeis pturbatio & uastitas hierosolimis accidit
 exfeditione

ex seditione comota. ut illi soli qui in foribus templi constipatione populi necati sunt. tria milia iudeorum numerarent. & conuersus est dies festus eorum in luctum. Sed & alia quamplurima iudeis mala irrogata. Iosephus per hec uerba designat.

Quidius inquit agrippa filium agrippe iudeorum regem constituit. Felicem uero totius prouincie samarie quoque & galilee. & regionis quam dicit transiordanem. procuratorem misit. Et post pauca addit etiam hoc. Inflamatur autem & seditio acerbissima a pontificibus aduersum sacerdotes. & primos plebis hierosolymorum. quorum singuli conquirentes sibimet perditorem iuuenum & nouis rebus gaudentium manu. duces semetipsos proprie factionis instituebant. Qui confligentes aduicem. primo conuiuiis lacessere. tum deinde & saxis inuicem sternere. nec quicquam erat qui coherceret. sed agebant omnia. tamquam in urbe non habere rectorem. Igitur pontifices itantem uenere. perueniam. ut seruis suis ad areas missis inuaderent decimas que sacerdotibus debebantur. Et accidebat ut nonnulli ex minoribus sacerdotibus quorum alimonie ui fuerant direpte inedia deperirent. Ita seditionum uolentia. ius fasque confuderat. Item post pauca subiungit etiam hoc. Non nunquam autem etiam in media ciuitate occurrentes sibi trucidabant. Precipue in diebus festis sicarii plebibus admixti. occultatis pugionibus oberrantes. ut quisque designatus eis cominus inciderat. perimebant. & arte nefaria cum corruisset is quem occulto uulnere strauerant. tum idem ipsi percussores uelut indignari se simulabant. aduersus eos qui hoc in media urbe committerent. atque hoc modo occulta eorum facinora permanebant. Et primo omnium ab his ionathas pontifex interficitur. post illum quamplurimi iugulantur. ita ut iam ipsis mortibus esset grauior metus mortis. dum unusquisque quasi in procinctu semper positus. per momenta singula sparet interfici. Post hec autem iteriectis quibusdam. addit et ista.

Quidam falsus propheta. Qui cum uenisset ad iudeam. homo magnus fide sibi prophete magica arte conscium. Et continuo ad triginta milia uirorum congregans. & ductans eos per desertum. puenit cum ipsis in montem qui uocatur oliueti. Paratus inde irruere hierosolimam. & ui ac potestate urbem tenere. simulque romanorum presidia ac plebem

Cap. xx.

plebē tyrannidi sue subiugare. fretus per oīa hīs quos secū duxerat satellitibus. sed conatus eius preuenit felix. **Cō**festimq; cū armatis obuiā p̄gens. secū etiā plebe reliqua cōspirante cōgressione facta egyptiū quidē cū paucis infugā uertit. **P**eremptis uero aliis. aliis etiā captis. temere cepta facile restrinxit. **H**ec in sc̄do hystoriarū libro iosephus refert. **O**pe precii tamē ē. hec que de egyptio scribit. cū illis que ī apostolorū actibus designata sūt cōparare. ubi sub felice tribunus qui ī hierosolimis erat. ad paulum in quē fuerat cōmotā seditio. dicit. **N**onne tu es egyptius ille. q ante hos dies cōcitaueras populū. & eduxeras in desertū ad quatuor milia hoīm sicariorū. **S**ufficiant ista de felice. **Cap. xxi.**

Interea claudio tredecī annis & octo mēsis romanorū impio pfūcto. nero suscepit principatū. **A** quo festus mittitur in iudeā succedere felici. **A**pod quē causā dicta. paulus uictus mittit romā. aristarco secū comitante. quē cōsequēter ī epistolis suis cōcaptiū appellat. Sed & lucas. qui & actus eius ceterorūq; apostolorū describit. sed precipue pauli. de quo ē hoc ī fine signauit. qd̄ biennio ī urbe roma positus. uerbū dei predicabat. nemine phibēte. **Q**uē tamē affuisse sibi. & defendisse apud neronē. & rurū pfectū esse ad predicationis officiū sermo cōfirmat. **E**t post hec denuo redisse ad supradictā urbē. ubi & martyrio cōsumatus ē. **T**ūc cū ī uinculis positus. sc̄dam ad timotheū scribebat epistolā. in qua & de prima sua defensione. & de presenti simul indicat passionē. **S**uscipe ergo de hīs singulis testimonia. In priā inquit ipse paulus mea defensione nemo mihi affuit. sed omnes me dereliquerūt. nō illis īputet. **D**ominus enī adstitit mihi. & cōfortauit me. ut p me predicationis impleret. & audiāt oēs gentes qā liberatus sū de ore leonis. **M**anifestissime p hec designat. qā primo quidē ut p ipsū cepta predicationis impleret. liberatus est de ore leonis. **N**eronē scilicet ī leonē p crudelitatem significans: tum deinde in cōsequētibus adicit & dicit. **L**iberauit me dominus de ore leonis. **P**reuidebat ī spiritu cōsumationē suā. ppter qd̄ & dixit. qā & liberatus sū de ore leonis. **E**t itē. **L**iberauit me dominus ab oī ope malo. & saluū faciet ī regnū suū celeste. **S**ignificās per hoc

paulus uinculatus

27
p hoc qd eēt cōfestim martyrio coronādus. De quo tamē euidentius ī eadē epistola dicit scribēs. Ego enī inqt iam īmolor. & tempus resoluōis mee instat. Hec autē dicta sūt a nobis. ut ostēdere mus qā nō eo tēpore quo pauli actus ī urbe roma cōclufit lucas. martyrio pfūctus ē paulus. Potuit enī fieri ut ininitis adhuc lenior eēt nero. & defensionē pauli p nostro dogmate nō aspernāter acceperit. Processu uero tēporis cū ceteris malis aucta sit eius etiā in apostolos seuicie rabies.

Cap. xxii.

Igit iudei posteaq paulus ad cesarem quē appellauerat a festo trāsmisus ē. & frustratas īsidias quas ei intēderāt uidēt. iacobū fratrē dñi īmanitatē neqcie sue uertūt. cui episcopolis ī hierosolimis delegatus ab apostolis fuerat sedes. qd hoc modo adorti sūt. pductū ī mediū abnegare eū fidē cristi corā oī populo expetūt. At ille citra oīm opinionē uoce satis libera. & multo maiore quā uellēt. corā uniuerso populo cū oī fiducia pfitet. filium eē dei saluatorē. & dñm nostrę iesū christū. Tū illi non ferētes tā graue & tā libere testimoniū uiri. p eo maxie qd iustissimus apd oēs habebat. ob religiose & cōtinētissime uite merita. ī necē eius uertūt. fauēte sibi occasiōe tēporis et morte rectoris. Cōtigit enī festū p idē tēpus obire apud iudeā. & sine rectore ac pūcipe esse pūinciā. Nā mortis iacobi modus iam qdē & ī superioribus a nobis clemētis sermonibus indicatus ē. cū de pinna tēpli cū precipitatū. & fullonis pūssū uecte describit. Exploratiuē tamē de eo egesippus. qui post ipsas statī primas apostolorū successiōes fuit. ī qūto cōmētariorū suorū libro hīs uerbis refert. Suscepit inqt ecclesiā cū apostolis fratrē dñi iacobus. qui ab oībus cognōiatus ē iustus. ab ipsis dñi tēporibus perdurās usq; ad nos. Et multi quidē iacobi uocati sūt. Sed hic ex utero matris sue sanctus fuit. uinū & siceram nō bibit. sed neq; aīal māducauit. Ferrū ī caput eius nō ascēdit. oleo nō ē pūunctus. balneis nō ē usus. Huic soli licebat ītrōire in sancta sanctorū. Neq; enī laneo utebat indumēto. sed tm̄ sindone. Solus ingrediebat tēplū. & iacebat supgenua sua orans p populi indulgētia. ita ut orādo callos faceret īgenibus admodū cameli. semp genua flectēdo. nec ūquā ab oratiōe cessādo. Itaq; p incredibili

ns.

§ sū iacobo more

p incredibile hac cōtinētia & sūma iusticia appellatus ē iustus. &
oblias qđ ē interpretatū monimētū populi & iusticia. sicut & p
phete idicarūt de eo. **Q**uidā ergo de septē heresibus q̄ erāt ī po
pulo. de qbus superius scripsimus: īterrogabāt eū qđ eēt ostiū
iesu. **A**t ille dicebat hūc eē saluatorē. Ex quibus aliquāti credide
rūt. qā iesus ē christus. Ille aut hereses quas supradiximus. non
crediderūt. neq; surrexisse eū. neq; uētūx ut retribuatur unicuiq;
scđm opa sua. **Q**ui uero crediderūt. per iacobū crediderūt. In q
bus cū multi etiā ex principibus credidissent. pturbatio erat iu
deorū & scribarū ac phariseorū dicētū. nihil iam super ē. qn oīs po
pulus credat in iesū. qđ ipse sit christus. **C**ōueniētes igit ad iaco
bum dicebāt ei. **O**ramus te ut reuoces populū. qā ecce errat in
iesu. putās qđ ipse sit christus. **D**eprecamur ergo te ut suadeas
oibus cōuenientibus in die pasche de iesu. **T**ibi enī oēs obtēpera
mus. & de te tā nos quā populus testimoniū ferimus. qā iustus
es. & psonā nullius accipis. **T**u ergo suade populo de iesu ne er
ret. qā oēs tibi obedimus. **A**scēde itaq; in excelsū locū pinne tē
pli. ut inēdito positus appareas oibus. & uerba tua audiāt a cun
ctis. qā ī die pasche cōuenit nō solū iudeorū. sed & gētiliū multi
tudo. Statuerūt igit supradicti scribe & pharisei iacobū supra pin
nā tēpli. & uoce magna clamātes ad eū dicunt. **V**irox iustissime
cui oēs obtēperare debemus. qm̄ populus errat post iesū q̄ cru
cifixus ē. enuntia nobis. qđ sit hostiū iesu. **T**um iacobus ad eos ī
genti uoce respondit. **Q**uid me interrogatis de filio hoīs. **E**cce
ipse sedet ī celo a dextris sūme uirtutis. & ipse uēturus ē ī nubi
bus celi. **C**ūq; hac respōsiōe. & testionio iacobi multis satisfactū
eēt. & libēter audisset q̄ iacobus p̄testatus ē. ceperūt glorificare deū
& dicere. osāna filio dauid. **T**ūc rursū scribe & pharisei ceperūt ad
inuicē dicere. **M**alefecimus tale testimoniū prestare de iesu. **S**ed
ascēdamus & precipitemus eū deorsū. ut ceteri terreant & non
credāt ei. **S**imul & uoce magna clamauerūt dicētes. **O**.o. & iustus
errauit. & cōpleuerūt scripturā q̄ in **I**saia scripta ē dicentē. **A**ufe
ramus iustū. qm̄ inutilis nobis ē. **P**ropterea fructū opex suorum
māducabūt. **A**scēderūt ergo & precipitauerūt eū. & dicebant ad
inuicem

2
inuitē. Lapidemus iacobū iustū. Et ceperūt eū urgere lapidibus. ^{est. et}
Qui deiectus nō solū mori nō potuit. sed cōuersus super genua
sua p̄cubēs dicebat. **R**ogo te domine deus pater remitte eis pec
catū. nō enī sciunt quid faciūt. Cūq; eū talia orantē desup lapidi
bus purgerēt. unus ex sacerdotibus de filiis rechab filii rechabī.
de quibus p̄testat̄ **I**eremias p̄pheta. exclamauit dicens. **P**arcite
queso. qd facitis? **P**ro uobis orat iustus hic quē lapidatis. **T**unc
unus ex ipsis fullo arrepto fuste. in quo res exprimi solēt. cere
bro eius illisit. **E**t tali martyrio cōsumatus ē. ac sepultus in eodē
loco ppe tēplum. **H**ic ē qui extitit ueritatis testis iudeis & genti
bus. quia iesus ē christus. **E**t nō multo post oppugnatio cōsecuta
est uespasiani. **H**ec latius quidē. sed cōsonāter clementi etiā ege
sippus retulit. **Q**uod ita mirus quidē & apud oēs hoīes opinatī
simus in obseruatōe totius iusticie iacobus habebat. ut & iudeo
rū prudētes quiq; crederēt hāc esse causā statim cōsecute oppu
gnationis hierosolimorū. q̄ in illū sceleratas iniecerint manus. &
iosephus ita sibi uideri euidentē indicat p̄ hec. **Q**ue oīa inqt ac
ciderūt iudeis p̄uindicta iacobi iusti. qui erat frater iesu qui dicit̄
christus. **Q**uē iustissimū & piissimū omniū cōfessione uirū iudei
interfecerūt. **I**demq; etiā mortē eius ī uicesimo antiquitatū libro.
his uerbis designat. **M**ittit aut̄ cesar albinū iudee prefectū festi
morte cōperta. **A**nania aut̄ iunior quē pōtificatū suscepisse su
pradiximus. p̄teruius admodū & insolens moribus. heresim defē
debat saduceorū. qui in iudiciis crudeliores ceteris iudeis uident̄.
sicut iam supra ostēdimus. **H**ic insolentie sue tēpus datū credēs
ex morte festi. cōfessū iudicū cōuocat. & introducit ī mediū fra
trē iesu qui dicit̄ christus iacobū noīe. & alios quāplurimos. quos
uelut cōtra legē gerere inculans. tradidit lapidādos. quod facinus
siq; ex ciuibus modestior fuit. & equi ac legis obseruatior grauī
sime tulit. **Q**ui etiā occulte legationē ad cesarē mittūt. orātes eū
scribere ananie ne hec agat. quia nec prius huiusmodi facino
ra recte cōmiserit. **Q**uidā aut̄ ex ipsis etiā albino occurrunt de
alexandria ad ipsos iter agentī. atq; edocent. qd nō licuerit ana
nie se inconsulto cōfessum iudicū cōuocare. **A**t ille cōmotus ex
his que

his que dicta sūt. cū indignatione scribit ad ananiā. cōminatus ab-
laturū se ab eo iudicādi potestatem qua nō recte utebat̃. **Q**uia
agrippa rex eū solis tribus mēsisbus functū hoc honore priuauit.
& iesū dāmei filiū ī locū eius subrogauerit. **H**actenus etiā de
iacobo. cuius illa habet̃ epistola. que prima scribit̃ inter eas q̃ ca-
nomice appellant̃. **S**ciendū tamē ē qd̃ a nōnullis nō recipiat̃. nec
facile q̃s antiquorū meminerit eius. sicut nec illius qd̃ que dicit̃
uide. que & ipsa ē una de septē. **N**os tamē scimus etiā istas cum
ceteris ab omnibus pene ecclesiis recipi. **Cap. xxiii.**

Igit̃ neronis primo ip̃erū anno. post marcū euāgelistā ec-
clesie apud alexandriā **A**nnianus sacerdotiū suscepit. **S**ed
nero regni sibi potestate cōualefcēte. post multa que aīo cōcepat
nefaria & ipura flagicia. ad ipsā quoq; tam diuinitatis tēdebat in-
iuriā. Longū ē & nostro op̃i incōueniēs. pbra eius flagiciaq; de-
scribere. maxie cū multi de his plenius scripserint. **E**x quorū li-
bris si q̃s dedecorosa eius uitā atq; oībus sceleribus obnoxia sci-
re uult. facilius potest. In q̃bus eū inueniet intātum sceleris esse
pgressum. ut ne ppriis qd̃ ac domesticis tēperauerit. **S**ed & in
matrē. & ī fratres. & ī uxores. atq; ī oēs sanguinis pxios. & parri-
cida extiterit & icestus. **H**is igit̃ oībus deerat. ut ipse primus ex
impatoribus romanis etiā ī ipsum deū ipietatis arma cōuerteret
Sicut tertulianus uir scriptorū nobilissimus refert dicēs. **C**ōsulite
cōmētarios uestros. illuc repperietis primum quoq; neronē ī hāc
sectā. tam maxie rome orientē cesariano gladio ferocem. si tali
dedicatore dānationis nostre etiā gloriamur. **Q**ui enī scit illum.
intelligere pōt. non nisi grāde aliqd̃ bonum a nerone dānatum.
Tēptauerat & domicianus portio neronis de crudelitate. sed qua
si homo facile ceptum repressit. restituitis etiā quos religauerat.
Tales nobis semp̃ insecutores. iniusti. impii. turpes. quos & ipsi
dānare consueuistis. & a quibus damnatos restituere soliti estis.
Hec tertulianus. **Cap. xxiiii.**

Igit̃ nero ut aptum se hostē diuinitatis pietatisq; pfessus
ē. ipsoꝝ priuū apostolorū. quippe q̃ duces & signiferi erāt
in populo dei. expetit neces. **E**t paulū quidem capite in ipsa urbe
romā

roma, petruū uero crucis patibulo condēnat. **H**orū testimoniū q̄rere extrinsecus supflūū puto. cū rem gestā insignia usq; in hodiernū. & splēdidissima eorū monumēta testāt. **V**erūtamen scribit de his etiā gaius qdā scriptor antiquus. **Q**ui cū zepherino episcopo romano aduersū pculū quēdā catafrigam disputās. **H**ec de apostolorū cōmemorat locis. **E**go inquit habeo trophea apostolorū que ostendā. **S**i enī pcedas uia regali que ad uaticanū ducit. aut uia hostiensī. inuenies trophea defixa. qbus ex utraq; parte statutis romana cōmunitur ecclesia. **Q**uod aut eodē tēpore ambo passi sūt. corinthiorū episcopus dionisiū. cū in urbe positus eēt. & de scriptis disputaret. hoc dicit. **S**ed & uos habētes cōmonitionē a petro & paulo. plātationē rōane & corinthiorū ecclesie cōiunxistis. **A**mbo & enī simul aduētātes. & i nostra corinthiorū ecclesia docuerūt. & p omnē Italiā. atq; in hac urbe simul docētes. etiā martyrio pariter uno eodēq; tēpore coronati sūt. **H**ec aut retulimus. ut hystoria q̄ i opinionē omniū ē cōfirmatio habeat. **I**osephus aut scribēs quante clades iudeorū gentē perualserint. & ut eorū uastitas ppagata sit. addit etiā hec.

Cap. xxv.

Uerū ad innumera mala que iudeis acciderāt. addit etiā hec **F**lorus. q p idē tēpus iudee pcuratiōē tenebat. ut honorabiles quosq; uiros flagris uerberaret. & i ipsa urbe sacratissima hierusalē patibulo suffigeret. eo tēpore quo pturbari iudeorū statū nouarū rep̄moliōib; accidit. **D**uodecimo scilicet anno iperij neronis. **S**ed & p oēm siriā īseditiosos iudeorū atrocissimā refert exercitatā eē seuitiā. ita ut etiā illi q p urbes singulas admixti gētib; cōmanebāt. in hostiū numero deputarēt. **E**t uideres repletas ihūatis corporibus ciuitates iacētes mortuos simul cū paruulis senes. **F**eminarūq; absq; ulla sexus reuerētia nudata i publico. reiectaq; cadauera. atq; uniuersā puinciā innumeris malis refertā. **S**ed tamē tam diro hoc & tam atroci spectaculo. multo grauius eos futurorum & per dies augescentium malorū metus & formido terrebat. **H**ec aduerbum iosephus refert. **V**erum in hoc loco de iudeis ista sufficiant.

ExPLICIT liber secundus. **I**ncipiunt capitula libri tertii.

In quibus locis christum apostoli predicauerunt et
 Qui primus romanam rexit ecclesiam. **Cap. i.**
 De epistolis apostolorum. **Cap. ii.** // De successoribus apostolorum.
Cap. iii. De iudeorum expugnatione post christum. **Cap. iiii.**
 De fame que oppressit eos. **Cap. v.**
 De his que a christo predicta sunt. **Cap. vi.**
 De portentis ante bellum. **Cap. vii.**
 De iosepho & quos reliquerit libros. **Cap. viii.**
 Vt diuinarum meminit scripturarum. **Cap. ix.**
 Quoadmodum post iacobum symeon hierosolimorum rexit ecclesiam. **Ca. x.**
 Vt uespasianus successione dauid iussit inquiri. **Cap. xii.**
 Quod alexandrine ciuitati secundus Abilius prefuit.
 Quod rome secundus episcopus Anacletus fuit.
 Vt tertius ab hoc Clemens. // De epistola demetris. et de
 crudelitate domitiani principis **Cap. xiii.**
 De iohanne apostolo & reuelatione eius. **Cap. xiiii.**
 Quoadmodum domitianus posteritatem dauid iussit occidi. **Ca. xv.**
 De profapia saluatoris. De successione pontificum **Cap. xvi.**
 Quod alexandrinorum ecclesie tertius prefuit Cerdos.
 Quod antiochene ecclesie sanctus prefuit Ignatius episcopus.
 Relatio de iohanne apostolo. **ca. xvii.** // De ordine euangeliorum. **Cxxviii.**
 De indubitatis diuinis scripturis. **Cap. xix.**
 De menandro mago. **Cap. xxiii.** De secta ebionorum.
 De cherinto prauae religionis antistite.
 De nicolao & sectatoribus suis.
 De his apostolis qui non sunt aspernati iura coniugii. **Cap. xxiiij.**
 De philippi & iohannis excessu vel quietis loco. **Cap. xxv.**
 Quoadmodum symeon hierosolimorum episcopus passus est. **Ca. xxvi.**
 Quod traianus christianos uetuerit inquiri. **Cap. xxvii.**
 Quod ecclesia romana quartus rexit Euaristus
 Vt ter prefuit hierosolimis Iustus
 De Ignatio & epistolis eius **Cap. xxix.**
 De quibusdam euangelistis - quibus temporibus eminebant **Ca. xxx.**
 De epistola demetris aliisque scripturis eius. **ca. xxxi.**
 De libris papae **Cap. xxxij.**

3
Quod explicant capitula. Incipit liber tertius.

Cap. p^m.

Tunc iudei debitis cladibus perurgebantur. Sancti uero apostoli domini & saluatoris nostri ceterique discipuli. ad predicandum uerbum dei. per singulas quasque orbis terre prouincias diriguntur. Thomas sicut nobis traditum est. sortitus est Parthos. Matheus ethiopia. Bartholomeus India citeriorem. Andreas Scythiam. Ioannes Asiam. Unde & apud ephesum & commoratus est & defunctus. Petrus pontum. galacia. bithiniam. cappadociam. ceterasque confines prouincias. Iudeis dumtaxat predicans. circumisse deprehenditur. & ad ultimum in urbe roma commoratus. ubi crucifixus est deorsum capite demerso. quod ipse ita fieri deprecatus est. ne exequari domino uideretur. De paulo autem quid dicam. qui ab hierusalem usque ad Illiricum repleuit euangelio christi. & ad ultimum sub nerone martyrium duxit. Hec ita per ordinem in tertio libro explanationum genesis Origenes exponit.

Capitulum secundum

Utrum petrus apostolus predicationis sue monimenta nobis per pauca dereliquit. Una & enim eius epistola est. de qua nullus omnino dubitauit. Nam de secunda multis incertum est. Apud plurimos tamen etiam ipsa legenda suscipitur. Ille uero libellus qui dicitur actus petri. & quod nominis eius euangelium nuncupatur. sed & quod dicitur eius predicatio uel reuelatio. in scripturis prorsus canonicis non habetur. Sed ne aliquis quidem scriptorum ueterum. uti eorum testimoniis inuenitur. Verum procedente nobis hystorie narratione per oportunitates locorum cum scriptores ecclesiasticos memorabimus. necessario etiam scripturarum libros qui in auctoritate esse debeant. & quorum minus sequenda sit auctoritas exponemus. Interim petri ut diximus prima epistola ab omnibus ueteribus est recepta. Pauli quoque manifeste. xiiii. sunt epistole que in auctoritate habentur. licet sciam

licet sciam apud latinos de epistola que apud hebreos scribitur haberi dubitationem. **Sed** & de ipsa quid unusquisque ueterum scriptorum senserit. in tempore suo proferemus. **Et** libellus Hermæ qui appellatur Pastoris. cuius paulus in epistolis suis meminit. a plurimis non est receptus. **Ab** aliis autem necessarius iudicatus est. propter eos qui primis ad fidem institutionibus imbuuntur. **Vnde** & in nonnullis ecclesiis legitur. & multi ueterum scriptorum usi sunt testimoniis eius. **Hec** interim nobis premissa sint. de diuinorum librorum fide. quã mox etiã ueterum ad stipulatione firmabimus.

Cap. iiii.

DAulus autem quod ab hierusalem in circuitu usque ad **Miri-** cum gentibus euangelium predicauerit. ex ipsius uocibus comprobatur. & ex his que lucas in actibus apostolorum scribit. **Sed** & petrus in quibus etiam ipse prouintiis his qui ex circumsione sunt predicauerit christum. propriis uocibus in epistola que ipsius absque ambiguitate claruit esse designat. in qua ad eos qui in dispersione sunt scribit. sine dubio. hebreos. **Ipsi** & enim dispersi dicuntur. tanquam propriis sedibus pulsi & positi in dispersione. ut ait ipse. ponti galacie. cappadocie. & asie. ac bithinie. **Ex** quibus si qui constantes in fide & emulatores uerbi dei reperti sunt. etiã regendas ecclesias quas apostoli fundauerant susceperunt. **Quorum** nomina non est facile explicare per singulos. **Ex** apostoli tamen sermonibus colligere possumus. per multos esse. quos ille nunc adiutores nunc comilitones. nunc etiam concaptiuos. & conlaboratores in euangelio & comites nominat. **Sed** & lucas in actibus apostolorum. plurimos eius socios memorat & participes predicationis. sicut timothei meminit ac titi. **Quorum** alter in epheso episcopus. alter ordinandis apud **Cretam** ecclesiis ab eo preficitur. **Ipsè** autem lucas genere quidem antiocenus arte medicus. comes uero pauli & ceterorum apostolorum socius & necessarius fuit. **Is** ergo secundum hanc medicinam quam ex apostolorum societate uel traditione susceperat. duos nobis medicinales libros. quibus non corpora sed anime curentur explicuit.

Euangelium

Euangelium scilicet. in quo etiam sic prefatur. Sicut tradiderunt nobis inquit hii qui ab initio ipsi uiderunt. & ministri fuerunt uerbi dei. quos & ab initio secutus sum. Et actus apostolorum. quos non iam auditu perceperat. sed oculis inspexerat. Tradunt autem qd euangelium suum ex pauli ore descripserit & ipsum sit. qd apostolus suum euangelium soleat nominare cum dicit. secundum euangelium meum. sicut & marcus que ex ore petri fuerant predicata conscripsit. Memoratur autem ex comitibus pauli. crescens quidem ad gallias esse profectus. Linus uero & clemens in urbe roma ecclesie prefuisse. qui comites & adiutores eius fuisse ab ipso paulo perhibentur. Sed & dionysium ariopagitam apud athenas quem lucas describit. primum paulo predicante credidisse. inter socios eius fuisse. & ecclesie atheniensium constat sacerdotium suscepisse. Sed nunc interim ad historie ordinem redeamus. **Capitulum.**

Igitur post neronem qui tredecim annis obsedit. romani culminis principatum. galba & otho. anno & sex mensibus detento principatu defuncti. uespasiano regni gubernacula derelinquit. posito per idem tempus in procinctu belli qd iudeis intenderat. Vbi ab ipso exercitu cum quo oppugnabat iudeam. subrogatur imperio. Isq; confestim romam tendens. titi filio suo curam belli. & hierosolimorum oppugnationes reliquit. Verum post ascensionem domini & saluatoris nostri. iudei uel in ipsum commissi piaculi. uel persecutionis in apostolos. & necis in stephanum. sed & obtruncationis in apostolum iacobum. in iacobum nihilominus fratrem domini. qui appellabatur iustus. sceleris admissi. ceterorumq; omnium quos propter fidem christi insidiis dolis atq; omni fraude nequicie circuenerant. pro his inquam omnibus malis penas diuinitus reposcebantur. & apostoli quidem ab illis prius fugati. ac per omnem locum dispersi sicut supradiximus. pergebant in uirtute christi qd eis preceperat dicens. Euntes baptizate omnes gentes in nomine meo. Ecclesia uero que in hierosolimis fuerat congregata. responso a deo accepto. emigrare iubetur. & transire ad oppidum quoddam Pellam nomine transiordanem. quo ablatis ex urbe sanctis & iustis

& iustis uiris. uindictæ celestis fieret locus. tã de urbe sacrilega
quã de populo impio p excidiũ patrie euerſionemq; ſumende.
Quantis ergo malis gens tunc uniuerſa mulctata ſit. atq; ipſa iu-
dee terra. bello. fame. igni. cedibusq; uastata ſit. quanta populorũ
milia. patres ſimul cum coniugibus ac paruulis & liberis abſq;
numero. abſq; diſcretionem trucidati ſint que etiam diuerſarum
urbium obſidiones. ſed & ipſius magnifice & famoſiſſime ciuita-
tis hieruſalem que uastitas. & quanta fuerit diuerſarũ mor-
tium ſtrages. quiſue per hec ſingula bellorum extiterit modus.
& ut ſecundũ id quod prophete predixerant. abhominatio deſo-
lationis in ipſo quondam dei famoſiſſimo collocata ſit templo.
utq; ad ultimum cuncta ignis populatus ſit. & flamma conſum-
pſerit. ſi quis plenius noſſe uult hystorias ioſephi relegat. **N**os ue-
ro ex his ea tantum que ad explanationem ſuſcepti operis ſuffi-
ciunt aſſumemus. & in quibus refert. q̃ ex omni iudea populi i
die ſolẽni paſche. hieroſolimam uelut exitiali quadam manu co-
gente conuenerant. **Q**uos tercies centena milia hominum dicit
fuiſſe. Iuſto ſcilicet dei iudicio. tempore hoc ultionis electo. ut q̃
in diebus paſche ſaluatorem ſuum & ſalutare chriſtum dominũ.
cruentis manibus & ſacrilegis uocibus uiolauerant. in ipſis die-
bus uelut in unum carcerem omnis multitudo concluſa. feralis
pene exitium qđ merebatur exciperet. **P**reteribo que in eis uel
gladii cede. uel aliis belli machinis collata ſunt explicare. ea tan-
tũmodo q̃ dire famis exitio ptulerũt. ſupradicti hystoriographi
ſermõibus pferã. quo legẽtes hec itelligãt quãtũ piaculi ſit aude-
re aliqd i chriſtũ. & quã grauib; ~~cauſa~~ ſupplicis expiẽt.

Cap. v.

HGe itaq; quintus ioſephi hystoriarum liber ponatur i me-
dio. **E**x quo omnis eorum ^{in urbe} luctuoſa tragedia pernoſcatur.
Diuitibus autem permanere inquit aut perire. unum atq; idem
erat. **S**i enim in urbe permanſiſſent facultatum ſuarum cauſa.
crimine obiecto. quali qui detranſſugiendo cogitarent. perime-
bant. **N**eceſſitas uero famis factioſorũ extollebat arrogantia. &
utrũq; ſimul inedia cũ temeritate creſcebat. **P**ublice qđẽ frumẽ-
tũ nuſq; oĩno erat. **S**ed irruentes urbis predones perſcrutabant
domos

91
domos & siquidem inuenissent. tanquā de his qui sefellerāt pe-
nas sumebant. **S**i uero nō inuenissent. nihilominus tanquā eos
qui occultius & diligentius absconderint. cruciabant. **I**ndicium
uero haberi ab eis pabula capiebant. Hoc ipso q̄ adhuc uiuere
& subsistere corporibus uidebantur. tanquā qui profecto iam in-
terissent. nisi absconditos uspiam tegerent cibos. **S**i quos sane ta-
bescentes macie uidissent. hos cū uenia preteribant. superfluum
putantes perimere. quos paulo post absumeret fames. **M**ulti ta-
men innoculis omnium censu suo mercati sunt unum metrū.
Si diuites frumenti. ordeī si inferiores fuerunt. **E**t concludentes
se in interioribus quibusq; penetralibus domus. **N**onnulli nec
in panes confectas fruges edebant. **A**lii uero in quantum uel
necessitas uel metus permetteret exquoquebant. **E**t mensam
quidem nullus expectabat apponi. sed ex ipso semitista igni rapi-
entes. propria uelut furtiua deuorabant. **E**t erat infelicis ipsius
cibi spectaculū miserabile. **C**um ualidiros quiq; inuenta diripe-
rent. **I**nbecillioribus uero nihil preter luctum supererat & laci-
mas. & omnium licet acerbitates rerum superaret fames. nihil ta-
men ita subruit & subuertit. sicut uerecundiā. **Q**uicquid enim
saluis rebus pudore dignum est. id in hac necessitate contēnitur.
Deniq; & uxores de uirorum manibus. & filii de parentum. **E**t
qđ est infelicius matres cibos de paruulorum suorum manibus
atq; ore rapiebant. **E**t cum dulcissimi liberi in manibus atq; an-
te ora positi tabescerent. exigua uite subsidia dentibus ipsis exi-
mere nemo parcebat. **V**erum ne ipsos quidem infelices & per
exiguos sumentes latebant cibos. sed continuo aderat predonū
quis. & statim ut clausas cuiuspiam conspexissent fores. inditiū
credebat hoc esse. q̄ intrinsecus positi ederent. **E**t repente de
spicatis foribus precipites irruebant. atq; ab ipsis ut ita dicam
faucibus exprimentes. siquid forte ^{iron}sumptum ad h̄ fuerat reuo-
cabant. **V**erberabantur senes si cibum uendicare temptas-
sent. **S**parsis etiam crinibus mulieres trahebantur. occulta-
re nitentes. siquid forte deprehensum fuisset in manibus. **N**ul-
la senibus pro canice reuerentia. nulla erga paruulos miseratio.

miseratio. **S**ed in exiguo panis fragmento paruulos inherentes. & ex ipso cui inhererant suspensos elidebant in terram. **I**n eum uero qui raptores cibo preuenisset adsumpto. crudelius seuiebāt. & excogitabāt dira supplicia obturātes infelicibus naturales digestionū meatus. **A**liis uero preacutas fudes p eadē uerēda adigentes. horresco que gesta sūt referens. ad cōfessionē p hec unus panis aut ciati farine. miseros perurgebāt. **N**am ipsi tortores nec patiebant famē. **E**sset enī quodāmodo tollerabilius. si hec cōpulsī inedia facere uiderent. sed ut uel prepararent sibi ipostey cibos. **U**t crudelitas exercicio cōualesceret. **I**n his etiā siq forte furtim pstationē hostiū p colligendis herbis erepsissent. occurrentes eis qui hostiū manus effugisse gauderent. diripiebant quicquid attulerant. **S**upplicantiū autē. & terribile quoddam sibi nomen dei inuocantiū. ut uel partē aliquā ex his que cum mortis periculo quesierant indulgerent. nihil prorsus prebebāt. sed et hī beneficii loco cederet. si cōprehensum uiuū licuisset eua dere. **H**is aut post aliquanta adiungit dicens. **I**udeis uero cum egressu urbis omnis pariter spes excludēbat salutis. & iualescēs acerbitas famis. domos simul & familias gentemq; uastabat. ita ut in petrabilibus strata iacerent mulierum paruulorumq; cadauera. **P**er plateas uero infeliū senum corpora. fame magisq; etate consumpta. Iuuenes uero atq; omnis etas robustior. uelut simulacra quedam in uiis & egressibus oberrabant. corruentes quocunq; loci gressum subruisset inedia. **S**epelire autem cadauera mortuorum. nec defunctorum multitudo. nec uirium debilitas permittebat. simul & p sue unusquisq; uite incerto. **D**eniq; aliquanti supra eos quos sepeliebant animas emisisse. **M**ulti etiam dum prosequuntur funera priusq; ad sepulchrum ueniretur efflabant. **S**ed nec planctus ex more defunctis exhibebāt aut luctus. quia hoc sibi totum uendicauerat fames. **S**ed nec arditas inedia. humorem cuiquam reliquerat lacrimarum. **O**bsiderant ciuitatem profunda silentia. & nox plena mortis cuncta contexerat. **Q**uibus malis omnibus grauiores soli uigebāt predones. qui ne sepulchra quidē diripere & spoliare cadauera inlicitum

illicitum ducebant. **N**on tam predam petentes. quā scelus irri-
 sione cumulantes. & aciem gladiatorum suorum in cadauerum ob-
 truncatione probantes. **I**nterdum etiā in nonnullos adhuc spirā-
 tes mucro examinandus agebatur. q̄ alii semi neces cum uide-
 rent. supplices dexterās p̄tendebant. ut in se quoq; beneficii lo-
 co conuerterent scelus. quo scilicet cruciatibus famis uelocius ab-
 soluerentur. **S**ed nouo crudelitatis genere. necem quā sponte in-
 ferebant. si rogarentur negabāt. **C**um tamen unusquisq; defici-
 entium cum gemitu oculos retorqueret ad templum. non de
 morte propria dolens. sed de impunitate predonum quos sup-
 stites derelinquebat. Et primo quidem sumptu publico sepelire
 mortuos iusserant. ^{inferret} feteris intollerantiā. ut uero omnem sumptū
 cepit uincere multitudo morientium. de muro cadauera precipi-
 tabant. **A**t cum titus circuiens peruidisset repletos mortuorum
 cadaueribus ualles. & humani corporis tabe patriā terram riga-
 ri. cum ingenti gemitu eleuatis ad celum manibus deum inuo-
 cat testem. hoc suum opus non esse. Et post aliquanta iterū ta-
 lia quedam prosequitur. **N**on cunctabor inquit proferre qđ sen-
 tio. **A**rbitror enim qđ etiam si aduersū impios ciues romanorum
 paulisper arma cessassent. aut hiatu terre. aut aque diluuiū. aut so-
 domitanis ignibus & fulminibus celitus tortis. supplicium ciuitas
 persoluisset. que multo infaustiorē illis qui hec perpessi sunt. &
 nequiorē uirorum presentē hanc protulisset etatē. pro quibus &
 omnis gens pariter mereret̄ extingui. **S**ed & in sexto libro de
 eisdē talia scribit. **E**t eorū inquit qui p̄ totā ciuitatē famis inedia
 corrūpebantur. multitudo innumerabilis erat. quorum nec ex-
 plicari miseria potest. **P**er singulas nāq; domos sic ubi fuisset ali-
 quid cibi repertum. bella continuo & cedes inter caros ipsosq;
 parentes ac liberos nascebantur. dum non solum emanibus. sed
 ex ipsis etiam faucibus inuicem cibum rapere certabant. **F**ides
 autem nec ⁱⁿ mortuis erat. **S**ed & ipsi cum iam spiritum exalarent
 perscrutabantur a predonibus. ne cui forte intra gremium cibi
 aliquid resedisset. **A**lii autē p̄ inediam hiantes uelut rabidi ca-
 nes. huc atq; illuc ferebantur. & quasi insania quadam exagitati.
 in eadem

nō de Cyto.

in easdē domos sub momento tēporis itē ac sepius irruebant. **O**mnia tamē necessitas uertebat in cibū. etiā illa que nec mutis quidē animalibus edere usus fuit. **A**d ultimū ne loris quidē uel cingulis aut ipsis etiā calciamentis abstinerent. **P**ortarū quoq; idumenta detrahētes. cōficienda dentibus ingerebāt. **N**ōnulli & feni ueteris festucas edebant. **S**ed & de q̄squilis undecunq; collectis paruissimū pondus dragmis quatuor distrahebāt. **S**ed q̄d opus est p̄ hec p̄odus famis illius explicare. cū gestū sit ibi facinus. q̄d neq; apud grecos neq; apud barbaros ullus accepit auditus. horrendū quidē dictū. auditu uero incredibile. **E**quidē libenter tam immane facinus siluissē. ne quis me crederet monstruosa narrare. nisi multos memorie nostre uiros. testes cōmissi sceleris habuissē. **P**orro uero nec aliquid in hoc patere prestare me arbitror. si subtraham eorū malorum uerba. quorum pertulit facta. **M**ulier quedā ex his que ultra iordanis alueum cōmanebāt maria noīe. eleazari filia de uico betzebob. q̄d interpretatur domus isopi genere & facultatibus nobilis. cum reliqua multitudīe que cōfluxerat & hierosolimis reperta. cōmunē cū omnibus obsidiōis casum ferebat. **H**uius reliquas quidē facultates quas a domo in urbē conuexerat tyranni inuasere. **S**iquid uero reliquiarū ex magnis opib; ^{sup} fuerat quibus uictū quotidianū pertenuem duceret. irruentes p̄ momenta predonū satellites rapiebant. **P**ro quibus ingens mulierē uelut insania iam quedam ex indignatione fatigabat. ita ut interdū predones maledictū in necē sui & conuitiis instigaret. **V**erum cū neq; irritatus quisq; neq; miseratus eā perimeret. & si quid forte cibi fuisset ab ea quesitum id aliis quereretur. nec iam usq; reperiendi copia fieret. **F**ames autē dira uisceribus ipsis insisteret ac medullis. & ad furorem iam perurgeret inedia. fame & ira pessimis usa consultoribus. contra ipsa iam armatur iura nature. **E**rat nanq; ei sub uberibus paruulus filius. **H**unc ante oculos ferens. infelicis inquit matris. o infelicio filii. in bello fame & direptione predonum cui te seruabo? **N**am & si uita sperari possit. iugo romane seruitutis urgemur. **S**ed nunc ipsam etiā seruitutem preuenit fames. **P**redones uero utraq; ui
grauiores

grauiores purgent. **V**eni ergo nūc o mi nate, esto matri cibus, predonibus furor, seculis fabula, que sola deerat cladibus iudeo-
rū. **E**t hec cū dixisset, simul filiū iugulat. **T**ū deinde igni supposi-
tū torret. & mediū quidē cōsumit, mediū uerō seruat obtectum
Et ecce cōfestim predones irruūt, obuste carnis nidore cōcepto,
mortē minant, nisi sine mora cibos quos paratos senserāt demō-
straret. **T**um illa equidē partē inquit uobis optimā reseruauī. **E**t
cōtinuo que superfuerāt mēbra detexit infantis. **A**t illos repēte
ingens horror inuasit, & imans quāuis animi diriguere, uox fau-
cibus interclusa ē. Illa uero truci uultu, & ipsis iam predonibus
truculētior, meus inqt hic filius, meus ē partus, & facinus meū ē
Edite. **N**am & ego prior commedi quem genui. **N**olite effici
aut matre religiosiores, aut femina molliores. **Q**uod si uos pietas
uincit & execramini cibos meos, ego que iam talibus pasta sum
ego his itē pascar. **P**ost hec illi territi tremētēsq; discedūt, q̄
hunc solū ex oībus facultatibus misere matri reliquerāt cibum.
Repleta ē aut cōfestim ciuitas uniuersa nefarii sceleris nuntio.
Et unusq; ante oculos facinus qđ perpetrātū fuerat adducens
tanq̄ si ipse id perpetrasset horrebat. **O**mnes autem quos
famis necessitas purgebat, festinabāt magis ad mortē, beatos di-
centes eos, quibus cōtigit interisse priusq̄ talium malorū pollue-
rentur auditu. **H**actenus iosephus. **Cap. vii**

Igitur iudeos p̄ his que in christū deū cōmiserūt piaculis,
talis cōsecuta ē pena. **D**ignū aut ē huic hystorie adhibere
dominicas uoces, quibus ipse saluator talia secutura esse predixit.
Ve aut ait pregnantibus & nutrientibus uel lactantibus in illis
diebus. **O**rate aut ut non fiat fuga uestra hyeme uel sabbato.
Erit enī tūc tribulatio magna qualis nō fuit ab initio seculi usq;
nunc, neq; erit. **C**olligens aut supradictus hystoriographus oēm
numerū pemptorū, uel fame uel ferro, undecies centena milia de-
signauit. **C**eteros uero latrones & sicarios ac predones post ur-
bis excidiū mutuis declarat interisse uulneribus. **E**lectos autem
quosq; iuuenū quos decor & proceritas corporis cōmendabat,
ad triump hū dicit esse seruatos. **R**eliquos autē qui supra decem
& septē

8
& septē annos agebāt etatis. uinctos ad op̄a egypti p̄ metalla def-
tinatos. & per ceteras p̄uicias esse dispersos. **A**li quidē ut lu-
dis gladiatoris. alii ut bestia^m traderent. **S**i qui uero intra septi-
mū & decimū etatis reperti sunt annū. p̄ diuersas p̄uicias ī serui-
tutē distrahi iussi sūt. quorū numerus usq; ad nonagita milia per-
ductus ē. **H**ec uero oīa gesta sūt sc̄to āno īperii uespasiani. iuxta
ea que ipse dominus & saluator noster iesus christus predixerat
Quipe qui ea q̄ gerēda erāt presentia iam uideret. tūc secūdu
euāgeliorū fidē. uidēs ciuitatē fleuit super eā. & uelut in auribus
eius prelocutus ē hec uerba. **S**i agnouisses inquit & tu ī hac die
que ad pacē tibi sunt. nunc ~~at~~ ^{absconditū} est ab oculis tuis. **Q**uia
ueniēt dies in te. & circūdabunt te inimici tui uallo & circūdabūt
te. & perurgebunt te undiq; & ad solū reducent te. & filios tuos
qui in te sunt. **S**ed & rursum tanq̄ de populo dicēs. erit enī inqt
necessitas magna super terrā & ira populo huic. & cadent in ore
gladii. & captiui ducent ī omnes gentes. & hierusalem erit con-
culcata a gētibus. usq; quo cōpleant tēpora gentium. **E**t itē. **C**ū
autē uideritis circūdari ab exercitu hierusalē. tunc scitote q̄a ap-
propinquabit eius desolatio. **C**ōparet nunc unusquisq; domini &
saluatoris nostri sermones. cū hystoriographi relatione. de bello
qđ gestū ē atq; excidio ciuitatis. **E**t uidēs mirā diuine ^{scripturę}
uirtutē. agnoscat predicētis diuinitatē. **H**ec quidē iudeorū genti
post passionē saluatoris. iusta ulcione uenerūt. p̄ eo qđ auctorem
uite a semet uniuersa gens cōclamauit auferri. **V**erūtamen nihil
obstat. eā addere. per que pietas & clemētia dei. licet ingratu ui-
detur oblata. **Q**uadraginta nanq; post admissum piaculum con-
tinuis p̄tracta annis impiorū pena differtur. **I**n quibus & aposto-
li omnes. precipue tamen iacobus qui dicebatur frater domini. ī
hierosolimis episcopus cōstitutus. indefinenter populum cōmis-
se impietatis & feralis ausi de scelere cōmonebat. si forte possent
cōmissi penitudinē gerere. si possent flere p̄ scelere. & ultrices pe-
narum flāmas. lacrimarū ubertate restringere. **O**stendebat nāq;
eis deus p̄ suā patiētā. qđ ipsorū q̄reret penitētā. **Q**uia nō uult
tm̄ deus mortē peccatoris. quātum ut cōuertat & uiuat. **Ca. viii**

Mollire autē adhuc mētis eorū duriciā nitebat diuina ma-
iestas signis & pdigiis celitus datis. tūtoresq; simul & mi-
nacē dexterā ostēdendo potiusq; inferēdo. **D**e qbus supradicti
hystoriographi fides. ut ī ceteris etiā ī hoc sufficiens erit. Relega-
mus ergo quid in sexto hystoriarū suarū libro. de his ipse signifi-
cauerit. **S**ed infelicē iqt plebē. teterrimi quidā hoīes & deceptores
falsa uaticinantes suadebant. ut euidentibus signis & indiciis ira-
cūdie & indignationis diuine nō crederēt. **Q**uibus aperte futurū
& urbis & gentis presagabat excidiū. **S**ed uelut afflati & amē ^{alieno spū}
tes. & qui neq; oculos neq; animā in se haberēt. spernebāt oīa q
celitus nunciabant. **E**tenī stella prefulgens. gladio p oīa similis
imminere desuper ciuitati. & comētes preterea exitia libus flā-
mis ardere per totū uisū ē annū. **S**ed & ante excidiū tēpus ac bel-
li. cum populi ad diem festū azimorū cōuenirēt. octaua die mēsis
sandici qui ē aprilis noctis tēpore hora nona. tantus luminis ful-
gor. arā tēplūq; circūdedit. ut putarēt oēs diem clarissimū factū.
& permāsit spacio hore dimidie. **Q**uod imperitis quidē & igna-
ris p̄sperum uidebat. **S**ed legisperitos & p̄bos quosq; doctores
nō latuit exitiale portentū. **I**n eadē quoq; festiuitate. uitula sacri-
ficiis admota & aris adlīstēs inter ipsas ministrorū manus enixa
ē agnam. **S**ed & ianua interioris hedis. que respiciebat orientem
cum esset ere solito induta. ac p inde īmensi pōderis. que uix ui-
ginti uiris sūmo conatu ipellētibus clauderet. ferreis quoq; ue-
tibus & seris munita. ac pessulis in altū demissis teneret obstri-
cta. repente hora noctis sexta apparuit sponte patefacta. **S**ed &
trāfacto die festo post aliquot dies. prima & uicesima die mēsis
artemesii qui maius apud nos uocat. pdigiōsus apparuit uisus &
fidē pene excedens. quod uere falsum putaret. nisi oculorū fidem
cōfirmasset malorū cōsecuta perniciēs. **E**tenī ppe solis occasum
uisi sunt currus & quadrige in omni regione. per aerem ferri. &
armatorū cohortes misceri nubibus. & urbes circūdari agmini-
bus iprouis. **I**n alio autē die festo qui pentecosten appellat. no-
ctu sacerdotes ingressi templū ad ministeria ex more cōplenda.
primo quidē motus quosdā strepitusq; senserunt. **T**um deinde
uoces

uoces subitas audiunt dicentes. **Migremus hinc.** Addit his etiā
aliud terribilius. **Etenī** quidā ananie filius. iesus noīe. uir plebei
us & rusticus. ante quartū belli annū. cum ciuitas in pace & ha-
būdātia perduraret. in die festo tabernaculorū repēte clamare ce-
pit. **Vox** ab oriente. uox ab occidente. uox a quatuor uentis. uox
super hierosolimā & super templū. uox super sponfos & sponfas
uox super populū. **Et** indefinēter die noctuq; per oēs plateas cir-
cūiens hoc clamabat. usq; quo quidā primores ex populo uiri ue-
lut infausti presagii indignatione cōmoti. correptū hoīem multis
uerberibus afficiunt. **At** ille nequaquā p se aliquid loquens. sed ne
eos quidē qui circūsteterant deprecans. eadē uoces pari obstina-
tione & clamore repetebat. **Tum** principes intelligentes ut res
erat numinis esse motus in uiro. perducūt eum ad iudicē roma-
nū. **Apud** quē flagris usq; ad ossa laniatus. neq; preces neq; la-
crimas fudit. sed eandē uocē miserabiliter & cum quodā ululatu
emittens. per singula pene uerbā proferebat. **Addens** etiam hoc.
Ve ue. ^{hierosolimae} **Prosequitur** & aliud idem hystoriographus maiore gestū
miraculo. dicens oraculū quoddā in sacris litteris repertū. q; per
idē tempus uirum designaret ex eorū regione pcessurū. qui to-
tius orbis potiret imperio. **Cuius** oraculi presagiū idē hystorio-
graphus uespasianū declarare ē suspicatus. **Sed** uespasianus nō aliis
quā illis solis gentibus que romano imperio uidebantur subdite
dominatus est. **Vnde** iustius ad christum hec responsa referant
ad quē dixerat pater. **Pete** a me & dabo tibi gentes hereditatē
tuā. & possessionē tuā terminos terre. **Et** cuius per idem tēpus
per apostolos suos in omnē terram exierat sonus. & in fines or-
bis terre uerba eorum.

Cap. viii

O Pereprecium sane est post ista agnoscere quis fuerit hic
Iosephus. & unde. uel ex quo genere originē ducens. qui tā-
ram nobis materiam rerū gestarū cognitionēq; prestiterit. **Expo-**
nit ergo etiā hec ipse de se hoc modo scribens. **Iosephus** mathie
filius ex hierosolimis sacerdos. qui & ipse primo bello romanos
oppugnauerū. & posterioribus nihilominus iterfuerū preliis ne-
cessitate constrictus. **Constat** ergo hunc uirum per idem tēpus.
non solum

Iosephus.

non solum apud romanos habitum esse nobilissimum. ita ut literarum merito in urbe roma etiam statua donaretur. & libri eius bibliotheca traderentur. **C**onscripsit namque antiquitatum hystoriam in uiginti libris. **B**elli uero iudaici cum romanis habitum hystoriam. septem uoluminibus comprehendit. **Q**uam non solum greca facundia. uerum & patrio. idest hebreo sermone suis etiam ciuibus se edidisse confirmat. dignus cui preceteris omnibus debeat credi. **S**ed & alia eiusdem uiri extant de iudeorum uetustate duo uolumina. **I**n quibus contradicere appioni cuiusdam grammatice uidetur. qui illis temporibus aduersum iudeos scripserat. & ad alios quosdam. qui morem gentis iudeorum atque instituta lacerauerant. **I**n primo ergo ex his duobus libris que uolumina apud hebreos in auctoritate habeantur secundum maiorum traditionem per hec edocet. **Cap. x.**

Neque igitur innumera inquit apud nos habentur uolumina inter se inuicem discordantia. **S**ed duo tantum & uiginti sunt libri. qui omnium temporum seriem continent. **Q**ui & iuste creduntur diuinitus inspirati. **E**x quibus quinque sunt moysi. continentes leges uite & successionis humane profapia. usque ad ipsius moysi terminum pertinentes. **Q**ui paulominus ad tria milia annorum continentiam gerunt. **A** morte uero moysi usque ad artaxerxen qui post xerxen regnauit apud persas. que gesta sunt. prophete quique per ea tempora tredecim uoluminibus conscripserunt. **R**eliqui uero quatuor libri. hymnos in deum & uite instituta ac monita mortalibus tradunt. **A**b artaxerxe uero usque ad nostrum tempus scripta sunt quidem omnia. fide tamen non eadem que primis habetur digna ducuntur. pro eo quod non ita extiterit prophetarum iugis & explorata successio. **R**ebus igitur ipsis constat. quam nos uenerabiliter utamur scripturis nostris. **N**am cum tot secula intercesserint. neque addere quis unquam neque auferre aut permutare quid ausus est. **S**ed omnibus gentis nostre hominibus insita hec quodammodo atque ingenita fides. est credere hec dei esse consulta. & his iugiter inherere. ac pro ipsis si ita res poposcerit libenter & animam ponere. **S**it etiam hec pars hystoriarum. his in locis

phi. his in locis anobis ut arbitror nō incompetenter inserta. Est adhuc & aliud eius elegās satis uolumē qđ aīus sit qui īperium teneat innobis. Quē libellū quidā machabeorū attitulauere. pro eo qđ certamīa inibi & agōes p̄ pietatē a machabeis frībūs defūdato contineat. Sed & infine uicesimi antiqtatū libri. significat idē ipse proposuisse se quatuor uoluminibus cōprehensurū. secū dum fidē & religionē patriā. de deo & substantia eius ac legibus & cur quedā apud eos liceāt quedā uero nō liceāt. Sed & alia nō nulla opuscula a se dicit esse coposita. In fine etiā supradicti uicesimi libri antiqtatū. iustū quendā extiberiade. qđ conatus sit hoc idē opis qđ ipse explicuerat aggredi. arguit falsitatis per hec uerba. Sed nō ego te imitatus sū iqtibys qđ cōscripserā. Iplis etenī īperatoribus obtuli libros meos. cū adhuc ipsa que gesta sūt pene in oculis haberentur. Quipe qđ cōsciū mihi essem seruare in oībus ueritatis. nec me de eorū testionio fefellit opinio. Sed & aliis pluribus obtuli quorū multi ēt iplis interfuere bellis. sicut Agrippa rex. & nōnulli eius propīqui. Et Impator quidē Titus. intatū probauit ex istis debere libris ad oīs hoīes rerū gestarū notitiā puenire. ut manu sua subscriberet publice ab omnibus eos legi debere. Rex uero Agrippa sexaginta & duabus epistolis de opis nostri ueritate testatus ē. ex quibus & duas in serui. Sed de his satis dictū est. nūc ad narrationis nostre seriem

Dredeamus. Cap. xi.
Post martyriū Iacobi & cōtinue cōsecutum ciuitatis excidium. tradit Apostolos ceterosq; dñi discipulos qui ad illud tēpus reliq; erāt. in unū e locis oībus cōuenisse. simul cum his qui propīqui scđm carnē dñi dicebātur. Plurimi nāq; & ex his per illud tēpus superant. & habuisse ī cōmune cōsiliū. quē oporteret dignū successionē Iacobi iudicari. Omīsq; uno cōsilio atq; uno cōlensu Symeonē. cleophe filiū decreuisse. Cuius mētio ī euāgelio facta ē. ut epātus sedē susciperet. Cōsobrinus is scđm carnē saluatoris fuisse dicebat. quia Cleopham fratrem fuisse Ioseph

DEgesippus testatus est. Cap. xii.
Er idē tēpus Vespasianus post excidia Ierosolimorū oīs si qui forte

si q forte ex fāilia dauid supfuissent apud iudeos. uelut regalis
 p̄sapie uiros p̄quiri iubet. **V**nde etiā p hac cā grauissā iudeis p
 secutio exorta ē a tito filio uespasiani. **S**ed uespasiano decēnio p̄
 cipatu ministrato. titus filius in ip̄erio succedit. Cuius secūdo re
 gni anno **L**inū. xii. ānis in sacerdotio trāactis. urbis rome episcō
 patū tradidisse anacleto ferunt. **S**ed Titus non
 āpius quā duobus annis totidēq; mensibus principatu romani
 apicis ministrato. Domitiano frī sūmam rex reliquit. **Q**uarto
 igitur āno Domitiāi apud **A**lexandriā **A**nnianus. xx. & duobus
 ānis mīstrato sacerdotio defūctus est. In cuius locū sc̄ds succedit
Abilius. **I**n urbe uero roma duodecim **A**nacle
 tus ānis ī epātū exactis. sacerdotij sedē clemēti tradidit.
Quē adiutorē suū Paulus apostolus Philippēlibus scribēs. desi
 gnat dicēs. **C**um clemēte & ceteris adiutoribus meis. quorum
 nōia sūt in libro uite. **Cap. xiii.** **H**uius clemētis epistola ha
 bet ad corinthios scripta precipua plane & ualde mirabilis. quā
 uelut ex persona romāe ecclie dictauit. cū dissensio apud corīthi
 os fuisset exorta. **Q**uā epistolā in plurimis ecclesiis publice legi
 & uetē & nostris etiā tēporibus constat. **V**erum de seditione
 facta apud corinthios. ac dissensione plebis. testis ualde fidelis.
Egesippus indicat hoc mō dicens. **M**ulta & erga
 multos crudelitate **D**omitianus exercita. plurimisq; ī urbe roma
 nobilibus & illustribus uiris nullo iure nullaq; rōne trucidatis.
 innumeris etiā ī exiliū trulīs. & bonorū direptione mulctatis. ad
 ultimū neroniane & theomachie impietatis successor efficit̄. **S**e
 cūdus hic quippe ab illo p̄secutionē molit̄ in nostros. cū utiq; pa
 ter suus Vespasianus nihil prorsus nostris interrogauerit iniurie.
Cap. xiiii. **Q**uo in tēpore apostolus & euāgelista Ioannes
 obpredicationē uerbi diuini & testioniū ueritatis. in insulam pa
 thmos traditur abligatus. **D**eniq; hyreneus scribēs decōputo
 nōis antixpi qđ cōtinet̄ ī reuelatiōe que dicit̄ Ioannis. q̄nto ad
 uersū hereses libro. hec de ipso Ioāne cōmemorat. **Q**đ si oportē
 ret inq; aptius ī hoc tēpore de isto nōie predicari. a quo magis
 potuerat aperiri. nisi ab eo q ipsā reuelationē uidit. **N**eq; enim
 multū tēporis

multū tēporis ē qđ reuelata ē. sed pene nostra etate. In fine & ei
Domitiāi p̄cipatus exorta ē. In tātū uero per idē tp̄s fidei no-
stre īstitutio florebat. ut etiā nōnulli aliēi a religiōe nr̄a scriptores
hystoriarū suarū tradiderūt monumētis v̄l de persecutionibus il-
lius tp̄is v̄l etiā de martýriis. **Q**ui etiā diligēter explorato tp̄e
designat q̄ntodecimo āno Domitiāi principis. cū aliis plurimis
ab eo etiā flauia domicillā sorores filiā flauii clemētis. unius tunc
ex cōsulatib⁹ uiri. ob testioniū quod xp̄o perhibebat. in insulam

Pontiam noīe deportatā. Cap. xv

Pud ipsū uero Domitianū. cū iussisset om̄s perimī. qui de
genere dauid & regia stirpe descēderāt: uetus traditio tenet. q̄
delati sint qđā q̄si esset de posteritate Iude. quē frēm fuisse sal-
uatoris secūdū carnē tradūt. **Q**uiq; duplici urgebāt inuidia. ue-
lut q̄ ex dauid genere & ex ipsius xp̄i p̄pinq̄tate descenderāt.
Que hegesippus per ordinē his uerbis refert.

Hdhuc autē uiuebāt qđā decarnali genere dñi nr̄i nepotes
Iude. eius q̄ scđm carnē frater dñi dicebat. **Q**uos qđam
detulere. tanq̄ ex dauid stirpe ueniētes. **H**os reuocatus qđā noīe
q̄ ī hoc missus fuerat perducit ad Domitianū cesarē. **E**t ipse enī
formidabat de aduentu xp̄i. sicut & initio herodes. **I**nterrogati
ergo a Domitiano si eēnt ex familia dauid. cōfessi sūt. **T**ūc ques-
iuit ab eis. q̄tis possessiōibus uel q̄tis eēnt facultatibus p̄diti.
At illi respōderūt q̄ utriq; nō āplius eēnt in bonis. nouē milibus
denariis. **E**x q̄bus singulis pars media p̄portione deberet. **N**ec
hec sibi in pecuniā subsistere. sed in estiatione terre. q̄ eis esset
in quadragita minus uno iugeribus cōstituta. **Q**uam suis mani-
bus excolētes uel ut ipsi alerēt v̄l ut tributa depēderent. **S**imul
& testes ruralis & diurni operis manus labore rigidas. & callis
obduratas preferebāt. **I**nterrogati uero de xp̄o quale sit regnū
eius uel q̄s ipse. aut unde. aut q̄do uēturus. respōdere q̄ non hu-
ius mūdi regnū. neq; huius terre ei designet īperiū. sed q̄ cele-
ste ei regnū per angelorū ministeria in cōsumatione seculi p̄pa-
ret. q̄do scilicet aduentans ī gloria de uiuis ac mortuis iudica-
bit. & restituet unicuiq; profectis ac meritis suis. **A**d hec Domi-
tianus cum

tianus, cū neq; in eis quicq; criminis inueniret & uilitatē eorum
 q̄maxie cōtemneret, abire eos liberos iubet. **Sed** & p̄secutionē
 quā aduersus ecclias agitari iusserat, datis rurſū cōpescit edictis.
 Illi uero dimissi ab eo, uel martyrii merito, uel tātē p̄pinq̄uitatis
 prerogatiua, pacis iā tempore duces ecclie effecti usq; ad Traiani
 tēpora p̄manſerūt. **Hec** qdē **Egelippus**. **Sed** & **Tertulianus** de
Domitiano similia refert dicēs. Teptauit aliquādo & **Domitia-**
nus simile aliqd. portio neronis de crudelitate sed quasi hō cito
 destitit, ita ut etiā eos quos in exiliū miserat reuocaret. **Post** **Do-**
mitianū uero q̄ndecim annis īperio potitū **Nerua** suscepit princi-
 patū. **Sub** quo om̄s quidē honorū tituli qui in **Domitianū** con-
 lati fuerāt, detrahūtur. **Reuocari** autē q̄cūq; ab eo in exiliū trus-
 ſi sūt, ac recipere facultates, ex senatuscōsultu iubent. **De** quibus
 singuli testionū p̄hibēt, qui gesta illoꝝ tēpoꝝ cōscripserūt. **Tūc**
 igit̄ apostolū **Ioannē** post absolutionē in ſule, **epheſū** quali ad ſco-
 lam propriā rediſſe, noſtroꝝ ſcriptores declarāt. **Cap. xvi.**

Nerua uero post annū plus minus defuncto **Traianus** succe-
 dit īperū. Cuius primo p̄cipatus anno **Abilius** apud **ale-**
xandriā tredecim annis sacerdotio ministrato diē obiit. Cui succe-
 dit **Cerdon** tertius in sacerdotiū. **Q**ua tēpestare in urbe **romā**
Clemēs quoq; tertius post **paulū** & **petrū** pōtificatū tenebat.

Sed & apud **anthiochiā** **Euodius** primus fuerat. **Et** **secū-**
dus **Ignatius** **Ierololimis** quoq; **Symeon** secundus
 post **Iacobum** frat̄e dñi hisdē tēporibus gubernabat eccliam.

In his superstes adhuc apud **asiā** demorabatur **Ca. xvii.**
 ipse ille quē amabat dominus **Iesus**, apostolus simul atq;
 euangelista **Ioannes**, ecclesiarum que inibi erant gubernacula ge-
 rens, post **Domitiani** ut diximus obitum regressus ex insula.
Quod quia ita se habeat, duobus fidelibus testibus adproba-
 bo. **Hyreneus** & **Clemēs** **Alexādrius**, huic ueritati adſtipulātur
 In secundo aduersū hereses libro. **Hyreneus**, hoc mō scribēs, &
 om̄s inq; p̄ſbiteri testes sūt, q̄ in **asia** **Ioannē** discipulū dñi uide-
 rūt, ſciunt hec tradidiſſe **Ioannē**, q̄ & p̄manſit apud eos usq; ad
 tēpera **Traianī**. Itē ī tertio eiūsdē opis libro idē ſcriptor de eiūsdē
 ita testatur

ita testat. **E**cclia iqt q̄ est apud ephesū. a paulo qdē fundata est.
a loāne uero edificata. q̄ p̄mālit in ea usq; ad tēpora traiani. **H**a
bes hūc testē fidelē de apostoli tēporibus cōtestantē. **A**ccipe qd
ēt clemēs cuius pariter p̄misimus testioniū dicat. hystoriā qdam
p̄necessariā simul texēs. **Q**uā nos quoq; si inferamus. utilē fore
legētibus credimus. **S**cribit ergo hec. **Flaminius d. b. iohē.**

vide d. f. iohē

Audi iqt fabulā & nō fabulā. sed rē gestā de loāne aposto-
lo & memoriis oīum traditā. **C**ū post tyrāni obitū depa-
thmos ilula ephesū rediret. rogabat ēt uicinas inlustrare p̄uicias
quo uel ecclias fūdarēt ī qbus nō erāt locis. & ī qbus erāt. sacer-
dotibus ac mīstris īstrueret. scdm qd ei de uno quoq; spūs scūs
īdicasset. **C**ū igit uēisset ad qdā urbē haud lōge positā. oībus ec-
clesiasticis solēpniter adīpletis. uidit iuuenē quedā. ualidū corpe
& uultu elegātē. sed & āimis acrē nimis; respitiēsq; ad episcopū
q nup fuerat ordiatus. **H**ūc iqt tibi sūmo studio cōmēdo. sub te-
stimonio xpī & totius ecclie. **T**ū ille suscipiēs. oēm se adhibiturū sic
precipiebat diligētīā pollicet. **S**ed itex atq; itex eadē sepius re-
petēs. iuuenē cōmendabat attētius. **E**t post hec ephesū rediit. **T**ū
uero epūs adolescentē ī domū suā suscepit cōmēdatū. & cum oī
diligentia enutrit āplectitur fouet. **A**d ultimū ēt baptisimi grām
tradit. **P**ost hec iā uelut cōfidēs grē qua fuerat cōmonitus. pau-
lo īdulgētius habere iuuenē cepit. **S**ed ille ubi immatura liberta-
te potitus ē. cōtinuo p̄ equēuos qbus luxus & desidia cordi est.
amare uitia. & corrupte uite īcedere tramitē p̄docet. **E**t primo
qdē cōuiuioꝝ illecebris decipit. **I**nde nocturnis eū furtis lotium
sibi participēq; cōsciscūt. **P**ost hec ēt ad maiora flagitia p̄trahūt.
Cū iterea sēsīm iuuenis formabat. & īstituebat ad īcelera. & qui
esset acer īgenio. sicut equus infrenis & ualidus. duris moribus
obfirmatis. recti itineris lineā derelinquēs. rectore contēpto. rapi-
do cursu totus fertur inpreceps. **I**ta succedētibus sibi malis. ut
desperationem quoq; adeo sibi prestite salutis acciperet. **D**edi-
gnatur iam de paruis sceleribus cogitare. grādia queq; molitur. &
ex integro perditioni se tradens. nulli inferioreꝝ se īflagitiis
patitur. **D**eniq; illos ipsos qui prius magistri criminum fuerant.
discipulos facit

39
discipulos facit. **E**t latronum ex his turmam quibus ipse dux
& princeps uiolentus preesset instituit. & cum his omni cru-
delitate grassatur. **V**erum tempore elapso. cum rei ita poposcis-
set utilitas. inuitatur iterum ad illam urbem **I**oannes. **E**t cū ce-
tera quorū gratia uenerat ordinasset. age inquit o **E**piscopo. depo-
situm representa. qđ tibi ego plane & **C**ristus commendauimus
ecclia teste quā regis. **A**t ille obstupuit. p̄rio pecuniā putās a se
repositi quā non acceperat. **S**ed rursū considerabat. nec posse
fallere **I**oannem. nec qđ non dedit querere. herebat igitur stu-
pens. **Q**uem **I**oannes herentem uidens. iuuenem inquit illū re-
peto ate. & animā fratris. **T**unc grauiter suspirans senior. & in la-
crimis resolutus. ille ait mortuus est. **Q**uomodo inquit uel qua-
li morte. deo ait mortuus est. quia pessimus & flagitiosus euasit.
Ad ultimū et iam latrocinium aggressus est. **D**eniq; nunc mō-
tem quēdam cū multa latronum manu occupauit. **Q**uibus au-
ditis **A**postolus. uestem continuo qua erat indutus scidit. & cū
ingeniti gemitu feriens caput suum. bonum inquit te custodē
fratris anime dereliqui. **S**ed iā nunc mihi equus paretur & dux
itineris. & confestim ab ipsa ecclia **a**badens. concitus propera-
bat. **C**ūq; peruenisset ad locum attinetur ab his latronibus qui
custodias obseruabant. **A**t ille neq; effugere. neq; prorsus decli-
nare usq; nitens. ingenti tantum uoce proclamabat. quia ad hoc
ipsum ueni. adducite mihi principē uestrum. **Q**ui cū ueniret ar-
matus. eminus agnito **I**oanne apostolo pudore actus infugā uer-
titur. **I**lle equo post eum admissio confestim insequitur fugitan-
tem. etiam etatis oblitus. simul & clamans. **Q**uid fugis o fili
patrem tuum. quid fugis inermē senem. miser noli timere. ha-
bes adhuc spē uite. ego aut rōnē reddā pte. certe & mortē pte
libēter excipiā. sic & domū excepit p nobis. & p tua aīa. dabo
aīam meā. **S**ta tñ. & crede mihi qđ xp̄s me misit. **A**t ille audiēs
restitit. ac uultū demisit ī terrā. **P**ost hec arma piecit. **T**ū deīde
tremefactus flebat amarissīe. & accedētis ad se seīs geibus puol-
uit. gēitibus & ululatibus qbus poterat satisfatiēs. & uberrimis
lacrimarum suarum fontibus iterū baptizabat. occultans solam
dexterā suā

dexterā suā. **A**postolus uero iurisiurandi sacramento se ei asal-
uatore impetraturū ueniam pollicens. simulq; genibus eius pro-
uolutus. atq; ipsam dexteram ex cuius cedis conscientia torque-
batur. tanquā iā per penitentiā purgatā de osculans. ad ecclesiam
reuocat. **E**t indesinenter pro eo orationes profundens. & cum
ipso pariter ducens crebra ieiunia. indulgentiam adeo quā ei pol-
licitus fuerat expetebat. **S**ed & uariis sermonum consolationi-
bus. uelut quibusdā precantationibus efferos & exterritos eius
animos mitigabat. **N**ec prius abstitit. quam eum in omnibus
emendatum etiam ecclie preficeret. prebens per hoc magna ex-
empla uere penitentie. & documentum ingens noue regenera-
tionis. atq; insignia quedam & trophea inuisibilis in eo resurrec-
tionis ostendens. **H**ec a clemente dicta non solum ad scientiam
rerum. sed ad utilitatem legentium profutura. hunc in nostris
quoq; libris teneant locum. **Cap. xviii.**

A **G**e iam etiam huius apostoli que sint scripta. que in auc-
toritate habeantur cum his pariter explicemus. **E**st igit
primo euangelium nominis ipsius. qđ in omni orbe personuit
Quod aut post cetera tria euangelia. quarto aueteribus statutū
est loco. hec erit ratio. **V**enerabiles & uere deo digni apostoli
cristi. cum essent in omnibus puritate uite & animi uirtutibus
clari. non magnipendebant sermonis ornatum. **Q**uipe in qui-
bus anima erat diuinis ornata uirtutibus. simul & signorū gra-
tia que eis a domino nostro iesu cristo concessa fuerat. confiden-
tes. non suauis humane sapientie uerbis. summam predicatio-
ni dominice collocabant. sed in ostentatione spiritus & uirtute.
per quam mirabilibus consumatis / & uerborum suorum fide
facta uniuerso orbi regni celorum scientiam tradiderunt. parui-
ducentes plures libros condere quod huiuscemodi predicationis
assertio. non argumēto humani sermonis. sed adstipulatione di-
uine uirtutis indigeat.

D **E**niq; Paulus qui inter omnes **A**postolos erudi-
tior etiam in uerbis uidetur. & in sensibus pre-
potens. non amplius quam paruum epistolarum
suarū corpus

3
suarum corpus reliquit. que utiq; immensa continerent intra se
atq; innumera sacramenta. utpote qui etiā usq; ad tertiū celum
raptus. que gererent inspexerat. **Et** in ipsum quoq; deo dignum
paradisum adductus. audierat ibi ineffabilia uerba. & doctrinā q̄
cūq; illa inibi est. siue corporeus siue incorporeus illius interim
scholę. discipulus effectus exceperat. **Sed** & reliqui dñi ac saluato-
ris nostri discipuli. nō solū ex illis duodecim. sed & si qui extra
numerū hunc. de schola tamē dñi & saluatoris nostri sermonem
aliquē diuinitus inspirati. memorie reliquerūt. breuē hunc & suc-
cinctū p̄ oīa esse uoluerūt. **Igit̃** ex ipsis discipulis dñi **Matheus** tā-
tūmodo & **Ioānes** ad scribendū appulisse animū tradunt. necessi-
tate quadā in hoc ipsum prouocati. **Matheus** enī primo hebreis
predicauerat. **Verū** cū pararet trāsire ad gētes. patria lingua scri-
pturā cōposuit. & ea que predicauerat cōprehendens. dereliquit
his ad memoriā a quibus proficisceretur ut gentibus predicaret
Post hūc **luce** & **marci** scriptura euāgelica. scđm eas causas quas
superius diximus editur. **Ioannē** uero tradunt usq; ad ultimum
pene uite sue tempus. absq; ullius scripture indicij euangelium
predicasse. **Sed** cum horum trium euangeliorum. etiā ad ipsum
noticia peruenisset. probasse quidem dicitur fidem & ueritatem
dictorum. **Deesse** tamen uidit aliqua & ea maxime que primo
predicationis sue tempore dominus gesserat. **Certū** est enim q̄
in superioribus tribus euangeliis. hec uidentur sola contineri. q̄
ab eo gesta sunt. anno quo **Ioannes baptista** uel inclusus est in
carcerē uel punitus. **Deniq;** si obserues. statim in initij narrationis
posteaq; refert **matheus** de quadraginta. dierum ieiunio. &
de temptatione eius. continuo subicit dicens. **Audiens** autē quia
Ioannes traditus est. discessit de iudea & uenit in galileam. **Sed**
& **marcus** similiter posteaq; iquit traditus est **Ioannes**. uenit ie-
sus in galileam. **Lucas** uero etiam priusq; incipiat aliquid de acti-
bus referre iesu dicit. q̄ adiecit **herodes** super oīa mala q̄ gesse-
rat & conclusit **Ioannē** i carcerē. **Quia** iquā ab his hec uidebāt
omissa rogatus dicit **Ioānes** apostolus. ut ea q̄ preterierāt prio-
res atē traditionē **Ioānis** saluatoris gesta cōscriberet. **Et** ideo dicit
in euāgelio

in euāgelio suo. hoc fecit iniciū signorū iesus. **Et** iterū in alio loco indicat dicens. **N**ondū enī iohannes missus erat in carcerē. **E**x quibus constat qđ ea q̄ ante q̄ iohannes traderet ab iesu fuerāt gesta describit. **E**t ideo siqs hoc diligētius cōsideret. euidenter iuenit nō sibi euāgelia dissonare. sed alterius tēporis gesta eē q̄ scribit iohānes. alterius uero q̄ ceteri. **V**nde q̄a natiuitatē scđm carnē saluatoris uel matheus uel lucas descripserāt. reticuit hoc iohānes. & a theologia atq; ab ipsa eius diuinitate sumit exordiū. **Q**ue pars sine dubio ipsi uelut eximio p̄ spm̄ sanctū reseruata ē. **H**ec et de euāgelio iohānis dicta sint. **D**e marci uero euāgelio. sufficienter supra cōprehensū ē. **L**ucas uero ī initio euāgelii sui cām cur scriberet indicauit. **V**idelicet qm̄ multi alii temere presūpserāt enarrare. q̄ sibi magis erāt ad liqdū cōpt̄. **V**olēs ergo abstrahere nos a ceterorū narratiōibus. fidē facit per se cōscripte ueritati. certus q̄ eā uel paulo exponēte uel aliis apostolis q̄ ab inicio ipsi uiderāt ac sibi tradiderāt cōsecutus sit. & hāc nobis per ppriū euāgelii tradat. **H**ec a nobis et de luca breuiter dicta sint. **O**portunius uero & plenius ī tēpore īsertis his q̄ antiqui auctores scripta reliq̄rūt. ut se cūcta habeāt indicabimus. **I**ohānis tamē extāt preterea & epistole. de quarū priā. neq; ab ātiq; ūquā. neq; aposteris dubitatū ē. **D**e reliqs uero duabus & de reuelatōe. et nūc anceps sentētia habet. **D**e qbus ut dixi & a ueteribus dubitatū suis ī locis ipsorū uocibus approbabimus. **U**t ergo quādoqđ ī hos deuenimus locos. omnē noui testamēti canonē designemus. **P**riō nobis oīum euāgeliorū celestis quadriga iūgat. **H**is actus apostolorū copulēt. **P**ost hos pauli epistole socient. **C**ōsequāt uero has. priā iohannis epistola. **S**imiliter & petri priā. **H**ec sūt de quibus nulla unquā prius extitit dubitatio. **S**equēti loco iā sūt illa de qbus a nōnullis dubitatū ē. **R**euelatio iohannis. de qua quid singuli ueterū senserint. suis ī locis ostendemus. **E**t epistola iacobi. sed & iude. **P**etri quoq; scđa. & itē iohannis scđa & tertia. siue huius ipsius euāgeliste siue et alterius eius cognouit ostēdūt. **P**ost hec et scripta ē q̄ dicitur actus apli pauli. **S**ed & libellus q̄ appellat pastoris. & reuelatō petri de qbus q̄ maxie dubitat. fert et barnabe eplā & doctrīa q̄ dicitur apostolorū. **Q**uidā

Cap. xix.

Cap. xx.

Cap. xxi.

3
Quidā aut̃ his sotiarūt etiā euāgeliū qđ dicitur scđm hebreos.
Quo precipue utunt̃ illi hebrei q christū suscipe uidēt. sed ī ec-
clesia ei cōtradicit̃. Que oīa tamē a nobis necessario enumerata
sūt. ut absq; ulla ābiguitate claresceret. q̃ sint ī ueteri auctoritate
& q̃ sint ī qbus uel cōtradiētio aliqua uel etiā cūctatio. cū tamen
a quāplurimis ecclesiis reperiūt̃. soleat admitti. Sed & de illis sciē-
dū ē q̃ sub noīe apostolorū ab hereticis pferūt. uelut petri & tho-
me & mathie. & ceterorū similiter apostolorū actus q̃ appellant
euāgelia. Sed & andree & ioānis atq; aliorū apostolorū actus. qđ
nusq; p̃sus ī scripturis ueterū. eorū dūtaxat q̃ apostolis succe-
rūt. aliqua mētio eorū aut cōmemoratio habet̃. In qbus & ipse
stilus. multū ab ecclesiastica cōsuetudinē deprehēdit̃ eē diuersus.
Sensus quoq; ipse & oīa q̃ ī his inserūt̃. lōge ab apostolica dis-
sōnat̃ fide. Ex quo figmēta eē prauitatis heretice cōprobāt̃. Vnde
ne inter illa quidē de quibus dubitari diximus collocanda sunt.
sed ut aliena penitus & a ueritatis regula discrepantia propellēda.
Verū ad hystorie ordinē redeamus.

Cap. xxiii

Igit̃ simoni mago menander succedit. scūtū diaboli nō īfe-
rius priō. et ipse samarites genere. In arte at̃ magica solus
reptus ē. q̃ nō modo eqparare. sed & sup̃gredi ipietatē magistri
possit. Maioribus qppe portētis efferebat̃ semetipsū saluatore
dicēs. ad hoīm salutē de celestibus & iuisibilibus seculis destina-
tū. Afferēs nō aliter posse unūquēq; āgelos seculi uicere. nisi pri-
us a semet magice artis p ordinē suscipet disciplinā. & p baptis-
mū a se datū īmortalis & eternus effectus ī hac uita ppetnus fi-
eret. q̃ oīa ex libris Hyrenei uolētibus scire p̃facile ē. Sed & iusti-
nus ī his ipsis ī qbus simonis fecerat mētionē. et de hoc talia q̃
dā scribit̃. Menādrū quēdā samaritanū ex uico capparatthea si-
monis discipulū. stimulis demoniacis icitatū uenisse antiochiā. &
quāplurios p artē magicā decepisse scimus. q̃ hoc et̃ suadere po-
tuit̃ sectatoribus suis. qđ nō eēt morituri. Ex qbus ī hodiernū diē
sūt aliq. ex illo eadē cōfiteētes. qđ ē uere diaboli cōmētū. ut hoīes
magi christiāorū sibi nomē īponerēt. quo p hoc sanctū & uenera-
bile religiōis nostre mysteriū macularēt. q̃ tam irridet̃ & spnūt
ecclesiastica

ecclesiastica dogmata. uel de immortalitate anime. uel de resurrectione mortuorum. Verum hi talibus freti auctoribus de spe salutis & uite penitus exciderunt.

Sed & alios idem demon quos ab amore christi separare non poterat. alia nihilominus arte decepit. idem ebionicos qui interpretantur pauperes. Vere enim pauperes sunt & egeni in scientia glorie christi. Quoniam quidem solum eum hominem putant. & perfectum uite ac uirtutis uirum iustum effectum. Comuni etiam natiuitate ex uiro & femina precreatum. Custodiendam uero censentes etiam legis obseruantiam. nec sufficere ad salutem solam christi estimant fidem. Quidam tamen ex ipsis refugiunt hanc impietatem. ut ex uiro & femina asserant eum natum: sed confitentur de spiritu sancto & maria uirgine. Nec tamen semper eum fuisse deum & uerbum ac sapientiam dei fatentur. Corporalem uero legis obseruantiam custodiunt. Apostoli autem epistolas omnes pariter respuunt. & ipsum apostatam legis appellant. Utuntur & euangelio uno quodam quod secundum hebreos appellatur. Cetera omnia nihil adducunt. Sabbata cum iudeis secundum legem. nobiscum dominicam diem sacratam per resurrectionem domini obseruant. Unde competenter ebionite per paupertatem intelligentes appellati sunt.

Hisdem temporibus est alterius hereseos obortum principem cherinthum accepimus. De quo gaius cuius iam in superioribus fecimus mentionem. in disputationum suarum dialogo ita scribit. Sed & cherinthus inquit per reuelationes quasdam quas uelut a magno apostolo conscriptas. & per angelos eius reuelatas putaret. alia quodam portenta nobis introducit. Post resurrectionem terrenum dicit futurum esse regnum christi in iherusalem. Et homines in carne iterum concupiscetis & uitis subiectam conuersationem habituros. Contra fidem quoque scripturarum quodam mille annos designat. in quibus multa quodam & alia corruptionis opera & nuptiarum festiuitates dicit futuras ad eos qui libidini sunt dediti decipiendos. Sed & dionysius cum de Ioannis reuelatione differeret. & quedam secundum ea que antiquitus ecclesie tradita fuerant disputaret. mentionem facit huius ipsius uiri in his uerbis. Cherinthus inquit a quo & cherinthiana heresis oborta est. figmentis suis auctoritate

16 iii 31
auctoritatem magni nois acquirere. secundum scripture huius
prauam intelligentiam gestiebat. Quippe cuius hec erat heresis.
ut affirmaret terrenum futurum esse christi regnum. Et quia erat
uentri & gule ac libidini deditus. ea futura decernebat. que sibi
propria libido dictabat. uentris & eorum que sub uentre sunt in-
citamenta. cibis. potibus. nuptiis. predicabat explenda. Et ut ali-
quid sacratius dicere uideretur. legales agebat festiuitates rursum
celebrandas. & hostias carnales iterum iugulandas. Hyreneus ue-
ro ^{etiam} secretiora ipsius heretici in primo operis sui libro publicauit
Que inde discat. si quis plenius scire uult.

Sed & alia heresis que appellatur Nicolaitarum. per pauco te-
pore tenuit. Cuius etiam in reuelatione Ioannis mentio fa-
cta est. Isti Nicolaum unum ex illis qui cum Stephano ab apo-
stolis constituti sunt diaconi auctorem se habere iactabant. Sed
Clemens alexandrinus in tertio libro Stromatum hec de eo scri-
bit. Pulchram inquit ualde hic uxorem habuit. & post ascensionem
domini & saluatoris nostri cum increparetur ab apostolis. tanquam
de zelotipie iniuria. productam in medium uxorem suam si quis
eam uellet habere permisit. Ex qua occasione isti consequens pu-
tauerunt. ut secundum hoc factum uel dictum Nicolay. unusquisque
carne sua in quo delectaret abuteretur. Et optinentes dictum uel
factum simpliciter uel innocenter. absque ulla reuerentia promiscuos
nunc & illicitos concubitus expetunt. hii qui sub illius nomine
sectam sibi proprie libidinis assumpserunt. Mihi autem comptum
est Nicolaum nullam prorsus agnouisse mulierem. preter eam quam in
matrimonium acceperat. Cuius etiam liberi. femine quidem usque
ad ultimam senectutem casta uirginitate durauerunt: filius autem
ipsius sanctitatem incorrupti corporis custodiuit. Que cum ita
se habeant. constat illud quod in medium apostolorum pro zelo-
tipie suspitione produxit uxorem ex contemptu uitii uel libidinis
gestum. quo per hec continentem se ostenderet. eius rei quam
nimie putabatur expetere. continendam magis quam expeten-
dam carnis edocens uoluptatem. Quoniam quidem nolebat ut
opinor secundum saluatoris preceptum duobus dominis seruire. libidini
et deo

& deo. Dicunt autem etiam **M**athiam ita docuisse aduersus carnem pugnandum. & in nullo prorsus uoluptati eius ac libidini concedendum. **A**nimam uero alendam sapientie pastibus. & scientie cibis in maius semper augenda. **H**ec de illis heresibus que temporibus memoratis a ueritate declinantes cito extincte sunt retulisse sufficiat.

Cap. xxxiii.

Quemens sane hic cuius uoces adnotauimus scribens aduersus eos qui nuptias spernunt inter cetera etiam hec dicit. **A**n & apostolos improbant. **P**etrus etenim ac **P**hilippus & uxores habuerunt. & filias etiam uiris nuptum dederunt. **S**ed & **P**aulum non tedet apostolum in quadam epistola sua mentionem uel salutationem facere comparis sue. quam se ideo negat circūducere. ut ad predicationem euangelii expeditior fieret. **V**erum quoniam **C**lementis fecimus mentionem. absurdum non erit aliam quoque eius memorabilem narrationem proferre. quam in septimo eiusdem operis libro ita inseruit. **A**iunt inquit beatum **P**etrum cum uidisset uxorem suam duci ad passionem. gauisum esse electionis gratia ac regressiois ad propriam domum. & exclamasse post eam cum duceretur. ac proprio nomine compellantem dixisse. **O** coniunx memento domini. **T**alia erant sanctorum coniugia. tam perfecta

Ifecta fuit affectio beatorum.

Cap. xxxv.

Citur quia de uite exitu **P**etri uel **P**auli iam in superioribus explanauimus. sed & tempus **I**oannis quo uita excessit ex parte iam diximus. nunc etiam de loco quietis secundum fidem **P**olicarpi **E**phesii **E**piscopi edocere conueniens puto. **H**ic etenim **P**olicrates **V**ictori **E**piscopo urbis **R**ome scribens. & ipsius & **P**hilippi apostoli ac filiarum eius pariter meminit dicens. **S**icut iam superius inseruimus. quod magna lumina in **A**sie partibus dormierunt. que resuscitabit dominus in nouissimo die aduentus sui. cum uenerit in gloria. & reqret omnes sanctos suos. **D**ico autem de **P**hilippo inquit qui fuit unus ex apostolis. qui dormiuit apud **I**erapoli. **S**ed & due eius filie inibi uirgines consentiunt. & alia eius filia spiritu sancto repleta permanfit apud **E**phesum. **E**t **I**oanes ille qui supra pectus domini recubebat. qui fuit sacerdos domini. pontificale petalum gestans. martyr & doctor optimus apud

optimus apud **Ephesū** dormiuit. Hec etiā de locis in qbus rege-
scūt in sōno pacis. adieciſſe ſufficiat. **Sed** & **gaius** cuius ante m̃tio
facta eſt ī dialogo ſuo quē cū proculo diſputās ſcribit. de filiabus
Philippi ſimul & obitu ipſius cōſonis uocibus memorat dicens.
Poſt hec aut̃ prophetiſſe quatuor fuerūt **Philippi** filie. cuius ſe-
pulchrū eſt apud **Ierapolim** **Aſie** urbē una cū filiabus ſuis. De
his aut̃ & **Lucas** in actibus **Apoſtolorū** meminit. cū adhuc apud
ceſareā degerent/ dicit ergo ita. **Venimus** inq̃t **Ceſareā**. & ingreſ-
ſi in domū **Philippi** euāgeliste qui erat ex ſeptē. māſimus apud
eū. **Huic** aut̃ erant uirgines filie quatuor prophetantes. **His** igit̃
a nobis de **Apoſtolorū** temporibus uel exceſſibus prout potui-
mus ex ſcripturis ueterum cōgregatiſ. **Sed** & de ſcripturay ca-
none qui in auctoriate habeant libri. uel qui penitus repudient̃.
Qui uero medii quodāmodo ad inſtructionē ab eccleſiis non etiā
ad indubitatam auctoritatē recepti ſint. conſequēter expoſitiſ. tē-
damus ad cetera. **Cap. xxvi.**

Post **Neronem** **Domitianūq;** ſub hoc cuius nūc tempora
memorāmuſ. per ſingulas ciuitates ex inſolētia populi perſecutō
nem in noſtros accepimus motā. **Quo** ī tēpore etiā **Simeon**
Cleophe filius. quem ſecundū hieroſolimis ordinatū **Episcopum**
ſupra edocuimus. per martyrium carnis uinculis reſolutus eſt.
Horū aſtipulator. ipſe ille eſt **Egeſippus**. quē in pluribus iā pro-
duximus teſtē. **Is** ergo refert q̃ a q̃buſdā hereticis. accusatus ſit
ſupradictus uir. tāq̃ xpianus. & multis ſuppliciis afflictuſ p mul-
tos dies. ita ut etiā iudex ipſe cū amicis ſuis de eius patiētia mi-
raret̃. **Et** ad ultimū iuberet ſilī eū quā dominus ptulit paſſione
uitā finire. **Sed** & ipſa uerba qbus hec proteſtatur audire grati-
us puto. **Ait** ergo cū de hereticis diceret. **Ex** his igit̃ ipſis accuſa-
uerūt qdā **Simeonē** **Cleophe** filiū. tāq̃ q̃ eēt ex genere **Dauid** &
xpianus. **Et** ita martyr effectus ē. cū eſſet ānoꝝ cētū uiginti ſub
Traiano **Ceſare**. apud atticū cōſularē. **Addit** aut̃ etiā hoc q̃ accu-
ſatores eiꝝ cū ī illis tpōribꝝ p̃q̃rerēt ſi q̃ ex genere **Dauid** & ex
regia tribu deſcēderēt. cōprehēſi ſūt. iter ipōs. **Qd** aut̃ **Symeon**
unus fuerit ex ipſis auditoribus dñi. uel lōgeuitas eiꝝ īditio eſt
uel euāgelioꝝ

ē inſtitutū p̃briap̃i

ſimone q̃n

ē ſimeonē.

uel euāgelioꝝ fides. ubi etiā mater eius **Maria Cleophe** uxor re-
 fert. **Sed** & alios quosdā idē scriptor refert preter eos de quibus di-
 ximus nepotes Iude unius ex fratribus dñi p idē tēpus supstitutes iue-
 tos & **Doitiāi** tēporibus martyres factos hoc mō scribēs. Veniāt
 igit̃ hii & presūt oī ecclīe tāq̃ martyres & propinq̃ dñi. Et red-
 dita pace ecclīe pmanerūt usq; ad tēpora **Traiani Cesaris**. usq;
 quo cōsobrinus dñi **Symeon** de quo supra diximus filius **Cleophe**.
 calūniā pateret̃ ab hereticis. tāq̃ **Cristianus** cōsulari delatus. Cūq;
 multo tēpore suppliciis fuisset affectus. martyrio cōsumatus est.
 oībus q̃ ad erāt. & ipso iudice mirātibus. ut cētū uiginti annorū
 senex. crucis suppliciū ptulisset. **Post** hec idē scriptor addit etiā
 hoc. q̃ usq; ad illa tēpora uirgo mūda & imaculata pmanit ec-
 clesia. Corruptoribus ueritatis & diuini uerbi temeratoribus aut
 nūquā oīno extantibus. aut etiā si qui forte fuerāt ī oculis & ab-
 ditis hiatibus terre delitescētibus. **Vt** uero & aplōꝝ chorus &
 omīs illa etas que a domio susceperat uiue uocis auditū. de hac
 luce discessit. tū uelut in uacuā domū false doctrine ipius se er-
 ror īmersit. & tanq̃ ubi nullus iā diuinis cēsus defensor existe-
 ret. nudato ut aiūt capite. corripiente arma mēdatii. oppugnare
 apostolicā ueritatē nitunt̃. **Sed** istud bellū intrinsecus gerebatur
Persecutionū uero extrinsecus pōdus urgebat eccliam. et tā imē
 se caterue martiꝝ cottidie iugulabant̃. ut **Plinius** secūdu q̃ tūc
 pūntiā administrabat. multitudīe īterēptōꝝ p̃motus. referret
 ad īperatorē. q̃ innumera hoīm milia cottidie obtrūcarent̃. ī qui-
 bus nihil oīno sceleris deprehēderet̃ admissū. aut aliqd cōtrariū
 romanis legibus gestū. nisi hoc solum q̃ ante lucanos hymnos
Cristo quidā canerēt deo. **Adulteria** uero uel cetera huiusmodi
 crimina apud eos illicita hñ. & penitus arceri. **Cetera** uero scdm̃
 a **leges** eos agere communes.

que tūc **Traianus** rescripti sui auctoritate decernit. ut
 xpīani nō qdē reqrāt. si q̃ tamē iciderint. puniāt. p qd̃ ex parte
 aliq̃ psecutiōis sedatū putabat̃ icendiū. **Sed** his q̃ neqtīā suā ad
 uersū nos exercere cupiebāt. ledendi occasio nō uidebat̃ exēpta.
 Interdum enī populus īstigabatur. īterdū etiā iudex occasiōibus
 utebatur &

symeon. cleophe & et ex aliis cōfigur

Cap. xxvij.

ne plinius

utebat. & negabat quesitos. quos punire uoluisset oblatos. Hec
Tertulianus in apolegetico suo dicit. ex quo possunt instrui ple
nius scire cupientes. Cap. xxviii.

Igitur in urbe roma tertius ab apostolis Clemens. nouem annis
sacerdotio pfunctus Euaristo diuini uerbi tradidit ministerium.

In Ierosolis uero Symeone de quo superius
diximus defuncto. iustus quidam ex his qui de circuncisione ad fide
christi uenerant. episcopatum suscepit. Quibus temporibus apud Asiam
superat adhuc & florebat ex apostolorum discipulis Policarpus.
Smyrneorum ecclesie episcopus. & Papias silius apud Ierapoli sacer
dotium gerens. Cap. xxix. Sed & in nostra quoque tempora fa
me celebritate uulgatus Ignatius. apud antiochia post Petrum se
cunda successione episcopatum sortitus. Quem sermo tradidit de Sy
rie partibus ad urbem Romanam transmissum. & pro martyrio christi ad besti
as datum. Quique cum per Asiam sub custodia nauigaret. singulas quasque
digrediens ciuitates. ecclesie populos euangelicis cohortationibus edo
cebat infide persistere. & obseruare se ab hereticorum contagio. qui tunc
primum copiosius cepant pullulare. & ut diligentius ac tenacius apo
stolorum traditionibus inhererent. Quas traditiones cautele gratia. & ne
quid apud posteros remaneret incerti. etiam scriptis se asseruit episto
lis reliquisse. Denique cum Smirnam uenisset ubi erat Policarpus. scribit
idei unam epistolam ad Ephesios eorumque pastorem. in qua meminit & One
simi. ^{quasi post} Alia magnesie ciuitati quam supra meandrum iacet. In qua & episcopus
Damei mentionem facit. Sed & ecclesie quam est Trallis scribit cuius principem
tunc esse polihium designauit. In ea uero quam ad Romanam ecclesiam
scribit. deprecatur eos ne se tam supplicio suis parcetes. uelit priua
re martyrio. Et his post aliquanta utitur uerbis. **S**yrina inquit Ro
mana usque. cum bestiis terra marique depugno. die ac nocte conexus &
colligatus decem leopardis. de militibus dico. ad custodiam datis. qui
ex beneficiis nostris leuiiores sunt. Sed ego eorum nequitiis magis eru
dior. nec tam in hoc iustificatus sum. **O** salutare bestias quam prepara
tur mihi. quando uenient? quando emittent? quando eis frui licebit car
nibus meis? quas & ego opto acriores parari. & inuitabo ad
deuorationem mei. & deprecabor ne forte ut in nonnullis fecerunt.
timeant contingere

Ignatius

timeāt contingere corpus meū. **Q**uinimo & si cūctabunt. ego
uim faciā. **E**go me ingerā. **D**ate queso ueniā. ego noui qd expedi-
at mihi. **N**ūc incipio esse discipulus xpi. **F**acessat inuidia uel hūani
affectus uel neqtie spūalis. ut **I**esū **C**ristum merear adipisci. **I**gnes
uel cruces. bestie. dispersiones ossiū. discerptiōesq; mēbroꝝ. ac to-
tius corporis pene. & oīa in me unū supplitia diaboli arte ques-
ta cōsent. dūmō Iesū **C**ristū merear adipisci. **H**ec & multa alia
his similia ad diuerfas ecclias scribit. **S**ed & ad **P**olicarpū uelut
apostolicū uirum datis litteris. **A**nthiochenā ei eccliam precipue
cōmendat. **A**d **S**myrneos sane scribens. utitur uerbis qbusdam
unde assūptis nescimus. qbus hec de saluatore proloquitur. **E**go
aut post resurrectionē quoq; in carne eū scio fuisse & credo. **N**ā
& cū uenisset ad **P**etrū ceteros. ait eis. **A**ccedite & uidete. qā nō
sum demoniū incorporeū. **Q**ui et contingentes eū crediderunt
ei. **S**cit aut & **H**yreneus eius martiriū. & mētiōē facit scripto-
rum eius per hec uerba. **S**icut dixit iqt quidā ex nostris p mar-
tirio **C**risti dāpnatus ad bestias. **F**rumentū inqt ego sum dei. be-
stiaꝝ dentibus molor & subigor. ut panis mūdus effitiar **C**risto.
Sed & **P**olicarpus horꝝ memoriā facit in epistola quā ad **P**hilip-
pensēs scribit per hec. **D**eprecor inqt omīs uos. obediētie ope-
ram dare. & meditari patientiā quam uidistis in **I**gnatio. & **R**u-
fo. & **Z**osimo beatis uiris. **P**recipue aut in **P**aulo & ceteris apo-
stolis. qui fuerūt apud uos. sciētes q hi omīs non iuacū. sed per
fidem & iusticiam cucurrere. usq; quo peruenirent ad locū sibi
a domino preparatum. **Q**uoniam quidem passionum eius par-
ticipes extiterūt. nec dilexere presens seculū. sed eum solum qui
pro ipsis & pro nobis mortuus est. & resurrexit. **E**t post pauca
subiūgit. **S**cripsistis mihi & uos & **I**gnatius. ut si qs uadit ad par-
tes **S**yrīe deferat litteras ad uos. **Q**uod fatiā cū tēpus inuenero
Mittam uobis & **I**gnatii epistolas & alias. si que sūt que ad nos
transmissee sūt ex qbus utilitatem maximā capiat. continentes
deside & patiētiā istructiōē pfectā. secundum domini preceptū

Cap xxx. In

DHaftenus de **I**gnatio. **P**ost hūc rexit ecclesiā ciuitatis **A**nthiochene **H**eras **I**nter
eosdem sane

eosdem sane floruit uir eque insignis **Quadratus**. Qui una cum
 philippi filiabus in prophetica grā celeberrimus fuisse phibetur
 Sed & alii plurimi p̄ idem tēpus apostolorū discipuli superstites
 erāt. qui ecclīe fundamentis que ab illis locata fuerant. dignissima
 desuper fidei edificia construebant. augentes in oībus predicationem
 uerbi dñi. & salutaria semina regni celorū per oēm terrā la-
 tius differentes. Deniq; nōnulli ex his ardentiore diuine philoso-
 phie cupiditate succensī. aīas suas uerbo dei cōsecrabant. explen-
 tes perfectionis salutare preceptum. ut facultates suas primo
 indigentibus diuidentes. expediti ad predicandū euāgeliū fierēt
Ut si quibus forte prouintiis nomen fidei esset incognitū pre-
 dicabāt. primaq; apud eos fundamēta euangelii collocantes. atq;
 electis quibuscq; ex ipsīs officium regende ecclīe quā fundauerāt
 cōmittentes. Ipsi rursū ad alias gētes aliasq; prouintias propera-
 bant. & euangelistarū fūgebant officio. **Q**uosq; similiter ut ī ex-
 ordio apostolos. diuinorū signorū comitabantur effectus & sancti
 spūs gratia. ita ut uideres una allocutione integros simul popu-
 los ad cultū diuine religionis adduci. & predicantium uerbis nō
 esse tardiorē audientiū fidē. **V**erū qm̄ impossibile est nobis sin-
 gulos enumerare. qui post apostolorū primas succensiones in ec-
 clesiis que per orbē terre sūt uel principes uel euāgeliste fuerūt
 uel pastores. Illos tantūmodo cōmemorasse sufficiat. quorū libris
 inserta ad nos usq; fidei & predicationis monimenta uenere.
Ut clemētis & **I**gnati. cetrorūq; quorū supius fecimus m̄tionē.
Clemens tamē in epistola quā ad corinthios **Cap. xxxi**
 scripsit meminit epistole pauli ad hebreos. & utitur eius
 testimoniis. **V**nde cōstat q̄ apostolus tanq̄ hebreis mittendam
 patrio eam sermone cōscripserit. & ut quidā tradūt **L**ucā euāge-
 listā. alii aut hūc ipsum **C**lementē idinterpretatū esse. qđ & magis
 uerū est. qā & stilus ipse epistole **C**lemētis cū hac cōcordat. & sē-
 sus nimirū utriusq; scripture plurimā similitudinē ferūt. **D**icitur
 tamē esse alia **C**lemētis epistola. cuius nos noticiā non accepimus.
Sed & alia eius opuscula nō minima a nonnullis haberi phiben-
 tur uelut petri & **A**ppianōis disputatio quē in usu a ueteribus
 habita minime

habita minime reperius. q̄a nec pura i eis nec corrupta apostolice
fidei regula m̄lisse deprehēditur. **P**apie quoq; ferūtur quinq;
libri. qui attitulantur uerboꝝ dominicoꝝ explanatio. hoꝝ facit
& Hireneus mentionem per hec uerba.

NEc autē & papias ioannis auditor. policarpi uero cōdisci-
pulus & sodalis. uir unus ex antiqs. protestat in primo li-
bro suo. Quinq; enim uolumina cōscripsit. Hec quidē Hyrene-
us de Papiā. Ipse uero de se ita indicat. tanq̄ qui non ab aposto-
lis. sed ab eoꝝ discipulis suscepit fidē. per hec uerba. Non pige-
bit autē nos tibi oīa que quondā a presbiteris didicimus & be-
ne retinemus recordantes exponere cū interpretationibus suis.
& ut se hoꝝ ueritas habeat explicare. Neq; enim multa dicenti-
bus sed uera tradētib; auscultauimus. Neq; his qui hominum
precepta. sed qui domini mandata memorabāt. ab ipsa uerita-
te suscepta. quod si quādo aduenisset aliquis ex his q̄ secuti sūt
apostolos. ab ipso sedulo expiscabar. quid Andreas quid Petrus
dixerit. Quid aut Philippus uel Thomas. qd uero Iacobus qd
Ioannes. aut qd Matheus. uel alius quis ex discipulis dñi. Que
ue Aristion uel Ioānes presbiter ceteriq; discipuli dicebāt. Nec
enī tantū mihi liboꝝ lectiones prodesse credebā. quātū uiue uo-
cis presētisq; magisteriū. Sed mihi dignū uidetur itēdere q̄ secū-
do nomen Ioannis enumerat. & eū quidē cuius primo meminit
Petro & Iacobo ac Matheo ceterisq; apostolis sociat. Quē sine
dubio ipsū euāgelistā esse & apostolū cōstat. Aliū uero Ioānē di-
stinctione quadā facta extra apostoloꝝ numeꝝ collocat. preferēs
ei Aristionē quendā. & euidenter eū presbiterū noīat. ut per hec
comprobetur uerum esse illud quod quidam Asiani scribunt. q̄
duo sint apud Ephesum sepulchra. & utrumq; Ioannis appelle-
tur. Quibus si diligentius intendamus. fortassis secundus hic
erit Ioannes. si ille non creditur primus sub cuius nomine
reuelatio habetur que appellatur Ioannis. Sed & hic ipse
de quo nobis sermo est Papias apostolorum se uerba ab
his qui secuti eos fuerant. Aristione uidelicet & Ioanne.
presbitero asserit suscepisse. Vnde & frequenter nominatim
in commentariis

incomentariis suis. a **Ioanne** & **Aristione** traditū sibi de singulis quibusq; cōmemorat. **Meminit** sane idem ipse etiam de quibusdam mirabilibus in opere suo que pretereunda minime censeo. **Per** **Philippi** enim euangeliste filias prophetissas hec sibi tradita esse designat. **Mortuū** reuixisse tēporibus suis dicit. **Sed** & de **Iusto** qui cognominatus ē **Barlabas**. refert miraculū igens. q̄a uenenū biberit. & nihil ex hoc triste pertulerit propter dñi fidem. **Iustus** autē ipse est hic. qui post saluatoris ascensū a sanctis apostolis cū **Mathia** ad apostolatus sortem statutus est. sicut in actibus apostolorū cōmemoratur. **Dicit** autē & alia plurima a maioribus sibi tradita miracula. & nouas quasdam parabolas saluatoris & doctrinā incognitā magisq; fabulosā. **Mille** ānos futuros post resurrectionem. q̄bus corporaliter regnū xpī ī hac terra futurū sit. **Sed** ego puto eū spirituales & mysticas apostolorū traditiones corporaliter & secundum litteras suscepisse. nec potuisse discernere ea que illi in figuris uelut lactantibus & paruulis loquebatur. **Quā** & reuera etiā ex ipsis que cōscripsit opusculis. exigui fesus uir. & minus capaxis ostenditur. **Multis** tamē post eccliaſticis uiris. erroris huius prebuit causas. auctoritatē dogmatistarū ex uetustate tribuēs. nō etiā ex rōne dictorū sicut. **Hyreneo**. & si q̄s alius eū ī hac pte uisus ē seq. **Alia** quoq; q̄ plurima supra memorati **Aristionis** refert. tanq̄ ex uerbis ei domini tradita. & **Ioannis** pbrī. q̄ siq; uult plenius noscere. ipsos eius relegat libellos. **Nos** tamē illud assuēmus ex his. qđ de **Marco** euāgelista his p̄tulit uerbis. **Etiā** hoc iqt̄ p̄l̄biter narrabat. q̄ **Marcus** īterpres fuerit **Petri**. & quecūq; meminerit ab eo dicta cōscripserit. **Nō** tamē p̄ ordinē ea q̄ a domino dicta sūt uel facta digesserit. q̄a nō ipse auditor dñi fuerit uel sectator. sed nouiss̄ie ut dixi **Petro** adhibet ad usū ac mīsteriū predicādi. nō ad cōscribēdos dñi sermones. **Itaq;** nihil peccauit **Marcus** ī eo q̄ ita qđā scripserit quasi q̄ sp̄sim audita recordari uideat. **Et** hoc solū satis egit. neqđ ex auditis obmitteret. aut aliqd falsū scriberet. **Hec** de **Marco** scribit **Papias**. **Sed** & de **Matheo** ita refert. **Matheus** quidē scripsit **Hebreo** sermōe. **Interpretatus** ē autē ea q̄ scripsit. unusq; sicut potuit **Hec**

potuit. Hec etiā de **Matheo**. **V**titur sane idem **Papias** testimo-
niis ex epistola Ioannis prima. Et **Petri** similiter prima. **S**imul
& hystoriā quandā subiungit de muliere adultera. que accusata
est a Iudeis apud dominū. Habetur aut in euāgelio quod dicit
secundū hebreos scripta ista parabola. Sed de his ista sufficiant.

ExPLICIT liber tertius. **I**ncipiunt capitula libri quarti.

¶ Ca. i. ¶ Qui sub **Impio Traiani**. Romanorū uel **Alexandrino**
rum **Epī** fuerint. **¶ Ca. ii. ¶** Qualia sub eodē passi sunt Iudei.
¶ Ca. iii. ¶ Qui sub **Adriano** fidei defensiones scripserint. **¶ Ca. iii.**
Qui sub eodē Romanorū **Alexandrino**q; fuerint sacerdotes.
¶ Ca. v. ¶ **Episcopi Ierosolimo** ab exordio saluatoris usq; ad tē
pora memoratā. **¶ C. vi. ¶** Excidiū nouissimū Iudeorū tēporibus
Adriani. **¶ C. vii. ¶** Qui temporibus hisdem falsi noīs scientie
pīcipes extitere. **¶ C. viii. ¶** Qui fuerit tūc ecclīastici scripto
res. **¶ Ca. viii. ¶** Epistola **Adriani** que psecutionē a nrīs amo
ueret. **¶ C. x. ¶** Qui principatu **Antonini** Romanorū **Alexā**
drino^{et de taciū gōratō}ue fuerint sacerdotes. **¶ Ca. xi. ¶** De his qui sub eodem
tēpore diuerfas adseruerunt sectas. **¶ C. xii. ¶** De **Iustini** defen
sione apud **Antoninū**. **¶ C. xiii. ¶** Epistola **Cesaris Antonini** ad
Asianos pdefensione nostrorū. **¶ Ca. xiiii. ¶** Que de **Policarpo** di
scipulo **Apostolorū** ferunt. **¶ C. xv. ¶** Vt **Policarpus** sub **severo**
aliq; nonnulli **Smyrne** martiriū passi sūt. **¶ C. xvi. ¶** Vt **Iusti**
nus philosophus xpī uerbū predicās **Rome** martyrium meruit.
¶ Ca. xvii. ¶ De martiribus quos **Iustinus** ī suis cōmemorat libris
¶ Ca. xviii. ¶ Que **Iustini** scripta ad nosq; puenerūt. **¶ C. xix.**
Qui tūc **epī Romane** **Alexandrine**q; ecclīe prefuerūt. **¶ Ca. xx.**
Qui **Antiocensiū**. **¶ C. xxi. ¶** De his q memoratis tēporibus
ecclīastici scriptores enituerūt. **¶ C. xxii. ¶** De **Egelippo** q; ipē
cōmemorat. **¶. xxiii. ¶** De **Dionisio Epō corinthiorū**. uel de **eplis**
eiusdē. **¶. xxiiii. ¶** De **Epō Theophilo Anthiocheno**. **¶. xxv.**
De **Modesto**. **¶. xxvi. ¶** De **Melitone** quosq; ipse cōmemorat
.xxvii. **¶** De **Appollinare**. **¶. xxviii. ¶** De **Musano**. **¶. xxix.**
De secta scdm **Tatianū**. **¶. xxx. ¶** De **Bardēaso Syro** uel scriptis
eiusdē.

Explīcūt caplā

Incipit liber. iiii.
Duodecimoāno

NODECIMO anno principatus Traiani Cesaris. Cap. p^m

Cerdo. quē Paulo ante memorauimus Alexandrinorū gubernare plebē. diē obiit. Post quē quartus ab apostolis. Primus noīe sacerdotii inibi iura suscepit. Eadem tēpestate Alexander quoq; Rome. cū octauū annū Euaristus sacerdotalis administrationis impleisset. qūta successiōe post Petrū atq; Paulum. plebis gubernacula sortitus est. Et quidem saluatoris nostri institutio ecclesiarumq; profectus crescebat in dies. Iudeorū porro funera densissimis cladibus exagitabantur. Itaq; postquā predictus Imperator annum octauum decimum principatus ingressus est. rursus Iudeorū tumultus exarsit. Quo magnus mox numerus gentis eius occubuit. Nam & Alexandrie. & per egiptum. uel cyrenem tanquā atroci quodam seditio loq; spiritu exagitati. primo simul cōmanentibus uicinifq; gentilibus inferre certamina. Tum deinde paulatim seditione crescente sequenti iam anno bellum publicum & non minimum intulere Romano tunc dū Lupo. cuidā ī partibus egipti. ac sane primo prelio Iudeos secuta uictoria ē. Sed gētiles qui ex acie fugerant irrumpentes Alexandriam. Iudeos si quos forte inibi repererant captos interemere. Quorum auxilio destituti. reliqui qui apud Cyrenem rebelles extiterant. uelut desperantes. ad agros Egypti & castella uastanda uertuntur duce Luca. Ad uersū. hos Imperator mittit cum exercitu peditum atq; equitū sed & naua li manu Martium turbonem. Qui multis sane preliis nec paruo tempore consumptis. multa milia Iudeorum non mō apud Cyrenem. sed & ī egipto qui Luce auxilium ferebant. prostrauit.

Cap. ii.

Dac perculit. Princeps uero Romanus etiam eos qui apud Mesopotamiam consistebant Iudeos ratus similia ausuros. Lutio quieto precipit delere prouintiam funditus. ac totam gentem penitus excidere. Tum ille directā acie. magnam eorum multitudinem sternit. Cuius facioris grā. Quietus remunerationis uice ab Impatore. prouintie Iudee ideptus ē presidatū. Sed hec etiā grecoꝝ gētiliū hystoriorographi. p singlās q. q. etates eodē ordine mēorie tradiderūt. Traiano autem

Quod Raiano aut uiginti annis minus sex mensibus principatu. **C.iii.**
 defuncto. **E**lius **A**drianus iscepra succedit. Huic quadratus
 oratione splendidissima **A**pologeticum librum pro nostra religione
 conscriptum et ualidissimis communium assertionibus obtulit. **Q**uo-
 niam quidem maligni quidam homines sub eodem principe nostros niteban-
 tur incessere. **Q**uilibet hodieque seruatur. & apud nos & apud
 multos ex fratribus nostris. **E**x quo uolumine inditia magnacu-
 iusdam uiri. & mentis ac fidei apostolice. eius scilicet qui conscripserat col-
 ligunt. Idem igit ipse sue antiquitatis specimen. talibus exprimit uer-
 bis. **N**ostri aut saluatoris inquit opera semper aderant. uiua & uera in
 his qui sanati fuerant. & in his qui a mortuis excitati sunt. **N**on enim
 uisi sunt tantummodo uel resurgere. uel sanari. sed perpetuo ab ho-
 minibus uidebantur non tantum saluatore presentem. sed & post disces-
 sum eius multis temporibus. ita ut aliquanti qui ab eo uel curati uel
 resuscitati sunt. etiam ad nostra usque tempora perdurarint. **E**t de hoc
 quidem satis dictum. **S**ed & **A**ristides uir fidelis & pietate nostre re-
 ligionis imbutus. quadrato simile uolumen ad **A**drianum pro fidei
 nostre ratione conscripsit. cuius etiam nunc scripta seruatur. **Cap.iiii.**

Quarto autem eiusdem principatus anno. **A**lexander episco-
 pus **R**omane urbis sacerdotium simul ac uitam finiuit. de
 cenio expleto. Huic subrogatus **X**ystus. **S**ed & **A**lexandrie eodem
 tempore defuncto **P**rimo. duodecimo sui sacerdotii anno episco-
 patum **I**ustus excepit. **Cap.v.**

In **I**erosolimis sane episcoporum tempora successionesque
 nullis ad integrum monumentis conscripta reperimus. eo quod
 ualde ad breue tempus mortis celeritate praecepti. sacerdotio signi-
 li quique functi perhibeantur. ita ut quantum exueterum lectione compe-
 rior. ad tempora usque principis **A**driani. sub quo iudei excidium
 passi sunt. tradunt quindecim episcoporum successiones esse de-
 cursas. **Q**uos omnes aiunt hebreos antiquae originis extitisse. et
 scientiam **C**risti fideliter recepisse. **E**t ideo incunctanter ab his
 qui poterant de fidei merito iudicare. sacerdotio quoque uisos esse
 dignissimos. **Q**uipe cum omnis tunc ecclesia ex hebreis fidelibus co-
 aceruata firmataque uideretur. incipientibus ab apostolis & per-
 durantibus nimirum

durantibus nimirū usq; ad illud tēpus excidiū. quo Iudei iterum deficientes a romanis. magnis rursum preliis subiugati sūt. Igit quia per idē tēpus assumere episcopos ex circūcisiōe cessatum ē necessariū uidet. om̄s a primo usq; ad id tēporis enumerare pariter sacerdotes. **Primus** itaq; **Iacobus** q dñi frater est habitus. Post hūc **Symeon** electus est. **Tertius** iustus. **Zacheus** quartus deīde **Thobias** qntus. **Beniamin** sextus ac septius **Ioannes**. Tūc **Mathias** quē **Philippus** excepit. Cui decimus **Seneca** subrogatus ē. **Iustus** exīde. ac duodecimus **leui**. Post hūc **Effrem**. & quartus decimus **Ioseph**. Ac finis omniū iudas. Isti sūt fere om̄s. qui Ierosolimis Episcopi ab apostolis ad illa usq; tēpora que supius designauimus. plebi illi ex circūcisiōe prefuerūt. **Rome** aut duodecimo āno memorati principis. **Sixto** duodecim annis ecclie gubernaculis fūcto. **Thelesphorus** septimus ab apostolis subrogatur. Anno post quē & uno mēse. **Alexādrine** ecclie moderam̄ ^{episcopus} **Eumeneus** sexta successione suscepit. cum decessor eius undeci

Cap. vi.

Uannis populo prefuisset. **E**rum iudaicis motibus ac factionibus rursum ad maiora progressis. **Rufus** Iudee presidens armata manu sibi ab iperatore decreta. insolentiā gentis acerrime cōprimebat. **Multa** milia passim uiroꝝ feminaz puerorūq; conficiens. quorū terras iure belli romano uendicabat iperio. Tēpore quo ista gerebant. ducebat exercitū Iudeorū **Barchochabab** quidā. Quod nom̄ significat stellā ceterū uir crudelis & scelestus. Sed ex uocabulo suo uelut uilibus mācipiis persuadebat. se ob salutē eorū fidus magnū celitus esse delapsū. egris mortalibus. lōga obscuritate dānatīs. ferre lucis auxiliū. Igit cū maxime belli huius fomēta cōcrescerent. octauo decimo anno principatus eiusdē. apud **Bethera** oppidum preualidum Ierosolimis uicinum. cum longior a **Roma** nis tenderetur obsidio. fame ac siti perduellibus intrinsecus ad extremum internitionis adductis. Postquam dux ipse precipue miritas suo facinore penas luit: omnis hec natio iam ex illo ab omni regione finitima Ierosolimorū penitus arcebat. cū factiōe diuine legis. tū maxie cōstitutiōibus & decretis **Adriani**. ita ut ne

ita ut ne decelliorē qdem prospectu. eminus eis saltē paternum
solū pphanis obtutibus liceret īspicere. **Aristopelleus** hystorio
graphus ista prosequit. Ita factū est. ut ciuitas post īteritū iudai-
ce gētis. incolis mox in eā peregrine nationis cōfluētibus. pmuta-
tis ciuibus etiā ipsa Helia appellaret. ex cognōito **Imperatoris**
Helii Adriani. Et ut in romanorū ius tota cōuersa ritum pariter
mutaret ac nomen.

Cap. vii.

Igitur ex gētibus ut inibi cepit ecclia cōgregari. prius post
Episcopos ex circūcīsiōne. sacerdotiū ciuitatis illius accepit **Mar-**
cus. Cūq; iā refulgētibus in modū clarissiorū fidei ecclēsiis ubiq;
terrarū. uigēte etiā per omne genus hoīum fide. qua cūcti pariter
in saluatore ac dnm nostrū **Iesum Cristū** integre & constanter
crediderāt. illi totius bonitatis emulus demon. utpote ueritatis
inimicus. & salutis humane hostis ppetuus. oīa molimina contra
dei eccliam uersās. q prius externis eā psecutiōibus & hostilibus
obpugnauerat. nūc malignis qbusdā uiris & deceptoribus reper-
tis. ītestino bello eā quaterē nitit. Scilicet ut fraudulēti fallacēq;
hoīes nostre religiōis simulato tātū noīe induti. fideliū quidem si
quos forte psuasionis sue fraude deciperēt. pessūdarent. Ignoran-
tes uero fidei nrē misterii. peruersis & feralibus suis gestis uel
assertionibus īpeditos. a desiderio uere fidei & salutis lōgius sub-
mouerēt. Igit hūani generis deceptor ātiquus. post menādrum
quē supra retulimus **Symonis** successorē. uelut quādā bestiā bi-
no ore sibilantē. binisq; linguis diabolica uenena. uibrantē. **Satur-**
ninū quendā **Anthiochie** genitū & basilidē **Alexandrie** ortum.
pduxit. Quorū uterq; suis ī regiōibus officinas īpie ac deo īiūse
cōdidit discipulie. Et qdē ī oībus pene **Saturninū** eadē q **Menan-**
drū cōmentatū esse significat **Hyreneus**. **Basilidē** uero pretextu
misticē doctrine. īmensū tetendisse mētis impie cogitatū. dū p di-

Sgiola fabularū figmēta sibi met cōplacerēt. **C. viii.**
Ed e contra multi admodū ecclesiastici uiri pro ueri-
tate fortiter stare. ac scriptis quoq; & assertionibus ue-
ra ratione subnixis. p apostolica & ecclesiastica traditione certa-
re. ut ex librorum monumentis etiam posteris ad cauenda
hereticorū uenena

hereticorum uenena munimen & subsidiū preberet. **E** quibus peruenit ad nos liber celeberrimū scriptoris id tēporis Agrippe castoris confutationē basilidis ualidissimā continens. per quē uersutia & calliditas uiri ad decipiendū nimis apta detegit. Deniq; cū publicaret eius archana. dixit eū de euangelio quidē quatuor & uiginti cōmentarios condidisse. **P**rophetas uero sibi met nūcupasset quosdā. Barchabā. & Barchon. aliosq; qui nūquā extiterint. **Q**uos ipse tamē cōstituerit sibi. ac Barbaris uocabulis ut eēt appellatio ipsa terribilis noīarit. **D**ocere etiā eum refert. immolata absq; ullo respectu consciētie degustāda. & sine scrupulo atq; indifferēter fidē negandā psecutionis tēporibus. **S**ectatoresq; suos ad morē Pythagoricū docuit quinquēnio silere. **A**ddit alia quoq; nō pauca quibus secte huius errorē penitus a se deprehēsum & cōfutatū esse declarat. **S**ed & **H**ýreneus scribit coeū tēpore & moribus memoratorū fuisse Carpocratē quendā. supstitionis alterius qui gnostici appellantur. uocabulo abscentia confictō. auctorē. qui sane prestigias simonis magi. nō ut ille clam. sed publice ac palā tradebat. **E**t uelud pro sumis atq; optis studiis. laudē cōfessā ac publicā de nefariis artibus ac deceptis auditoribus req̄rebat. et magicas tenebras in luce publica perorabat. **D**e amatoris dūtaxat somniis. que in nēsis demōnibus parhædiis aliisq; similibus fraudibus. quidē his consequenter doceri oportere omnem hoīem decernebat. q̄ ad perfectionē sui misterii uel potius sceleris cuperet puenire. asserens nō aliter unumquēq; effugere posse mūdi huius principes uel decliare. nisi p̄ huiusmodi facinora sua cuiq; nefaria debita soluerētur. **H**is igit̄ ille totius boni emulus utēs sue malignitatis ministris. tā eos q̄ post fidē ab his decipiebāt rapiebat ad tenebras sēpīternas. quā illos qui nec dum crediderant. tanquam hec esset nostre religionis infamia submouebat a fide. dum execrabilem horum hominum uitam. ipsam cristianorum professionem audiens quisq; uitaret. **N**ec aliunde tunc suspitio de nobis tanquam de uere impiis & incestis fuerat exorta. qua adsereretur illicitis plebem nostram stupris & promiscue habitis in matribus ac sororibus pollui atq;

pollui. atq; execrandis infanticidijs dapibus funestari. **Sed** non in
longū durauit ifamia. ubi se ipsa cepit ueritas aperire. **Quinim-**
mo & clarius ac splendidius illucescente uita nostrorū. extingue
batur continuo superstitiosi caligo figmenti. **Et** singulis qbusq;
sectis que aduersum ueritatem exorte fuerant. euanescentibus.
uel in multifidas ac multiformes species diffluentibus proficie
bat. & extollebatur in dies. solus uere & catholice ecclesie splen
dor. nulla temporū uarietate fucatus. **Quia** castimonia sui ac
puritate. & diuine conuersationis gloria per omne genus hominū
sapientia: doctrina: fide & actibus ^{uirtutibus} refulgebat. **Etenim** ipso cōfe
sum tēpore quo ceperat. obprobriū huius flāma resticta est. **Per-**
mansit aut apud singulorū mentes ueritas. que suis sēp uiribus
nitens cōuincit & arguit falsitatē. nec passa est adulterino ma
ledi torū fūco. ecclesie castitatem pudicitiaq; lacerari. In tantū
ut ex illo ad nostra usq; tempora nullus tam seue mentis exti
terit. qui honestatem & castimoniam plebis nostre. ore sacrilego
continūatis macularet obprobriis. **Sed** ad romanos & ad grecos
ad scytas & barbaros. & ad ipsas pene in ultimis orbis partibus
reconditas nationes intantū suauis odor de ecclie gestis. & diui
num quiddā respirans sacte conuersationis aura peruenit. intan
tum ad aures omniū ac mētes felix xpianorū fama peruecta est.
ut omne hominū genus legibus & superstitionibus patriis dere
lictis: ad fidem se cōuerteret cristi. **Omnisq;** barbaries genuina
feritate deposita. ad Iesum **Cristū** concurreret. & disceret ab eo
quia mitis est & humilis corde. **Extiterunt** preterea per diui
nam grām uiri ea tempestate eruditissimi. q probabiliter & suf
ficienter obscena hereticorū cōmenta conuincerent. & quid uera
fides in ecclesia catholica castitatis haberet ostenderent. Inqbus
Egesippus celeberrimus habebatur. qui integerrimā traditionē
apostolice predicationis simplici sermone conscriptam. in quinq;
libris memorie tradidit. **Vbi** & de suis ipse temporibus aliquan
ta commemorat. & de quibusdam qui simulachra collocauerāt
talīa quedam scribit. **Quibus** inquit templa. imo potius sepul
chra fecerunt. sicut etiam nunc uidemus. **Ex** quibus est unus
Antinous seruus

Antinous seruus Adriani Cesaris . cui agones annui celebran-
tur qui Antinoii appellantur nostris adhuc temporibus institu-
ti. Nam & ciuitatem condidit eius nomini Antinoum . & tēplū
ei & sacerdotes instituit ac prophetas. **Sed** & Iustinus fidelissi-
mus nostre philosophie sectator . & in grecoꝝ disciplinis erudi-
tissimus. scribens ad Antoninum Apologeticum pro nostra re-
ligione librum. horum meminit ita dicēs. Non mihi uidetur ab-
surdum meminisse in his etiā de Antinoo. q̄ nuper cēstum est
quē omēs timore principis quasi deum colere ceperunt. Cū be-
ne nouerint quis qualisue pauloante fuerit . & unde duxerit ge-
nus. Idem quoq; ipse etiā iudaici belli qđ tūc gerebatur memo-
riam fatiens. talia quedam refert. Etenī in hoc qđ nunc geritur
iudaico bello. Barchochabas princeps iudaice factionis . cristianos
solos nisi negarēt Cristū tanq̄ blasphemos ad supplicia rapi iu-
bebat. In quibus libris etiam de conuersione sua quam habuit
a gentili philosophia. ad uere religionis fidem. q̄ non absq; pro-
babili rōne & examinato iudicio ad hec conuersus sit. hoc modo
scribit. Nam & ego ipse inquit sectis platonis institutus. audi-
ens infamari Cristianos. & uidens eos impuidos ad suscipien-
dam mortem atq; omne supplitium tollerandum. cōsiderabam
q̄ impossibile esset in malitia eos & in libidine cōuersari. Quis
enim aliquando uoluptuosus & luxurijs deditus & qui humanis
carnibus uesti delicias putet . mortem libenter amplectitur
quo scilicet ipsa confestim careat . pro qua infamari uoluit
uoluptate. Quinimmo uiuere perpetuo si liceret & latere iu-
ditia. in hoc magis operam daret . nedum semetipsum statu-
te ac professe morti studeret offerre. **Sed** & idem ipse uir
scribit. Adrianum principem susceptis a serēno gramiano cla-
rissimo uiro preside litteris. in quibus de cristianis percontaba-
tur . rescripsisse . q̄ non esset iustum cristianos nullius crimi-
nis reos . absq; iuditio legibusq; puniri . Simul & exemplum
epistole ipsius subicit . continentis hunc modum. **Ca. viiii.**
Exemplum epistole imperatoris Adriani ad Minutium
Fundanum proconsulem Asie **A**ccepi litteras ad me
scriptas a decessore

scriptas a decessore tuo **Serēnio** **g**mo ano clarissimo uiro: & non placet mihi relationem silentio preterire. ne innoxii perturbent & calumniatoribus latrocinandi tribuatur occasio. Itaq; si euidēter prouintiales huic petitioni sue adesse ualent aduersum cristianos ut pro tribunali eos in aliquo arguant: hoc eis exequi non prohibeo. Precibus autem in hoc solis & acclamationibus uti eis non permitto. Etenim multo equius est si quis uolet accusare te cognoscere de obiectis. Si quis igitur accusat & probat aduersum leges quicq; agere memoratos homines: pro merito peccatorum etiam supplitia statues. Illud metherele magnopere curabis. ut si quis calumnie gratia quenq; horum postulauerit reum in hunc pro sui nequitia supplitiis seuioribus uindices. **Ca. x.**

Uerum **Adrianus** post hec uicesimo & primo anno sui principatus diem obiit. Et **Antoninus** cognomento pius. romanum suscepit Imperium. Huius primo anno **Telesphorus** annis undecim sacerdotio in urbe **Roma** administrato uita decessit. & **Iginus** episcopatus sorte romane suscepit ecclesie. Verumtamen **Hireneus** refert **Telesphorum** martirio uitam finisse. simul indicans **Igini** episcopi temporibus **Valentinum** autorem ualentiniane heresis extitisse. & **Cerdonē** quēdam erroris illius principem quē postea **Marchion** secutus est. eousque tempore **Rome** sed & diuersis impietatibus efferbuisse. Scribit autem ita.

Cap. xi.

Nam **Valentinus** uenit romam sub **Igino**. Inualuit autem temporibus. **Pii**. & ad **Anicetum** usq; durauit. **Cerdo** uero. qui ante **Marcionem** fuit & ipse sub **Igino** qui erat in urbe **Roma**. ab apostolo nonus episcopus uenit. Qui tamen aliquando quidem quasi penitēs & errorem confitens excusabat. aliquādo rursus occulte. interdum etiā publice impietatem docebat. In quo conuictus a cetu fraternitatis arceat. Hec autem dixit **Hireneus** in tertio aduersus hereses libro. In primo autē libro nihilominus de **Cerdone** hec dixit. **Cerdo** uero a sectatoribus **Simōis** impietatis sue occasionibus sumptis romam uenit sub **Igino** ibiq; docuit. q̄ his q̄ a lege & prophetis predicatus est.

predicatus est deus. non esset ipse pater domini nostri Iesu christi. **Q**uia ille quidem notus esset. hic autem ignotus est. **E**t ille iustus. hic autem bonus. **C**ui succedens Marcion ponticus ab usque reuerentia ulla blasphemans. auxit doctoris insaniam. **I**dem quoque ipse Hyreneus in mensum profundum Valentini erroris de materia & ceteris ualidissime coarguit. **E**t serpentis in modum cecis semetipsum latebris obtegentem. in lucem protrahit ac denudat. **H**is adiungit & de Marco quodam quem dicit Magicis artibus imbutum adprime enituisse. **D**e cuius prophanis superstitionibus & archanis non tam sacris quam sacrilegis & multis miseris ita scribit. **E**tenim quidam eorum thalamum construunt. & nefarium quoddam initiandi celebrant genus. tanquam secretis quibusdam carminibus ac uerbis. non tam sacris quam execrabilibus eum qui introducit. consecrantes. **S**pirituales nuptias aiunt esse quod faciunt. instar uidelicet supernarum coniugationum. **A**dducentes uero eos ad aliquam aquam & baptizantes. hec super eos proferrunt uerba. **I**n nomine aiunt ignoti patris omnium. & in ueritate omnium matris. & in eo qui descendit in Iesum. **A**lii uero ebraica nomina ad pauorem audientium super eos quos initiant. terribiliter oblocuntur. **H**ec defectatoribus Marci Hyreneus scribit. **Q**uarto autem episcopatus sui anno cum decessisset Iginus. romane ecclesie sacerdotium Pius suscepit. **A**pud Alexandriam uero Marcus. tertio decimo anno episcopatus sui Eumenide defuncto. **Q**ui Marcus cum decem annis sacerdotium ministrasset. Celadioni post obitum suum ecclesie gubernacula dereliquit. **P**ius uero in urbe roma quidam annis in sacerdotio expletis Aniceto post se tradidit sedem. **C**uius temporibus Egesippus refert semetipsum romam uenisse & permanisse inibi usque ad Eleutherii qui post Anicetum subrogatus est episcopus. **I**n quibus temporibus simul florebat Iustinus in habitu philosophi. diuinum predicans uerbum & fidei nostre narrationem tam scriptis uoluminibus quam uiue uocis assertione defendens. **Q**ui & aduersum Martionem scribens. commemorat de eo. quod adhuc superesset eo tempore quo scribebat. **D**enique ita ait

Deniq; ita ait. **M**arcion uero quidam ponticus qui hodieq; sup-
est. docet homines alium credere esse deum maiore conditore
deo. **H**ec ille hominibus ingerens. & demonibus adiutoribus
utens. multis blasphemare persuasit. ut negarent creatorem om-
nium deum ipsum esse patrem cristi. sed alium quendam
qui quasi maior hoc esset; & tamen omnes sectatores eius cri-
stiani appellantur. Ita nimirum sicut omnes communi uocabu-
lo cum diuerse sint secte. philosophi nuncupantur. **S**ed & post
pauca nihilominus dicit. Est autem & nobis liber aduersus omnes
hereses compositus. quem si uultis decurrere dabimus. **C. xii.**

Ic autem ipse Iustinus scribit etiam contra paganos uo-
lumen insigne. Sed & alios libros pro nostra religione.
in quibus ad Antoninum principem qui cognominatus est **Pi-**
us sermonem dirigit. Scribens & ad senatum. In urbe etenim
roma maxime consistebat. Deniq; in uno ex his libro. etiam
de semetipso uolens quis uel unde esset ostendere. hoc modo
scribit. Imperatori **Elio. Adriano. Antonino. Pio** Cesari augusto.
& uerissimo ^{filio} philosopho. & **Lutio** philosophi Cesaris proprio fi-
lio. ac **Pio** adoptiuo. amatori sapientie. & sacro senatui. atq;
omni populo romano. prouinis ex omni genere hominum co-
gregatis. & iniusto odio laborantibus. ac non digna patientibus
Iustinus Prisci filius Bacchiadis ex urbe neapoli Palestie. unus
pro omnibus hoc defero postulat. Sed & interpellatus idem
Imperator in asia ab his qui uario iniuriarum genere affligeba-
tur. tale rescriptum ad uniuersos ^{populos} asie promulgauit. **Ca. xiii.**

Rescriptu antonini cesaris p xpianis afflicto.

Imperator Cesar Marcus Aurelius. **Antoninus Au-**
gustus Armenius pontifex maximus. tribunitie po-
testatis quindecies. consul tertio. uniuersis simul plebibus Asie.
salutem. Ego quidem non ambigo etiam ipsis diis cure esse. ne
qui noxius lateat. Multo enim magis ipsis conuenit punire
eos qui sibi immolare nolunt. quam uobis. Sed uos confirma-
tis eorum quos persequimini sententiam quam de uobis habet.
dicentes uos impios & sine deo esse. Vnde & optabilius ha-
bent & animam ponere pro deo suo. & morte libenter amplecti
quam uobis

quam uobis talibus adquiescere : & in uestre religionis iura cōcedere . De motibus autem terre qui uel facti sunt uel etiam nunc fiunt . absurdum non erit merorem uestrum iusta com-
monitione solari . **Q**uoniam quidem cōperi q̄ in huiusmodi rebus ad illorum inuidiam cōmunes calus transfertis . in quo illi quidem maiorem fidutiam accipiunt apud deum . **V**os autē in omni tempore de talibus ignoratis . ceteros quidem deos negligitis . **C**ultum uero immortalis dei quem cristiani colūt expellitis & deturbatis . usq; ad mortem cultores illius obser-
uantie persequentes . **S**uper quibus plurimi exprouintiis iudi-
ces . etiam uenerabili patri nostro scripserant . **Q**uibus rescrip-
tum est ab eo . ut nihil omnino molestie huiusmodi homini-
bus generarent . nisi forte arguerētur aliquid aduersum Romāi regni statum moliri . **S**ed & mihi ipsi de his quāplurimi retule-
rūt . **Q**uibus ego paternam secutus sententiam . pari modera-
tione rescripsi . quod si quis persistit huiusmodi hominibus absq;
ullo crimine mouere negotia . ille quidem qui delatus pro hoc nomine fuerit absoluitur . etiam si probetur id esse q̄ ei obicit cristianus . **I**s autem qui crimen obtendit . reus pene ipsius quā obiecit existat . **P**roposita ephesi publice in cōuētu Asiē . **C. xiiii.**

Nec ita gesta esse testatur etiam Mileto episcopus ecclesie Sarden-
sensis . ī eo libro quem ad Imperatorem **V**erum pro fide nostra ac religione conscripsit . **Q**ua tempestate etiā **A**ni-
ceto romane ecclesie presidente . **P**olicarpum romā uenisse atq;
habuisse sermonem cum ipso Aniceto de pasche die **H**yreneus refert . **S**ed & alia quedam de eodem **P**olicarpo scribit . que mi-
hi dignum uidetur corpori huic nostre narrationis inferere . **T**er-
tio igitur libro aduersus hereses . hec de eo cōmemorat **H**yre-
neus . **P**olicarpus inquit qui non solum ab apostolis eruditus ē .
neq; solum conuersatus est cum his qui dñm uiderant . sed ab
ipsis ordinatus est Smyrneorum ecclesie episcopus . **Q**uē nos
quoq; in prima etate nostra uidimus . **D**iu etenim permansit
in uita . & lōgeua etate perdurās . nobilis uiuēdo . sed & moriēdo
nobilior extitit

nobilior extitit . quippe qui uitā martyrio terminauit. **D**ocebat autem semper & ea que ab apostolis ipse didicerat . & ecclesie hec tradebat que sola uere docenda sūt . **Q**uorum testes sūt omnes ecclesie que in **A**sia constitute sunt . & hii qui per tempus etiam nunc in **P**olicarpi successione perdurant . **M**ulto autem uerior & fidedignior . hic auctor ecclesie est . & ueritatis testis . quam **V**alentinus & **M**arcion & ceteri peruerse mentis homines . **Q**ui etiam sub **A**niceto romam perrexit . & multos ex supradictis hereticis ad ecclesiam dei conuertit . **H**anc solam predicans tenendam esse ueritatem . quam ipse sciret se ab apostolis suscepisse . quam & tradebat ecclesie . **E**t sunt adhuc etiā nunc qui audierunt ab ipso . q̄ **J**oannes apostolus . discipulus dñi cū apud **E**phesum . cum balnea lauandi gratia fuisset ingressus & uidisset ibi **C**herinthum . exiuisse continuo & discessisse nō lotus dicens . **F**ugiamus hinc . ne & balnee ipse corruat . ī quibus **C**herithus lauat ueritatis inimicus . **I**dem etiam **P**olicarpus **M**artiōi aliquando cū occurrisset dicenti sibi agnosce nos . respondit agnosco . **A**gnosco primogenitum **S**athane . **T**anta tūc apostoli atq̄ eorum discipuli in religione cautela utebantur . ut ne uerbi quidem communionē cum aliquo eorum qui a ueritate deuiauerant habere paterentur . **S**icut & **P**aulus dicit . **H**ereticum hominem post unam & alteram correptionem deuota . sciens quia peruersus est huiusmodi & peccat . cum sit a semetipso dampnatus . **E**xstat & epistola **P**olicarpi ad philippenses scripta peruulda . **E**x qua formā fidei eius ac predicationis si quis forte salutis sue sollicitudinem gerit . capere potest . **H**actenus **H**yreneus **P**olicarpus uero in ipsa epistola quam ad **P**hilippenses scripserat . utitur testimoniis de prima **P**etri epistola **S**edeni **A**ntonino qui **P**ius cognominatus est uicesimo & secundo anno principatus exacto . **M**arcus **A**urelius **V**erus & **A**ntoninus filius eius . cum **L**utio fratre succedunt . **Q**uo in tempore **P**olicarpus maximis persecutionibus **A**siam quatientibus . uitam martyrio finiuit . **D**e quo plane necessarium duximus memorie tradere maxime

60

tradere maxime . cū scripta extet eius epistola ex persona eccle-
sie **S**myrneorum ad **P**onti ecclesias data . que de martyrii eius
beato fine designat . Cuius exemplum infra scriptū est . **E**cclēsia
dei que est apud **S**myrnam . ecclesie dei constitute apud **P**hile-
mōium . & omnibus qui ubiq; sunt sanctis ecclesiis catholicis .
misericordia & pax & caritas dei patris & domini nostri **I**esu cri-
sti multiplicetur . **S**cripsimus uobis fratres de martyribus & de
beato **P**olicarpo . qui uelut signaculo quodam martyrii sui finē
persecutionis posuit . **E**t **P**aulo post describentes etiam cetero-
rum martyrum agones . talia quedam scribunt . deterrere &
enim uolentes inspectantem populum . nunc flagris usq; ad in-
teriora uiscerum martyres laniabant . ita ut abdita corporis &
que natura in archanis locauerat nudarentur **N**unc autem ma-
rinas coctas que conchilia uocant . & acuta queq; fragmenta
indorsum suppinatis martyribus substernebant . In quibus
omne tormenti genus & pene speciem consumentes . ad ulti-
mum deuorandos eos bestiis exponebant . **S**ed in his precipue
designatur uir fortissimus effloruisse **G**ermanicus nomine . qui
p gratiam diuinam & meritum uirtutis . metum corporee fra-
gilitatis exclusit . **V**olente namq; proconsule persuasionibus ag-
gredi uirum . & obicere ei prime etatis florem . debere eum sui
met ipsius miserationem capere . **I**lle nihil moratus sponte di-
citur preparatam sibi bestiam prouocasse . ueluti tardantes in-
crepans penas . & iniq; huius uite ultro uelocē expetisse discessū .
Verum cum ex huius tam insigni morte . stuporem cepisset
adstantis populi multitudo . & totius cristianorum gentis mira-
ri uirtutem de contempnenda morte cepisset . conclamant
omnes . **T**olle impios . **P**olicarpus requiratur . **S**ed cū ex accla-
matione grauis perturbatio fieret . **C**herin^{thum} quendam na-
tione frigen . nuper de suis regionibus aduentantem . accidit
primo quidem bestias ceteraq; tormenta sponte lacescere . de
hinc fractis animis cadere . ad ultimum etiam salutem segnitia
perdere **Q**ue

perdere. **Q**ue res eum ad martyriū procatia potius & temeritate quam deuotione proſiliſſe declarat. Ipſe namq; ſe iudici ingeſſerat. uictus itaq; exemplum euidentis omnibus dedit. cautiſ in rebus talibus & circunſpectius agendum. quia nō temeritas. ſed fides & modestia coronatur. **Cap. xv.**

Sed de his quidem talia geſta ſunt. Inſignis autem uir **P**olicarpus. primo quidem cum audiret uulguſ in ſe adclamationibus excitatum. in nullo penitus motus eſt ſed manſit inpauidus. **T**ranquillus namq; erat moribus. & ſerenus aſpectu. **Q**ui cum in eadem ciuitate uelut interritus permaneret. adquiſcens tamen deprecantibus ſe familiaribus ſuis. ad agrum quendam ciuitati proximum ſecedit. atq; ibi cum paucis die noctuq; nihil aliud quam in orationibus permanet. pro pace eccleſiarum. que ubiq; ſunt ſupplicans deo. qđ ei facere in omni uita ſua moris perpetui fuit. **S**ed is in oratione poſitus. ante triduum quam comprehendetur. uisionem uidet per noctem cervical capitis ſui flammis eſſe conſumptum. **C**umq; euigilaſſet poſt uiſum. interpretatus eſt aſtantibus ſomnium ſuum. **D**ixitq; procerto ſe ob criſtum per ignem uite exitum ſortiturum. Imminente igitur queſtione. ruruſ fratrum caritate compulſus. commigravit ad alium locum. **Q**uo non multo poſt inquiſitores eius ingreſſi. correptis duobus pueris. & altero ex his uerberato. per inditium eius ad **P**olicarpum perueniunt. cum iam declinaret dies. **E**t ingreſſi. ipſum quidem offendunt in ſuperioribus quieſcentē. **V**nde cum poſſet facili^{ter} ei tranſitus eſſe ad alteram domum. noluit dicens. **V**olūtas domini fiat. **Q**uin immo & cum comperiſſet adeſſe comprehenſores ſuos. in occurſum eis progreſſus. leto admodum uultu ac placido compellare uiros cepit. cum ingenti oris gratia. ita ut illi mirarentur & ſtuperēt. quid tantum ſtudii fuerit. ut uir illius grauitatis & honeſtatis. in tam longeva etate. & tātē uite auctoritate poſitus. perquiri

positus . perquiri & comprehendere sit iussus . **S**ed ille nihil moratus . continuo apponi mensam hostibus quasi hospitibus iubet . atq; epulas largius ministrari . unius hore ab eis spatio orationis gratia impetrato . orabat . **I**gitur tanta dei gratia repletus . ut admirarentur omnes qui aderant . & ipsi qui ad comprehendendum uenerant peniterent . q̃ tam honestum uirum ac deo dignū . & ipsa etate uenerabilem . rapere iuberentur ad penam . **E**t post aliquanta eadem scriptura uerbis ipsis talia coniunxit ex ordine . **P**ostea uero quam finiuit orationem . memoriam fatiens omnium quoscunq; nosse potuit . maiorū minorumq; . nobilium & ignobilium . & totius catholice ecclesie que per orbem terre est . **I**stante iam hora progreditur & alino sedens . ad ciuitatem ducebatur . **C**um esset dies magni sabbati . pergenti occurrit ei prefectus pacis herodes nomine . & pater eius **Nicetas** . **Q**ui leuantes eum secum in uehiculū . persuadere sedulo conabantur dicentes . **Q**uid enim mali est dicere deum **C**esarem & immolare . & decetero uere securum . **H**ec ille primo tacitus audiuit . sed ubi persistebat . ait ad eos . **Q**uid multis opus est . **F**acturus nō sum qđ dicitis . **A**t illi postea quam nihil se profecisse senserunt . indignatione commoti . cum contumelia eum uehiculo deturbant . ita ut pedem lederet preceps actus . **S**ed quasi nihil fuisset iniurie . tota alacritate contentus . pergebat ad stadium . quo duci fuerat imperatus . **C**um uero tumultus ingens instadio ex ingressu eius fuisset exortus . uox e celo delapsa est . **F**ortis esto **P**olicarpe . & uiriliter age . **S**ed auctorem quidem uocis uidere potuit nemo . auditus tamen ad plurimos uenit . **I**nterea animatur ad furorem tumultus populi . uidentes quia **P**olicarpus introducit . **C**umq; eminus a proconsole interrogaretur si ipse esset **P**olicarpus . se esse confitetur . **E**rgo inquit habeto etatis tue reuerentiam . & parces ultime senectuti tue . **I**ura fortunā **C**esaris . gerēs de prioribus penitudinem &

penitudinem . & conclama etiam tu . tolle sacrilegos . **Tū** **Po**
licarpus toruo uultu ad populum qui instadio residebat aspi-
ciens . eleuata ad celum dextera . cum gemitu ^{proclamauit}
& dixit . **Tolle sacrilegos.** **Sed** insistente proconsule ^{tolle} & dicente
iura fortunam Cesaris . & dic in cristum conuitia . & dimitto te .
Policarpus adhec . **O**ctoginta inquit & sex annis seruo ei . &
nihil me lesit unquam . quomodo possum maledicere & blas-
phemare regem meum . qui salutem mihi dedit . **Cumq;** rursus
uehementius urgeretur ut fortunam Cesaris iuraret . si hanc
inquit iactantiā queris ut ego fortunā Cesaris iurem . & qui sim
ignorare te simulās . nō omni libertate audi a me quia cristianus
sum . **S**i uero etiam rationem uis cristiane religionis accipere .
statue diem & audi . **P**roconsul dixit . **S**uade hoc populo .
Policarpus ait . **T**ibi quidem respondi . **D**ocemur enim prin-
cipibus & potestatibus his que a deo sunt honorem deferre . eū
scilicet qui religioni non sit contrarius . **P**opulo autem furenti
satisfacere non est meum . **P**roconsul dixit . **B**estias habeo pa-
ratas . qbus subitieris . nisi cito penitueris . **A**t ille respondit . **A**d-
hibeantur . **N**obis enim immobilis stat sententia . nec possumus
de bono ad malum per penitudinem commutari . **M**elius autē
erat si hii mutarentur ad bona . qui perseuerant in malis . **T**um
proconsul inquit . **I**gni ^{te} faciam consumi . si tibi bestie contēp-
nende uidetur . nec propositi recipis penitudinē . **A**t ille . **I**gnē mi-
naris inquit hūc qui ad momentum incenditur . & paulo post
extinguitur . quia ignoras futuri iudicii ignem eternum . qui ad
perpetuas penas preparatus est impiorum . **S**ed quid moraris .
Adhibe . utinā uoles . **H**ec & multa alia his similia dicens **Po**-
licarpus . confidentia simul & letitia replebatur . ita ut alacri-
tatem uultus eius . ^{responsumq;} **r**esponsumq; constantiam . proconsul
maximo stupore miraretur . **M**isso igitur curione ad popu-
lum . iubet uoce maxima protestari . **P**olicarpum tertio confes-
sum . cristianum se esse . **Q**uo audito . uniuersa multitudo
tam gentilium

ram gentiliū quam iudeorum Smyrnenſium ciuitatis . cum
ingenti furore acclamabant. **Hic** eſt totius **Aſie** doctor . & pa-
ter criſtianorum . noſtrorum autem ſubuerſor deorum. **I**pſe eſt
qui multos docet ne imolent . ne ue adorent deos. **E**t poſt hec
uerba adclamabant philippo munerario . ut leonem policarpo
dimitteret. **Q**ui reſpondit non ſibi licere . quia iā editionis ſue
munus expleſſet. **T**unc illi omnes pariter conclamare . ut policar-
pus uiuus arderet. **O**portebat enim uisionem eius quā de ar-
dente cervicali uidit impleri . **Q**ue cū dicto citius gererentur .
iſtis populis ligna uel de balneis uel de publicis quibuſq; locis
& ſarmenta congregantibus . precipue iudeis ardentius in
hec ex more feruentibus . cum omni uelocitate extructus eſt ro-
gus. **T**um depositis ſenior indumentis . ac zona reſoluta . calcia-
menta quoq; pedibus temptabat educere . que nunquā niſi a re-
ligioſis quibuſq; fide & deuotione ſemetipſos inuicem preue-
niētibus reſolui conſueuerant. **I**ta namq; in oī etiam reliqua ui-
ta ſua uenerabiliter ab omnibus colebatur . **U**t ergo expedita
ſunt que ad ignem pertinebant . cum eum uellent rogo impo-
ſitum etiam clauis affigere . ait **S**inite me. **Q**ui enim dedit mi-
hi ignis ferre ſupplitiū . dabit ut & ſine clauorum affixione ſtā-
mas immobiliter perferam. **T**um illi omiſſis clauis . uinculis uſi
ſunt ſolis. **Q**uibus poſt tergum manibus reiunctis . uelut elec-
tus aries & ex magno grege aſſumptus . acceptabile holocauſtū
omnipotenti oblatuſ eſt deo . has preces etiam in ipſa paſſione
profundens .

Cap. xv .

Deus dilecti & benediſti filii tui Ieſu criſti pater . per quem
tui agnitionem ſuſcepimus . **D**eus angelorum & uirtutum . &
uniuerſe creature . ac totius iuſtorum generis . qui omnes coram
te uiuunt. **B**enedico te . qui me in hanc diem perducere digna-
tuſ eſ . ut particeps exiſterē martyrum . & calicis criſti tui . in re-
ſurrectionē uite eterne aīe ac ſpiritus dei mei . per icorruptionē
ſpiritus ſancti . ī qbus ſuſcipiar ī cōſpectu tuo hodie . tāq; ſacrificiū
pingue & acceptabile . ſicut preparati & preſignati ita & feciſti.

Verus eſ tu

Verus es tu. & sine mendatio deus. Propterea & in oībus laudo
te. & benedico te. & glorifico te. p̄ eternū deū & pontificē Iesum
cristū dilectū filium tuū. per quē. & cum quo tibi in spiritu s̄c̄o
cto gloria est. nunc & in finitū secula. **E**t cum amē insonuisset.
oratione completa subitiunt ignem homines. ignis eterni igna-
ri. **C**ūq; flamma ingens reluxisset. uidimus miracula omēs. nos
quibus ea deus uidere concessit. **E**x quibus & quāplurimi a do-
mino ad hoc reseruati sunt. ut adnuntiarent ceteris que uiderūt.
Flamma etenim in modum camere curuata. specie quasi ueli-
nauis uento sinuati. supra corpus martyris stetit. **Q**uod cor-
pus in medio positum. non erat ut caro ardens. sed tanquā si
aurum aut argentum in fornace candesceret. **T**ū preterea odo-
rem naribus hausimus. tanquā turis incensi. uel preciosissimi fra-
grantis unguenti. **A**d ultimum uidentes scelerum ministri igni
corpus non posse consumi. iussere propius accedere confectore
& corpus cui ignis cesserat. mucrone transfodere. **Q**uo facto
tam largus profusus est sanguis. ut restingueret rogam. **P**opu-
lus autem miraculi stupore descessit attonitus. erga electos dei
tam insigni eius fauore perspecto. **H**ic est ergo admirabilis &
electus temporibus nostris magister apostolicus. & prophe-
ticus **S**myrneorum ecclesie sacerdos. **Q**ui omne uerbum q̄
locutus est. & impletum est. & implebitur in futuro. **S**ed ille
emulus totius bonitatis. & aduersarius omnium iustorum. post
quam uidit quod & pro martyrii gloria & pro uite egregie uir-
tutibus coronatus est. & per mortem premia immortalitatis in-
deptus. satis agere cepit. ut reliquias eius ad sepulturam nostris
desiderantibus nemo concederet. **I**stigabatur ergo Niceta he-
rodis pater. frater autem Dalce. adire iudicē. & petere ab eo ne
humandum concederet corpus. ne forte inquit relinquentes il-
lum qui crucifixus est. cristiani hunc colere incipiāt. Iudeis ma-
xime ista machinantibus. qui & nostros intentis oculis observa-
bant. ne eum flammis adhuc ardentibus raperent. **I**gnoran-
tes miserrimi. q̄a neq; xp̄m aliquando possumus derelinquere.
qui mortem

qui mortē pro totius mundi salute sustinuit. neq; aliū quenq; co-
lere q̄ uerū deū & q̄ solus colēdus sit nouerū. **Martýres** uero
tāq̄ discipulos domini diligamus & ueneremur. quasi itegrā fidē
magistro seruantes & domino. quorum nos quoq; infide & per-
seuerantia caritatis optamus esse participes. **U**bi autē uidit cen-
turio tam obstinātam iudeorum contentionem. positum in me-
dio ipsū corpus exussit. & ita nos postmodū ambusta ossa pre-
ciosissimis gemmis cariora. & omni auro probabiliora per ignem
facta collegimus ac sicut cōueniebat ex more cōdidimus. **Q**uo-
in loco etiam nunc prestāte domino sollempnes agimus celebresq;
conuentus. **M**axime quidem in die passionis eius. **S**ed & cum
eo eorum memorias qui prius passi fuerant celebramus. ut se-
quentium animi ad precessorum uitam exemplis insignibus susci-
tentur. **H**actenus de beato **Policarpo**. **C**um quo etiam alii duo
decim ex **Philadelpia** uenientes. apud **Smýrnam** martýrio con-
summati sunt. **S**ed in eadem epistola continebatur etiam de aliis
quam plurimis eiusdem temporib; martýribus intexta narratio.
In quibus refertur post **Policarpum**. q̄ etiam **Metrodorus** qui-
dam ex **Martionis** heresi presbiter. igni sit traditus. Inter cete-
ros autem qui per idem tempus martýres extiterunt famosissi-
mus inibi refertur quidam **Pionius** nomie. **C**uius per singulas
interrogationes responsionum cōstantiam. & profide nostra ad
populū orationes. quāq; apud iudices interritus sēper astiterit.
docens & disputans etiam in ipsis tribunalibus. utq; his qui
in persecutione titubauerant. cohortationibus suis ad consur-
gendum dexteram dederit. & in carcere positus qualiter ingres-
sis ad se fratribus animos. ad martyrii tollerantiam robo-
rarit. quos uē etiam ipse pro martyrio ptulerit cruciatus.
utq; sit clauis affixus. & ardenti rogo superpositus. & ut in
his beatum uite fecerit finem. **S**i quis uult plenius scire ex
illa que a nobis de antiquis martýribus scriptura composita
est plenius discet. **P**ost hec etiam illorum apud **Pergamum**
Asie urbem martyrum gesta referuntur. **C**arpi cuiusdam &
Papirii. & **A**gotonice optime femine aliarumq; multarum que
pro beatis confessiōibus

pro beatis confessionibus martyrio coronate sūt.

Cap. xvi.

Quoniam quibus & uir mirabilis de quo paulo superius fecimus mentionem Iustinus. cū secundū iam librum pro religionis nostre defensione conscriptum. temporis illius iudiciis obtulisset. remunerationē lingue fidelis & erudite martyrii munus accepit. quodam philosopho Crescēte nomine cane. tam professione quam moribus. dolos uiro insidiasq; tendente. Quoniam quidem sepe cum eo disputans. auditoribus mediis. non solum obtinuerat eum. uerum & uehementius ueritate sibi suffragante confuderat. Vnde & uictorie sue palmā martyriū percepit a domino. Hoc autē ita futurum. etiam beatus ipse uerus philosophus ueritatis in ea defensione. quam ab eo conscriptam supra diximus. aperte sicut erat futurum prophetica mente predixit. his uerbis. Nam & ego inquit. scio me ab aliquo horū quibus pro ueritate obsisto. insidias me esse passurum spero baculo aut claua feriendū. Certe uel acrescente hoc. nō philosopho sed philacōpo. idest non amatore sapientie. sed amatore iactantie. Neq; enim dignum est philosophum nominari eum. qui de his que nescit publice protestatur. & cristianos sine deo esse & impios dicit. ad gratiam & libidinem eorum quos in errore positos ipse maioribus laqueis erroris inuoluit. Si enim ignoratur ab eo cristi doctrina. & ea arguit que ignorat. nequissimus est. & imperitis multo nequior. quia imperiti uel idiote obseruant ne disputare audeant de his que ignorant. & de illis testimoniū perhibere que nesciunt. Si uero legit que apud nos scripta sunt & aut non intellexit eorum uirtutem aut intellexit quidē. sed dissimulat. ne & ipse suspectus habeatur intalibus. multo nequior & detestabilior iudicandus est. qui imperiti uulgi captans fauorem. ueritatis ac pietatis quam probat hostis existit & proditor. Nam & proposuisse me ei sciatis quedam. ex quorum responsionibus nihil scire conuictus est. Et intantum sunt uera que dico. ut putē uobis etiā q̄stionis habite iter nos disputatiōes allatas. Ex quibus aptissime dignoscit̃ q̄ nostra sūt p̄tius ignorare. Si uero nec dū uenerūt hec ad notitiā uestrā. paratus sū rursum uobis audientibus

uobis audientibus disputare. **Hec** sunt beati Iustini uerba . in quibus secundum ea que predixerat. per **Crescētis** insidias martirio consumatus est. **Tatianus** quoq; uir eruditissimus in prima etate sua cum magna admiratione oratoriam docēs. ex qua & non parum glorie quesierat. postmodum ad nostra studia se conuertens. libros etiam ipse aduersum gentes dignos memoria dereliquit. in quibus Iustini meminit his uerbis. **Sed** & admirabilis inquit uir Iustinus. satis recte persecutus est . similes istos dicens esse latronibus. **Et** post aliquanta cū de philosophis quedam dixisset. addit etiam hec. **Crescens** deniq; ille qui obsedit urbem magnam in puerorum quidem stupris omnes preibat. in pecunie autem cupiditate nullo inferior erat. **Mortem** uero cum ceteris contempnendam suaderet. ipse tam pessimā de ea opinionem gerebat. ut Iustinum tanquam ultimo malo traderet morti. pro eo quod ueritatem predicans . uoluptuosos & deceptores philosophos arguebat .

Cap. xvii.

Idem quoq; Iustinus priusquam propriū desudaret. aliorū qui ante se martires extiterūt describens agones. in priō defensionis sue libro. talia quedam refert. **Mulier** ait quedam coniuncta erat uiro turpi. que & ipsa prius turpiter uixerat. **Hec** postquam cristi precepta cognouit. pudica effecta uiro quoque pudicitia persuadebat. suggerens ei scriptum esse in cristianorū preceptis eternas imminere penas. his qui pudicitiam in uita sua iustitiamq; contempserint. **Sed** ille in eadem obscenitate persistens. actibus iam suis alienam a se fatiebat uxore. **Quippe** cum nefas esse mulier estimaret. in eius mariti contubernio permanere. qui naturali lege contempta. nouas uias libidinis exquirebat. **Statuit** igitur repudiare iura coniugii. **Sed** propinquis interuentibus. & de mariti emendatione pollicentibus. compulsa est in eius rursus cōsortio residere. **Verū** ille post hec **Alexandriā** profectus. cum turpius agere atq; inceste uite maiora nuntiaretur augmenta quesisse. mulier ne ultra in coniunctione eius manēs particeps incesti hominis haberetur. libello ei repudii dato discessit. **Tum** ille effusus maritus. quem gaudere oportuerat. q̄ in tantum

q̄ in tantum uxoris sue castitas profecisset .ut non solum ni-
hil turpe committere .sed ne mariti quidem patiēter ferre tur-
pitudinem posset .a quo emendationem refutante pro castimo-
nie amore discesserit .nouo criminis genere pro castitate accusat
uxorem. **C**ristiana inquit est .Et illa quidem libellū tibi optulit
Imperator .ut primo permitteretur ei rem familiarem ordinare .
tum deinde responderet obiectis .quod & indulsisti. **V**erum ma-
ritus cum mulierem non posset arguere in Tholomei cuiusdam
exitiū qui magister mulieris in cristiana religione fuerat tali ar-
te conuersus est . **A**micum habebat centurionem quendam .
huic persuadet ut percuteretur a Tholomeo si **C**ristianus esset.
Hoc tantum **T**holomeus tanquam amator ueritatis . nequa-
quam gloriam sue professionis occultans percontanti **C**ristia-
num se esse confessus est . **H**unc continuo centurio in uincula
coniecit .& multo tempore squalore carceris maceratum ad ulti-
mum **V**rbitio iudici obtulit. **A** quo simili modo hoc solum in-
terrogatus est **T**holomeus .si esset cristianus. **Q**ui rursus tanti
boni libi conscius diuinam religionem pretulit .& de **C**risti ma-
gisterio ac totius boni institutionibus .publica confessione testa-
tus est. **Q**ui enim negat quod est .sine dubio culpabile iudicat
esse quod negat. **C**ontinuo igitur post confessionem ab **V**rbitio
duci iubetur ad mortem. **L**utius autem quidam **C**ristianus uir
uidens tam temere platam sententiam .ait ad **V**rbitium. **Q**uid
queso cause est q̄ neq; adulterum .neq; corruptorem .aut homi-
cidam uel latronem .raptoremq; .aut alterius cuiuslibet facinoris
reum .sed tantum pro noīe **C**ristiani q̄ hoc se uocabulo confes-
sus est nuncupari .ad mortem duci hoīem precepisti? **N**on sunt
hec digna pio **I**mperatori .nec sapiētissimo puero filio eius .neq;
sacro senatui que agis o **V**rbiti. **A**t ille nihil aliud inquirens ait
ad **L**utium. **V**ideris mihi & tu **C**ristianus esse. **C**ūq; **L**utius res-
pōdisset hoc plane sum .etiam ipsum .**V**rbitius duci pariter ius-
sit ad mortem .ille gratias ago iquit q̄ me nequissimis dominis
absolutum .ad bonum & optimum patrem . & regem omnium
deum remittis . **S**ed & tertius quidam pari mō libertate usus .
pari queq;

pari quoque sententia punitus est. Post hec illa Iustinus annexu-
it ex ordine que paulo ante retulimus. Idem & ego inquit spe-
ro me ab aliquo horum quibus pro ueritate obstiti. insidias esse
passurum. Et cetera. Cap. xviii.

Durima autem scripta nobis hic uir studiose monimenta dere-
liquit. quibus erudite eius anime ac diuinis dedite disciplinis in-
dicia colligamus. In quibus emolumenti plurimum inuenire pos-
sint. hii qui amore doctrine & scientie gerunt. Extat igitur eius
liber hic de quo superius memorauimus ad Antoninum qui di-
cebatur Pius & filium eius. ac senatum. pro nostra religione con-
scriptus. Sed & secundus nihilominus defensionem nostre fidei con-
tinens. quem scribit ad successorem superscripti principis Antoni-
num uerum. cuius tempora nunc cepimus explicare. Sed & alius li-
ber est aduersum paganos. in quo de singulis uel nostris uel gre-
corum philosophis conferens. disputationem latissimam conserit.
Ibi etiam de natura demonum disserit quedam. que his inferere lon-
gum est. Sed & alius liber est aduersum paganos qui super scri-
bitur confutatio. Est alius eiusdem monarchiam quem non solum
de nostris libris sed & de grecorum uoluminibus texuit. Est &
alius qui superscribitur psalter. Et alius uelut in subnotatione mo-
do de anima in quo diuersas questiones inseruit ex his que apud gre-
corum philosophos agitant. Quibus contradicendum se repro-
mittit. & suam de his sententiam in illius responsionis uoluntate pro-
laturum. Composuit etiam dialogum quasi cum iudeis. quem apud ephe-
sum cum Triphone hebreorum nobilissimo doctore habuit. In quo
exponit quomodo ipse per diuinam gratiam ad credulitatem uere fi-
dei perductus sit. cum prius imensum studium erga philosopho-
rum gesserit disciplinas. perquirende ueritatis amore detentus
Simulque refert de iudeis. quod aduersum ecclesiam christi insidiis
ferialibus agant. & pro his in simulat Triphonem dicens. quia non
solum non penitistis pro his que a uobis male gesta sunt. sed &
uiros aptos ad hoc elegistis de Ierosolimis. & misistis per omnem ter-
ram. qui circumirent & dicerent. impiam heresim surrexisse christia-
norum. simul & criminosa quedam diffamarum aduersum nos. Quo
scilicet per hec

scilicet per hec ignorantes quicq; deterriti . consortia nostra ui-
tarēt . **I**n quo non solū uobis ipsis . sed & aliis obpropria fingē-
do causa mortis extitistis . **S**cribit autē q; usq; ad sua tēpora . pro-
phetie gratia ī ecclesiis floruerūt . **S**ed & apocalipsim Ioānis aposto-
li esse dicit . **P**rophetis etiā quibusdā utitur testimoniis ad **Tri-**
phonē . conuincēs eū de his q; iudei absciderint hec descriptu-
ris & abstulerint . **S**ed & multa eius alia apud quāplurimos fra-
trū ferunt . que ita probabilia ac digna aueteribus iudicata sunt .
ut **H**yreneus ex ipsis inueniat assumere & in quarto aduersum
hereses libro . de his hoc modo scribere . **E**t bene inquit Iusti-
nus in eo uolumine quādauersū **M**arcionē scribit persecutus ē
dicēs . quia ipsi deo nunquā adquiescerē . si aliū deū diceret pre-
ter oīum creatorē . **E**t iterū in qnto eiusdē operis libro dicit . **E**t
optime inquit Iustinus affirmat . quia ante aduētū dñi nunquā
ausus est sathanas blasphemare deū . **Q**uipe qui nōdū cōgno-
uisset dāpnationē suā . **H**ec autē necessario nobis de opusculis Iu-
stini dicta sint . ad īquisitionē librorū eius studiosos quosq; fide-
liū prouocantibus . **Cap. xviii.**

Citur octauo anno supradicti p̄cipis **A**niceto undecimo
anno episcopatus sui defuncto . successit **S**oter . **A**pud **A**lexan-
driam uero **C**eladion quatuordecim annis ministrato sacerdotio
a **A**grippinum successorem reliquit . **Cap. xx.**

Pud antiochiā uero **T**heophilus per idē tēpus . sextus ab
apostolis . ecclesie pontificatū tenebat . **V**bi quartus post **H**ero-
nem fuerat **C**ornelius . **P**ost quē quito gradu **H**eros successerat
Qunc etiā **E**gesippus de quo supra memorauimus . īsignis
habebatur . & **D**ionisius **C**horinthiorū episcopus . **S**ed &
Pinitus nobilissimus apud **C**retam in episcopis fuit . **Philippus**
etiā & **A**pollināris . & **M**elito . **M**usanusq; & **M**odestus . & pre-
cipuus **H**yreneus . quorū omniū ad nos usq; apostolice fidei & sa-
ne doctrine preclarissima monimenta perlata sunt . **Ca. xxii.**

EX quibus **E**gesippus in quinto cōmentariorū libro . ubi
sententiā sue fidei plenissima cū astructione designat .
indicat hoc etiā q; cū ad urbē romā pergeret . plurimis per loca
singula epis

singula episcopis in sermone & caritate congressus . om̃s eiusdē
fidei predicatorēs doctoresq; repererit . Simul & de epistola **Cle-**
mentis ad corinthios scripta quedā cōmemorat . que etiā insere-
re huic operi nostro necessarium duxi . Ait ergo . Et permāsit
inquit ecclesia corinthiorū in predicatione recta usq; ad **Primum**
episcopū . quē romā nauigans uidi & reledi cum eo apud **Chorin-**
thum diebus multis . delectatus fidei eius puritate . Cū autē ue-
nisse romā permansi inibi . donec **Aniceto Soter** & **Soteri** succes-
sit **Eleuterius** . Sed in oībus istis ordinationibus . uel in ceteris
quas p̃ reliquis urbes uiderā ita oīa habebāt . sicut lex antiquitus
tradidit . & prophete indicarūt . & dominus statuit . Idem ipse
etiā de hereticis qui suo tēpore exorti sūt . talia quedā cōmemo-
rat . Et postea quā inquit iacobus qui cognominatur iustus mar-
tyr effectus est . sicut dom̃us etiā ipse reddēs testimoniū uerita-
ti . electione diuina **Simeon Cleophe** filius . episcopus ordinat̃ . ele-
ctus ab oībus . pro eo q̃ esset cōsobrinus domini . Propterea autē
tunc eccl̃ia uirgo uocabatur . quia nondū fuerat adulterini uerbi
subreptiōe corrupta . Sed **Theobutes** quidā q̃a repulsa me-
ruit episcopatu . ipse cepit ī initio perturbare oīa & corrūpere . q̃
erat ex septē heresibus in populo cōstitutus . Ex quibus erat &
Simōn . aquo **simoniāi** . **Cleopius** unde **cleopiani** . Et **Dositheus**
unde **dositheiani** . Et **Gortheus** . unde **gortheni** . Et **Masbuthus** .
unde **Masbutheni** . Sed & **Menander** . unde **Menēdriani**
Ab ipsis & **Marcionite** . & **Carpocretiani** & **Valētiniani** & **Basili-**
de . & **Saturniani** . Quorū unusquisq; diuersis corruptionibus fi-
dei . seorsū scisma cōponēs . propriā sectā & proprios habuit secta-
tores . Ex ipsis processere pseudo Cristi & pseudo prophete . &
& pseudo apostoli . qui in diuersas partes fratrum unitatē scinden-
tes . per corruptelā doctrine castū ecclesie cubile macularūt . impieta-
tem loquētes aduersus dnm̃ . & aduersus Cristū eius . Sed & an-
tiq̃as iudeorū hereses idē ipse scriptor . que uel quāte fuerint . p̃
hec uerba designat . Erant inquit diuerse sententie in circunci-
siōe . idest in filiis Israel . que maxie aduersabātur tribui iude ex
qua xp̃s est . Erāt ergo **Esāer** . **Galilei** . **Emmerobaptiste** . **Masbutei** .
Samarite . **Saducei**

Samarite. Saducei. Pharisei. Sed & alia quāplurima scribit. de quibus ex parte iā pro locorū oportunitate in superioribus memorauius. **D**ifferuit autē & de euangelio secundū hebreos & sirios. Et quedā etiā de lingua hebraica disputauit. & iudaicarū traditionum meminit. per que indicat se ex hebreis ad fidē cristi uenisse. **V**erū & hic ipse & Hyreneus. & omnis antiquorū chorus. librum attitulatū sapiētie Salomonis dixerūt. sicut & prouēbia. Et cetera. **D**e apocriphis uero cū ageret aduersus quosdam hereticos. corrupta in his quedā ac fallata esse perhibuit. **Cap. xxiii.**

Sed ueniendū nobis est tandē ad beati Dionisii cōmemorationē Corinthiorū ecclīe epī. cuius eruditione & gratia quā habebat in uerbo dei. fruebātur non hī populi solū quos regendos suscepit. sed & procul positi. quibus per eplās presentiam suā reddebat. **E**xstat deniq; eius ad lacedemōios scripta de catholica fide. in qua & de pace atq; unanimitate florentissime edocet. **E**t alia ad Atheniēses. in qua ad euāgelii credulitatē inuitat & cōcitat segniores simul. & arguit quosdā uelut pene prolapsos a fide. cū epūs eorū Publius fuisset martyrio cōsuatus. **S**ed & **Q**uadrati qui Publio martyri successerat in sacerdotio meminit. simul & memorat. qđ labore eius & industria redditiuius quidam in eis calor fidei reparatus sit. **E**t illud in eadem designat epistola. qđ **D**ionisius Ariopagites qui ab apostolo **P**aulo instructus credidit xpō. scđm ea que in apostolorū actibus designātur. primus apud **A**thenas ab eodē apostolo epūs fuerit ordinatus. **F**ert & alia eius epistola ad **N**icomediēses. iqua heresim **M**arcionis impugnāt. & ecclīastice fidei regulā mira libratione cōstituit. **S**cribit & aliā ecclīe **G**ortinēsiū ceterisq; simul ecclīsiis **C**rete. iqua episcopū ipōrū **P**hilippū uelut magnis uirtutibus & optimis studiis peditū ptestat. **D**icit autē ab hereticorū cōuiuiis abstinēdū. **S**cribit & aliā ecclīe **A**mostrenorū. ceterisq; cū ea **P**ōti ecclīsiis. in qua **B**achilidis & **ep**istū meminit. tanq; q eū exhortati sūt ad scribendū. **E**t multa in ea ex diuinis scripturis explanat. simulq; episcopi eorum mentionē facit nomine **P**almee. **S**ed & denuptiis & castitate plurima cōmemorat. **E**t ex quocūq; lapsu resurgentes & cōuertentes se

conuertentes se a peccato. etiā si ab heretica peruersitate resiliant
suscipi iubet. **C**oniūgit & his alia eius eplā ad **G**nosios. in qua cō-
monet & deprecatur ep̄m eorū **P**ynetū. ne grauiā honera discipu-
lorū ceruicibus superponat. ne ue fr̄ibus necessitatē cōpulle casti-
tatis indi cat. in quo nonnullos periclitetur infirmitas. **A**d que
rescribēs **P**ynetus **D**ionisio. sententiā quidē cōsiliū melioris amplex-
titur. Simulq; obsecrat eū. post illa que prius scripserat robustio-
ris etiā ualidioris cibi decetero scripta trāsmittere. quibus ad me-
liore profectū ecclīe sue populus aleretur. ne seper cibo lactis in-
herētes. paruulorū uitā in corpore iā senescēte perduret. Simul &
recte fidei sue insignia. & sollicitudinē quā erga curā plebis expē-
dit. eruditionisq; ac sapientie & uerbi diuini. in hac eplā **P**ynetus
nobis uelut in quodā speculo uiuentē sui dereliquit imaginem.
Dionisii autē fertur & alia ad romanos data ad ep̄m **S**oterem. In
qua instituta antiquitus tradita in ecclīa romana custodiri libēter
āplexū. se his indicat uerbis. **A** principio nāq; moris est iquit no-
bis om̄s fratres uariis iuuare beneficiis. multisq; ecclesiis que sūt
per diuersa terrarū loca cuncta quibus indigēt destinare. Singulo-
rum quoq; necessitates in oībus cōsolari. **S**ed & per metalla fra-
tribus relegatis. que usus poscit prebere. **H**ec ab initio romane
ecclesie facere moris fuit. apatribus sibi huiusmodi institutiōe
dimissa. & semp integre custodita. **B**eatus uero ep̄s uester **S**o-
ter. non solū seruauit que patres tradiderūt. sed & auxit in meli-
us. **Q**ui nō tantū factis que usus corporalis poscit ipartit. uerū
& adueniētes fratres clemētī satis & mitissimo cōsolatur alloqo
& tanq̄ **P**ium se ac religiosum patrē singulis exhibet. In hac ipā
scriptura meminit etiā epistole **C**lemētis ad corinthios scripte. si-
gnificās ueteri instituto & antiqua consuetudine semp ipsā epi-
stolā lectā esse in ecclīa. **D**eniq; sic dicit. Beatā iquit duximus ho-
diernā dominicā diem. in qua legimus epistolam uestram quā &
semper ad nostri cōmonitionem legimus. sicut & illam priorem
aclemente ad nos scriptam. **I**dem adhuc ipse de epistolis suis tā-
quam falsatis a quibusdam. hec scribit. **E**pistolas enim quasdam
fratribus rogantibus me. scripsi. quas tamen apostoli sathane
zizanūs repleuerūt

zizaniis repleuerūt. quedā auferentes alia autē addentes. quibus
ue repositū est in iuditio dei. **Q**uid autē mirū si dñica uerba scē
scripture falsare conati sūt. qui uilia hec que nos scripsimus cor-
ruperūt. Fertur adhuc & alia preter istas **Dionisii** ad ^{epist.} tyrisopho-
rum fidelissimā sororē scripta. in qua cōueniētes uel sexui uel mē-
sure eius rōnabiles ei diuini uerbi exhibuit dapes. Sed de Dio-

Dionisio satis dictum.

Cap. xxiii.

Theophili uero quē **Antiochie** epīm supra diximus. ferunt
tres institutionū libri ad **Autolicū** scripti. Et aliū aduersū here-
sim **Hermogenis**. in quo & testimoniis utitur de reuelatione lo-
ānis. Sed & alii instant eius institutionū uariarū libelli. Igitur ea tē-
pestate hereticis per oēm locū zizaniorū modo pura uerbi dei se-
mina maculātibus. & areas aplice doctrine. adulterina admixtiōe
fedantibus. ex oī parte sacerdotes dñi uelut uigilātes agricolae. ex-
cutere eorū & expurgare mala semina nitebant. & tanq̃ solliciti
pastores. insidiantes lupos gregibus **Cristi**. clamoribus simul
insectationibusq; repellere. cōmonendo fratres. instruēdo. scribē-
do etiā longe positīs. Ipsos quoq; interdū sicubi corā deprehēdis-
sent cōminus perurgendo. & uerborū lucta ac disputationū certa-
mine prosternendo. Alii etiā posterū cōsultentes. questiones eorū
& peruersas obiectiones. editis cōmētariis cōfutando. Inter quos
& **Theophilus** de quo nunc loquimur. non ignobili aduersū eos.
idest aduersum martionē indicatur ex his que legimus disputa-
tiōe cōgressus. Huic igitur septimus ab apostolis in **Antiochene**
ecclie sacerdotio. **Maximū** successit. Sed & **Philippus** quē **Gor-**
tinensis ecclie epīm supradiximus. nobile etiā ipse monimētū ad-
uersū **Martionē** dereliquit. Similiter & **Hyreneus**.

Cap. xxv.

Magnificentius autē ceteris **Modestus**. qui omīs ipsius de-
ceptiones & fallatias resecto quo uelabāt nequitie tegmine
denudauit.

Cap. xxvi.

Melito quoq; **Sardensis** antistites ecclesie. & **Appollēnaris**
apud **Terapolim** eccliam regens. celeberrimi inter ceteros habe-
bant. **Q**ui & **Impatori Romano** apollogeticos similiter libros.
pro nostra fide luculētissime cōscriptos porrexerūt. **H**orū quāta
relicta sint

reliſta ſint monimēta que ad nrām uſq; notitiā peruenerūt. infra
oſtēditur. **M**elitonis de paſca libri duo. **D**e optima cōuerſatione
liber unus. **S**ed & de prophetis. **D**e ecclīa. **D**e die dñica. **D**e fide
hoīs. **D**e ſigmēto. **D**e obediētia fidei. **D**e ſenſibus. **D**e aīa & cor-
pore & mente. **D**e lauacro. **D**e ueritate. **I**tem de fide. **D**e genera-
tione **C**riſti. & de prophetia eius. **I**tem de aīa & corpore. **D**e ho-
ſpitalitate. **I**te liber qui dicit̃ clauis. **D**e diabolo & reuelatione **I**o-
ānis. **D**e deo corpore induto. **E**t poſt oīa liber ad **A**ntonium **V**e-
rum. **I**n libello ſuo de paſca. tēpus quoq; quo ſcribit inſinuans ita
dicit. **S**ub **S**ergio inquit **P**aulo procōſule **A**ſie. quo in tēpore fa-
garis martýrio coronatus eſt. q̃ſtio ingens oborta eſt apud **L**ao-
ditia de paſca. quibus diebus hec ſcriplimus. **H**uius etiā ipſius li-
belli mentionē facit **C**lemens **A**lexādrinus in opere ſuo ubi de
paſce rōne ſcribit. q̃ ſe dicit ex occasione huius ipſius libelli qui
Amelitone prius editus fuerat ſcribere. **I**n eo aut̃ libro quē ad
Impatorē ſcribit. talia quedā memorat illis tēporibus aduerſum
nos geſta. **Q**uod nūquā inquit factū eſt. nunc perſecutionē pa-
titur genus pioꝝ. **E**ffugantur undiq; nouis decretis per omnem
Aſiā promulgatis. **I**mpudentes nāq; hoīes & calūpnioſi qui ra-
pere aliena deſiderant. occasione accepta impialiū preceptorum .
more predonum die noctuq; craſſantur & diripiunt innocentes
Et poſt aliquāta iterū dicit. **E**t ſi quidē te iubente hōc faciunt. bo-
num credamus quicquid **I**uſto **I**mpatore iubente committitur
Sed & nos libenter ferimus mortē quā a te cognoscimus inro-
gari. **S**ed hoc eſt ſolū qđ te obſecramus. ut ipſe prius miſtros p-
teruitatis huius requīras. & ſi ate mādare ſūt iſte quas inrogāt
mortes. ipſe diſcutias. **S**i uero tuā quoq; cōſciētā preceptū iſtud
tam imane & tā barbarū latet. obſecramus ne nos deſpicias &
patiaris religioſos ciues tam publico latrocinio iugulari. **E**t iterū
poſt aliquāta addit etiā hec. **E**tenim philoſophia hec qua nos uti-
mur. primo quidē florebat apud **B**arbaros. **I**ntroducta eſt autē
etiā **R**omane uestre cōuerſationi **A**uguſti tēporibus. **E**x quo &
regni uestri ſublimius cultū aſcēdit. obſeruantie huius auſpitiis
eueuatū. **C**uius imperiū feliciter propagati. tu felix ſucceſſor exiſtis.
& traditum tibi

& traditū tibi feliciter seruas una cū filio. ^{pūpū}Propter qđ & simul ti-
bi cū Imperio traditū nrē philosophie ritū pari religione custo-
di. uelut qui ingressu suo partibus suis causā prosperitatis intule-
rit. & fidē que cū ipsius Augusti felicitatibus adoleuit. integram
tu quoq; nunc regnans illibatāq; conserua. **Q**uia nec ipsi Au-
gusto in ingressu eius uel iprocesso triste aliquid accidit. **S**ed &
e contrario leta oīa. & oīa magnis successibus plena. obsecrantibus
deū sūmū pro Imperii eius statu religionis huiusce cultoribus.
Nec quisquā principū nisi Nero solus & Domitianus. nequam
hoīm suggestionibus aduersati sūt dogmati nostro. **E**x quorū tē-
pore accidit nos falsis calūpniis infamari. **S**ed illoꝝ errorē qui ex
ignorātia uenerat. emendauerūt patres tui. qui frequētibus post-
modū decretis. aīaduenterūt in eos qui auderēt molestie aliquid
huiusmodi cultoribus irrogare. In quibus auus tuus Adrianus
& ad alios quidē multos iudices. precipue tamē ad Fundaniū pro-
cōsulē Asiē. ꝑ hoc litteras dedit. Pater uero tuus tecū pariter Ro-
māi regni apicem regēs. oībus qđ generaliter ciuitatibus. maxie
tamē Ad. laris. eos & ad Thessalonicēses. & ad Athēiēses. ꝑ his
mittit edicta. Te uero multo magis eandē credimus seruare sen-
tentia. imo & multo clementius confidimus prouisurū. tanq̃ qui
uere philosophie & pure religionis amator existas. **H**ec & multa
alia nobiliter ab eo scripta in libello de quo memorauimus infe-
rūtur. In his autē que & de explanatione scripturarū scribit. quasi
īprefatione enumerat. que sint uolumina ueteris testamenti que
incanone debeāt obseruari. **Q**uā partē scripture. indere his ne-
cessariū puto. **M**elito **O**nesimo fratri salutē. **Q**uā quidē frequē-
ter me rogasti pro studio qđ habes erga uerbū dei. ut excerpam
tibi testionia ex lege & prophetis de saluatore. & de fide nostra.
simulq; indicē qui sit ordo uel numerus ueteris testamēti uolu-
minū. **P**ostulata libenter expleui. sciens qđ sit inte discēdi studiū
uel quāta fidei deuotio. & ut eterne uite desiderio nihil prepōis.
Scias ergo perrexisse me usq; ad orientis locū. ubi predicationis
nostre cepit exordiū. & ubi gesta sūt illa oīa que legūtur scripta.
ibiq; diligēter de oībus explorasse. que essent ueteris testamēti
uolumina. Ibi igitur que cū oī iūestigatione cōpi hec sūt. **M**oyfi
libri quinq;

libri quique. **Genesis. Exodus. Numeri. Leuiticus. Deuteronomiū**

Tum deinde Iesus naue. Iudicū. Rut. Regnorum libri quatuor.

Paralippomenon libri.ii. Psalmi Dauid. Salomōis proueria. que

& sapiētia. Ecclesiastes. Cantica canticorū. Iob. Prophete aut. Isaias.

Hieremias. Duodecim prophetarū liber unus. Daniel & Ezechiel.

Esdras. Ex his ergo ego analogas tibi. idest excerpta testimonia in

sex libris digesta transmisi. De Melitōis moniētis ista cōperimus

Polinaris uero cū multa a multis habeantur. Ca. xxvii.

Ad nos tamen ista sūt que uenerunt. **Apollogeticus liber**

ad predictū Impatorē scriptus. Et aduersū paganos libri quinq;

De ueritate libri duo. Et quos postmodū edidit aduersū Catafri-

gas. Montanū scilicet. & pseudo prophetissas eius. q tūc primum

deuianāi arecto itinere exordiū sumpserant. Ca. xxviii.

Sed & Musani cuius ī precedētibus fecimus mētionē. fert

libellus multa elegātia scriptus. ad quosdā fratres. qui de-

clinauerant ad heresim que dicitur **Entratitay.** tūc nuper exor-

tā. Cuius auctorē extitisse **Tacianū** sermo asserit. illū ipsū de quo

īsuperioribus memorauimus beato **Iustino** testioniū dante. cui-

us enī & discipulū ferūt. De quo tamē **Hyreneus** in priō libro cō-

tra hereses hec refert. **A Saturnio** iqt & **Martiōe** descēderunt

hī q uocāt **Encratite.** nuptias refutātes q adeo antiquus īstitute

sūt. & subtiliter accusātes illū q ab initio masculū & feīam ad re-

stitutionē huāni generis fecit. Sed & ab aīalibus abstīnēdum pre-

dicāt. īgrati existētes deo. q hec huāis usibus pcreauit. **C. xxviii.**

Contradicūt etiā priū hōis saluti inimici. Et hoc nūc in-

uētum est ab his qbus **Tatianus** qdā auctor extitit. & hu-

iulcemōi blasphemias ītrodūxit. **Q**ui fuit qdē adiutor **Iustini.** sed

dōec cū ipō fuit. nihil tale sēire pdidit. **P**ostea uero quā ille mar-

tyr effectus ē. absceidit se ab ecclesiis doctoris adrogātia tumidus

& elatiōe nimia īflatus. tāq q se ceteris duceret meliorē. pprium

maluit quā a ueteribus traditū docēdi īstituere stilū. seclā qdā īuisi-

bilis scdm **Valētini** fabulas ītroducēs. **N**uptias aut & fornicatio-

nē corruptionēq; pari iudicās lege. silia **Martiōi** **Saturnino**q; con-

fīrmat. De salute uero **Adā** īdubiū deducēda. nouis qōnibus cō-

mentatur. Et paulopost idem **Hyreneus** addit etiam hec. **Nō**

Non multo

Non multo aut inquit post. **S**euerus quidā supradictē heresi ro-
bur adiungens. fomēta maxia eius sectatoribus prestitit. unde &
magis **S**eueriani appellati sūt. qui utuntur quidē lege & prophe-
tis & euangeliis. sed propria quadā interpretatione scripturarum
sensū peruertūt. **O**btrectant aut **P**aulo apostolo. & refutāt eius
epistolas. **S**ed neq; actus apostolorū suscipiūt. **V**erūtamen prior
eorū auctor **T**atianus collationē quadā faciens euāgeliorū. nescio
quomō cōposuit euāgeliū unū ex quatuor qđ **D**iatestherū nomina-
uit. quod etiā nūc habetur a multis. **D**icitur aut & nonnulla a
sermonibus apostoli pmutasse. tanquā qui emēdare uelit ordinē
cōpositionēq; uerborū. **R**eliquit aut hic ipse infinitū librorū nu-
merū. **S**ed ille quē aduersū gētes scripsit liber. ex oībus scriptis
eius precipuus & ualde utilis cōprobatur. **S**ed de his satis dictū.

Per idē tpūs inuenis heresibus ubiq; pullulātibz **C. xxx.**
& precipue apud **M**esopotamiā. **B**ardesanes qđā uir di-
sertissimus in **S**iroz lingua. & uehemēs dialecticus. aduersū **M**ar-
tionē. aliosq; nonnullos dialogos scripsit quos propria lingua cō-
positos edidit. **S**ed & plura alia eius extant uolumina. que disci-
puli eius in grecū uertere sermonē. **E**rat nāq; ita potens in uer-
bo & doctrīa. & indispūtiōibus ualidus. ut plurimos & nobiles
uiros habuit sectatores. **E**st & eius ad **A**ntoninū de **F**ato poten-
tissimus dialogus. **S**ed & alia multa scripsit que satis utilia & per-
necessaria persecutionū que tūc erāt tēporibus extitere. **R**efert
aut hūc ipsū fuisse primo de **V**alentini scola. **S**ed cū magistrum
notasset erroris. & ineptas eius fabulas arguisset. uisus est sibi ad
meliorē rectā fidei sentētiā cōuertisse. **N**ec tam ex integro uete-
rum errorū sordes maculāq; deposuit. hys dē uero tēporibus etiā
romane ecclie **S**oter episcopus uiuendi finem fecit.

ExPLICIT liber. iiii. **I**ncipiūt caplā li. v.

Cap. i. **¶** **Q**uanti & quēadmodū sub **S**euerō apud **C**alliā. ppie-
tate subierit morte. **¶ Ca. ii.** **¶** **U**t martyres quādiu habebant
in uita. oīes qui in persecutione lapsi sūt reuocabāt. **¶ Cap. iii.**
Qualis **A**ttalo martyri apparuit uisio. **¶ Ca. iiii.** **¶** **U**t martyres
Hyreneū sua cōmendatiōe prosecūtur. **¶ Ca. v.** **¶** **Q**uē admodū
sub **M**arco

sub Marco Aurelio Cesare nostrorum precibus exauditis pluuiam
 prestitit deus. ¶ Ca. vi. ¶ Enumeratio episcoporum qui fuerint ro-
 me. ¶ Ca. vii. Quod usque ad illa tempora perfideles miracula fie-
 bant. ¶ Ca. viii. ¶ Quod uelut admodum Hyreneus canonem scriptura-
 rum diuinarum diffinit. & de .lxx. interpretibus. ¶ Ca. viii.
 Enumeratio sub Comodo sacerdotum. ¶ Ca. x. ¶ De Pantheno
 philosopho. ¶ Ca. xi. ¶ De clemente Alexandrino. ¶ Cap. xii.
 De episcopis hierosolymorum. ¶ Ca. xiii. ¶ De Crodone & Martiōis
 secta. ¶ C. xiiii. ¶ De pseudo prophetis Catafrigarum. ¶ C. xv.
 De Scismate quod sublato factum est rome. ¶ Ca. xvi. ¶ Que de
 Montano & pseudo prophetis feruntur. ¶ Ca. xvii. ¶ De Mil-
 ciade & scriptis eius. ¶ Ca. xviii. ¶ Quanta etiam Apollonius
 Catafrigas confutando prosequitur. ¶ Ca. xviii. ¶ Serapionis
 de secta Catafrigarum. ¶ Ca. xx. ¶ Que Hyreneus contra hereti-
 cos apud urbem romam disceptauit. ¶ Ca. xxi. ¶ Quod rome
 Apollonius martyrium passus est. ¶ Cap. xxii. ¶ Qui tunc epi-
 scopi nobiles habebant. ¶ Ca. xxiii. De pasce questione. ¶ C. xxiiii.
 De dubitatione que orta est apud Asiam. ¶ Ca. xxv. ¶ Vt om-
 nibus una sententia de pasca complacuit. ¶ Ca. xxvi. ¶ Que de
 Hyrenei scriptis ad nos usque peruenerunt. ¶ Ca. xxvii. ¶ Que
 etiam ceterorum qui hisdem temporibus floruerunt. ¶ Ca. xxviii. ¶ De
 his qui Artemonis introduxerunt sectam. qualis moribus fuerit.
 ¶ Ca. xxix. ¶ Quo quo pacto sacro sanctos libros temerare ausus sit.

Expliciunt capitula. Incipit liber. v.

IGITUR Soteri episcopo octo annis in urbe Ro-
 ma sacerdotio ministrato. duodecimus ab apostolis succe-
 dit Eleuterus. septimo decimo anno imperii Antonini
 ueri. Quo in tempore per multas romani orbis prouincias ex adcla-
 matione & seditione uulgi persecutiones aduersum nostros diuersimode con-
 citate sunt. ita ut multa milia martyrum per loca singula fierent. Quod con-
 dicere ex his facile possumus. quod ad rerum gestarum memoriam
 conseruandam. litteris mandata reperimus. Et quamuis de hoc
 plenior nobis narratio quam de singulorum martyriis persecuti
 sumus sui

sumus sui sub titulo uideantur expolita. que instructionem pariter doctrine & scientie necessariā non minimā continet. tam̄ que etiā presenti operi competere duximus pauca inseremus emulis. Alii nāq; scriptores hystoriarū referant bella. trophea. uictorias magistratuū. ducūq; fortia gesta concelebrēt. mortēq; ciuū aut hostiū narrēt. patriam. coniuges. liberos. diuersis cuncta cedibus confusa describāt. Noster hic sermo quia narrationē cōtinet de his que ad deū pertinet rebus. absurdū non erit si bella describat. que caro pro aīe salute perpeffa est. & pugnas quas aīa ut celestem patriā recuperaret excepit. si certamiā eius referat que p fide ueritatis exegit. in quibus non aduersū mortales milites. sed aduersum spirituales demōes dimicauit. nō pro libertate carnis. sed pro spiritus libertate. Si in quā monimentis litterarū mōdemus prelia. que non pro terrarū spatiis. nec prouītiarū possessionibus. sed pro celorū regno & paradisi hereditate peracta sūt. Nō regni mortaliū imperiū quesitura. sed ab immortali rege omnium deo triūphorū gloria perceptura. Cap. i.

O Alliarū nobilissime urbes. Lugdunensiū uidelicet & Viennensium. Quas precipiti lapsu preterfluit Rodanus nobilissimus fluuiorū. In his que & quanta erga dei martyres gesta sint supra memorati. Antonini Veri tēporibus. descripta per ordinē ab eis ad ecclesias Asiē & Frigiē fidei relatione transmissa sūt. De quibus ut fides certior habeatur. ipsa scriptorum exempla subiū. Serui cristi habitātes apud Viennā. & Lugdunū Gallie urbes. fratribus qui per Asiā & Frigiā eandē quam nos redēptionis cristi fidē & spem gerunt. pax uobis & gratia & gloria adeo patre. & cristo Iesu dnō nostro. Et cū nonnulla uelut iprefatione prosecuti uiderentur. post aliquā ita rerum gestarum ordiunt̄ initium. Tribulationis aiunt nostre magnitudinem & gentiliū furorē quem sanctis martyribus intenderunt si cut est enumerare. nec presentes quidē ipsi sufficimus. ne dū scriptura cōprehēdere. Oībus etenī uiribus cōgressus ē inimicus. tāq; q iā p acerbitatē psecutiōis aduētus sui ostētare initia & per hoc instrueret & informaret mīstros suos. aduersus seruos dei omne ministeriū sceleris

ministeriū sceleris & crudelitatis explere. ita ut prima domorū
nobis prohiberet habitatio. Tum deinde usus balnearū. Post
etiā processus ad publicū. **A**d ultimum ne oīno in quolibet loco
domi forisq; publico priuatoq; uideremur. **S**ed aderat dei gra-
tia. que fragiliores quosq; nostrorum demanibus eorū eripiebat.
Prodebat aut in mediū uiri stabiliores colūpnis. qui possent p-
patientia suā nō solū ferre impetus quos excogitabat inimicus.
sed & ultro expetere. & spōte se oībus uel obprobriorū uel tor-
mentorū crutiatibus obiectare. & lacerantibus iam pene tortori-
bus. ipsi adhuc parū putare. pro eo qd morā sibi hāc esse quodam-
modo ad **C**ristū festinātibus crederet. **R**ebus fere ipsis & patie-
tie uirtute clamātes. quia non sunt condigne passionēs. huius tē-
poris ad futuram gloriā que reuelabitur in nobis. **F**erebāt ergo
fortiter acclamationes aduersū se & opprobriaq; iniurias populi
& contumelias eorū laudes suas ducebāt. **S**ed & uerberari se ab
eis ac lapidari. & concludi patienter accipiebant. equanimiter su-
scipientes quicquid illius furentis uulgi excogitasset infātia. **D**e-
niq; quodā tēpore adstante tribuno & prōribus ciuitatis. pro so-
lis acclamationibus populi correpti & in carcerē trusi sunt fra-
tres. usq; ad presētiam prefidis. cuiq; adueniēti offerunt. In quos
ille tanta crudelitate ulius est. ut seuitie eius spēs singulas nemo
possit exponere. **V**ertius igitur epagathus unus ex fratribus.
qui & in deum perfectā caritatē & in hoīes integrā custodiret.
cuius uita cū esset adolescens ita erat examinata oībus &
probata ut etiā grauissimis senibus preferretur. **I**ncedebat enī i
oībus mandatis & iustificationibus domini sine querela. **A**d ob-
sequia quoq; seruorū dei promptissimus erat. Is cum Zelo diuīo
& seruire spiritus plenus. tam crudelia seruis dei supplitia uide-
ret inferri. & contra ius fasq; tot penas humanis uisceribus excogitari.
indignitatē rei ultra non ferens. poscit se audiri pro ciui-
bus optis. qbus nihil impietatis cōmissū pbari poterat locuturū.
Erat enī & nobilissimus inter suos. & eruditissimus. **V**erū cū de-
fensionem eius non reciperet obstinatio iudicis. inquit tantum
ab eo. si esset & ipse cristianus. **V**tq; cristianū se esse clarissima
& libera uoce

& libera uoce testatus est. tanq̃ aduocatus inquit cristianorū &
ipse uinctorū numero societur. **S**ed nihil illi quidē quid dicerēt
ignorabāt. Ille uero habēs in se aduocatū pronobis Iesum. quonō
mine meruit honorari. facti presbiteri **Z**acharie. qui erga factos
plenitudinē caritatis ostenderat secutus exemplū. **Q**ui & ipse dū
frībus adest. & defensionē libertatis que in nostra religione con
sistit exsequitur. dominicū secutus exemplū. aīam suā pro omi
bus suis posuit & pro amicis. **E**t ideo cū hoc pariter uelut disci
puli fideles Cristi. in regno uenturo sequēt agnū quocūq; uadit
His igitur optimis & fidelissimis ducibus usus omnis reliquus sa
ctorū chorus. promiti & alacres aīas suas pro fidei libertate pœ
bant. **A**liqui autē impares & infirmiores inuēti. & ad illate pœ
cutionis euehendū pondus iualidi. decē ferme numero lapsu suo
luctū nobis & ingentē tristitiā reliquerunt. & multorū aīos quos
priorū fides accenderat infregerūt. **V**nde & omīs ualde perterri
ti sumus. nō propter tormēta que crudelius uidebant inferri.
sed pro exitu cōfessionis incerto. quia multo nos grauius lapsus
nostroꝝ. quā ea que inferebātur tormenta cruciabāt. **C**ompre
hēdebātur tam cottidie. quos dignos dominus iudicabat in lap
sorū numero subrogari. ita ut ex utraq; ecclia omīs qui studiosi &
magni uidebātur. & quorū labore & industria regebantur ecclie.
uniuersi pariter tenerētur. **A**ccidit autē etiā seruos comprehendī
quorūdā ex nostris paganos. qm̃ quidē publice iussū fuerat req
ri omīs & teneri. **Q**uiq; demonis instinctu cū tormēta pertime
scerent que i ferri scīs uidebāt. monētibus se ī hoc ipsū militi
bus quibus ita fuerat preceptū. cōmentī sunt aduersū nos. uelut
Thies teaſcenas & incesta edippia perpetrantes. & alia que nec
proloqui aut cogitare nobis fas est. & q̃lia n̄ credere possumus
aliquādo apud hoīes gesta. **Q**ue cū de nobis diffamata fuisset
in uulgus. horroꝝ maxio & execrationi apud omīs hoīes esse ce
pimus. etiā apud eos qui prius aliquid moderatiōis erga nos ser
uandū esse censebant. **E**t omēs simul fremere aduersum cristia
nos. atq; īsanabili odio furere ceperūt. **T**ūc uidimus cōpleri illud
qđ a dnō dictū ē. qđ uēiet tēpus. ī quo oīs q occiderit uos putet
se obsequium

se obsequiū offerre deo. **P**ost hec iā supra omē narrationis ge-
nus ē & suppliciorū & cruciatuū modus. qui sanctis martyribus
inferebatur perurgente sathana. quo scilicet etiā illorū confes-
sione tale aliquid eliceretur a nobis esse cōmissum. in quo omēs
pari atq; eodē furore persistebant. uulgus. iudex. officiū. milites
perurgentes precipue Sanctū noīe quēdā diaconum Viennen-
sem. & Maturū neofitum quidē. sed infide & patientia ro-
bustissimū. **S**ed & Attalū pergamenū ciuē. qui colūna & fir-
mamentū ecclesie nostre in oībus fuit. & Blandinā feminā. p
quā cristus ostēdit. qā ea que apud hoīes despecta sūt. & cōtēptui
habent. in magna gloria apud deū ducunt. & quia caritas eius ea
que fragilia sūt per naturā. per gratiā facit esse firmissima. **C**ū
enī omēs nos de ea trepidaremus. sed & ipsa eius carnalis dnā
que erat ^{una} ex numero martyrū uereretur. ne forte Blandina cede-
ret intormētis. & pro debilitate corporis uix ad prime confes-
sionis tormenta sufficeret. tanta tollerantie uirtute firmata est
ut resolveretur prius & cōciderent carnificū manus. qui sibi pro
contentiosa iudicis animositate inuicē succedebāt. **D**eniq; apri-
ma luce usq; ad uesperā. tormenta semp innouātes. ad ultimū
uictos se confitentur. stupentes quomō in ea spīritus permane-
ret. cū nihil iam in illa ex corpore^e supplitia resedisset. **S**ed illa
uere beata. ut postmodū nobis ipsa disseruit. quotiens uocē con-
fessionis emisit. & cristiana sum proclamauit. totiēs noue ui-
res corpori reddebant. & tanq̄ ablutis per confessionē dolori-
bus. iustaurabatur recentior ad agones. **E**o que magis intellexe-
rat qđ uox pia sensū doloris extingueret. sepius & alacrius cri-
stiana sum & nihil apud nos mali geritur proclamabat. **D**iacono
quoq; Sanctus noīe. etiā ipse supraquā dici potest. & supra
quā humanā fas erat ferre naturā. acrius insistētibus ministris
demonū. quo aliquid ab eo elicere possent cōfessiōis illicite. no-
ua penarum genera pertulit. & que longe substantiam huma-
ne conditionis excederent. **A**t ille uir deo plenus intantum
crudelitates eorum risit. & ferinam in questione seuitiam. ut
nunquam dignatus sit. uel qs esset genere. unde nec domum
nec patriam

b.

nec patriā . uel nomen salū suū eis fateri . **S**ed de his singulis interrogatus nihil aliud in oībus tormentis . nisi cristianū se esse respondit . **H**oc mihi nomen . hoc genus & patria est . **A**liud inquit omnino nihil sū . quā cristianus . **V**nde & incredibilis eos agitabat insania . q̄ tantis penarū generibus consumptis . extorquere ei nec professionē quidē proprii uocabuli potuissent . **A**d ultimū cādentes laminas eris & ferri erga īguinis loca & delicatora queq; mebrorū instauratis ignibus adhibent . ex quo carnes quidē eius aduste igni defluebāt . **I**pse uero permanebat īmobilis inconcussus . intrepidus . celestibus eternisq; fōtibz qui procedūt de uentre Iesu humanas in se tēperans flāmas . **V**erū tamē mebris oībus martȳr erat . & toto corpore unum uulnus horrebat . **P**erīst in eo humane forme agnitio . & non solū quī esset . sed & quid esset tormētōz crudelitas ne agnoscī posset abstulerat . **C**ristus tamen in eo solus per martyrii gloriam recognoscebatur . qui per eius patientiā destruebat aduersarias potestates . & suos milites per tollerātie roborabat exemplum . ostendēs oībus quia nihil terribile ē ubi diligitur pater . nil dolens ubi fides cristi est . **S**ed artifices scelerū nequaquā martȳris erubere uirtutē . **P**ost paucos etenī dies considerātes q̄ si tumentibus adhuc uulneribus que indignarētur etiā admollissimū manus tactū . tormēta rursū inferrent . & denuo mēbra iā putrefacta uexarent . **V**nū eduobus fore . aut in sua eū impietatis iura cessurū . aut si intormētis aīam posuisset . terrore crudelitatis & metū ceteris intentandū . **S**ed hoc longe cōtra quā impii cogitauere cessit . **N**am q̄ uix credi ab infidelibus potest restitutū est in primā specīe corpus . per secunda tormenta . Et offitia membrorū que abstulerat prima crudelitas . secunda reparauit . ita ut iterata supplitia nō ei iā penā cōtulerint . sed meliā . **S**ed & **B**lādina quā pauloātē mēorauimus . simili exēplo ad supplitia secunda reuocat . **Q**ue cum semiuia pene & in mortis quodā cōfinio posita iteratis fuisset pulsata cruciatibus . uelut esompno quodā subito euigilās . īmemoriā future beatitudinis uenit . & uoce constanti tanquā de excelsō edito contionaretur ad populum .

ad populum. Multum iqt erratis ouiri. q putatis ifantum omni-
bus uelci eos. q ne mutor. qdē aīalium carnibus utunt. Et sic
iconfessione pdurās itex numero martyx fotiata retrudit. **C.ii.**
Sed poſtea quā p beator. martyx patiētā tyrannica eua-
nuere ſupplicia. aliis rurlus diabolus machinis oppugnare
parat famulos dei. Quo ſcilicet afflictione carceris & penali
ſqualore cōſumpti. ac ſeptio ut dicūt puncto in neruo pedes cō-
tra quā credi fas eſt diſtenti. in intimo tenebray loco per oīa pe-
nay genera que furētium ſeuitia excogitare poterat deperirent
Quāplurimi ergo hoc genere inergatulis cōſumunt. dñō ſuſci-
piēte eor. huiuſcemōi exitum. qbus nec ibi defuit diuine maie-
ſtatis auxiliū. Aliqti etenī ex his qui ſeuiffima tormēta ptule-
rant. nec huāne aliquid medele pmiſſi ſunt cōſequi. mix in mo-
dum uirute dñi cōualeſcere. & ſubitā mētis alacritatē ac deſpera-
tum corporis robur recuperare ceperunt. ita ut cohortatiōe ſua
ceteros ad patiētā confirmarēt. & qui ipatientes erāt penarum
illi magis qui nuper fuerant correpti. & quorum corpora non
dū tormēta ſolidauerāt. illi deniq. erāt q fe-toris horrore & cō-
cluſionis tenebris necabant. **Ver.** beati Fotini Lugdunēſis epī
glorioſā martyrii confeſſionē. fas non eſt ſilētio pretereire. Qui
cum nonagenaria maior eſſet etate & corpore. utpote illius cui.
inualidus. cetera pene iā mortuus. ſolo martyrii amore uiuebat.
Ducit autē ad tribunalia. imo potius defertur. ſenio & languore
reſolutus. Cuius adhuc ſolum aīa ſeruabat. ut **Criſtus** p eā ma-
gnificentius ifragili corpore triumpharet. **Statuit** interea ſenior
pro tribunalibus ipie plebis. undiq. clamor attollit. hunc ipſū eſ-
ſe inſonāt criſtū. **Tum** uero aprefide iſterrogat. q. nā eſſet
xpianor. deus. **Reſpōdit.** Si dignus fueris ſcies. **Hinc** uero cunc-
tos uelut rabies imenſi cuiuſdā furoris inuaſit. ita ut qui prope
aſtabāt. pugnis. alii calcibus ſubigerēt ſenē. nec etati nec grauita-
ti aliqd reuerentie deferentes. **Illi** autē qui longius erāt. quicqd
furentibus teli ueniſſet in manus. eminus iaciebant. ita ut unuſ-
quiſq. ſummi ſibi eſſe delicti duceret. n aliqd iſenem ſcleris
intuliſſet. **In** hoc enim uindicādos deos ſuos eſſe credebat. **Quē**
cum ſeminecē

cum seminece proiecissent in carcerē. incōtamiatū paulopost spi-
ritū reddidit. **P**er idē tēpus īmensa quedā dei dispēlatio procura-
tur. & mīa ex inspirato cristi dñi arte conqritur. quod nūquā
fere prius a persecutoribus gestū meminimus. **O**m̄s enī hīi qui
primo cōprehēsi negauerāt fidē correpti trādūtur in carcerē. **E**t
quo infelicibus ne solam quidē penalis prestaret exitiū. nō quasi
xp̄iani iā. sed tanquā homicide & incesti detinebant. habētes mi-
seri duplicē penā. **Q**uā quidē ceterorū supplicia mitigabat spes &
corona martyrii. **C**ristiq; caritas & sācti spūs gratia releuabat af-
flictos. **I**stos autē ipsis penalibus cathenis & pondere carceris gra-
uius cōscientia cruciabat. ita ut uultu ipso & aspectu discernen-
tur a ceteris. qđ illi producebant de suppliciis leti & diuinū qđ
nescio in ipsis uultibus preferentes. uincula sua monilia pretiosa
ducebāt. per squalorē carceris Christi bonus odor effecti. ita ut ui-
deretur sibi nō in ergastulo. sed in miro ~~ore~~ theca cōclusi. **A**t
illi alii tristes. demeritis ipsis quoq; cōspectibus horridi. & omī tur-
pitudinis deformitate fediores. sed & ipsis gētilibus in multo obp-
briū expositi erant. tanq̄ degeneres & ignaui. qui fidē perdidērūt
& crimē inuenerūt. **E**t qui xp̄ianorū quidē noīe caruerint. homi-
cidarū tamen penas nō effugerint. **Q**ue cū ita geri uiderent ce-
teri incredibiliter corroborati sunt. ita ut cōprehēsi absq; ^{ulla} ai mu-
tatione cōstanter nihil aliud quā xp̄ianos se esse faterent. **E**t cū
quidē in his locis fuissent longius prosecuti post aliquāta iterū
hec subiūgit. **P**ost hec iā per diuersas spēs martyrii eorū uelut co-
ronā quāda uariis floribus cōpositā dominus xp̄s intexens. of-
ferebat patri. ut ab eo uelut uictores magni agonis. remunera-
tione eternorū sumerēt premiorū. **N**ā Maturus. & Sāctus. & Blan-
dina. & Attalus in ~~uno~~ die ~~in~~ innumeris militib; gentiū diuer-
sarū adspectaculū cōgregatis. statuūt in medio arene. **E**t rursus
Maturus cū Sācto. tanquam nihil prius gestum fuisset. ad om-
nia tormentorum & uerberum genera renouantur. certantibus
omnimodo aduersariis. quatenus eorum patientiam frangerent.
& ab ipso ut ita dicam uertice coronas eorum diriperent infanis
populi uocibus instigati. **S**ed illis eo magis animos roborat ^{huius} spes
uicine iam

v.
uicine iā glorie. quā sibi iā iāq; manu cōtingere & cōtrectare dex-
teris uidebant. **Cūq;** & suppliciorū genera. & spectaculorū iā pene
tempus fuisset absumptum. nec moueri ullatenus a sententia ua-
lisset: cū etiā selle ferree superpositi. cōsumptā uerberibus carnē
ignis subter ministratus exureret. **Ad** ultimū infatigabiles mar-
tyrū spūs. ferro celis. ceruicibus effugarunt. **Blandina** uero reli-
gata ad stipitē. atq; in crucis modū distēta. bestiis pabulū prepa-
ratur. **Q**ue tamē in ligno pendens uultu interrito & satis leto
orationē fundebat ad dnm. q̄tū & sibi cōstantiā. & ceteris agonis
sui consortibus perseuerantiā prestaret. **Et** facile uota spabat im-
plenda. que propriis iuuabat exemplis. **S**imul & illud edocens. q̄
passionū xpī consortibus certū sit etiā glorie eius donāda esse cō-
fortia. **Sed** cū nulla ex bestiis corpus eius auderet contingere. de-
posita de ligno rursum reuocat ad carcerem. aliis adhuc agonibus
preparanda. ut per multas uictorias caput quidē tortuosi serpē-
tis attereret. fratrū uero aīos ad tollerantiā concitaret. per hoc q̄
ipsa in paruo & fragili corpore tot certaminibus permaneret in-
uicta. & per singulos agones dēscenderet coronata. **Cap. iii.**

Attalus quoq; populi uocibus postulatur. **Erat** enim ualde
nobilis. **Et** q̄ cunctis nobilius est. uir optie consciētie. & in
fide xpī per oīa exercitia semp martyr. **Cūq;** circumactus fuisset
in amphiteatrū. titulo se precedēte in quo scriptum erat. **Atta-**
lus xpianus **F**remere in eum uulgi īlanientis furor uehemētius
cepit. **Sed** cum presidī indicatū fuisset esse eū romane ciuitatis
uirū. iubet eum cū ceteris in carcerē recipi. simul & ad **Cesarem**
refert. eiusq; sententiā quid de eo iuberet expectat. **Vex** iter mo-
ras positi in carcere nō īfructuosum sibi tempus transire patiun-
tur. sed uigore animi & alacritate fidei sue. eos qui īfirmiores ui-
debant animabant. **Et** ipsi nōdum martyres cohortationibus
suis martyres plurimos faciebant. **Ex** quo magnum gaudiū ma-
tri nascebatur ecclesie. uidenti suos filios qui pene iam decidisse
in mortem uidebantur. per hos reparari ad uitā. & monitis eorū
multi qui iam negando uelut abortum quoddam effecti fuerāt
quasi iterum parturiebantur. & **Cristus** in eis iterum formabat.
Docebant enī

Docebantur enim ab his quia deus non uult mortem peccato-
ris. sed ut conuertatur & uiuat. Igitur cū a Cesare rescriptū fuis-
set. ut persistentes quidem punirentur. negantes autē dimitte-
rentur. **D**ie quodam celeberrimo in quo ex omnibus prouitis
coeuntes nundinas apud nos agere solēt. in ipso frequentissimo
conuentu tribunal ascendens. preparari sibi iudex cristianos. &
introduci ad suppliciorum pompam prebendam cunctis qui ad-
erant iubet. **R**ursum itaq; cruces. rursus pene. rursus tormē-
ta reparantur. **E**t si q forte ciues romāi reperti sūt. hos plecti ca-
pite decernit. **C**eteros uero bestiis tradi. Ingens tamen ab omni-
bus gloria **C**risto conferebatur pro his qui ante negauerāt. & di-
mitti neq; negantes potuerant. **N**unc uero cū negatibus uenia
prestaretur in confessione persisterent. & deperditione gregis re-
uocati. innumero martyrum iungerent. Igitur cum erga supradi-
ctos questio haberetur. Alexander quidam genere frix. medi-
cus disciplina. uir religiosus & prudens. & uite ac morū probita-
te cunctis carus acceptusq; amore dei cōcitatus. cū adlisteret tri-
bunali. nutibus orabatur ad confessionem eos in quos questio
agtabat. ita ut oībus qui adstabant palam fieret quid aīo gere-
ret. **C**ūq; id populi notauissent. indignantes maxime pro his qui qd
prius negauerant rediuiua nunc confessione reuocabant. con-
clamant aduersus **A**lexandrum. hec ipso instigante comitti.
Qui uisus a preside in medium statui. & quis esset interroga-
tus. **C**ristianum se esse libera professione testatur **Q**uem conti-
nuo preparandū bestiis cōdēpnauit. **E**t postera die simul cū **A**t-
talo producit. **Q**uē contra preceptum Cesaris gratificare po-
pulis uolens. etiam ipsū tradi bestiis iussit. **S**ed cū ferarū nulla
sanctorū corpora contigisset. oībus eos uerberum ceterarūq; pe-
narum suppliciis cruciatos. ad ultimum īconspectu populi in me-
dio arene iugulari iubet. **B**eato **A**lexandro in oībus quas perpe-
sus est penis. ne unum quidē penitus proferente sermonem. sed
ab initio usq; ad finem infra semetipsum semper cū deo loquen-
te. & in laudibus eius ac precibus permanente. **A**ttalus uero cū
prunis subter subiectis infella ferrea torreretur. cumq; nidor
aduste carnis

aduste carnis ad nares & ora inspectantis populi pferretur. uoce magna exclamabat ad plebem. **E**cce hoc est homines comedere qđ facitis uos. **Q**uid anobis uelut occultum inquit facinus. qđ uos aperta luce comittitis. **N**os enim neq; comedimus hoies neq; aliud qđ mali agimus. **E**t cum interrogaret qđ nomē haberet deus. respōdit **Q**ui plures sūt nominibus discernūt. **Q**ui unus est non indiget noie. **P**ost hec nouissimo iā nūdinax die. **B**anldina rursus iducit cum **P**ontico añor. xv. fere puero. **Q**ui q; & in prior. cruciatibus iussi fuerāt semp adstare. quo magis ceteror. uidentes supplicia. terrerent. **S**tatuunt ergo in mediū iubent iurare per deos. **I**lli uero cōtrario nullos esse aiebāt istos. per quos iurare cogerentur. **C**ūq; aliis quampluribus uerbis exprobrarent gentiū deos. insanire magis in eos cepit populi multitudo. neq; tenerā pueri etatē neq; sexum femine miserantes. sed per oīa tormentorū genera qualī quodā eos circulo peragētes. nihil deesse penis patiebantur. quā crudelitas inuenisset. **T**unc ponticus maximū patientie robur materna cohortatione suscipiens. & perseuerans in confessiōe fidei. impollutū spm̄^{deo} reddidit. **B**eata uero **B**lādina ultima omniū. uelut oīum nobilis mater premīssos martýrii ad coronā filios insequi iam secura festinat. exultans & ouans uelut ad thalamum sponsi inuitata & ad nuptiale cōuiuium. **E**x quo fiebat. ut in uerberibus tripudiaret. & craticulis exusta gauderet. ac tā hilaris uideretur & leta. quasi inter dapes regias accubaret. **P**ost hoc ad bestias traditur. sed ab his intacta perdurat. **I**nde etiam aliud excogitatur crudelitatis genus. ut reth. constricta obiceretur tauro ferociter instigato. **A** quo cum fuisset innumeris ictibus lacessita. & toto arene ambitu iactata. nihil penitus leditur. sed permanet leto ut semper uultu. mente constanti. spe ipsa & animi presumptione cum cristo iam colloquens. **A**d ultimum iugulari gladio iubetur. **S**tupentibus ipsis etiam impiis. & dicentibus. qđ nunquam fuerit femina que tanta ac talia ferre potuerit. **S**ed neq; sic quidem satietatem aliquā capere crudelitas quiuit. **A**ntiqui etenim serpentis uirulentia concitati feri ac barbari mores. mansuescere nesciebāt. **E**x ipsa quippe

Ex ipsa quippe sanctorum patientia, seuior eis contentionis rabies
accendebat. **E**t uelut pudore quodam fatigabantur, quod maior inesset
cruciatibus quam cruciatibus uirtus. **E**t ex hoc ad nefanda odia iu-
dex simul instigabatur & populus, ut scriptura compleretur que
dicit, iniquus adhuc inique agat, & iniustus adhuc fatiat iniusta.
Igitur inaudito seuiorie genere eorum, qui necabantur in carcere, cor-
pora canibus iubebantur exponi, adhibita simul custodia die no-
ctuque, ne quis collectas reliquias humanitatis intuitu traderet se-
pulture. **S**ed si quid forte uel bestiis uel igni reliquum ex corpori-
bus martyrum fuerat, ipsaque cum truncis suis capita punitorum inse-
pulta per custodiam militum seruabantur. **E**t querebatur si quid ultraferre
posset humana crudelitas, etiam in eos qui iam uite huius alimen-
ta exceperant. **E**xultabant tamen gentes magnificantes simulacra
sua, quorum uirtute data in illos uindicta dicebant. **S**i quis uero iter
ipsum paulo mitior uel humanior uidebatur, ubi nunc est aiebant
deus eorum. **E**t quid eis profuit ista religio, pro qua etiam animas po-
suerunt. **I**gitur apud illos erat uarium illud insultationis genus.
Apud nos uero ingens luctus habebatur, precipue quod non posse-
mus corpora humi tradere. **Q**uippe quibus ne noctis tempore
aliqua ad hoc oportunitas prebebatur. **N**eq; muneribus suadere
custodes, neque precibus aut ullo alio genere copia erat, ita atten-
te & sollicito curabant, ne daretur extremis ossibus sepultura.
Post aliquot autem dies cum nullam sepeliendi gratiam prestitissent, in-
censa ossa martyrum & in fauillam redacta, cum reliquo terre puluere
in **R**odanum fluvium disperdere, ne usquam eorum reliquie residerent.
Quali uero hec agentes deum uincerent, & sicut dicebant, spem
eis per hec resurrectionis adimerent. **S**perantes enim aiebant de
sepulchris quandoque se esse resurrecturos, idcirco noua nescio qua
persuadente sibi superstitione leti se tormentis mortibusque sub-
itiunt. **N**unc uideamus si resurget, & si potest eis adesse deus eo-
rum, & eripere eos de manibus nostris. **H**ec sunt que illis tem-
poribus gesta ex epistola fratrum **L**ugdunensium declaratur. **E**x quibus
quid etiam per ceteras prouincias geri potuerit, coniectura ca-
piendum est. **R**eferunt adhuc in ipsa epistola quedam etiam de humanitate
& mansuetudine

6.
& mansuetudine beatorum martyrum. que dignum puto adhec suis sermonibus sicut cetera soteriari. **Q**uique aiunt ad imitationem **C**risti qui cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalem deo. in tanta gloria positi ut semel & iterum ac frequentius martyres facti. post bestias. post ignes & lamias. neque se ipsi martyres dicebant neque aliis ita se appellatibus indulgebant. Sed si forte aliquis nostrum uel in epistola uel in sermone eos martyres nominasset. increbabant acrius. dicentes. quod hec appellatio soli **C**risto debetur. qui solus ueritatis fidelis est martyr. & qui primogenitus est ex mortuis. & auctor uite eterne. **V**el certe illis solis aptum hoc esse uocabulum. qui post bonam confessionem discedere de hac uita & pergere meruerunt ad deum. **N**os uero aiebant humiles & egeni. optamus ut ipsa saltem. in nobis confessio tuta permaneat. In quod etiam ceteros fratres cum lacrimis obsecrabant. ut pro eis dominum precarentur. quo perfecte confessionis signaculum martyrium mererentur accipere. **E**t tanta in eis humilitas erat. ut cum rebus ipsis essent martyres. nominis tamen iactantiam fugerent. **A**pud gentiles uero cum omni fiducia consistebant. nobilitatem anime per contemptum iniurie & suppliciorum patientiam demonstrantes. **E**rant ergo inter fratres humiles. inter persecutores elati. suis mites. aduersariis terribiles. **C**risto subiecti. diabolo erecti. **H**umiliabant se sub potentissima manu dei. per quem nunc sublimius exaltati sunt. **P**lacabant omnes. accusabant neminem. **S**oluebant cunctos. ligabant nullum. **O**rabant etiam pro persecutoribus suis. utentes sermone sancti **S**tephani primi martyris & dicentis domine ne statuas illis hoc peccatum. **A**duersum quos eo uehementiora diabolus prelia concitabat. quod per nimiam caritatem quam habebant in **C**risto **I**esu. etiam eos qui lapsi fuerant & quos iam se immanis illa bestia absorbuisset crediderat. rursum uiuos de eternis eius uisceribus educebant. & uelut matres erga paruulos suos. ita erga eos totis profusis miserationum uisceribus inherebant. omnipotenti deo effundentes pro ipsis fontes ac flumina lacrimarum. **V**itam petebant eis adeo. tribuebatur eis. **N**ec sibi gratum

v.
sibi gratum iter ducebant eundi ad dominū. uel letam putabāt
martyrii fore coronam. si partem membrorum suorum de
ecclesiis raptam. uelut spolia quedam detemptari ad diabolo per
misissent. **S**uper omnia autem pacem & ipsi diligebant. & nobis
seruare mandabant. **N**ec aliam sibi nisi per pacem uiam ad
martyrium construebant. cauentes ne ullam post se dissensio-
nem fratribus. ne ecclesie matri mesticiam dereliqueret. sed
pacem semper habendam. pacem fratribus custodiendam. &
caritatem precipue tenendam que est unitatis & concordie uin-
culum cōmonebant. **H**ec non inutiliter ut opinor a nobis ad
edificationem ^{uolunt} legentium memorie tradita sunt. que extan-
torum uirorum auctoritate descendunt. propter eos qui tu-
midi & inflati aduersum fratres feruntur. **N**ot si qui forte titu-
bauerint. miserationum Cristi uiscera ab eis putant penitus
excludenda. **R**efertur adhuc in eadem scriptura & alia narra-
tio. quam cognitionis causa his inferere dignum putauī. **A**l-
chibiades quidam erat in numero eorum qui pro **C**risto uincti
tenebantur. **H**ic uitam satis arduam & austeram gerebat.
nihil cibi uolens accipere. sed tantum sale & pane cum aqua
utebatur. **C**umq; hunc uite rigorem uellet etiam in carcere
positus obtinere. **A**ttalo post primam confessionem suam quā
in amphitheatro confessus est. reuelatur. quod non recte face-
ret **A**lchibiades. creaturis dei & ipse non uti. & aliis formā
scandali derelinquere. **Q**uibus cognitis **A**lchibiades cepit om-
nia cum gratiarum actione percipere. **Q**uia que illi reuela-
bat spiritus ut doceret. & huic ut sequeretur idem spiritus
persuadebat. **S**ed de his finis sit. **I**gitur **M**ontanus & **A**lchi-
biades & **T**heodotus in Frigie partibus tunc primum apud
quamplurimos in prophetarum opinionem uenerunt. Et quia
per illud adhuc tempus multe etiam alie uirtutes & gratie
in diuersis ecclesiis per donum sancti spiritus ministrabantur.
facile accommodata ē fides etiam his potuisse prophetie gra-
tiam dari. **C**umq; plurima inter fratres dissensio fuisset ex-
orta rursus

orta, rursum ecclesie galliarum iudicium suum & sententiam de his quoque cum omni reuerentia & recte fidei expositione decernunt, epistolas martyrum qui apud eos consummati fuerant proferentes. Quas illis in uinculis positi, per **Asiam** & **Frigiam** fratribus consistentibus scripserant, & **Eleuthero** urbis **Rome** episcopo qui de pace eum ecclesie commonentes. Quique etiam **Hyreneum** presbiterum tuuc adhuc ecclesie **Lugdunen**sis supradicto urbis **Rome** Episcopo **Eleuterio** commendabant, testimonium uite eius perhibentes, sicut ipsorum etiam uoces que infra scribuntur ostendunt.

Alere te in deum iterum & **Cap. .iiii.**
semper optamus pater **Eleuthere**. Rogauimus fratrem & socium nostrum **Hyreneum** hec tibi scripta deferre. Quae deprecamur ut habeas commendatum. Emulator namque est testamenti **Cristi**. Scimus enim quod solus officii gradus non facit aliquem iustum, quo tamen iste recte utitur in presbiterio. sed plus eum ex uite merito commendamus. Enumerant etiam post hec diuersorum martyrum glorias, quanti ferro celi, quanti bestiis, quanti ignibus, quanti etiam squalore carceris assumpti sunt. Que si quis uult plenius nescere ipsas ex integro requirat epistolas.

Fitur **Antonini** temporibus quibus **Cap. .v.**
hec gesta referuntur. **Marcum Aurelium** fratrem eius **Cesarem** bella inferentem **Germanis** ac **Sarmatis**, tradunt hystorie, cum siti eius periclitaretur exercitus, estuantem & querentem quid facto opus esset, repperisse in legione quosdam milites cristianos. Quibus ut nostris moris est, precibus exauditos, pluuiam prestitit deus, flexis genibus deprecantibus, exaudisse deum deprecationes eorum. Et subito contra omnium spem largissimis hymbribus perfusis, exercitus quidem periclitantis pro quo orauerant cristiani sitim sedatam, hostes uero qui iam exitialiter imminebant, fulminibus crebris, & celitus prolapsis ignibus effugatos, ignibus effugatos

Quod factum refertur quidem & ab hysto-
ricis gentilium. Sed quia nostrorum orationibus impetratum
sit non refertur. quippe apud quos etiam cetera miracula que
a nostris gesta sunt. non habent fidem. Nostrorum uero & Ter-
tullianus hoc memorat. & apud grecos Apollinaris. Qui etiam
ipsam legionem pro insignis facti miraculo. mutato nomine uo-
citatum dicit ab Imperatore Fulminea. Tertulianus uero Mar-
ci Imperatoris epistolas etiam nunc haberi dicit. quibus de his
apertius indicatur. Sed nos iam ex hoc ad hystorie ordinem re-
deamus. **I**gitur Photino nonagesimo uite sue anno cum cete-
ris gallie martyribus consumato. Hyreneus Lugdunensis eccle-
sie suscepit sacerdotium. Quem Hyreneum Policarpus audito
rem fuisse in pueritia comperimus. Hic intertio aduersum he-
reses libro. Eleutherii episcopi temporibus. que tempora nunc
habemus in manibus. scribere se opus illud indicat his uerbis.

Endata igitur & edificata ecclesia. beati **Cap. vii.**
apostoli Lino. officium episcopatus iniungunt. Cuius Lini
Paulus in epistola ad Timotheum meminit. Huic succedit Ana-
cletus. Postquem tertio loco episcopatum suscepit Clemens.
Hic autem cum beatis apostolis fuit. & cum ipsis uitam semper
exegit. atque ab ipsis institutus recentem gerebat traditionis eo-
rum memoriam. & predicationis eorum formam semper habe-
bat in oculis. Sub hoc ergo Clemente. seditio non modica ex-
orta est apud Corinthum inter fratres. ita ut ex persona roma-
ne ecclesie. scriberet ipse Clemens ad Corinthios epistolam ne-
cessariam. que eos reuocaret in pacem & fidem eorum que con-
cussa fuerat renouaret. exprimens in ea apostolorum traditionem
quam nuper ab eis ipse susceperat. Et post aliquanta iterum
dicit. Huic autem Clementi successit Euaristus. & Eua-
risto Alexander. Et post hunc sextus ab apostolis ordina-
tur. Postquem Telephorus. qui & illustre marty-
rium suscepit. Post hunc Hyginus. Deinde Pius. Postquem
Anicetus. Huic successit Sother. qui nunc duodecimo
loco ab apostolis

loco ab apostolis episcopatus obtinet sortem. & easdē quas apostoli tradiderunt predicationes diuine fidei integras illibatasq; custodit.

Cap. vii.

Nec Hyreneus in supradictis libris complexus est. Sed & in secundo nihilominus eiusdem operis libro dicens etiā suis temporibus reliquias quasdam diuine uirtutis in ecclesiis iueniri hoc modo scribit. Abest autē longe ab eis ut mortuū suscitent. sicut domūs suscitauit. & apostoli per oratiōes. Sed & fratres frequenter fecerunt hoc in plurimis ecclesiis. ita ut omni simul ecclesia congregata. ieiuniisq; & orationibus multis ad deum profusis. conuerteretur spiritus mortui. & redderetur homo uiuus per orationes sanctorū. Et iterū dicit post aliquanta. Quod si dominū per fantasiam dicent fecisse hoc. ad prophetas ueniamusq; hec ab eo gerenda esse predixerant. & qui confirmarunt hūc esse filium dei. Propter qd̄ & discipuli sui in ipsius noīe & ab ipso accipientes gratiā faciunt hec. ab subueniendū saluti hoīm. prout unusquisq; meruerit. Alii namq; demones fugant. & ita eos qui incurati sunt purgant. ut interdū ipsi illi qui curati sunt credentes. in ecclesia permaneant. Alii autē prescientiam accipiunt futurorū. & uisiones propheticas uident. Alii infirmos manu supposita restituunt sanitati. Sed & mortui ab his aliquotiens suscitati sunt. & permanserūt nobiscū per annos multos. Et quid plura? non est numerus singularū uirtutum que per uniuersum mundū in ecclesiis dei geruntur. per gratiam & nomen Iesu christi sub pontio pilato crucifixi. Que tamen cotidie fiunt nō ob aliquam muneris dationē. neq; ob pecunie questū. sed sicut gratis gratia accipitur a deo. ita gratis eadē ministratur. Et iterū alio in loco idē Hyreneus ita scribit. Sicut inquit audiuius multos ex fratribus in ecclesia gratiā habētes prophetarū. & oībus linguis loquentes per sancti spūs donū. Qui & misteria & secreta dei in manifestū cū expedit proferunt. Hec autē inseruimus. ut ostendēmus diuersas scī spūs grās usq; ad illa adhuc tēpora apud dignos quosq; in ecclesiis pdurasse. qm̄ qdem in initiis polliciti sumus hec nos in tempore probaturos

Cap. viii.

Sed & de ordīe

Sed & de ordine canonis diuinarum scripturarū. quid etiā
supradictus uir Hyreneus sentiat. ipsius nihilominus ser-
monibus proferamus. **P**rimo inquit de sanctis euangeliis uidea-
mus. **M**atheus quidem hebreis propria eorum lingua conscrip-
tum edidit euangeliū. cū **P**aulus & **P**etrus in urbe roma euāgeli-
zarēt. atq; ecclesie inibi fundamenta solidarent. **P**ost quorū exi-
tum. **M**arcus discipulus & interpretes **P**etri. euāgeliū qđ ille pre-
dicauerat digessit in libro. **P**ost hūc **I**oannes discipulus domini
qui & supra pectus eius recubuit edidit euangelium apud **E**phe-
sum urbem **A**sie positus. **H**ec intertio supradicti operis libro.
In quinto uero de reuelatione **I**oannis scribēs. & de numero no-
minis antixpi. hec refert. **C**um igitur hec ita se habeant. & in oī-
bus rectis & antiquis exēplaribus iste numerus inueniatur. sed &
illi hec eadem contestantur. qui **I**oannē uiderūt in corpore posi-
tum & uerbū dñi predicantē. quia numerus bestie secundū gre-
corū cōptū. & litteras que ī eodē cōscribūtur. **E**t paulopost ite-
subiūgit hec. **N**os ergo periculū incurrere nolumus. de antixpi
noīe cōfidentius aliquid pronūtiātes. **S**i enī oporteret hec euide-
ter & palā in hoc iā tēpore predicari. utiq; & p illū q apocalipsim
scripsit. nom̄ eius euidenter fuisset expressū. qā nec ipsa reuelatio
āte multū tēpus scā est. sed pene iā nrā etate prope finē **D**omi-
tiani **C**esaris. **H**ec nobis etiam de apocalipsi uir supra memora-
tus exposuit. **M**eminit autē prime epistole **I**oannis. & prime **P**e-
tri. plurimaq; ex ipsis sumit exempla. **N**ec non & libellū qui di-
citur pastoris amplectitur dicens. **B**ene ergo refert scriptura que
dicit. primo oīum credēdū est. qā unus ē deus qui oīa creauit atq;
cōposuit. **U**titur autē & testimoniis de sapientia **S**alomonis. **S**ed
& apostolici cuiusdam uiri cuius nomē reticuit sermonū q̄si me-
moriter meminit. **I**ustini quoq; martyris & **I**gnatii memoriā
facit. & ea q̄ scripserūt producit in mediū. & promittit se quoq;
aduersū scripta martionis respōsurū. **S**ed & de septuagīta iter-
pretibus diuinā scripturā. audi qbus referat uerbis. **D**eus
ingit hō factus ē & ipse domīus saluabit nos. q dedit signū illud
q de uirgīe scriptū ē. **E**t nō sicut qdā dicūt eorū q modo ausi sūt
Aliter interpretari

v.

Aliq̃ interpretari scripture & aiunt. **E**cce iuuenula in uen-
tre recipiet & pariet filium. **S**icut interpretatus est **Theodo-**
tion **E**pheſius. & **A**quila **P**onticus. ambo iudei proſeliti. **Q**uos
ſecuti ſunt **E**bionite. qui dicunt **C**riſtum de **I**oſeph natum. **E**t
poſt pauca iterum infra ſubiungit. **P**rius enim inquit quam
romanorum inualeſceret principatus. cum adhuc **M**acedones
Aſiam poſſiderent. **P**tolomeus **L**agi filius uolens bibliothecę
ſue quam apud **A**lexandriam ex omnium ueterum grecorum
uoluminibus conſtruebat maiorem gloriam querere. petiit
etiam ab Ieroſolimitis. ut hebreas eorū ſcripturas in grecam lin-
guam interpretatas acciperet. **A**t illi ſubiecti quippe erant ma-
cedonibus. electos & in ſcripturis ſc̃is eruditiffimos atq; in utraq;
lingua peritiſſimos uiros ſeptuaginta preſbiteros. milerunt ad
Ptolomeum. In quos tamen dei uoluntas & conſilium gerebat.
Tum ille ſingulorū uolens accipere documenta. & uerens ne for-
te per interpretationem occultarent inſertam diuinis uolumini-
bus ueritatem. ſingulos a ſe inuicē ſeparat. & eadem ſeorſum po-
ſitos interpretari iubet. eūq; ordinem interpretandi in ſingulis
quibſq; uoluminibus obſeruari. **Q**uoſq; rurſum ſe corā in unū
om̃s reuocari. & conferre ad inuicem que ſinguli interpretati ſūt
facit. **E**t tunc deus uere glorificatur & ſcriptura ſācta. q̃ uere di-
uina eſſet agnoſcitur. **O**m̃s enim eadem. hiſdē uerbis. eiſdemq;
noībus ac ſententiis ſcripſerant ab initio uſq; ad finem. ita ut &
ipſi qui aderant gentiles agnoſcerēt. quia dei nutu ſcripture tūc
interpretate ſunt. **E**t nihil mirum ſi diuina prouidentia hoc ita
fieri procurauit. cum in ea captiuitate que populo acciderat ſub
Nabuchodonosor rege corruptis ſcripturis. cū poſt. lxx. annos iu-
dei ad patriam ſuā redirent. temporibus **A**rtaxerſis **P**erſarum
regis. inſpirauerit deus **E**ſdram ſacerdotem ex tribu leui. ut oīa
priorum prophetarum uolumina ac uerba repararet. ac reſtitue-
ret populo legem que per **M**oyſen fuerat data. **H**ec **H**yreneus.

Igitur decem ethnouem annis **A**ntoninus cū **Ca. viii.**
in ipſo imperio pduraſſet. poſt exceſſū ſui principatū **modocipator**
reliquit. **H**uius p̃m̃i ipſiū āno. **I**ulianus apud **A**lexandriā ſacerdotiū
ſuſcipit **A**grippino

suscepit Agrippino exactis duodecim annis in episcopatu defuncto.
Quoniam per idem tempus scole ecclesiastice & doctoris **Ca. x.**
offitio preesset uir in omni eruditione nobilissimus Panthe-
nus. Ex quo apud eos consuetudo antiquitus tradita usque in ho-
diernum permanet. diuinarum scripturarum doctores inibi scole eccle-
stice haberi uiros dumtaxat inscientia & eruditione probatissimos
Huius ergo offitii uelut auctor quidam & dux de quo supra dixi-
mus. satis illustris habebatur. Quippe qui etiam in philosophis
prius qui Stoici appellantur. nobiliter claruisset. Cuius tantum stu-
dii erga uerbum dei & tantum amoris fuisse traditur. ut etiam ad
predicandum Christi euangelium omnibus gentibus. que in orientis ul-
timis secessibus reconduntur. fidei & deuotionis calore profectus
sit. & usque ad Indiam ceteriore uerbum dei predicando perueniret.
Erant enim adhuc in illis temporibus & euangeliste nonnulli. qui
ad imitationem sanctorum apostolorum indiueris orbis partibus ob-
errantes per gratiam dei & animi sui uirtutem. uerbum dei & fide
Christi ignorantibus quibusque gentibus inferebant. In quibus pre-
cipuus & illustris Panthenus habebatur. Quem ferunt cum ad In-
dos peruenisset. repperisse quod Bartholomeus apostolus apud eos
fidei semina prima condiderit. & Mathei euangelium hebreis scrip-
tum litteris dereliquerit. quod per idem tempus supradictus Pan-
thenus inibi repertum detulerit. Sed & in multis preterea aliis
doctrinae ecclesiastice studiis apud Alexandriam. claram satis &
nobilem uitam. optimo & admirabili fine conclusit. Tam uiua uo-
ce discipulos instruens quam & librorum monumentis etiam poste-
ris thesauros scientie derelinquens. **Cap. xi.**

In huius diuinarum eruditionum scolis. quam maxime ef-
floruit apud Alexandriam Clemenes. eodem uocabulo quo
& ille in urbe roma apostolorum & successor & discipulus uoci-
tatur. Denique hic ipse Clemens in septimo dispositionum libro
Pantheni tanquam magistri & preceptoris sui mentionem facit.
Sed & in primo libro Stromatum hunc eundem designat in eo
loco ubi enumerat. quod plures apostolice predicationis reperit
uiros. hec dicens. Mihi quidem commentarii huius operis
operis non ad

opis nō ad ostētatōnē scribūt. sed ad cōmēmorationē senectutis & ad obliuionis remedium. **Q**uod scilicet in his sit mihi adumbratio quedā rerū magnificarū diuinorūq; uerborū. que audire merui auris sctis & beatis. **Q**uorū ab alio apud Achaia. ab alio apud Syriam. ab alio uero in prietē. & maxie apud Palestinā institutus sū ex hebreorū origine ueniēte. **A**d ultimum autē in egypto magisterio usus sum. uiri uirtutis & sciētie merito oībus preferendi. **P**ost quē uelut thesauro in absconditis repto aliū. querere ultra cessauī. **E**t illi quidē diuine doctrie ueritatē mihi quesiti ab ipsis statim primis auctoribus. Petro. & Iacobo. ac Ioāne. & Paulo sctis apostolis tradita fuerat. in tāq; patres cōmendarunt. **S**ed pauci prius similes filii. **T**amē deo fauēte. per ipsos in nobis aplici germinis plātata sunt semina. Cap. xii.

Der idē tēpus ecclie ierosolimorū Narcisus preerat. **Q**ui fame merito nostris adhuc tēporibus celebrat quāta decimā post eos qui excircuncisione fuerāt successionē usq; ad tēpora Adrianē obsidionis adducēs. **P**rimum namq; inibi exgētibus epīm fuisse indicauimus Marcum. **P**ostquē Cassianum. inde Publium. **P**ost hunc Maximū. & sic Iulianum. **P**ostquem Gaium. & itēq; alium Iulianū. Capitonē quoq; & Valentē. **I**nde Dolitianū **P**ostquē tricesimum ab apostolis Narcissum Cap. xiii.

Uerum ea tēpestāte thodo quidā ex Asiē prouētia oriūsus ut ipse scribit. in urbe roma eruditus. refert a Tatiano cuius **superius** iter ceteros scriptores meminimus. libros quā plurimos & maxie contra Martionis heresim scriptos. **Q**uā asserit idē Tatianus. indiuerfas scissam esse sentētiās. **S**ed & qui. & quā obcausā ex eadem heresi scissi sint. ipse per hec uerba designat. **P**ropterea inquit etiā inter semetipsos discordant. quia id affirmare cupiūt. qd nō potest stare. **E**x eorū nāq; grege est Appelles. qui abstinētie & senectutis prerogatiua usus. unum quidē oīum esse fatet initium. **P**rophetas tamē contrario spū asserit inspiratos. sequēs p̄suasione uirginis cuiusdā acte spū demonis nomine philumie. **A**lii autem sicut ipse auctor Martion. duo esse p̄cipia introducūt. **E**x qbus ē & Potitus. & Basiliscus. **Q**ui & ipsi secuti sunt

secuti sūt quidē ponticū lupū. **S**ed nō inueniētes exitū reꝝ sicut
nec ille quidē. ad ea que putarūt esse faciliora conuersi sūt. & duo
principia introduxerūt. absq; ullis hoc probationibus cōfirmātes.
Alii quoq; ex eisde rursus indeterius deuoluti sūt. nō solū duo
sed tria principia & tres naturas cōfirmātes. **Q**uorū princeps &
auctor **S**erenus. sicut ipsi defēsores dogmatis huius dicūt. **S**ed &
ipse describit qđ cōgressus sit cū Appelle. ita referēs. **N**ā & senex
Appelles hūit nobiscū sermonē. & multa mala docere conuictus
est. **V**nde & asserēbat nō oportere oīo fidei discuti rōnē. sed unū
quēq; debere in eo q̄ credidit pmanere. **S**alutē nāq; his esse qui
in crucifixū spant. tantū ut in bonis operibus inueniant. **M**anife
ste tamē decernebat de deo sicut prediximus unū esse principiū
ut & nos dicimus. **E**t inde exponēs eius oēm sentētiā. introducit
etiā ipse suū sensū. **D**icebā autē inquit ad eū. **V**nde tamen inquit
ostēdemus unius principii rationē. aut quomō hoc asserat edisse
re. **T**um ille prophetie quidē aiebat semetipsas coarguūt. qā ni
hil oīo cōtinēt ueritatis. ex eo q̄ inter se inuicē discordēt. & utiq;
falsē sunt. que sibi metipsis aduersant. **Q**uomō autē sit unū pri
cipiū. se quidē scire denegabat. **I**tā tamē sibi uideri. **C**ūq; ad iura
retur ame. ut q̄ uerū est diceret. sacramēto cōfirmauit. se nescire
quomō unus sit unigenitus deus. sed tantūmodo credere. **T**um
ego derisū plane eū & notatū habui. qui se doctore profiteretur
eorū que ignorare fateret. **I**n eodē quoq; opere refert **C**allistion
quidā in urbe roma discipulus extisse **T**atiani. qui scripsit cōposi
tum esse a **T**atiano propositionū uel q̄stionū libꝝ. in quo oīa que
obscura sūt & difficilia in scripturis diuinis absoluat. **S**ed idē ho
do in cōmentariis suis. propositiones eius prolaturū se. & cōfuta
turū promittit. **E**st autē eiusdē & in exāmetō cōmentarius. in quo
refert. q̄ **A**ppelles quāpluria aduersū legē **M**oyſi cōscripserit im
pia. & aduersū totā legē blasphemias protulerit uoces. coarguens
ut sibi uidetur. & destruens ea que scripta sunt. **Cap. xiiii.**

Nec & multa alia ex supradicti scriptoris cōperimus libris.
Cū tamē hostis huāni generis ad salutē hoīm debellandā.
nihil usquā occi gerit. sed diuersas & uarias hereses p singula q̄q;
suscitat loca

suscitat loca. In quibus maximū sui generis serpentē apud **Asiā** Frigiāq; producit montanū. qui se paracletū noīaret. Et cū eo mulieres priscam & maximillā. quas prophetissas uelut ex ipsius factas inspiratione iactabat.

Cap. xv.

Ed in urbe **Roma** **Florinus** quidā gradu presbiterii de ecclesia lapsus. una cū **Blasto** sotio & criminis & furoris. plurimos de ecclesia in suū baratrū deducebāt. uoua aduersū ueritatem figūta machinantes. Sed aduersū heresim catafrigarum scūtū ualidissimū protulit **Apollinaris** **hierapolites**. de quo supra memorauimus. aliiq; quāplurimi ad id locorū eruditissimi uiri aduersū eos pro ueritatis defensione certarūt. Qui etiā nobis ad hystorie textū monimenta ualidissima reliquerūt. Interiut diximus **Apollinaris** scribēs aduersūs hanc heresim. & designās iprefatione. q; per ecclesias **Galatie** uicināq; puintia digrediens. & plurimos ab eis irretitos uidens. multos quidē & corā disputādo correxerit. rogatus tamē a frībus etiam hec ad ipsos scripta transmiserit. In quibus post aliquanta cū auctorē huius heresis designasset. progrediēs etiā hec addidit.

Cap. xvi.

ORigo inquit huius heresis que aduersū ecclesiam nuper exorta est. inde descendit. Vicus quidā esse dicitur apud **Moesiā** Frigie ciuitatē qui appellatur **Ardabau**. In quo aiūt **Montanū** quēdā noīe qui nuper ad fidē **Cristi** uenerat. sub rogato **Asie** pcosule cupiditate nimia primatus accensū. contrariis spiritib; in semetipso locū dedisse. ac repente in quodā excessu mētis effectū. & uelut spū actū proloqui cepisse noua quedā & diuersa ab his que ex successione maiorū ecclesie tradita fuerant. uelut prophetali specie proferentē. Que cū ita uiderēt fieri hī qui per idem tempus aderāt auditores. alii eū uelut demone repletum. & erratico perflatū spū ad decipiendos populos iudicātes obiurgabāt. & proloqui omnino prohibebant. memores dnīci precepti & comminationis eius qua iubet obseruari a falsis prophetis. Alii autē uelut a sancto spū repletū. & prophetica grā donatū putabāt. Et in memores dnīci precepti. erratico & seductori spūi eatenus indulgebāt. ut etiā prouocare eum ad dicenda aliqua delectarentur. Et hoc fiebat arte

biebat arte diabolica, qua indisciplinatis perditio parabat. **A** qui-
bus **M**ōtanus cū supra quā dignum est inueneratione haberet
instantū temeritatis progressus est, ut etiā duas quasdā mulierculas
infanti spiritū quo ipse replebat participes sibi faceret, ad insanīe
dum secū pariter edoceret, quo facilius uterq; sexus in errore
p. utrūq; caperet. **H**ic iā beatificare eos qui sibi familiaris ad-
herebāt, & promissionū magnitudine tumidos reddere. Interdū
etiā obiurgare quosdā, uti ne in oībus adultores deprehēderet.
Tamen perpauca erāt ex **F**rigibus qui eorū deciderentur insania
Quibus & persuadebat, uniuersā eccliam que per orbē terre est
blasphemare, & non solum nihil ei deferre reuerētie, sed ne limē
quidē eius incedere. **F**requēter tamē aduentantibus ex **A**sia fra-
tribus, uesani & contra fidem **C**risti bachātes cōfutati, ut here-
tici corruptoresq; ueritatis, ab ecclie conuētū & societate depul-
si sunt. **H**ec in primo libro scribens, & per oīe opis sui corpus
fraudes heresis in singulis quibusq; cōvincens. **I**n scđo quoq; uo-
lumīe de eisdem etiā hec scribit. **Q**uale est autē iquit qđ & p-
phetarū persecutores nos uocāt, pro eo qđ insanas eorū non suscepi-
mus fantasias. **D**icunt enī hos esse quos promiserit domīus ad
populum suū se esse missurū prophetas. **R**espondeāt ergo nobis
si adeo missi sunt prophete **M**ontanus, & mulieres eius, q̄s eorū
a iudeis persecutionē passus est. **A**ut quis abiniquis occisus est.
uel quis eorū pro noīe dñi tentus est. **E**t ante reges & presides
stetit. **A**ut quis in sinagogis iudeorū flagellatus est. **V**el q̄s la-
pidatus est. **Q**uinīmo & ecōtrario tradit, qđ finē uite exemplo
iude traditoris acceperit. **D**icunt enī ipso demone quo īspirabā-
tur id agente, diuersis quoq; tēporibus, uitā laqueo finisse. **I**llū ue-
ro admirabilē uite ueluti prophetie ipsorū primogenitum **T**heo-
dotum noīe, tradunt quodā tēpore uisum sibi esse uelut in celo
assumi, & credidisse se spiritui erroris, quo euectus in excelsum, &
inde deductus ad terrā finē uite exitu pessimo terminasse. **S**ed
hec ipsi de **M**ōtano uel **T**heodoto ac mulieribus ita gestum ne-
gant. **T**amē a plurimis affirmat. **Q**uod tum iuter negantes & cō-
firmātes, nos rei fidē relinquimus in medio. **I**tem post aliquanta
subiungit etiam

subiungit etiā hec. **S**ed & scī epī probatissimi uiri qui per idē tē-
pus fuerāt. **Z**oticus de **C**umana. & **I**ulianus de **A**pamia aggressi
cohibere spm̄ qui loquebat in **M**aximilla. iusserunt **T**hemelionē
obturare os eius. & excludere uocem falli & erratici spiritus.
Quod & ita factum est. Et itē coarguēs falsā fuisse **M**aximille
prophetiā. que bella quāplurima imminere predixerat. his utit̄ uer-
bis. Et quomodo nō eius mēdatium euident̄ arguit̄? **T**redecim
nāq; iā exacti sunt anni usq; ad presentē diē. ex quo mortua est
ista mulier. & nusquā prorsus uel priuatī uel publice bellum ali-
quod exortum est. **S**ed & cristianis per dei misericordiā pax iu-
gis & firma pdurat. **S**ed & in tertio libro de his qui se iactabāt
q̄ multi martyres ex eorū heresi extitissent. hec dicit. **C**ū inquit
oībus que supra diximus cōuicti nihil respōdere potuerūt. ad mar-
tyres cōfugiunt. dicētes se multos habere martyres. & hoc esse i-
ditiū q̄ uerus sit apud ipsos propheticus spiritus. **Q**uā ergo?
Quia multi & alii heretici plurios martyres hēnt. ideo adq̄scen-
dū ē eis. q̄d etiā ueritas apud ipsos sit? **N**ā primi q̄ dicūt **M**ar-
tioniste. habēt plurios martyres. **S**ed que esse poterit apud eos
martyrii ueritas. ubi **C**risti ueritas nō ē. Et post aliq̄ta itē sub-
iūgit. **D**eniq; ait. **S**cī martyres q̄ pro uera fide martyriū ducūt
cum de ecclīa pcedentes ad passionē ducunt̄. si qui forte inuen-
ti fuerint cum eis de heresi catafrigum. secernunt se ab eis &
respuunt eorū societate. nec ullo genere cū iā martyrii palmā te-
neāt. spūi Montani & Maximille adquiescēdum putāt. **S**icut &
nr̄is tēporibns apud Apamiā que ē supra **M**enād̄ posita gestū
scimus a **G**aio & **A**lexādro qui de **E**umenia martyres extiterūt.

In eodē aut̄ opere meminit **M**eltiadis **Cap. xvii.**
Scriptoris tanquā qui & ipse lib̄x aduersū heresim supra-
dictā conscripserit. **D**eniq; & inserit ex eius dictis suo operi hec
uerba. **N**eq; enī credendū est iquit in excessu mētis idest pamē-
tiā prophetari. q̄d est proprie pseudo prophetarū. **V**bi enim quis
amens efficitur. iusti rectiq; esse non potest tenax. **Q**ui sine du-
bio initiū sumūt ex iperitia. ad finē uero deuoluunt̄ amentie. si-
cut supra diximus. **H**oc aut̄ modo neq; iueteri testamēto quēq;
neq; in nouo

neq; nouo per dei spm̄ extitisse prophetā poterūt demonstrare.
Quia neq; **A**gabus. neq; **I**udas. neq; **S**ilas. neq; q̄tuor filie **P**hi-
lippi. neq; **A**mmiā q̄ i **P**hiladelphie ecclia pphetauit. neq; **Q**ua-
dratus. neq; alius quisquā ex numero ipsorū. hoc modo dinolūt
prophetasse. **E**t post pauca iterū subiungit & dicit. **S**i enim post
Quadratū & **A**mmiā **P**hiladelphius aut mulieres iste **M**ōta-
nus successerūt in prophetica grām. & sicut confirmabant uniuerse
ecclie date sunt ad prophetandū usq; ad aduentū dñi. decipitur
eorū confirmatio. **Q**uartū decimū & enī iam pene habet annū
ex quo defuncta est **M**aximilla. **H**ec ex supradicti uiri cōmenta-
riis. **I**pse uero de quo indicat **M**elciades. etiam alia nobis proprii
operis non cōtēpnenda monimenta dereliquit. **S**cripsit namq;
& aduersus gentes librū. & aduersus iudeos alium. & ad princi-
pes **R**omani regni **A**polegeticū p fide nrā. scribit & aduersus
catafrigas hereticos. **Cap. xviii.**

Ed & **A**pollonius quidā ecclasticus nihilominus scriptor.
libellū aduersum eos edidit. in quo satis uigilanter prophe-
tias ipsorū falsas esse cōuincit. & singula in eis uerba coarguit. si-
mul & uitam moresq; eorū qui auctores hereseos extiterūt expo-
nit per hec uerba. **S**ed uideamus inquit. quis est hic nouus ma-
gister. & primō nobis doctrinam eius scdm dñi sententiā actus
ipsius & opera cōmendēt. **H**ic est qui docuit nuptias solui. & qui
ieiuniorū leges primus imposuit. **Q**ui **P**epuzam & **T**iamū op-
pida frigie **I**erusalē noīauit. atq; in hec om̄s congregandos decer-
nit. **Q**ui exactores pecunie statuit. **Q**ui sub noīe oblationū mu-
nera artificiosius accipit. **Q**ui **I**erusalē prestat predicantibus uer-
bum suū. ut per hec inuitati enixius doctrine eius operā prebe-
ant. **H**ec de **M**ontano. **D**e mulieribus uero eius post aliquāta ita
scribit. **O**stendemus aut primō om̄m has prophetissas. ex quo spi-
ritu replete sūt. uiros suos reliquisse. **Q**uomodo ergo mentiunt̄
priscam uirginē fuisse? & post aliquāta iterū dicit. **N**on tibi uide-
tur q; om̄is scriptura prohibet. prophetā munera accipere uel pe-
cunias. **S**i ergo uideam prophetem accepisse aurū & argentū. &
uestes preciosas. quomodo eā prophetem putē? **E**t iterum post
aliquanta subiungit

aliquāta subiūgit dicēs. **Sed** & temillius qui apud eos noīe tan-
 tum confessionis īflatus est. uere aut cōfessionis fructibus caret.
 qm̄quidē per multā pecuniam uindā deposuit. quem oportebat
 utiq; humiliter se agere. **Hic** arrogantia elatus. apostolice sibi ali-
 quid auctoritatis assumēs. epistolā ad om̄s ecclias scribit. Inqui-
 bus docere conatur eos qui multo rectius quā ipse credebant.
Et cohortatur om̄s ad nouas uerborū adinuentiōes accōmodare
 aurē suā. **Blasphemat** aut dñm & apostolos eius. & scām eccliam.
Sed & de aliis quibuscūq; qui apud eos ut martyres honorabāt.
 ita scribit. **Verū** ne in pluribus īmoremur. dicite michi de **Ale-**
xandro qui semetipsū martyre dicit. quē cōiuiā hēt hec prophe-
 tissa. quē adorat ut deū. non ne hic pro latrocinis aliisq; nefariis
 actibus reus extitit? **Non** nos dicimus. sed acta hec publica con-
 tinent. **Quis** ergo eorū condonat peccata? **Prophetissa** ignoscit
 martyri latrocinia. an martyr ignoscit pphete rapacitatis & aua-
 ritie crimina? **Cum** enī domūs dixerit nolite habere aurū. neq;
 pecuniā. neq; duas tunicas. isti in oībus cōtraria gerūt. adquiren-
 tes & congregantes ea que dominus etiā habentes iussit abice-
 re. **Probamus** nāq; eos qui apud ipsos uel prophete uel marty-
 res noīantur. non solū adiuitibus. sed etiā pauperibus. pupillis ac
 uiduis pecunias cōgregare. **Aut** si habēt cōfidentia allint. & pro
 his habeant nobiscū disceptationē. ut si cōuicti fuerint. uel de ce-
 tero desinant talibus si implicare cōmertiis. **Oportet** enī ex fruc-
 tibus uel agnosci uel etiā probari prophetā. **Sicut** & domūs di-
 cit. qā arbor ex fructibus cognoscitur. & propheta uerus proba-
 tur ex fructibus. **Vt** aut de **Alexandro** certius cognoscat. scien-
 dum est quia iudicatus est apud **Emiliū Frontinū** proconsulem
 Ephesi. non propter nomē **Cristi**. sed propter quedā latrocinia.
Nam a **Cristi** noīe iā apostata extiterat. **Sed** post hec ut fideles
 quidā frēs. qui per illud tēpus apud iudicem aliqd poterant pro
 ipso intercederent. simulauit se propter nom̄ domini laborare. &
 per hoc dimittit. **Nec** tamē in ecclia patrie sue receptus est. ubi
 latro esse ab oībus noscebatur. **Q**uod si qui forte minus his q̄
 dicimus accōmodandā existimat fidem. ī archiuis publicis apud
 Ephesum gesta

v.

Epheſū gesta ſeruant. **Q**ue tamen ibi ſeruari. hī optimi prophete qui ei famulantur ignorant. **Q**ui utiq; cū in his conuincitur. ſine dubio prophetarū ignorātia cū ipſo pariter redarguitur. **H**ec & multa alia in eo ſimilia poſſumus edocere. **A**ut ſi confidunt. cōminus ueniāt. excipiant intentiones noſtras. & exuant ſe ab his ſi putant ſe eorū poſſe effugere conſcientiam. **I**tem poſt pauca de ipſis prophetis iſta ſubiungit. **Q**uod ſi negant ſe prophete ipſorū munera accepiffe. ſtatuant hoc. ut ſi conuicti fuerūt prophetas ſe eſſe ultra non ſimulent. & mille deferā probamenta. **V**erūtamen neceſſariū puto etiam reliquos horū prophetarū fructus probari. **D**icite mihi o uos prophetiſſe. uultus prophetantis candoribus & ruboribus aliquando fucatur. prophetiſſa ſtibiis tingitur. prophetiſſa ornamentis utitur. & ornatibus delectatur. **D**einde propheta ad tabulam & ad teſſeras ludit. **P**ropheta pecuniam ſuā ad uſuras dat. **D**icant ſi licet hoc facere prophetis. **E**go autē uniuerſa hec eis probabo. **H**ec & multa alia idē **A**pollonius ad confutandos eos ſatis probabiliter & conſtanter intexuit. designans etiam hoc. q̄ quadrageſimus iſte quo hoc ſcribebat ageretur annus. ex quo **M**ontanus falſe huius uaticinationis initium dederit. **R**efert etiam de quodā **Z**otico. q̄ apud **P**eſuzā cū prophetare ſe **M**aximilla ſimularet. repente igreſſus cepit imperare ſpūi qui in ipſa loquebatur. ita ut eū penitus cohiberet. **S**ed obſtiterūt hī q̄ eiſ adulabāt. **M**eminit autē & **T**harſee cuiuſdā martyris. qui quaſi extraditione priorū ſe accepiffe aſſeruit. ſaluatorē precepiſſe diſcipulis ſuis. uti ne ante duodecimū annū ab ieroſolimis diſcederent. **R**efert preterea & apud **E**pheſum mortuos a **I**oāne ſuſcitatos. & alia quāplurima. **E**x quibus omnibus uehemēter ſupradicta heretiſis cōfuta. **H**ec **A**pollonius. **S**erapion autē qui poſt **M**aximinū epiſcopus ¶ Cap. xix. apud **A**ntiochiā fuit. in epiſtola ſua quā ad **C**aricū & **P**onticum ſcribit. de hac ipſa heretiſi poſt aliquanta hec dicit. **V**t autē etiā hoc ſciatis. q̄ iſta que nūc noua prophetia uel potius execratio noua proceſſit. ab omī fraternitate que in uniuerſo mundo eſt reſpuitur & reſutatur. **T**ranſmiſi uobis **C**laudii **A**pollinaris **I**erapolitani **A**ſie

70.
Ierapolitanē **A**sie prouitie epī litteras. qbus de his plēius īstrua-
mini. In hac aut ipsa **S**erapionis eplā. subscriptionē quorūdā epī-
scopoz & martyru continēt. Ex qbus unus hoc modo scripsit.
Aurelius **G**yrinus martyr. opto uos bene ualere. **A**lius quoq
hoc mō. **A**urelius **P**ublius **I**ulius ade **B**eltho **C**olomatratie epī-
scopus. **V**iuu deus in celis. quia beatus **S**othas qui est in anchia-
lo. uoluit demonē priscille eicere. sed adulatōres eius nō permile-
rūt. **S**ed & multorū simul epōz eadē declarantiū subscriptiones
supradictis litteris inherebant. **V**erū de his satis dictū sit **Ca. xx.**

Per idē tempus in urbe **R**oma diuersis nihilominus noui-
tatibus per nōnullos regula traditionis ecclesiastice uexa-
batur. **P**ro quibus **H**yreneus addiuersos scripta prerogauit. Ex-
tat igit̃ unus eius libellus qui superscribit̃ ad **B**lastū de scismate.
Alius ad **F**lorinū de monarchia. & q nō sit deus maloz creator
Hoc enim supradictus uir uidebatur asserere. **Q**ui tamen po-
stea in errorē deuolutus est **V**alentini. **S**cribit aut̃ idē **H**yreneus
& de **O**gdoade libz in qua significat consecutū se esse quosdā ex
successoribus aplōz. cuius libelli subscriptionē satis elegāter adfi-
xam. his inserere dignū duxi. **A**diuro te inquit qui trāscripseris
libz hūc. per dñm nostrū **I**esū xp̃m. & aduentū eius in gloria. cū
ueniet iudicare uiuos & mortuos. ut cōferas hec que scribis. &
emēdes diligenter ad exēplaria de qbus trāscripseris ad fidē. **E**t
ut sacramtū adiuratiōis huius similiter trāscribas. & īseras his q
trāscripsisti. **H**ec aut̃ utiliter ab illo dicta īserere opi nrō necessa-
riū credidi. quo p̃ hec diligēs efficiat̃ oīs q hec uel legere uel de-
scribere dignū duxerit. sciens exemplū diligentie. a scis uiris & il-
lustribus traditū. **V**erū in his que ad **F**lorinū scripsisse **H**yreneū
supradiximus. facit **P**olicarpi mētionē. **C**ū quo se etiā conuersatū
esse designat p̃ hec uerba. **H**ec inqt dogmata florine que asse-
ris cōfidenter dico. ^{q nō sūt sanguine. hēc dogmata} nō sūt cōsona eccliaſtice fidei. hec dog-
mata. ne illi quidē qui de ecclia pulsi sūt heretici. potuerūt aliquā-
do cōmentari. **H**ec dogmata īpietate docent. **H**ec dogmata san-
cti illi presbiteri qui ante nos fuerūt nūquā ptulere. illi q & apo-
stolos uiderūt. quos & tu nosti. **V**idi enī te dū adhuc puer esse
in **A**sia apud

v.
i Asia apud Policarpū. tūc qdē preclara agētē dū adhuc esses itra
palatiū & studētē placere Policarpo. Multo enī magis mihi illius
tprīs rēz gestaz inheret memoria. quā presētis. Quia hec que a
puero discimus. cū aīa ipsa coalescūt & adherēt ei. Vnde etiā locū
ipm̄ tibi possū dicere. īquo sedēs disputabat beatus Policarpus. &
īpressū illius. & uultū ac totius uite modū. & ipsius quoq; corpo-
ris habitū. Sed & disputationes quas hēbat ad populū. & cōuer-
satōnē q̄ fuerat ei cū loāne. quomodo narrare solitus erat. uel ce-
teroz q̄ ipm̄ dnm̄ uiderāt. & quomodo recordabat̄ oīa ac recen-
sebat uerba q̄ sunt dicta a dno ab eis audierat. & de uirtutibus
eius ac doctria. Et tamē oīa hec cū scripturis cōsona pferebat.
Que tūc ego p̄ mīa dei quā mihi donare dignatus ē. attētius &
studiosius audiēs describebā. nō incartis. sed in corde meo. queq;
p̄ grām dei fideliter custodio. & mecū ipse sine intermissiōe quo-
dāmodo rumino. Deum ergo testor. & incōspectu ipsius tibi af-
firmo qā si qd tale audisset beatus & aplicus uir Policarpus. ex-
clamasset statim. & aures suas obturasset. ac sicut moris erat ei di-
xisset. Deus bone. ī que me tprā reseruasti. ut hec audiā. Nōne
etiā ipm̄ cōtinuo locū fugisset. in quo sedēs uel stans huiuscemo-
di uerba audisset. Sed ex eplīs eius quas scripsit uel ad uicinas ec-
clesias uel ad aliquos ex frībūs cōmonēs & cōfirmās eos & cohor-
tans ad fidē. potest sētētia eius euidentē agnosci. Hec Hyrenetus.

UEx ea tēpestare. Cōmodo Romani regni apicē **Ca. xxi.**
gubernāte. pax ecclesiis p̄ oēm terrā propagabat. & sermo
dni ex oī genere hoīm ad agnitiōē & pietatē dei sūmī aīas con-
gregabat. Deniq; & in urbe Roma multos ex illis illustribus &
prediuitibus uiris. cum liberis & cōiugibus ac propinquis atq; oī
pariter familia sotiāuit ad fidē. Sed hoc non equis oculis ille anti-
quus humane salutis hostis aspexit. Cōtinuo deniq; aggredit̄ ua-
riis nrōs machinis īpugnare. Primo ī urbe Roma huius Apol-
lonii martyris defensionē fidei. apud grecos passionis eius hysto-
riā cognoui. satis eleganter contionasse de supstitiosa prauitate
hoīm. Apolloniū quendā uiuē in fide nrā & in oībus philosophie
eruditiōibus illustrem. ad iudicium ptrahit accusatore ei suscitato
quodā ifelicissimo

quodā infelicissimo & despate salutis hoīe. Quicq; qm̄ lex que oblatos puniri iusserat cristianos. in delatorem prius animaduertendum censebat. a Perhennio iudice ut eius crura cōminuerentur sententiam primus excepit. Tum deinde exoratur beatus Apollonius martyr. uti defensionem pro fide m̄a quā audiente senatu atq; omī populo luculenter & splendide habuerat. ederet scriptam. Et post hec secundū senatusconsultum. capite plexus ē. Ita nāq; a prioribus lex iniquissime promulgata censebat.

Igitur sub eiusdē Cōmodi p̄cipatu. Eleutherio **Ca. xxii.** in urbe Roma tredecim annis sacerdotio functo Victor succedit. Sed & Iuliano apud Alexandriā post decē annos defūcto Demetrius substituitur. Apud Antiochiā quoq; octauus ab apostolis episcopus constituitur Serapion. De quo īsuperioribus memorauimus. Tunc apud Cesaream Palestine Theophilus. Et Narcissus in Ierosolimis ecclesie p̄sidentibant. Apud corinthū uero Baccilus. Et apud Ephesum Polocrates nobiles in episcopis habebantur. Sed & multi in aliis locis referunt per idem tempus egregii sacerdotes. Nos tamen eorū facimus mentionem quorū fidem & scientiam et proprii operis inditiis possumus habere compertam. **Cap. xxiii.**

Quibus ea tempestate ecclesiis p̄sidentibus. in prouintiis Asiē. questio non minima exoritur. uelut ex antiqua eorū obseruatione descendens. q̄ quartadecima luna putarent omni genere pasce obseruandum. Quando scilicet iudeis agnū precipitur imolari. uelut necessario cōfirmātes. quacūq; die septimane quartadecia luna uenisset. solui debere ieiuniū. cū talis cōsuetudo in nullis p̄sus aliis unquā obseruata fuisset ecclesiis. Ob quā causā cōuētus epōrū & cōcilia per singulas quasq; prouintias cōuocant. prerogatisq; ad se inuicē eplis de singulis qbusq; locis. unū om̄s ecclesiasticū dogma confirmāt. ne liceat aliquando nisi ī die dñi. ca in qua domūs resurrexit a mortuis dominicū pasce celebrare misterium. & ī hac sola soluendum esse pascale ieiuniū. Extat deniq; usq; ī hodiernū cōciliū apud Cesareā Palestie hīti decretū in quo primus est Theophilus ipsius Cesaree ep̄s. & Narcissus Ierosolimorū sacerdos

Ierosolimoꝝ sacerdos. hētur & i urbis **R**ome cōcilij simile aliud decretum. cui prefuisse **V**ictor episcopus indicatur. Et **P**onti prouintie **P**almeas. **G**alloꝝ quoq; sacerdotalis cōuentus extat. **H**yreneū presulē scribens. **A**chaie uero **B**achilū corinthiorum ecclie episcopū. qui om̄s diuersis locis unā eandemq; iudicii sui sententiam protulere

Cap. xxiiii.

Sed episcopi regionis **A**siane seruandā magis aueteribus sibi traditam consuetudinē confirmabant. In quibus **P**olicrates qui in eis primatū agere uidebatur. ad **V**ictorem episcopum **R**omane ecclesie scribens. morē traditiōis antiq; ad se usq; delatū. per hec uerba designat. Nos ergo inquit intemeratū pasce colimus diem. neq; addentes neq; auferentes aliquid. Etenim magna quedam luminaria apud **A**siam dormierūt. sūmi & electi uiri quos dominus suscitabit in aduentū suū cum ueniet de celis in gloria. & requirēt om̄s sactos suos. In quibus est **P**hilippus euangelista. qui dormiuit apud **H**yerapolim. sed & due filie eius que uirgines senuerunt. Et alia eius filia spiritu sancto repleta que apud **E**phesum dormiuit. Nec non & **I**oannes qui supra petus domini recubuit. qui fuit sūmus sacerdos. & pōtificale petalum gessas. martyr & doctor ecclesie. **Q**ui & ipse apud **E**phesū dormiuit. **P**olicarpus quoq; apud **S**myrnam & episcopus & martyr. **S**imiliter & **T**raseas episcopus apud **E**umeniam. sed apud **S**myrnam martyrio consummatus. **Q**uid autē dicā etiam sagarē nihilominus sacerdotē & martyrem. qui apud **L**aoditiā quiescit in pace. Sed & **P**apirū. & **M**acharium. & **M**elitonem. propter regnū dei & eunuchum & spiritu sancto repletū. qui iacet in ciuitate **S**ardeliū. expectās aduentū de celis dñi. ut resurgat a mortuis. **I**sti ergo oēs diē pasce i quartadecia die m̄sis obseruauerūt scdm̄ euāgeliū. nihil oīno extrīsecus agētes. sed & fidei regulā p oīa cōseruātes. Sed & ego oīm ur̄m minimus **P**olicrates. scdm̄ traditionē patrū meorū obseruo. eorū dūtaxat. quos & ab initō secutus sū. **S**eptē nāq; ex parētibus meis. p ordinē fuerūt ep̄i ego octauus. **Q**ui oēs ita obseruauerūt hūc diē. ut cōueniret cū illo quo fer̄m̄tū iudeorū populus aufert. **V**nde fr̄s k̄m̄i. sexagita qnq; annos etatis

annos etatis gerens in nomine dñi . multorū quoq; orbis terre
 episcoporum notitiam plenissime habens. & sanctis scripturis in-
 tendens. non perturbabor ex his que ad terrōre proferunt . q̃a
 & maiores mei dixerūt. obtemperare oportet deo magis quam
 hoībus. **E**t post pauca de his qui secum aderāt episcopis. ista sub-
 iungit. **P**oterā aut etiā^{q̃m} presentīū episcoporū facere mētionē. quos
 ipsi petistis ut euocarē. sicut & feci. **Q**uorū nomina nō scribam
 m̃a multitudo est. **Q**ui om̃s scientes paruitatē meā cōsensu suo
 que scribimus confirmāt. certi q̃ non inaniter canos attulimus.
 sed indisciplina **C**risti semper conuersati sumus. **S**ed adhuc **V**ic-
 tor **R**omane ecclie episcopus pertinacius agens . passim totius
Asie ac uicinarū prouinciā ecclias ac cōmunionis societate absci-
 dere nititur. tanquā in heresim declinātes. & litteras mittit. q̃bus
 oēs simul absq; discretiōe ab ecclastico federe segregaret. **S**ed
 hoc nō oībus placebat episcopis. q̃n potius & ecōtrario scribētes
 ei iubebant. ut magis que pacis sūt ageret. & cōcordie atq; una-
 nimitati studeret. **D**eniq; etiam extant ipsorū littere. q̃bus aspe-
 rius obiurgant **V**ictorē. uelut inutiliter ecclie cōmodis consulē-
 tem. **N**am & **H**yrenus cū ceteris quibus preerat galliā episco-
 pis scribens. confirmat quidē ut in dñica die resurrectionis domi-
 ni misteriū celebraret. **V**ictorē tamē arguit. q̃ non recte fecerit
 abscondere a corpore unitatis tot & tantas ecclias dei . que morē sibi
 antiquitus traditū custodirent. **S**ed & de multis aliis cōmonet
 per bec uerba. **N**on solum inquit de die pasce agitur controuer-
 sia. sed & de ipsa specie ieiuniorum. **Q**uidam enim putant una
 tantum die obseruari debere ieiunium. alii duabus. alii uero plu-
 ribus. **N**on nulli etiā quadraginta. ita ut horas diurnas noctur-
 nasq; computantes diem statuunt . **Q**ue uarietas obseruantie
 non nunc primum neq; nostris temporibus cepit. sed multo an-
 te nos ex illis ut opinor . qui non simpliciter q̃ ab initio traditū
 est tenentes. in alium morem uel per negligentiam uel per ipe-
 ritiam^{posh. nō dōi} decidere . **E**t tamen nihilominus omnes isti etiam cum
 obseruantia^{posh. nō dōi} uariarent inter semetipsos . & nobiscum paci-
 fici fuerunt semper & sūt. nec dissonantia ieiunii . fidei cōsonatiā
 consonantiā rupit

consonantiā rupit. **P**ost hec inserit etiā hystoriā quandā. que pro
sui oportūitate nec a nobis debet omitti. **D**eniq; ait. **E**t illi om̃s
āte **S**oterem pres biteri. q ecclesie cui tū nūc prees. sacerdotiū
tenuerūt. **A**nicetū dico. & **P**iū **I**ginūq; & **T**helesphorū. & **X**ystrū
Neq; ipsi ita tenuerūt. neq; hii qui cū ipsis erāt. **E**t tam cum ipsi
ita nō obseruarēt. pacē semp habuerūt cū illis ecclesiis. que hunc
obseruantie morē tenebant. **C**ū utiq; & ipsis cōtrariū uideretur
q non etiā ceteri similiter obseruarēt. nūq; tamē ob hoc repul
si sūt aliqui ab ecclie societate. aut ueniētes in illis partibus nō
sunt suscepti. Immo potius & om̃s pres biteri qui fuerūt ante te
om̃ibus semp qui non ita obseruabant. pres biteris eccliarū. eu
caristiam solēpniter transmittēbāt. **B**eatus aut **P**olicarpus cū ad
urbē **R**omā uenisset sub **A**niceto. cūq; de aliis nonnullis parum
quid habuisset inter se. statim tamē coissent in pacē. de hac que
stione ita egerūt. ut non unus quisq; sententiā suā obstinata cō
tentione defenderet. **N**eq; enī aut **A**nicetus **P**olicarpo. suadere
poterat. ut non obseruaret ea que nouerat **I**oannē discipulū dñi.
uel ceteros apostolos cū quibus semper fuerat obseruasse. **N**eq;
rursus **P**olicarpus **A**nicetū persuasit ea deserere que ille dice
bat. se maiore more seruari. **C**ūq; hec ita inter se habuisset com
municarunt sibi inuicē. ita ut cederet **A**nicetus **P**olicarpo. etiam
sacerdotali ministerio honoris. dūtaxat cōtemplatione pfungi
Et ita abinuicē plena fide. pace integra. & firma caritate discedūt.
ut om̃s ecclie. siue que ita de pasca siue que non ita obseruarent.
inter se tamē concordia custodirent. **H**ec **H**yreneus agens nomi
nis sui opus. pacem uidelicet dei ecclesiis cōdilans scribit. **E**t nō
solum **V**ictori. sed & diuersis eccliarum rectoribus similiter per
epistolas asserit. q nulla pro hac questione in ecclesiis dei dissen
sio debeat oboriri.

Cap. xxv.

A pud Palestinā quoq; cōueniētes i unū sacerdotes dei **N**ar
cissus **I**erosolimorū & **T**heophilus. de qbus iā supradiximus. sed
& cū ipsis **C**assius **C**yrus. & **C**larus de **T**holomaida & ceteri per
multi pariter congregati. cū de hac questione ageret. qd etiā apud
ip̃os aplicā traditio cōtineret. circa finē decreti qd incōcilio eorū
statutum est

statutū est. **H**oc modo indicāt. **E**pistole autē nrē exēplaria p omīs
ecclīas transmittūt. uti ne rei effitiamur animarū. que diuersis
erroribns inmerguntur. **D**esignamus igitur uobis. quia & apud
Alexandriā eadē qua apud nos die pasce solēpnitas geritur. quia
& ipsorū nobis littere deferunt. & ipsi nrā scriptura suscipiūt. ut
pariter & cōsonanter diē festū celebremus. **H**actenus de supradī-
cta questione ex his que in uetē^{libris} scriptis haberi repperimus.

Exstat autē adhuc **H**yrenei preter eos quos **Cap. xxvi.**
supra enumerauimus libellos. etiā aliud uolumen egregiū
aduersū gētes qđ de disciplina attitulauit. ad **M**artianū quendā
scribens. **S**ed & dialogi de diuersis in quibus testimonia de eplā
ad hebreos ponit plurimā. & de sapientia que dicit **S**alomonis.
Hec sūt q̄ ad nostrā notitiā iā de **H**yrenei opusculis puenerūt

Quomodus autē tredecim ānis īperio **Cap. xxvii.**
gubernato. **P**ertinax post se regnū reliq̄. **Q**uo sex solis
mēlibus retento. idē **P**ertinax diem obiit. & **S**euerus post hunc
suscepit principatū. **C**uius tēporibus plurimi ecclīastici uiri nobi-
les & stilo illustres extiterūt. sicut ex eorū monimētis agnoscimus

Ex quibus est **H**eracitus. qui in apostolū **Cap. xxviii.**
cōmētatus est. **E**t **M**aximūq̄ de famosissima oīm hereti-
corū differuit questione. qua semp̄ inquirīt unde sint mala. uel
unde malitia. **E**t q̄ materia facta sit. & non infecta. **S**ed & **C**adi-
dus. qui in exameron idest de principio genesis scripsit. **A**ppius
quoq̄ de hīsdē similiter cōmētāt. **S**extus etiā qui de resurrectio-
ne differuit. & de ceteris nonnullis. **A**rabianus quoq̄. & alii inu-
meri quos longū est uel enumerare. uel etiam pro aliquo illustri
unūquēq̄ uel dictorū suorū inditio designare. **P**lurimi autē ipsorū
exortas tēporibus suis hereticorū perfidias cōfutantes. fidē rectā
& apostolicā monimētis suorū uoluminū mandauere. **V**t **A**rte-
monis illius hereseos auctore. quam postmodum **P**aulus **S**amo-
latenus. nostris iam pene temporibus statuere conatus est. de
qua dignū ē que uel qualis sit hystoria cōprehēdere. **H**ec here-
sis purū hominē idest absq̄ deo fuisse saluatore confirmat. **I**dq̄
antiquus ab ipsis etiā aplis traditum esse mētīt. **A**duersū quos
unus ex his

unus ex his quos supra memorauimus ecclesiasticus scriptor ita respondit. **A**iunt inquit aliqui ipsos etiā apostolos ita uel suscepisse uel ceteris tradidisse sicut nunc ipsi asserūt. **E**t hanc ueritatem predicationis esse seruata usq; ad **V**ictoris tēpora. **E**t quomodo successores eorū scribentes aduersū gentiles uel aduersū hereticos idest **I**ustinus. & **M**elciades. & **T**atianus. & **C**lemēs & alii plurimi de deitate **C**risti aptissime disserūt. **H**yrenei uero & **M**elitonis. ceterorūq; qui per idē tēpus fuerūt uoluntaria q̄s ignorat. **Q**uibus dñ & hoīem simul predicāt xp̄m. **S**ed & psalmi uel cātica q̄ a fr̄ibus fidelibus ex initio scripta sūt. uerbū dei esse xp̄m & deum tota hymnorū suorū laude cōcelebrāt. **Q**uomodo ergo tot seculis fidem predicatā. nūc isti asserūt qđ a **V**ictoris tēporē

Qbus exordium sumpserit.

Quomodo autē **V**ictori de hoc calūpniā faciūt qui sciūt uictorem. **T**heodotū **C**orariū qui princeps & pater extiterat impietatis ipsorū de cōmunionē ecclesie repulisse. qui primus rome ausus est dicere purū hoīem fuisse xp̄m. **S**i ei uictor ut ait ita credebatur. quomodo eiciebat de ecclia **T**heodotū. blasphemie istius iuentorē. **S**ed de **V**ictore hoc cōmemorasse sufficiat. **C**ui decem ānis epātū functo **Z**epherinus sacerdotii successor extitit. nono p̄cipatus **S**eueri āno. **D**e quo **Z**epherino eadē scriptura qua ī superioribus usi sumus. talia quedā refert.

Cap. xxx.

Igit̄ cōmonebo uos fr̄es de his que gesta sūt apud nos. q̄ si forte īsodomis accidisset. etiā illos emēdare & corrigere potuisset. **C**onfessor erat qđā apud nos **N**atalis noīe. nrā adhuc cōfessus memoria. hic deceptus aliq̄do ab **A**sclepiodoto quodā & **T**heodoto collectariis. qui abo discipuli erant **T**heodoti **C**orarii illius. qui primus pro hac stulta assertionē ab ecclie societate depulsus ē. **A**d victore tūc urbis **R**ome ep̄o. acq̄euit ut accepto ab eis solario ep̄s illius heresis noīaretur. certa pactione. id est centum quinquaginta denariis mēstrue prestationis. **Q**uiq; natalis cū se in hoc deceptus locasset. frequenter admonebatur īsonnis a domino. **Q**uia misericors deus & dominus noster **I**esus **C**ristus nolebat martyrem suum qui sibi in multis passionibus testis extiterat.

testis extiterat. de ecclia perdere. **Sed** cū negligētius suscipet ul-
siones. priatus amore & turpis lucri deuictus illecebra. ad ultimū a-
scis anglis p totā noctē uerberatus. & pēis grauib⁹ excruciat⁹
mane cōsurgēs cilicio se iduit. & cinere se cōspergit. ac multis la-
crimis errorē suū deflens. ante pedes se **Zepherini** epī proster-
nit. & uestigiis oīm non tantūmodo clericorū. sed etiam laicorū
multa cū lamentatione prouolutus. in lacrimas & miserationes
oīm prouocauit eccliam. ut indulgētiā libi a **Cristo** continuis &
iugibus pro ipso precibus īplorarent. ostendēs simul in cōspectu
dnī liuores corporis. & cicatrices quas pronoīs ipsius confessione
susceperat. **At** aliquādo in cōmunionē eccliaſtici corporis reuo-
catus est. **Sed** & post aliquāta idem scriptor adiungit. hec etiam
Scripturas aut diuinas. absq; ulla timoris dei reuerentiā corrupe-
runt. **Antiq;** uero fidei regulā proterue & impie respuunt. igno-
rantes **Cristū**. Quē idcirco nō inuenerūt. quia non recte quesie-
runt. & intantū stultitiē īpietatisq; prolapsi sūt. ut si quis eis ser-
monē de scripturis proposuerit. illi ecōtrario proponāt. utrū hic
sermo de quo agitur cōiunctū aut sepatū genus hilogismi faciat.
& derelinquētes scās dei scripturas geometriā tractāt. tanq̃ qui
uere de terra sūt. de terra loquūtur. **Et** ideo eū qui desurū est
& de celis uenit. ignorāt **Deniq;** **Euclides** apud eos. uel maxime
in geometrie disciplinis uiget. **Sed** & **Aristoteles** & **Theofra-**
stus. ab his in amiratione habēt. **Galienus** uero a nonnullis eorū
& adoratur & colitur. **Quorū** artibus & doctrinis. hereseos sue
īpietate nitunt̃ asserere. & deceptionibus hoīm ignorantū deū.
simplicitatē diuinarū scripturarū & sinceritatē fidei subtrahunt.
Sed hec faciūt. quia nec uicini effecti sūt fidei. **Propterea** & diui-
nas scripturas absq; ullo timore contēpserūt. & corrūpentes eas
emēdare se dicūt. **Verum** ne quī me putet falsa aduersum eos
proferre palā est oībus noscere. si quis uult exēplaria eorū accipe-
re. & cū aliis nihilominus eorum exemplarib⁹ conferre. inueniet
etiam inter se ipsa multum dissonare. quia unusquisq; ut si-
bi uidetur emendat. **Deniq;** **Aselepiodoti** non conueniunt
omnino cum **Theodotio** ^{exemplarib⁹} **Tum** deinde etiam discipulis ipsorū
si qui forte

si qui forte transcripserunt. quod eis uisum est uel addere licuit uel aufer-
 re. & omnibus preferunt habere se emendata. magis autem inquinata
 exemplaria. **R**ursus **H**ermosili exemplaria non consonant cum **A**pollodori-
 nis. **S**ed ne ipsa quidem sibi ipsis concordant. si priora cum posteriori-
 bus conferas. **S**emper enim emendant quibus semper displicet. quod emen-
 dant. & noua quoque perquirunt. cum eis que in usu sunt uidebuntur
 aduersa. **Q**uid autem temeritatis habeat istud admissum. neque ipsos
 arbitror ignorare. **A**ut enim non credunt diuino spiritu scripturas esse
 conscriptas. & sunt infideles. aut semetipsos arbitrantur sapientio-
 res esse spiritu sancto. **E**t quid aliud indicant per hoc. nisi quod a demo-
 ne aguntur. **N**eque enim negare possunt factum suum. quando quidem etiam
 manus eorum in ipsis exemplaribus teneantur. & nouerint ipsi quod ama-
 gistris suis & doctoribus scripturas. secundum illud corruptele genus
 etiam explanationis. susceperint intellectum. **Q**uidam autem ex ipsis nec
 corrumpere iam scripturas dignati sunt. sed penitus abnegare legem
 scilicet & prophetas. & obtentu impie huius assertionis. in ulti-
 mum perditionis gurgitem deuoluti sunt. **D**enique hec sufficiant hy-
 storis esse mandata. **¶** **E**xPLICIT liber. v. **¶** **I**NCIPIT capitulum libri. vi.

Cap. i. ¶ De persecutiōe **S**eueri. **¶** **Ca. ii. ¶** De martyrio **L**eonidis
 prius **O**rigenis & de ipsius **O**rigenis a puero institutiōe. **¶** **Ca. iii.**
De eo quod a puero uerbum domini predicabat. **¶** **Ca. iiii. ¶** **Q**uanti per
 ipsum docti homines facti sunt. **¶** **Ca. v. ¶** De **P**otamiana. **¶** **Ca. vi.**
De eo quod **O**rigenes se castrauit. **¶** **Ca. vii. ¶** De **A**lexandro & **N**ar-
 ciso. **¶** **Ca. viii. ¶** De epis hyerosolimorum. **¶** **Ca. ix. ¶** De **A**le-
 xandro. **¶** **Ca. x. ¶** De **S**erapione & libris eius. **¶** **Ca. xi. ¶** De
 libris **C**lemētis. **¶** **Ca. xii. ¶** De **E**racla. **¶** **Ca. xiii. ¶** **Q**uantum studii
 fuerit **O**rigeni erga scripturas diuinas. **¶** **Ca. xiiii. ¶** De **S**imacho
 interprete. **¶** **Ca. xv. ¶** De **A**mbrosio & studio origenis. **¶** **Ca. xvi.**
De epis qui tempore **O**rigenis fuerunt. **¶** **Ca. xvii. ¶** De **Y**politi li-
 bris. **¶** **Ca. xviii. ¶** **Q**uomodo **O**rigenes presbiter factus est.
Ca. xix. ¶ **Q**uomodo **E**raclas apud **A**lexandriam suscepit sacer-
 dotium. **¶** **Ca. xx. ¶** De persecutiōe **M**aximini. **¶** **Ca. xxi. ¶** De
 ordinatiōe **F**abiani episcopi. & mirabilibus que in ea gesta sunt.
Cap. xxii.

Cap. xxii. ¶ Quāti discipuli fuerint originis. ¶ Ca. xxiii. ¶ De
 Africano. ¶ Ca. xxiiii. ¶ De Berillo. ¶ Ca. xxv. ¶ De Philippo
 Imperatore. ¶ Ca. xxvi. ¶ De Dionisio episcō. ¶ Ca. xxvii.
 De Araborū discessione. ¶ Ca. xxviii. ¶ De heresi ecclesitarum.
 Ca. xxix. ¶ De Decio. ¶ Ca. xxx. ¶ De passionibus Dionisii.
 Ca. xxxi. ¶ De martyribus qui apud Alexandria passi sunt.
 Ca. xxxii. ¶ De his que scribit Dionisius. ¶ Ca. xxxiii. ¶ De no
 uato. ¶ Ca. xxxiiii. ¶ De Serapione. ¶ Ca. xxxv. ¶ De his q̄ adno
 uatū scribit Dionisius. ¶ Expliciūt capitula. ¶ Incipit liber vi.

Al cū Seuerus quoq; persecutiones agitare ecclesiis.
 preclara a militibus **C**risti pro pietate certamina
 martyrii gerebantur. precipue tamē apud Alexan
 driā. qui ex omī egipto ac Thebaide. uelut in quod
 dam stadium pietatis atleṭe deducebant. Qui pro suppliciorū
 mortis q; patientia. conſequebant a deo immortalitatis coronas.

In quibus & Leonides Origenis pater pro Cap. ii.
 martyrio **C**risti capite plexus. tenere adhuc etatis ſupradi
 ctum puerū dereliquit. Quiq; qualibus animis ex eo erga diuine
 legis ſtudia uiguerit. non erit iportunū paucis exponere. Preci
 pue quia & apud quāplurimos opinio de eo celeberrima peruul
 gata eſt. Et ſi quidē uelit quis oēm uitam uiri huius litterarū tra
 dere monimētis. certū eſt quia tanta ſūt de eo ac talia que pro
 prium de eo & opus requirāt & otium. Nos tamē in preſenti quan
 ta poſſumus breuitate inferimus huic opi etiā que ad ipſū ſpec
 tant pauca de multis. Que uel ex ipſius eplis ad nos uſq; ſerua
 tis. uel ex aliorū hystoriis indicata cognouimus. Cuius geſta ſi res
 pateret. etiā ex ipſis cunabulis digna mihi uidentur poſteritatis
 memoria. Decimū namq; iperū agebat Seuerus añū. Alexādre
 uero per idem tempus oīq; egipto preſidebat Letus. Episcopatū
 in ea poſt Iulianū Demetrius ſuſceperat. Cum ſupra modū accē
 ſo perſecutionis incendio. & multis ea tēpeſtate martyrio coro
 natis. intantū ardore capescendi martyrii puerulus tunc adhuc
 Origenes exarſerat. ut ſpōte ſe piculis iegeret. & aliis i certamie
 poſitis. preceps

origenes. m. i. i. i.

positis preceps in medios rueret. ita ut infectari ipsā mortē & rapere uelle uideretur. **Q**uā & adipisci oīmodis potuisset. nisi q̄ dispensatiōe dñi ad utilitatē multorū putatur pro totius ecclesie edificatione seruatus. per sollicitudinē matris. que gloriose mortis eius desiderij īpediuit. **Q**ue cū primo maternis obsecrationibus supplicaret. ut sibi cōsuleret. ut parceret matri. & ille ex his precibus īflāmātor ad amorē martyrii redderet. maxime ex eo q̄ patrē iam teneri cognouisset in uinculis. & ipse prope solitus effici uinculorū eius ac martyrii festinaret. arte quadā materni affectus inhibetur. Etenim cū maturare eū uelle & ante lucanum prorūpere ad agonū certamīa presensisset. noctu cubiculum filii dormientis ingressa. oīa eius indumēta ī quibus procedi ad publicū poterat furata subtraxit. ut p̄ hec domi residere necessitate cogeret. Ille maternis īpeditus dolis. cum nihil aliud agere posset. nec tamē mens quiescere pateret. audet aliqd sup̄ etatē **E**plām scribit ad patrē. se quidē maternis artibus detineri. sed illum tenere debere qđ cepit Et addit etiā hec. **V**ide pater ne propter nos aliud aliqd uelis. **H**ec sūt priā puerilia **O**rigenis rudimēta. **H**ic ludus eius īfātie. hec a tenero religionis & pietatis indiciā. **T**alis in eo erga deū gualuit affectus. **H**inc tā lectioni se cepit diuinorū uoluminū mācipare. & ī eruditōibus fidei diuine semet ipsū haud segniter exercere. **Q**uoniāqdem iā & aparente in his imbui ceperat. qui ei sensū inter seculares libros quibus ī prima etate erudiebatur. etiā nostrarū scripturarū nonnulla interim legenda subitiebatur. **T**um deinde paulatim etiam preferre hec scolaribus studiis cōmonebat. **J**ā inde etiā lectiones exigere p̄ dies singulos & memorie cōmendare. puerū nō inuitū. immo potius erga discenda promtorem cogebar. **Q**uipe qui legens hec. ne solo simplici intellectu uideretur esse contentus. sed negotia patri de scripture sensibus ac questionibus cōmoueret. **I**nquirens ab eo quid sibi uideretur. q̄ per spiritum sanctum scriptura dicitur inspirata. uel quid diuini consilij tegat simplicitas ista uerborum. **A**t ille simulabat quidem increpare se eum. & uetare ultra etatem aliquid querere. **A**pod semetipsū tamē incredibiliter exultabat. oīpotēti

exultabat. oīpotenti deo grās referens. qui ei talis sobolis esse donauerit patrē. Deniq; frequenter dicitur dormiēti puero religiosus & sollicitus superueniēs pater. opimentū pectoris detraxisse. & uelut dei spūzintus inclusū. pectus eius tanquā tēplū quoddā ueneratus & demulcēs osculis abscesisse. beatū semetiplū adeo effectum pro tante prolis felicitate gratulatus. **Hec & multa his similia in puerili etate Origenis extitisse memorāt. Vt uero pater eius martyrio consumatus est. puer ipse cum matre uidua & sex aliis paruulis frībus septimūdecimū agens etatis annū. insūma facultatū penuria derelictus est. Quoniāquidē census paternus qui uel maximus fuerat. fisco per proscriptionē sotiatus est. Nec tamē ei defuit oīpotentis dei prouidentia. Ob insigne nāq; uel litterarū uel religionis studiū a quadā nobili & locupletissima femina pfamiliariter foueri cepit. Que tamē Paulū quēdā Antiochie ortū. atque hereseos famosissimū sectatorē adoptiuū domui sue illo ī tēpore habebat. Inquā adolescētulus Origenes cū necessitatē haberet apud predictā feminā una degeret. documentum iam inde a puero fidelissime & catholice sue mētis ostēdit. Nam cum ad supradictum uix uelut ad magistrum & summi nominis doctore p dies singulos īmensē multitudines cōuenirēt. non solum hereticorū uerū & ex nostris multorū pro eo q; eruditionis eiū sūma ab oībus crederet. nullo tamē pacto uel pro honoris grā uel etiam pro necessitate coniunctionis flecti potuit Origenes. ut cū eo saltem in oratione cōsistere. Ita ei a priā etate ecclīastice regule obseruātia honorabilis fuit. & hereticorū societas execrabilis. Sicut ipse in quodā loco opis sui ait. quia hereticorū execrāda doctrina est. Nec tamē deerat ei erga cōmunes litteras studium. in quibus pater eū erudiendū tradiderat. sed exercitabatur & in his multo attentius etiā post cōsumationē prius In arte nāq; grāmatica ita fuerat instructus. ut & ad docendum plene sufficeret. & ex hoc ei que ad necessitatē trāsigēde domus uidebant. necessaria pararētur.**

Cap. iii

Uerum cū preesset auditorio & grāmaticam doceret. sicut ipse in quibusdam scriptis suis refert. & cum ecclīe apud Alexandriam

Alexandriā magisterii deesset officiū. cūq; oīs deturbati perse-
 quutoꝝ minis & ferocitatibus aufugissent. aliquanti gentilium
 cōueniebāt ad **O**rigenē. tūc adhuc grāmaticā docentē. audire ab
 eo uerbū de nostra fide ac religione cupientes. **Q**uos ille non so-
 lum ad fidē de perfidia cōuertebat. uerū etiam perfecte uite insti-
 tutionibus informabat. **Q**uoꝝ primus extitit **P**lutarchus qui p
 ipsum conuersus ad fidem nostrā. non solū perfecte uite institu-
 ta seruauit. uerū etiam que est sūma beatitudinis martyrii con-
 sequutus est palmā. **S**ecūdus cū hoc fuit **E**raclas. & natura **P**lu-
 tarchi frater & meritis. **Q**ui cū ab eo infide nostra atq; scien-
 tia sed & uite purioris institutionibus ad perfectum fuisset in-
 structus. **A**lexandrine ecclīe preesse post **D**emetrium subroga-
 tus est. **S**ed ea tēpestare qua **A**quila **A**lexandrie atq; **E**gypto
 presidente p̄secutionū rabies increſcebat. octauuūdecimū **O**rige-
 nes agebat etatis annū. quo intēpore perfamolisimū apud oīs
 uel incredulos uel infideles domi forisq; nomen eius effectum est
Precipue per id q̄ sanctos oīs in confessionis uiculis positos. nō
 solum sermone & cohortatione p̄fecte & spūalis doctrīe ad mar-
 tyrium roborabat. uerum etiam multos suis officiis ac ministe-
 riis. uinculoꝝ penis & squalore carceris subleuabat. **S**epe deniq;
 etiam ante tribunalia iudicum & in ipsis eoꝝ cruatibus aderat.
 aduersus profanas interrogationes iudicum affectu eis ac mente
 cōpatiens. uultuq; & nutibus si dici potest uelut firmiores eis re-
 sponsiones subicere gestiens. **S**ed & cū sententiā suscepissent. ea-
 dem fidē utebatur. oīs se periculis int̄rens. necepi dans
 persecutoribus intuentibus extremis quoq; oculis martyres sa-
 lutabat. ita ut non nūquā pro his etiā impetus in eum gentilium
 fieret. **S**ed diuina dextera cū admiratione oīm protectus euade-
 ret. **V**erum nec enumerari facile nec referri potest. quotiens &
 quam crebro imo per singulos pene dies. de quantis eū & quali-
 bus periculis dū erga predicationē uerbi dei impiger & promptus
 est. eadem illa diuina dextera conseruauit. quotiens in insidiis po-
 sitis qui eum clam interimerent effugit. **E**t intātum aduersum
 se dum in opus dei promptus est. infidelium concitauit insaniam.
 ut turme militū

ut turme militum deposite domū in qua cōmanere uidebatur
 obsederint. nec tamen eum capere aut tenere potuerint diuina
 protectione seruatum. **T**anta rabies contra eum mentes homi-
 num inceserat. pro hoc solo q̄ plurimos per eum uidebant ad
 fidem nostram ab incredulitate conuerti. **E**t intantum cottidie
 aduersus eum persecutio cumulabatur. ut tota urbs maxima
Alexandria eum tegere non posset. sed de domo ad domū trā-
 saret. & tamen undiq; fugaretur. cum ^{perloc} uiderent per loca singu-
 la multitudines plurimas per eum ad fidem dei sociari. **O**btine-
 bat aut̄ hec. quia non solum in uerbo erat ei perfecta doctrina.
 uerum etiam in opere cōsummate discipline prebebat exempla. **E**t
 dicebatur sicut aiunt de eo. q̄ hic est qui quale habet uerbum
 talē habet uitam. & qualem habet uitā tale habet uerbū. **Q**uā
 que docet agit. & que agit hoc docet. **M**anifeste autem & euidē-
 ter aderat ei diuina gratia. per quā innumeros ad imitationē sui
 in fidem dei prouocabat. **V**nde & uidens **D**emetrius episcopus.
 q̄ ad ipsum precipue doctrine gratia & predicationis uerbi dei
 multitudines plurime cōuolarent. catezizandi ei. idest docēdi ma-
 gisterium in ecclia tribuit. caput detersum. **Q**uod primus post
 apostolos apud **A**lexandriam **P**anthenus. **S**ecundus p̄ ordinem
Clemēs. **T**ertius administrauit **O**rigenes ipsius discipulus Clem̄-
 tis. qui Clemēs in ope Stromateo ubi etiam tempora quibus li-
 bros describebat. in prohemiiis designauit. ad finē imperii cōmo-
 di pertendit. **V**nde certum est q̄ **S**eueri tempora hec ipsa que
 nunc habemus in manibus continebāt. **Q**ua tempestate etiam
 Iudas quidam alius scriptor. de septimanis que in **D**aniele refe-
 runtur disseruit. **Q**ui & ipse decimū **S**eueri Imperatoris annū
 regni cōmemorat. Is etiā diuulgatā antixpi presentiam iā iamq;
 estimans imminere ex p̄secutionum nimietate. multorum ex
 nostris fidelium animos pturbauit. **I**gitur **O**rigenes iniuncto si-
 bi a **D**emetrio episcopo magisterii officio. grāmaticā scolam ne-
 gligere cepit. magis se uerbo dei conferēs. **V**titur sane etiam cō-
 silio non puerili. **B**ibliothecam gentiliū librorū tradit cuidam
 fideli amico. pactus cum eo quatuor sibi obolos ex eius precio.
 p̄ dies singulos

per dies singulos iſerri. quo ſcilicet ne grauis eſſe cuiq̃ inſuſten-
 tãda uiſtus neceſſitate. nec cõgrega-^{ta} pecuniã domi reſeruare
 uideret. **I**gitur i talibus iſtitutis plurimũ tẽporis exigẽs. uita mo-
 ribus. exercitiis. per oĩa criſtianus philoſophus habebat. **C**um &
 pro iuuenilibus cupiditatibus reprimẽdis. & pro ſapientie profe-
 ctibus capelcendis. die noctuq; artioribus ſe abſtinentie conſtrin-
 geret frenis. & indefinẽter diuinorũ librorũ meditationibus inhe-
 reret. In abſtinentia plurima. in ieiuniis indefinẽtibus. in uigiſiis
 pene iugibus. ita ut ſi quando parũ aliquid ſomni neceſſitas na-
 turalis exigeret. hanc ille non ſupra ſtratũ quo oĩno nullo uteba-
 tur. ſed ſupra nudi ſoli dependeret ſuperficiẽ. **A**n-^{te} oĩa uero
 precepta euãgelica & uoces ſaluatoris ſũmo amore. & ſtudio im-
 plendas eſſe cenſebat. quibus precipitur duas tunicas nũ haben-
 dum. neq; calciamẽtis utendũ de craſtino cogitandũ. **Q**ue ille &
 ſingula ſũma cũ diligentia et fide contendebat implere. **E**t ſupra
 uires atq; etatẽ ſuã ſcãm apoſtoli monita in frigore & nuditate
 agones patiẽtie deſudabat. **I**ta cũctis auditoribus ſuis renũtiãdi
 oĩbus que poſidebãt. & beate paup̃tatis prebebat exempla. **E**rat
 igitur per hec carus oĩbus & acceptus. In hoc uño. nonnullos of-
 fendens. q̃ cupientes de facultatibus propriis. aliquid ſibi ſaltem
 uiſtus grã miniſtrare. pro diſtriãta cõtinẽtie diſciplina reſutabat.
Cũ utiq; pro labore quo in uerbo dei deſudabat. non ſolũ dupli-
 ci ſcãm apoſtolũ. ſed & multiplici honore dignus ab oĩbus duce-
 retur. **S**ed ille honorẽ ſibi ſũmũ incontinẽtia deputabat. **D**eniq;
 & per multos annos traditur abſq; omĩ calciamẽto nudis inceſ-
 ſiſſe ueſtigiiis. **V**ini quoq; uſum ceterorũq; ſimiliũ. niſi ex ea ſola
 que uite neceſſitas depoſcebat. nullum penitus habuit. uſq; quo
 incõmodo ſtomachi iũmo iam pene periculo cogere^t. **T**alibus igitur
 uite atq; iſtituti ſui exẽplis informans eos quos a gentili-
 tate & ſtulta philoſophia ad uerã xp̃i philoſophiam ſapientiamq;
 conuerterat. nũ ſolũ in intimis aĩe archanis fidẽ habere docuit.
 per hoc q̃ geri ab eo uidebant que docebãtur. uerũ etiã ad mar-
 tyrii eos amorẽ per ea quibus cottidiano roborabant exercitio
 prouocabat. **E**x quibus & multi cõprehẽſi in perſecutiõe. palmã
 martyrii conſecuti

I martyrii consecuti sunt.

Cap. iiii.

N his primus erat Plutarchus. de quo superius memora-
uimus. Quē cum uidisset populus admortē duci. & adlittere ei
Origenē. qui ortatu suo ad magnanimitatē aīos eius erigeret. ue-
lut mortis eius auctore discerpere eū pene & interficere uulgus
irruerat. nisi & tunc ope diuine prouidentie e furentiū manibus
fuiſſet ereptus. Post Plutarchi martyriū. secundus ex Origenis
discipulis martyr efficitur Serenus. Tertius ex eius nihilominus au-
ditoribus Eraclides martyrio coronatur. Quartus Heros neofi-
tus. Nam superior Serenus adhuc catecuminus consummatus est.

Quintus eiusdem scola martyr efficitur alius nomie Serenus.

Qui post multa supplitia pro Christo etiam capite plexus tradi-
tur. Sed & mulieres plurime. In quibus erat quedam catecumia
de qua ipse in quodā loco ait. quod ignis baptisma consecuta sit

Sed & Potamiēna famolissima feminarum & **Ca. v.**
martyrum. & ipse eius carnifex Basilides. Etenim i nostrā
ulq; memoriam. ab incolis loci perhennia uirtutum potamiē-
na fama celebratur. q; imensos & innumeros agones primo
pro uirginitate & pudicitia desudauerit. Deinde etiam pro mar-
tyrio exquisita atq; inaudita tormenta pertulerit. Atq; ad ulti-
mum una cum uenerabili matre Marcella. ignis supplicis consu-
mata sit. Tradunt igitur Aquilam. hoc enim erat tyran-
nici iudicis nomen. posteaq; crudelibus eam suppliciis lacera-
uit. ad ultimum ob iniuriam & nobilitatis eius & castitatis cō-
minatum esse Potamiēne. q; eā uel crudelissimis gladiatoribus
uel impudicissimis lenonibus traderet. At illa cum ab eo qd mal-
let uel qd eligeret quereretur. protulisse^{fert} aduersum tyrannū uo-
cem liberam. que ob supstitutionem romani ritus sacrilega uidere-
tur. Et ideo sine mora in eam latam esse sētentiam. Cūq; Basi-
lides unus ex his quibus implere spiculatoris offitium mos est.
susceptam eam duceret ad suplitium. ac multitudo impudicorū
pariter. impiorū Potamiēne uerbis & iniuriis conaretur illudere
Basilides abigere impudentius irruentes ac deturbare cepit hūa-
nitatis & milerationis obtentu. At illa religiosum uiri uotum
erga se &

erga se & propositū hūanitatis amplexa. certus esto inquit. q̄ cū
 abiero ad dñm meū. sine mora boni huius tibi remunerationē
 parabo. Post hec aut uerba. constāter suscepit statuta supplicia.
 picis, ^{videlicet} calide paulatim per artus ac mēbra diffuse. Et hoc modo
 beata uirgo eteris migravit ad celum. Non multis aut post die-
 bus Basilides cum inter collegas suos obcausā quandā iuramen-
 tū posceretur. ait sibi non licere oīno iurare. pro eo q̄ esset xpīa-
 nus. Et hoc publice fatebat. Ioco estimatus est primo dicere. Tū
 deinde cū constantius adfirmaret. pertrahitur ad tribunal. Vbi
 cum perseverasset in cōfessione. uinculis traditur. Tum uero ui-
 sitantibus eum nostris. & causā subite ac laudabilis huius pmu-
 rationis iquirentibus. dixisse tradit. q̄ Potamiēna post diem ter-
 tium martyrii sui. noctu adlīstēns. coronā capiti suo iposuerit. di-
 cēns deprecata se pro ipso dñm. & ipetrasse. ut scdm q̄ scriptum
 est. q̄a qui recipit martyrē. mercedē martyris consequet. Qui-
 bus auditis confestim frēs signum ei dñicum tradūt. & die po-
 stera ob dñi martyrium capite punit. Sed & aliis pluribus per
 illud tempus apud Alexandriā cōdiscipulis suis cum qbus uer-
 bo dñi in Origenis scola operam dederat. Potamiēna simile mu-
 nus traditur prestitisse. adlīstēns ei. per uisum & coronas mar-
 tyrii ipetratas a dñō deferēs. Sed de his ista sufficiant. **Ca. vi.**
Igitur per idem tēpus cum docendi officio apud Alexan-
 driam preesset Origenes. gestū quid ab eo traditur. qd̄ iu-
 uenilis fortasse & minus perfecti sensus uideatur. sed perfecte fi-
 deiac nimie castitatis inditiū cōtinens. Illud nāq; qd̄ scriptum est
 in euangelio. Quia sunt eunuchi qui se ipsos castrauerunt pro-
 pter regnum dei. etiam secundum hystoriam implēdū credidit.
 Non solum castitatis obtētū. uerum qm̄ persecutionis tempore
 tam in publico quā i occulto ac secreto. & tam uiris quā feminis
 uerbum dñi predicabat. uidelicet quo omēm occasionem turpis
 maledicti gratia infidelibus uideretur excludere. dominicā uocē
 re atq; opere in semetipso aggressus est implere. Cūq; id pro eo
 ne ab hominibus laudem quereretur. sed adeo mercedē speraret.
 in occulto esse

in occulto esse uoluisset. tam latere non potuit. sed rei geste idcirco
ad **Demetrium** episcopum peruenit. **I**q; ingenti primo stupore
admiratus est audacis animi uigorem. Tum deinde collau-
dans fidei eius magnitudinem uel calorem & tam grande in
opere dei propositum. **N**unc ^{ne} maxime ^{reuerentis} ait. cepto operi doctrine &
predicationis insistere. quando aduersariis nulla obrectandi suspi-
cio derelicta est. **S**ed tunc quidem talis erat **Demetrii** senten-
tia. cum nihil animis incesserat. qd recti iudicii regulam in par-
tem alteram declinaret. **P**ostea uero cum uidisset adolescentis
famam satis fieri claram. & magno eum domi forisq; preconio
extolli. humane infirmitatis aliquid passus. opus qd ipse prius
cum ingenti admiratione laudauerat. infamare postmodum ce-
pit. **N**am cum apud **Palestinam** precipui & eminentes inter epi-
scopos uiri. idest **Ierosolimorum Alexander.** & **Thyotistus Cesa-**
ree. uidentes diuinum opus eius in uerbo dei. ordinassent eu
presbiterum. ac summo eum sacerdotio iam iamq; dignu pro-
barent. idq; dignissime factum ab omnibus laudaretur. & ne
sic quidem dignus honor sapientie eius ac uirtutis. in eum
collatus diceretur. uehementissime momordit hic sermo **De-**
metrium. **E**t non inueniens in eum causam alterius criminis.
hoc qd aliquando puer adhuc ille egerat. & episcopus iam iste
laudauerat. postmodu criminis loco protulit. etiā in illos culpa
qui eum ordinauerant conatus inflectere. **S**ed hec postmodum
gesta sunt. **T**unc porro **Origenes** apud **Alexandriam** doctor
ecclesie ualde clarus habebatur. omnibus quos fama eius ad
audiendum eum conuenire prouocabat. uerbum dei predicās.
sicut apostolus dicit. oportune. importune. per diem. per no-
ctem. publice & priuatim. uelut abscessis omnibus impedimen-
tis. liber prorsus ^{oib;} & cum omni fiducia rem gerebat. **C**um ue-
ro decem & octo annis **Seuerus** tenuisset imperium. **A**n-
toninus ei filius succedit. **Q**uo in tempore quamq; plurimi
erant qui in confessionibus gloriam quesierant. dei tamen pro-
uidentia fuerant reseruati.

In quibus **Alexander**

IN quibus Alexander^{vi. m.} de quo Paulo ante **Cap. vii.**
 memorauimus cōfessionis titulo satis clarus. Ierosolimorū
 ecclie subrogatur epūs. cū supēssset adhuc Narcissus qui priu⁹
 inibi fūctus est pontificatus officio. **V**erū qm̄ Narcissi memoriā
 sermo progrediēs attulit. cōgruū mihi uidet̄ aliquid de eius ge-
 stis insignibus memorare. de quo ab incolis quidē loci perpluri-
 ma memorie tradūt̄. Nos uero unū opus eius memorabimus.
 ex quo ceteris que de eo narrātur merito fides possit abhiberi.
Accidit aliquando in diē sollēpni uigiliaꝝ pasce. oleū deesse lu-
 minaribus. Cūq; id per ministros innotuisset. meror plebi maxi-
 mus fuit. **S**ed Narcissus fide fidēs. ministris iꝑerat haurire aquā
 sibiq; deferri. Cūq; p̄tulisset. orauit & benedixit aquā. & infundi
 luminaribus precepit. Tūc repēte miro & sc̄lis inaudito genere
 uirtutis. natura aque in olei pinguedinē uersa. splēdorē luminum
 etiā solito reddidit clariorē. **A**d fidē aut̄ rei a plurimis religioso-
 rum fr̄m ex eodē oleo qđ uersū de aqua fuerat reseruātū est. ita
 ut ad nos usq; miraculi huius inditiū perueniret. **E**t in hoc qđē
 fidei eius ac meriti habebatur exēplū. **A**nimi uero uirtus quan-
 ta in eo fuerit. alio nihilominus uno de eius gestis ope declarabi-
 tur. **I**s nāq; cū intercetera uirtutū suarū bona esset ualde constā-
 tis aī. & iusti. rectiq; indeclinabiliter tenax. quidam homūculi ne-
 quā. male sibi conscii. metuentes ne criminū suorū si arguerentur
 nō possent effugere uindictā. preueniūt factionibus & circūueni-
 re parant eū. cuius iudiciū uerebant̄. **C**ōcinauerunt igit̄ aduersus
 eū infame satis & noxiū crimē. **C**onueniūt auditores. testes ex se
 metipsis producūt. qui sub sacramēto iuramēti que obiciebantur
 confirmarent. **Q**uorū unus testis. ita si non igne cōsumeret̄. ue-
 ra se dicere testabat̄. **A**lius ita. ne regio morbo ^{assumeret} corrumperetur.
Tertius ita. ne luminibus orbaret̄. **E**t quāuis ne iuramētis qui-
 dē ipsis qđq; fidelium & deū timētium crederet. **q**uia uita Narcissi & i-
 stitutio ac pudicitia ab oībus nosceret̄. ipse tam̄ eorū q̄ mota sūt
 idignitatē ac molestiā non ferens. simul & secretā ac philosophicā
 uitā sēp hēre desiderās. subterfugit ecclesie multitudinē. & i de-
 sertis locis atq; agellis secretioribus delitescit ānis q̄ plurimis. **A**t
 nō ille magnus

Narcissus.

non ille magnus diuine prouidentie oculus quiescit in longū, sed in ipsos ultionē per ea ipsa que sibi in periuriis statuerāt maledicta molit̃. **P**rimus nāq; ille testis parua ignis scintilla noctis tempore domo sua succēsa. cū oī genere omīq; familia flāmis ultricibus cōflagrauit. **A**lius repente ab īmīs pedibus usq; ad sūmū capitis uerticē morbo regio quo fuerat imprecatus repletur atq; cōsumitur. **T**ertius aut̃ priorū exitū uidens, & oculū diuinū non se latuisse perspiciens, prorūpit in mediū, & audientibus cūctis se ra penitētia uniuersū cōtinnati sceleris ordinē pandit. **T**ātis aut̃ lacrimis īmanis cōmissi facinus deflet, & ītantū die noctuq; perdurat infletibus, usq; quo luminibus orbaret̃. **H**ii igit̃ figmenti

D sui huiuscemodi penas dederunt. **Cap. viii.**

Narcissus uero cū ita desertū petisset, ac locis semet secretioribus abdidisset, et ubi nā degeret nullus agnosceret, necessarium uisū est ep̃s ^{vicinax eccl̃ie} ut aliū pro ipso ordinarēt, cui nom̃ erat **D**ius, **C**uiuscū paruo tēpore preuisset eccl̃ie, succedit **G**ermanion. **E**t germanion ^{guardius}. **C**ū ecce subito uelut rediuius celoq; reditus, ex in prouiso apparuit **N**arcissus. **E**t rurū a fr̃ibus ad presidendū rogat̃ eccl̃ie. **M**ulto enī uehemētius erga eū amor oīm fuerat incitatus, uel pro eo q̃ criminosis innocens cessit, uel q̃ secreta & philosophicā uitam dilexit, & q̃ in eo cōpleuit domūs dicens, mihi uindictam, ego retribuam dicit domini. **Cap. viii.**

Erūptam ipse ita lenio fessus, pontificatus ministerio sufficere non posset. **A**lexandrū de quo superius memorauimus qui iam esset ep̃s alterius loci, diuina dispensatio in adiutoriū **N**arcissi senis euidentissimis reuelationibus euocauit. **I**s nāq; **A**lexander ex gente **C**appadotū ubi ^{fin} erat preclare urbis ep̃s lerosolimā adorandi & sanctorū locorū uidendi gratia properauerat. **Q**uē loci incole mentes eorū instigante deo cū oī amore & officiositate suscipiunt, ac ui caritatis & dilectionis nexibus uictū domum redire non sinunt. **O**stendebatur enim euidenter a domino, non solū ipsi beato uiro **N**arcisso, sed & aliis plurimis p reuelationes in plebe, ut ipm̃ in loco sācto ep̃m detinerēt. **P**reterea q̃ supra cetera oīa magis terrificū fuit, **E**o die quo īgressurus in urbē **A**lexāder

in urbem **A**lexander nuntiatus est. & multitudo fratrum pluri-
 ma extra portas in occursum eius egressa est. uox celitus mani-
 festissime oībus audientibus facta est dicens. **S**uscipite epīm. qui
 uobis a deo destinatus est. **C**ūq; ex his oībus euidenter apud cū-
 tos fuisset dei dispensatio declarata. episcopi urbiū uicinarum cō-
 pertis oībus qbus de eo res geri dei iudicio docebat. residere in-
 ibi eum necessario compulerūt. Ipse ergo **A**lexander ī eplis suis
 ad **A**nti-noitas scriptis. que usq; ad presens seruantur apud nos.
 meminit **N**arcissi tanquā sotii & confortis in epātu. his ipsīs uer-
 bis de eo scribens. **S**alutat uos **N**arcissus qui ante me episcopa-
 tum huius ecclie regere cepit. quiq; mecum positus orationibus
 uestris. centum etiā & xvi. annos uite sue gerit. **Q**ui & ipse uos
 mecū pariter deprecatur. esse cōcordes. **D**e his quidē talia **A**pud
Antiochiā uero defuncto **S**erapione epō. **A**sclepiades loci illius
 suscepit sedē. **Q**ui & ipse unus ex preclaro cōfessorum numero
 fuit. **M**eminit etiā huius ordinationis supradictus **A**lexāder. **A**n-
 tiocenis scribens hoc modo. **A**lexander **S**eruus & uinctus **I**esu
Cristi. beate ecclie que est apud **A**ntiochiā in dñō salutem. **R**e-
 leuauit domūs uincula mea. & carceris huius mei dilatauit angu-
 stias. q cōpi sancte ecclie uestre **A**sclepiadē uix dignissimū sa-
 cerdotiū suscepisse. **H**āc autē eplām idicat se p **C**lementē **A**ntioce-
 ne ecclie pres brīm trāsmisisse. scribēs ī fine epistole hoc mō. **H**ec
 autē uobis dñi frēs scripta trāsmisi per **C**lementē. beatū pres bi-
 terū. uix in oībus probatissimū. **Q**uē nostis. uos & eo amplius
 cognoscetis. **C**uius presetia apud nos p dei prouidentia procura-
 ta. & confirmauit & auxit ecclesiam dñi. **Cap. x.**

Igitur **S**erapionis epī eruditissimū. puto quidē etiā aliā opu-
 scula apud alios haberi. **A**d nos autē illa tantūmodo uenerūt que
 ad **D**ōnum quendā scribit. qui in tēpore psecutionis a fide **C**ri-
 sti recedēs ad supstitionē iudaicā declinauit. & ea que ad **P**ontū
 & ad **C**ariciū ecclesiasticos uiros scribit. **E**t alie nihilomīus eius sūt
 ad alios eplē. **S**ed & ille liber uenit ad nos quē scribit de euāge-
 lio **P**etri. ubi arguit qdā falsa ī eo cōscripta. emēdare cupiēs frēs q
 erāt apud **R**ossū. q p occasionē scripture ipsius ī heresim declinabāt
 Dignū tamē

Dignū tamē uidet̃ mihi pauca quedā de eius libello inferere. ex quibus innotescat que fuerit eius de ipsa scriptura sentētia. **Scribit** ergo in quodā loco ita. **Nos** enī frēs. & **Petrū** & alios apostolos recepimus sicut xp̃m. **Q**ue aut̃ sub eorū noīe falso ab aliis cōscripta sūt. uelut ignari eorū sēsus ac sentētie declinamus. sciētes q̃ talia nobis nō sunt tradita. **E**go enī cū essē apud uos. putabā om̃s recte fidei esse inter uos. & nō decurso libello qui mihi offerebat̃. in quo noīe **Petri** cōscriptū euāgeliū ferebat̃. dixi. **S**i hoc est solū qd̃ iter uos similitudinē uidet̃ inferre legat̃ codex. **N**unc aut̃ cōperto q̃ hii qui codicē illū legi debere asserūt. prospectu cuiusdā occulte hereleos hoc fieri poposcerūt. sicut mihi dictū est. **F**estinabo itē uenire ad uos. **N**os enī nouimus fratres cuius hereleos fuerit **Martianus**. q̃ etiā sibi ipsi cōtrarius extitit. **N**ō itelligēs que loqueret̃. que etiā uos discetis ex his que scripta sūt uobis. inuestigata per nos ab illis qui hoc ipsū euāgelium secundū illius traditionē susceperant. & successores extiterunt sentētie eius. **Q**uos nosd. euāg. uocamus. q̃ in hac ipsa doctrīa. eorū sūt quā plurimī sensus & ab ipsis mutuati. **N**ā certum est q̃ plurima scdm̃ recti rationē sentiunt de saluatore. **A**lia uero aliter. que sub

Quicimus. **Hec** **Serapion** scribit. **Cap. x.**
Lemētis uero libri habētur plurimi. apud nos tamen hii sunt q̃ inueniri potuerunt. **S**tromatū libri octo. quos hoc modo pretitulauit. **Titi flauii Clemētis** de uera philosophia cōmentarii sciētie **Stromatis**. **S**tromatū aut̃ nos possumus itelligere tanq̃ opus uarie cōtextū. **S**ūt & alii eiusdē **si. w. s. si. w. c. h. w. vi** libri. viii. quos nos possumus informationum uel disputationum noīare. In quibus noīatī **Pantheni** meminī. tanq̃ proprii magistri. & expositiones ipsius plurimas scribit. & traditiones eius opi suo iſerit. **E**st etiā liber eius adgētiles exortatorius. **E**t alius liber q̃ dicit̃ pedagogus. **E**t alius q̃ superscribit̃. q̃ est qui possit saluus fieri diues. **E**t alius libellus de pasca. & disputatio de ieiunio. & de obtrectatione. **E**t alius exōtatorius ad patientiam. **E**t alius ad neofitos. **S**ed & ille qui superscribitur **Canon ecclesiasticus**. **I**tem alius de his qui iudaicū sensū iſcripturis secūt. quē ad **Alexādrū** supradictum ep̃m

supradictum epīm scribit. In stromatibus aut. non solum ea que
ex diuinis scripturis supserat sternit. sed ea que apud grecos auc-
tores habent. **V**tile nāq; ei uisū est in illo ope cōparare ac cōfer-
re sibi inuicē dogmata. uel ea que diuinitus sancita sūt. uel que
a sapientibus grecoꝝ inuenta. uel etiam que ceteris barbaris ui-
sa sunt. **A**rguit etiam hereticoꝝ errores. **H**ystoriam quoq; inibi
plurimā texit. & ex oībus materiā nobis eruditionis perfecte con-
posuit. **V**nde merito libros suos **S**tromateas appellauit. idest la-
ciniosa quedā & uaria diuersitate contextos. **V**titur sane exem-
plis etiā ex his libris. quā nonnullis minime recipiēdi uidēt. idest
ex sapiētia que dicit **S**alomonis. & ex sapiētia **S**yrac. qui appellat
ecclesiasticus apud latinos. **S**ed & de **B**arnabe & **C**lemētis episto-
la ponit exempla. **V**ti etiā de epistola iude. **M**eminit preterea
& scriptoꝝ antiquoꝝ. **T**atiani cuiusdā & **C**assiani uelut qui chro-
nica scripserit. **P**hilonis quoq; & **A**ristoboli. et iosephi. ac **D**e-
metrii. & **E**upoloniū iudeoꝝ scriptoꝝ. conferens etiā antiq̃ssimis
grecoꝝ. ^{moꝝ} **M**oysaicum. & ^{h̃yret} iudeoꝝ. genus antiquius esse cōprobat.
Multaq; alia instrumenta optimay institutionū illo opere cōte-
xuit. **E**t intercetera hæc in primo libello indicat. q̃ ipse non lōge
post apostolos fuerit. **P**romittitq; cōmentarios se in ingenisim
scripturū. **I**n libello aut. quē scribit de pasca. cōfitetur extorqueri
sibi a frībus. ut ea que a presbiteris idest a successoribus aposto-
lorum uoce sibi sola tradita sunt. describeret in libris ac posteris
traderet. **M**eminit ibi **M**elitonis. & **H**yrenei. ceterorumq; quoꝝ
rum etiā quasdā narrationes inseruit. **I**n libris uero. ^{si. w. an. si. w.}
^{c. n. w. z.} idest iformationū. ut breuiter dicā uniuersā pariter scri-
pturā diuinā compēdiosis disertiōibus explanauit. **I**n q̃bus ne ea
qdē q̃ apochripha a q̃busdā habēt preterit. **V**t ē **P**etri reuelatio.
De eplā uero ad hebreos ita differit. q̃ maifeste **P**auli sit apli. scri-
pta sit aut. hebreo sermōe tanquā ^{h̃yret} hebreis. a **L**uca uero qui erat
Pauli discipulus it̃pretatā in grecū. **V**nde & stilus eius magis
similis uideat libello illi quē **L**ucas de apostolorū actibus scripsit
Quod autem superscriptionem solitam inibi non habet idest
Paulus apostolus. hoc esse rationis ostendit. q̃ pre-
dicatum
hebreis erat

indeis erat de **Pauli** nomine. ne eius dicta susciperent. **Et** idcirco prudenter declinasse ne statim in principio **Pauli** nomine inspecto lectio eius repudiaret. Post pauca uero addit etiam hec. **Et** sicut igitur beatus presbiter dicebat. quia dominus apostolus omnipotentis dicitur missus ad hebreos. Pro humilitate ergo **Paulus** qui ad gentes fuerat destinatus. non scripsit semetipsum hebreorum apostolum uel propter honorem domini qui se missum dixerat ad oues israel. uel quia gentium uidebat apostolus. **Exponit** preterea idem **Clemens** in ipsis libellis. de ordine euangeliorum traditionem sibi a senioribus presbiteris traditam. & dicit priora esse posita illa euangelia. que de generationibus continent. idest **Mathei** & **Iuue**. Causam uero fuisse euangelii secundum **Marcum** huiusmodi. **Cum** **Petrus** **Rome** publice predicasset uerbum dei. & in spiritu exposuisset euangelium. auditores rogasse **Marcum**. qui olim iam sectator ipsius fuisset. conscribere ea que sciebat ab apostolo predicata. Cumque id factum **Petrus** postmodum cognouisset. licet fieri ipse non iusserit. tamen factum non prohibuerit. **Ioanem** uero postmodum dicit. cum uidisset quod ea magis que secundum carnem sunt in euangeliiis haberent. deprecatum a discipulis. scripsisse etiam que ad spiritum pertinent. **Vnde** & repletus spiritu euangelium spirituale conscripserit. **Hec** **Clemens**. **Alexander** uero de quo superius memorauimus. **Clementis** simul & **Pantheni** ad **Origenem** scribens meminit. uelut qui sibi etiam in corpore noti fuerint. **Scribit** autem hoc modo. **Hoc** enim & uoluntatis dei fuit sicut ipse nosti. ut amicitie que mihi a patribus fuerunt inuiolate durarent. imo uero & ardentius ac robustius augerent. **Patres** autem nouius beatos illos que nos precesserunt. ad quos paulopost nos etiam abibimus. **Panthenum** dico dominum meum. uere beatum. & sanctum dominum meum **Clementem**. que me in multis instruxerunt. **Sed** & si qualiter tales sunt. per quos etiam te cognoui uirum per cuncta egregium. & dominum mihi & fratrem. **Hec** quidem ita se habent. **Ad** amantius autem erat & hoc nomen **Origeni**. cum per illud tempus **Zepherinus** **Romane** ecclesie presideret **Roma** uenit. sicut ipse in quodam loco scripsit dicens. uoti sibi fuisse ut antiquissimam **Romanorum** uideret ecclesiam. **Vbi** non multo tempore facto. ad iniunctum docendi officium **Alexandriam** redire festinat. **Ibi**que cum omni sollicitudine & studio

& studio religioso. susceptū opus explebat. **Demetrio** tūc episcopo nō solū cohortante se & cōfouente. uerū etiā preferente. quatenus frībus diuine eruditionis non deesset instructio. **Ca. xii.**

Interea cū uideret **Origenes** se non sufficere ad oīa. idest uel īprofundioribus & diuinioribus pertractādis. uel in sante scripture explationibus differendis. uel etiā in eorū q cottidie fidei addebant instructionibus uel institutionibus adimplendis. **Ex** quibus oībus ne respirare quidē ei unius saltē hore liberū tempus dabatur. dū semp ex aliis ī alia uocaretur. ita ut a prima luce usq; ad profundā uesperā nūquā cessaret auditoriū suū. aliis accedentibus. aliis uero non discedentibus. **Dū** uerbi dei dulcedine colligati sūt. utilius esse ratus est. segregare incipientiū turbas. **Et** unī ex discipulis suis plene iam & optime instructo uiro atq; in oībus uirtutibus sibi probato **Heracle** tradere. participemq; eum officii sui ac laboris adsumere. **Erat** enī in sermone disertissimus. & ī oībus philosophicis eruditionibus ad prime institutus. **Huic** ergo tradendi prima elementa incipientibus delegat officii. **Sibi** uero perfectorū instructiones reseruat. **Cap. xiii.**

Intercetera quoq; eruditionū suarū studia. ne illud quidem omisit **Origenes** perscrutari & addiscere etiā hebreę lingue uirtute. ut agnosceret uel ea que a iudeis hebraic litteris legūt qualia sint. uel ceterorū interpretū qui preter. lxx. interpretati fuerant. quanta esset editionū diuersitas. ita ut preter istas que in usū sūt **Aquile**. uel **Simachi**. uel **Theodotionis**. inueniret etiam alias in absconditis ac secretis latentes. In quibus nec noīa quidē interpretū repperit scripta. hoc aut solū dicit de eis. qd alia quidē in **Actio** littore apud **Nicopolim**. aliam in **Hierico**. atq; in aliis alia repperit locis. **Vnde** & illos famosissimos codices primus ipse cōposuit. In quibus per singulas columnellas. e regione separatim opus interpretis unius cuiusq; descripsit. ita ut prima oīm ipsa hebreā uerba hebraicis litteris poneret. **Secūdo** in loco per ordinē grecis litteris e regione hebreā uerba describeret. **Tertiā** **Aquile** editionē subiungeret. **Quartā** **Simachi**. **Quintā**. lxx. interpretum. que nostra est. **Sextā** **Theodotionis** collocaret. **Et** propter huius

propter huiusmodi cōpositionē exemplaria ipsa noīauit. & 2 a
 si a A idest sex simplici ordine scripta. In psalterio autē & aliis
 nonnullis. interserit aliqua etiā de ceteris istis editiōibus. Quas
 quā sine noīe auctōrū repperat. sextā & septimā editionē noīauit

Sciendū tamē est. q̄ ex istis ipsis interpretibus **Ca. xiiii.**
Simachus Ebioneus fuerit. Que ē heresis asserēs xp̄m de
 Ioseph & Maria natū hoīem purū fuisse. & legē ritu iudaico esse
 seruandā. sicut iā & superius memorauimus. Sed & cōmentarios
 quosdā Simachus ipse cōscripsit. in quibus conatur de euangelio
 scđm Matheum auctoritatem sue hereseos cōfirmare. Hec ipse
 Origenes cū interpretatione ipsius Simachi scripsit se apud Iulia-
 num quāndā reperisse. quē se diceret hos libros ab ipso Simacho
 iulcepisse

Cap. xv

In his & Ambrosius quidā uir genere & litteris satis cla-
 rus. cū Valentini dogmatis sectator existeret. scđm ueritatē ca-
 tholice fidei ab Origene cōuictus. & tanq̄ ueri luminis splendo-
 re radiatus. relictis errorū tenebris. ad ecclīe se catholice lucē splē-
 dorēq; cōuertit. Sed & alii plures eruditi uiri & scientia littera-
 rum admodū nobiles. cū de Origene gloriosissima per oēm locū
 celebraretur opinio. certatim cōfluebant ad eū uel ob certamina
 cōmouēda. uel quibus rector inerat mentis sentētia ad audiēdū
 tenendāq; ueritatē. Innumeri etiā ab hereticis uenientes conuicti
 per eū & penitentes ab errore cessabant. Philosophorum quoq;
 opinatissimi quiq; & qui īsumo noīe habebātur. tā ī nostris eum
 quā in suis magistrū incōparabilē fatebant. Erat nāq; ei mos iste
 ut si quos nostrorū adolescentulorū ingeniosos uideret & lectiōi
 satis deditos. traderet eis etiā ea quibus philosophi uelut primis
 elementis discētes imbuere solent. Idest uel Geometrie partes
 uel Arismetrice discipline. & si qua alia ad instructionē pertinent
 disputandi. Si quādo igitur necessitas poposcisset. ut aliqua de li-
 bris philosophicis explanaret. etiam ab ipsis eruditissimis in illa
 disciplina uiris cū tanta admirātione audiebatur. ut sūmus apud
 illos & quasi unus ex ueteribus & primis illis auctōribus philo-
 sophis haberet. Multos etiā ideotas & imperitos addiscendum
 cohortabatur

cohortabatur. dicens non parū ad intelligentiā scripturāꝝ emo-
lumēti eis cōferri. si aut in liberalibus litteris. aut etiā philosophi-
cis exercerent. **D**icebat enī hanc nrām uerā esse philosophiā. cui⁹
partes illa. grecorum que uera non est philosophia precepisset.
Nō ergo aiebat idcirco debere partes suas omittere ueritatē. q̃a
eas sibi preueniēs fallitas uendicasset. **D**eniq; existūt testes stu-
diorū eius plurimi etiā apud philosophos. quorū nōnulli libros su-
os ad ipsū scribebant. **A**lii aut uiditio eius cōprobandos defere-
bant. **D**eniq; etiā ille qui apud **S**iciliā aduersū nos libros cōscripsit
Porphirius. quibus diuina uolumina criminat. cū ad explanato-
res eorū uenisset. nec inueniret aliquid incōmentariis Origenis.
cui culpā posset **a**sscribere. ad conuitia & maledicta se uertit. &
maculas ei infigit omī apud nos laude dignissimas. in quibuscūq;
quidē uera dicendo. in quibuscūq; autē more suo falsa figendo. **E**t
nunc quidē eum tanq̃ philosophū miratur. nūc uero tanquā cri-
stianū notat. **A**udi deniq; quibus de eo uerbis prosequitur. **A**d-
herent inquit de xpianis loquēs. ineptis ^{fabulis} iudaicarū scripturāꝝ. In
quibus cū absolutio uel explanatio nulla sit. ad quasdā se narra-
tiones incongruas inconueniētesq; conuertūt. que non tā expla-
nationi sint his que obscura sūt. quā laudē plausūq; differētibus
conferāt. **N**am ea que **M**oyses agresti & simplici sermone cōscri-
psit. diuinitus sancita & figuris atq; enigmatibus obtecta confir-
mant. atq; ingentibus repleta misteriis. inflati mente ac tumidi
obturbato in semetipsis rationis hūane iuditio. sacramēta putāt.
in quibus imperitus & agrestis scriptor explicare se nō ualeat. **E**t
post aliquanta iterū dicit. **H**uius aut absurde expositionis initiū
processit auiro. quē etiam adhuc ego cū essem ualde paruulus ui-
di arcem totius eruditionis tenentē. sicut etiā ex his que posteri-
tatis memoriē tradidit. uoluminibus cōprobatur. **O**rigenes hic est.
cuius ingens gloria iter eorū magistros habet. **H**ic nāq; auditor
Ammonii fuit. q̃ sūma inter philosophos precessores nostros te-
nuit. **S**ed **O**rigenes quantū quidem ad eruditionē pertinet litte-
rarū. totū pene in semetipsū transfudit magistrū. **Q**uantū uero
ad uite recte lineā & sanum propositū spectat. doctori cōtrarium
iter abiit

iter abiit. **A**monius quippe cū xpianus fuisset apauulo. ex xpianis parentibus genitus. postquā ad etatem sapiendi uentum est. & philosophie ianuā contigit. cōtinuo ad legitimum uite se cōtulit cursum. **O**rigenes econtrario cū esset paganus. ex gētilibus. idest grecorū studiis eruditus. ad ritum religionis barbaræ declinauit. **Q**uo se conferens. omē preclarum illud īgenium philosophicis hīstorijis expoliatis. uiciauit atq; corrūpit. dum uitā quidē tanquā xpianus & ipius agit. **D**octrine uero & eruditionis grecorū prefulgidum lumē. ineptis & fabulosis narrationibus occupauit. **A**llecutus quippe fuerat oīa **P**latonis secreta. **I**nstitutus fuerat in libris **n**eimenesij et **a**thōnē et **a**ppollofanis ac **L**ongini. **S**ed & **M**oderati atq; **N**ichomathi. **I**n **P**itagoricis uero sūmorū uirorum nō eum latuere cōmētarii. **A**ttigit etiam **C**eremoniis **S**toyci & **C**ornuti uolumina. **E**x quibus oībus quecūq; secreta & mystica apud grecos habent assumens. ritui barbāro & supstitionibus iudaicis coaptauit. ac philosophorū glīam ad dogmata externa & peregrina conuertit. **H**ec **P**orphirius intercio libro aduersus xpianos scribit. in uno uera. in altero falsa cōmemorans. **N**am de studiis & īgeniū potētia supradicti uiri. haud procul quā se habet ueritas retulit. **Q**uod uero de superstitione gentili. ad xpianorū cultum cōmemorat eum esse translatū. & **A**mmoniū a xpianis ad errores paganorū dilapsū manifestissime fefellit. **O**rigeniū quippe fides & disciplina xpī ab auis atq; attauis seruabat. **N**ā de patre martyre paulo ante retulimus. **A**mmonius uero fidē xpī q̄ etiā inter philosophica studia integrā illibatā q; seruauerit quoad usq; ultimū uite spm̄ exalaret. testes sūt libri eius qui etiam nunc habent. luculentissime de nostra religione cōscripti. **E**t precipue uolum̄ illud. qd̄ de **M**osē atq; **I**esu consonātia scripsit. **S**ed & multa alia eius preclara opuscula. que ab studiosis quibusq; p̄ magnifica habent. **H**ec aut̄ diximus etiā inimicorū testimoniis probare cupientes. quā mira & apud ipsos habita sit **O**rigenis eruditio uel doctrina. **I**pse uero de se respondēs quibusdā qui ei pro huiusmodi studiis obrectabāt. ita scribit. **C**ū uero ad uerbi dei me studia cōuertissem. & fama de nobis celebrior haberet atq; ob id nōnulli

ob id nonnulli philosophorum uel ad percutiendū uel ad obfisten-
dum adire nos & congregari cōuenirent. hereticorum quoque quāplu-
rimi ad impugnandos nos excitarent. uisū mihi est. uel philosopho-
rum hereticorum dogmata diligētius p̄scrutari. ne ad conuincen-
dos eos. si ignorare que apud ipsos sūt. ip̄arior inuenirer. **Hoc**
aut fecimus. exēplū sequentes prioris nostri apostolici uiri **Pan-**
theni. qui ingrecoꝝ studiis & philosophiæ eruditionibus quā ma-
xime effloruit. **Sed** & **Heracle**. qui nūc apud **Alexandriā** cathe-
dram presbiterii adornat. quē ego apud magistrū philosophorū
repperi. illiꝝ studiis aliquot iā ānis operā dantē. priusq̄ ego oīno uel
inciperē. **Intantū** aut nihil ex hoc supradicto uiro obrectationis
exortū est. ut etiā cōmunē habitū quē prius gesserat deponens
philosophica adsumeret indumenta quibꝫq̄ ad presens uti nō
desistit. libros quoque philosophorū legere. & in his exerceri pro uiri-
bus nunquā cessat. **Hec** ipse prose querulis quibꝫdā respondens
scribit. **Per** idem uero tempus cū apud **Alexandriā** in uerbi dei
studiis exerceretur. adest ^{repperit} uir quidā militaris. epistolas ei & **De-**
metrio episcopo. sed & prefecto tūc **Egypti** aduce **Arabie** defe-
res cū omī uelocitate & īstantia **Origenē** illo usq̄ orāte. emitti.
ut sibi de fide xpī quā per eum clarissime predicari frequens nū-
tiabat fama differeret. **A** quibus exortatus. abiit. edocuit. credi-
derūt. rediit. **Post** aliquantū uero tēpus apud **Alexandriā** bello
ciuili exorto. alius alio. ipse ad **Palestine** partes successit. & apud
Cesaream morabat. **Vbi** & disputandi in ecclīa atq̄ interpretan-
di scripturas diuinas. ei ab epīs iniungebat officiū. Et quidē nec
dum presbiterii sibi ordinatione collata. sicut relatū inuenimus
in eplā **Alexandri** rescribentis **Demetrio**. post multū tēpus hec
ipsa culpanti. **Scribit** aut hoc modo. **Quod** aut addidisti in litte-
ris tuis. q̄ nunquā auditū nec aliquando factū sit. ut presentibus
episcopis laici disputent. nescio quā ob causā tā apertū mendatiū
asserere uolueris. cū consuetudo ~~h~~ sit. ut sicubi inueniant q̄ pos-
sit etiam frēs instruere in ecclīa & consolari populū. adtractandū
semp a sanctis epīs inuitentur. **Sicut** **Euelpius** a frē nrō **Neone**.
apud **Larandos**. **Et** **Paulinus** a **Cello** apud **Yconium**. **Et** apud
Sinadan **theodotus**

Sinadani Theodorus ab **l**atino. **N**ō autē dubium est q̄ & alii plurimi in aliis locis si qui sūt q̄ possint opus dei in uerbo & doctrina cōpetenter explorare. ad hoc ipsum a sc̄is ep̄is inuitē. **B**ed hec postmodū gesta sunt. **T**um uero rursū **D**emetrius litteras misit ad eum per electos uiros diaconos eccl̄ie. **A**lexandriā redire. & cōsuetō operi insistere oī cū affectione deposcēs. **Ca. xvii.**

Horebant autē per idē tēpus plurimi disertissimi in eccl̄iis uiri. **Q**uorū epl̄as quas ad se inuicē dabant reperimus in Ierōsolimorū bibliotheca ad nos usq; seruatas. quas construxerat uir eruditissimus de quo superius memorauimus **A**lexāder loci ipsius ep̄scopus. **V**nde & nos ut fateamur qđ uex ē. totius huius opis nr̄i & hystorie cōscribende materiā sumpsimus. **E**rat ergo inter ceteros & Berillus scriptorū precipuus. qui & ipse diuersa opuscula dereliquit. **E**p̄s hic fuit apud Bostrā **A**rabie urbem maximā. **E**rat nihilominus & **Y**politus. qui & ipse aliquāta scripta dereliquit ep̄s. **V**enit ad nos etiam **G**aii cuiusdā disertissimi uiri disputatio aduersus **P**roculū Catafrigā. habitā i urbe **R**oma prefete ep̄o **Z**epherino. **Q**ui cum argueret Catafrigam q̄ nouas sibi quasdā scripturas presumeret. ipse inter cetera **P**aulli apl̄i tredecim epl̄as asserit. eam que ad hebreos scripta est non cōmemorās. **Q**ue etiā nunc apud latinos putat nō esse apostoli **P**aulli. **V**ex **A**ntonino septē ānis & sex mēlibus **I**mperio consummato **M**aternus succedit. **Q**ui cum post ānum fuisset defunctus. alius **A**ntoninus regni **R**omani suscepit principatum. **C**uius primo **I**mperii āno ep̄scopus urbis **R**ome **Z**epherinus diē obiit. xviii. ānis sacerdotali functus officio. **P**ost hunc **C**alixtus sacerdotium suscepit. **Q**uo qnq; ānis administrato. post suum finem sedē reliq̄t **V**rbano. **P**ost **A**ntoninum uero. **R**omanū **I**mperii qđ ipse quatuor solis ānis tenuerat. **A**lexāder suscepit. **T**unc etiā **A**sclepiade apud **A**ntiochiā defuncto. **P**hiletus i ep̄iscopatum succedit. **A**lexādri uero **I**mpatoris mater **M**amea nomine de **R**aris religiosa femina. cū de **O**rigene fama magnifica ubiq; & celebrā habere. ita ut ne principum qđ lateret aures compta opinione uiri. sūmo insugestire cepit. quatenus sibi eius presentia fieret

presētia fieret. ut i litteris. in sermōe. infide. prudētia. oīq; doctrīa quā cūctis in admiratione esse cernebat. per semetipsā lumeret documenta. Igit̃ **Antiochiā** ubi per idem tēpus degebat. missis militaribus uiris. cū omī honore & supplicatione ad se tanq̃ uere diuini uerbi interpretem famulumq; dei orat uenire. Quocum uenisset. & quantū oportebat operis expleisset ac tēporis. oībus rite peractis que ad uerbū dei & gloriā dñi spectāt. stabilesq; ac firmos infide quos instruxerat derelinquēs. presētia quā fama longe clarior factus. ad proprias scholas **Alexādrīam** rediit.

In illis diebus **Y**politus de quo **Paulo** ante **Cap. xvii.** memorauimus. inter cetera scripta sua libellū de palca scriptū edidit. In quo cū descriptionē quandā tēporū faceret. de xvi. annorū circulo. qui in palce ratiōe obseruari solet. nescio quā supputationē secutus. uniuersa tēpora intra primū **Alexādrī** impatoris annū cōcludit. Sed & alii libelli eius puenerūt ad nos. idest **Examerō**. & **Ea** que post **Examerō** scripta sūt. Et cōtra **Martionē**. Et in cantica canticorū. Et ipartē quandā **Ezechielis** prophete. Et contra omēs hereses. Sed & alia apud alios opuscula eius inueniri certū est. Ex illo tēpore etiā **Origenes** cōscribendi cōmentarios in scripturas scās initiū sumit. cōpellente se **Ambrosio**. & multa ui precū obsecrationūq; cogente. Quicq; **Ambrosius** tantum studiū adhibuit. ut oīa que in hoc opus essent necessaria. a fatim atq; affluenter preberet. **Notarios** septē adhibuit. qui ei incessabiliter astarent. quicq; sibi inuicē illo pene indefinenter dictāte succederent. **Scriptores** quoq; alios tantos. Sed & puellas ad prime eruditas inscribendo totidē numero in hoc ipsū uacare fecit. Omībus quoq; extrinsecus necessariis abundātissime ministratis. cottidianū de illo opus uerbi dei uiolētus & religiosus cōpullor exigebat. Sed & ipse ex se ingens studiū in eruditōe uerbi dei adhibebat. unde maxie dignus uidebat̃. cui istud ipēderet officiū & cui quicqd archanū & absconditū in sacris litteris relictum iest panderetur. **Cap. xviii.**

In terea **Vrbanus** epūs in urbe **Roma**. viii. annis administrato sacerdotio. **Pontiano** sedē reliquit. Post **Philetum** autem apud **antiochiā**

apud **Antiochiā** **Zebennus** eccliam suscepit. **Q**uo in tempore **Origenes** rogatus est ab ecclesiis que sūt apud **achaiē**. — ut illo usq; pro cōuincendis hereticis qui inibi liberius cōualuerant perueniret. **Q**uo cū pergeret. & iter necessario ageret per **Palestinā**. presbiter apud **Cesareā** ab illius prouintie epis ordinat. **P**ro hoc aut que aduersus eum — humanus liuor accenderit. & rurū pro defensione eius que gesserint hii qui ecclesiis presidebāt. quanta q; alia pro eo q; in predicatione uerbi dei satis clare effloruerat mota — sint. propria quidē singula queq; hystoriā requirūt. **T**amē & nos in scđo libro tres **Apologias** ex parte quedā perstruximus. unde facilius agnoscere potest qui scire desiderat. **I**nterea iugi & cōtinuato labore in explanatione diuinorū uoluminū persistebat siue **Alexādrie**. siue apud **Cesareā** positus. sicut ex ipsis eius cōmentariis indicatur. **E**xponens sane primū psalmū. **D**esignat etiā ipse qui sit **Canon** ueteris testamēti. hoc modo scribens **N**on est ignorandū inquit uiginti⁷ duos libros esse in canone ueteris testamēti. sicut hebrei tradūt. scđm numeorū. scilicet elemētorum que apud ipsos habent. **E**t paulopost addit hec. **S**ūt autem uiginti⁷ duo libhī. **g**enesis. **E**xodus. **L**euiticus. **N**umeri. **D**euteronomium. **I**esu naue. **I**udicū. **R**egnorū primus & secūdus. unus liber est apud illos. quē nomīant **S**amuel. **I**tem tertius **E**t quartus. unus est apud ipsos. quē appellant regnū **D**avid. **E**t **P**aralipomenon primus & scđs in uno habent. quē dicunt sermones diei. **H**esdras primus & scđs in uno est. **I**tem liber psalmorum **S**alomonis. proueria. & alius **E**cclīastes. **E**t tertius eiusdē cantica canticorū. **S**ed & duodecim prophetarū liber unus ē. **E**t **y**saias propheta. **H**ieremias. **E**zechiel. **D**aniel. **I**ob. **H**ester. **I**n his cōcludūt canonē uoluminum diuinorū. **M**achabeorū uero libros extrinsecus habent. **D**e noui autē testamenti canone. in primo libro cōmentariorum euangelii scđm **M**atheum. hoc modo scribit. **E**x traditione igit didici de quatuor euāgeliiis. qā hec sola absq; ulla cōtradictione suscipi debent in omnibus que sub celo sunt ecclesiis dei. **I**ta & enī tradiderunt patres. quā primo oīm scriptū sit euangelium a **M**atheo. qui aliquando fuerat publicanus. hebraicis litteris. & traditum his

traditū his qui ex circūcisione crediderant. **S**ecundū uero scriptū
est a **Marco** iuxta ea q̄ sibi tradiderat **Petrus**. De quo & i epī-
stola sua cōmemorat dicēs. **S**alutat uos filius meus **Marcus**. **T**er-
tium erat secundū **Lucam**. q̄ **Paulus** apostolus collaudat. tāquā
his qui exgētibus crediderant scriptū. **S**up omīa uero esse euan-
gelium **Ioannis**. De apostolicis quoq; litteris ita dicit. **I**s uero qui
idoneus dicit̄. factus est minister noui testamēti. non littere. sed
spiritus **Paulū** dico. qui repleuit euangeliū ab **Ierusalem** incircuitu
usq; ad **Illiricū**. nec ad omnes ecclesias quas docuerat scripsit. sed
quatuordecim tantū. eplās. & in ipsis plures breuissimas scripsit.
Quāuis nonnulli de ea que ad hebreos scripta est dubitaue-
rint. pro eo q̄ non uideatur in ea seruari eius illa sentētia. quam
de se ipso pronūciat dicens. se impitū esse sermone. **S**ed ego di-
co sicut mihi a maioribus traditū est. quia manifestissime **Pauli**
est. & semp omēs antiqui maiores nostri ita eam ut **Pauli** eplām
susceperunt. **S**i uero requiras a me per quē sit eius sermo cōposi-
tus. procerto quidē deus uidet. **O**pinio tamē que ad nos usq; per-
uenit. huiusmodi est. **A**quibusdam dicebatur. q̄ **Clemēs** aposto-
lorū discipulus & episcopus urbis **Rome**. greco eam sermone nō
tamen sensibus expoliuerit. **A**lii uero q̄ **Lucas**. qui euangelium
scripsit & actus apostolorū. **Petrus** uero sup quē xpī fūdatur ec-
clesia. duas tantūmodo eplās scripsit. **E** quibus a nonnullis & de
secunda dubitat̄. **I**oannes quoq; qui supra pectus dñi ^{trana} recubuit.
post euangelium scripsit & apocalipsim. **I**nqua tamen reticere ius-
sus est. q̄. vii. tonitruorū locute sunt uoces. **S**cribit autem & tres
eplās. **I**n quibus due perbreues. De quibus & apud quosdā du-
bia sententia est. De his quidē talia. **Cap. xix**

In terea decimus erat ānus supradicti principis **Romanorū**
in quo **Origenes** ex **Alexandria** profugus **Cesareā** uenerat. **E**ra-
de uni ex discipulis probatissimo de quo superius dixi **Cathece-**
seos auditoriū derelinquens. **N**on multo aut post. & **Demetrius**
epūs defunctus est. quadraginta tribus annis epātu illius ecclesie
ministrato. **C**ui succedit supradictus **Erāclas**. **P**er idem tempus
erat in episcopis magnificus **Firmilianus** **Capadocū** gentis urbis
Cesaree. **H**ic

600 101

Cesaree. Hic tantū ueneratiōis erga **O**rigenē sciētie & doctrie grā hēbat. ut idēsinēter eū cōstrīgeret secū morari. **S**ed & ipse derelicta ecclia ad ipm̄ pperabat. & utebat̄ religiosa quadā uicissitudie. dū inō ipm̄ adstructionē sue ecclie illō euocaret. mō ipse sui pfectus grā ad ipsū pgeret. & docēti ei diebus ac noctibus adsideret. **S**ed & **A**lexāder quā Ierosolimorū ecclie preesse supra docuimus & **T**heotistus q apud **C**esareā gubernabat ecclesiā. oē pene uite sue tēpus adaudiēdū eū mācipabāt. atq; ipsi soli idiuinis scripturis & ecclastica doctria sūmā magisteriū cōcedebāt. **Cap. xx.**

Alexandro uero **I**mpatori post. xiii. ānos p̄cipatus sui defūcto **M**aximinus **C**esar succedit. **Q**ui cū odij fēnā aduersū decessoris sui **A**lexātri domū. p̄secutiōes cōmouit ecclesiis. Ita tamē ut eos tantūmō q populis preerāt & doctrie puniri iuberet. uelut q cām ceteris huiuscemōi psualiōis preberēt. **T**ūc **O**rigenes librum de martyrio ad **A**mbrosiū scribit. **Q**ui cū ad plurimos puenisset. tanq̄ neruis qbusdā ualidissimis stabiliti. spōte se ad cōfessionē xp̄i noīs offerebāt. **E**x quo & maxius numerus extitit cōfessorū. tribus ānis a **M**aximio p̄secutiōe cōmota. In qbus finē & p̄secutiōis fecit & uite. **P**ost quē **G**ordianus ip̄erū. suscepit. **P**ontiano uero sex ānis ep̄atu urbis **R**ome fūcto. succedit **A**ntheros. **Q**ui cū mēse unō nō āplius mīstrasset. **F**abiāo sacerdotiū dereliquit.

Qradūt aut̄ **F**abianū **A**nthero defūcto cū de **Cap. xxi.**
Qagro reuerteretur una cum amicis suis. & uniuersus ecclie populus pro ep̄scopo eligendo in unum coisset. atq; alius de alio ut fieri solet intalibus conclamarēt. nec tamen uulgi sententia certi aliquid optineret. astitisse etiam ipsum interceteros scire cupientem. qui rei exitus foret. **E**t subito per dei prouidentiam. columbam celitus lapsam. figuram ferentē illius q̄ ī sc̄i spiritus imagine sup̄ Iesū descēderat apud **I**ordanem. sup̄ caput astitisse **F**abiani. **A**dqđ spectaculū ora cūctorū oculosq; conuersos. & oēs ut uno spiritu cōmotos hunc esse ep̄scopatu dignum. p̄ dei iudiciū decreuisse. eumq; continuo cathedre impositū. & legitimo sacerdotio confirmatū. **Q**uod alii super huius. alii super **Z**epherini noie gestū tradūt. **T**unc etiam apud **A**ntiochiam ep̄scopo **Z**ebenno defūcto

fabianus.

Zebenno defuncto. **B**abilas ecclie suscepit principatū. **Ca. xxii.**

A **P**ud Alexandriā uero cum **E**raclas **D**emetrio successisset auditoriū **C**atheceſeos qđ ab **O**rigene susceptū tenuerat. **D**ionisio tradidit. eo qđ & ipse unus ex discipulis esset **O**rigenis. Ipse aut cum apud **C**esaream moraretur. innumeri ad eum non solum regionis ipsius uiri. sed ex prouintiis procul positos cōcurrabant. & derelicta patria ac parentibus. sequebant eū uiam dei docentem. In quibus fuit & uir famosissimus **T**heodorus. ipse qui non longe à nostra memoria nobilissimus in episcopis apud **P**ontum **G**regorius nōiatur. fide & uirtutibus atq; scientia per oīa apostolicus. **S**ed & eius frater **A**ntenodorus. quos **O**rigenes adolescentulos de auditorio rethoris retractos. studia communū litterarū in diuinā suauit philosophiam cōmutare. **Q**uiq; apud eum per quinquēniū tempus uerbo dei operam dantes. in tantum profectū diuine eruditionis atq; scientie perueuerūt. tantumq; uite merito & morū cultu enituerūt. ut ab ipsis scolis eius immatura adhuc etate ad prouintie episcopatus **P**onti sacerdotium uterq; raperetur.

D **E**r idem tempus erat etiam **A**ffricanus uir iterscriptores ecclīasticos nobilis. huius epistola fertur ad **O**rigenē scripta. obiciētis ei & proponentis. qđ hystoria **S**usanne que in **D**aniele ^{scripta} est. ficta uideat. & aliena a scriptura pphetica. **C**ui **O**rigenes magnificētissime rescribēs. asserit nequaquā iudeorū cōmētis & fraudibus auscultādū. **S**ed hoc solū pro uero habēdū ī scripturis diuinis. qđ **lxx.** itēpretes trāstulerūt. qm̄ id esset solū qđ auctoritate aplica cōfirmatū sit. **V**enerūt ad nos etiā alia supradicti scriptoris **A**ffricani opuscula. & maxie chronica ualde diligēter studioseq; cōposita. in quibus cōmemorat se **A**lexādrīā pperare. **H**eracle opinione celeberrima puocatū. quē & indiuiuis & in philosophicis studiis atq; oī grecorū doctrīa īstructissimū fama loqueret. **Q**uēq; inibi epātus officiū suscepisse supius memorauimus. **I**dem quoq; **A**ffricanus scribit ad **A**ristitidē quēdā. de ea q̄ uidet euāgeliorū dissonātia. & cur **M**athei & **L**uce ī generatiōe xpī ferat diuersa cōscriptio. **V**bi ostēdit euidentissimā utriusq; consonantiā. sicut iā in primo libro

in primo libro huius operis edocuimus. **P**er idē tēpus **O**rigenes
triginta cōmētariorū libris ī partē quādā **Y**saie prophete editis.
in **E**zechielē xxv. **A**thenas proficiscens. cōsummare se memorat.
Vbi & qnq; libros primos incantica canticorū scribit. **A**lios autē
qnq; regressus a **C**esarea cōsumauit. **S**ed nunc nō opus est opu-
scula eius enumerare. que pene īnumerabilia sūt. cū id ī eo ope
fecerimus. ubi beati **P**anphili uitam descripsimus. referētes quan-
ta ab eo antiquorū scriptorū uolumina. & precipue **O**rigenis. **B**i-
bliothecae **C**esariensi quā ipse precipuo & nobili studio cōposuit.
cōsecreta sunt. **S**i quis ergo nosse uult quāta **O**rigenis uolumina
in manus nrās uenerūt. inde sumat indicū. **N**unc autē ad hysto-
Brie nobis ordinem properandum est. **Cap. xxiiii.**

Berillus de quo pauloante memorauimus. **B**ostrene urbis
Arabie epūs. ecclesiasticā docendi regulā uiolare conatus. peregrī-
na quedā & aliena a ueritate docere cepit. asserens dnm̄ & salua-
torē nostrum. neq; extitisse ante carnis natiuitatē. neq; propriā
dei **t**atis habere substantiā. sed hoc solum q̄ paterna deitas
in eo habitaret. **P**ro quo quāplurimi epī cōgregati disceptationes
cum eo nō minimas habuere. **S**ed īter ceteros **O**rigenes magno-
pere exoratus est uenire in cōflictū uiri. **I**s quoq; primo sensim
cum eo disputans. qd̄ sentiret diligentius p̄scrutat̄. **Q**uo cōper-
to. cōtinuo qd̄ absurdi inesset huiuscemodi sensibus. & quid im-
pietatis talia asserentē cōsequeret̄ ostendens. **A**bicere ac respue-
re male cōceptum suasit errorē. & redire ad fidē ueram sanāq;
doctrinam. **Q**uodq; pene in causis talibus inauditum est. ita er-
rorem ab ecclia depulit. ut & emendaret non pderet erroris au-
ctore. **D**eniq; fertur etiā nunc descripta ipsa disputatio **O**rige-
nis & **B**erilli. que per semetipsā preclari opis eius inditio est. **S**ed
& multa alia eius similia ad nos gesta dictaq; satis clara & magni-
fica peruenerunt. que nos uel litteris ipsius uel maiorum rela-
tione cōperta. nunc interim pro hystorie breuitate preterimus.
Que tam̄ agnosci possūt ex ea que scripta est a scto **P**anphilo
martyre **A**pologia pro ipso una mecū quā ob cohibēdos queru-
los in inuicē nos iuuantes. cōmuni studio ac labore cōscripsimus.
At **G**ordianus

A Gordiano cū per sex annos romanorū ¶ Cap. xxv.
 gubernasset impium. Philippus una cū Philippo filio suc-
 cedit. De hoc traditum nobis est. q̄ xpianus fuerit. & idie pasce
 idest in ipsis uigiliis cū iteresse uoluisset & cōmunicare misteris
 ab epō loci nō prius est pmissus. nisi cōfiteret peccata sua. & in-
 ter penitentes staret. Nec ullo modo copiā sibi misteriorū futu-
 ram nisi prius per penitentiā culpas que de eo ferebant plurime
 diluisset. Fecit igitur libēter eū q̄ a sacerdote impatū fuerat susce-
 pisse. diuinū sibi inesse metū & fidē religionis plenissimā rebus
 atq; operibus comprobasse. ¶ Cap. xxvi.

Huius tertio Impii anno heraclas apud Alexandriam sexto
 anno episcopatus sui diem obiit. locūq; sacerdotii Dionisius su-
 scepit. Quo tēpore sexagesimo agens Origenes etatis anū. po-
 stea q̄ & usu & periculis & laboribus. plurimū fidutie in uerbo
 dei acceperat. permisisse fertur ea que ex tēpore in ecclesiis disse-
 rebat anotarīs excipi. nec ante unquā dedisse hanc copiā. nisi cū
 id sibi. & uite grauitas. & etatis maturitas. & multe experientie
 cōcessit auctoritas. Tunc aduersum quendā Celsū Epicurū philo-
 sophum qui cōtra nos libros cōscripserat. viii. uoluminibus respō-
 dit. Tūc & in euangeliū scdm Matheū libros. xxv. cōmentariorū
 edidit. Et in. xii. prophetas quā plurima cōmentatus est. Ex q̄bus
 ad nos usq; ad. xx. tantū & .v. uolumīa puenerūt. Sunt eius & ad
 ipatorē Philippū eplē. & ad uxore eius Seuerā. absq; ullo adula-
 riōis fuco scripte. Scribit & ad Fabianū urbis Rome epīm. & ad
 alios quāplurimos ecclīarū p̄cipes. de catholica fide sua. De quo
 euidentius in sexto Apologie nrē pro ipso uolumine cōprehendi-
 mus. Sūt alie eius eplē ad diuersos scripte. quā nos interī cētū
 numero inuēire potuimus. atq; i libros digestas memorie tradere.

EA tēpestare i Arabie partibus extiterūt qdā ¶ Cap. xxvii.
 adsertores dogmatū peruersorū. dicētes animas hoīm per
 mortem cum corporibus interire pariter & corrumpi. Rursum vero
 in tēpore resurrectionis denuo suscitari cū corporibus. Adquem
 morbū ab ecclīa depellendū. cū ingens episcoporū cōcilium cōue-
 nisset. iterū Origenes rogatur ab omnibus interesse. & facere
 sermonem. Cūq;

sermone. Cūq; corā omī sacerdotū cōcilio disputasset. tā magnifica fuit eius oratio. ut omēs eos quas noui dogmatis error inuoluerat ad fidē rectā & sensū catholicū reuocaret. Ca. xxviii

Extitit etiā alia heresis per illud tempus. que dicitur Elche-
saitay. Quam ille statim ut uisa est apparuisse restrinxit. Facit aut eius mētionē. cū de septuagesimo & scdo psalmo ī ecclesia disputaret hoc modo dicens. Venit quidā in his diebus. qui sibi magnū aliquid & supra ceteros sapere uideretur. asserere uolens quedā impia & absurda. defendens heresim quandam Elche-
saitay que nuper exorta est. & tam̄ quesint quē ipsa heresis asserat. indicabo uobis. necui forte uestrū subripiat ignaro. Isti ergo quedā de scripturis sanctis refutāt. Et rursum utuntur testimoniis denouo & ueteri testamēto quibus uolūt. Apostolū tamen Paulū ex integro respuūt. & asserūt q; in persecutionibus si quis negauerit. nihil criminis habeat. pro eo is qui fixus est in corde suo. etiā si ore negauerit pro necessitate. corde tam̄ infide permanet. Hec asserūt. & librū quendā circūferunt. quem dicunt de celo lapsū. Cuius uerba si fraudierit remissionē accipiat peccatorum aliam preter illam quā xp̄s dedit. Ca. xxix.

Interea Philippo septē annis p̄cipatu administrato. Decius succedit. Qui cū infestus esset Philippo. persecutionē ecclesiis suscitāt. In qua Fabianus in urbe Roma martyrio coronatus. sedem sui Episcopatus Cornelio dereliquit. In Ierosolimis uero Alexander episcopus rursum pro confessione xp̄i iudiciū sustinuit. & uinculis carceris traditur. quiq; cum longē etatis uenerande canicie prefulgeret. postea quā frequenter passionibus suis & cruciatibus glorificauerat dñm. de uinculis ad tribunal. & a tribunalibus reuocat ad uicula. iter ipsa uicissim sibi succedentia tormenta defecit. Huic ī sacerdotio Maza benes succedit. Apud Antiochiā uero. similē per oīa Babillas alexandro. post confessionē gloriose uite finē sortit̄ in uinculis. Post quē Fabianus ep̄tus offm̄ suscepit. Sed t̄ hac p̄secutiōe q̄ta aduersus Origenē gesta sūt. q̄bus q; cōtra eū pessimus demon artibus cū uniuerso exercitu suo & quanta contentiōe pugnarit. ut que sup̄ omēs ceteros qui per illud tēpus pro xp̄i noīe

pro xpi nomine tenebant. nouas cruces. noua penarū genera. ac
seculis oībus inaudita tormenta pertulerit. atq; pro eo q̄ in doc-
trina fidei & ueritatis optatissimus uidebat. omnia aduersus eum
demoniaci furoris arma cōmota sūt. & ignibus itentatis. Ita ^{caute} ut
mille mortibus uexatus sit. nē tamē una ei quā exoptabat acci-
derit. quiq; exitus eū suscepit. persecutore sūmo studio id ge-
rentē. ut nec interitus prestaret. nec pena cessaret. & quales post-
modū de his ipsis eplās scripserit. quas oī miseratiōe & lacrimis
plenas ex ipsis manifestius que scripta sūt. integram qui agnosce-
re cupit horū notitiam sumet.

Cap. xxx.

Dionisius uero Alexandrinus epūs. per illud tēpus sicut ex
ipsius eplīs uerissime cōperimus. in multis sepe cōfessionī-
bus satis clarus efficitur. & pro passionū tormentorūq; diuersita-
te magnificus. Deniq; refert insectantibus se quibuscūq; respōdit
se. Quid insectādo laboratis? Caput meū pro quo magnope fati-
gami auulsū ceruicibus sūite. & donū magnū ad tyrānū referte.

Sed & idē ipse ad Fabianū Antiocenum epīm **Ca. xxxi.**
scribens de his qui sub Decio apud Alexandria agones
martyrii desudauerant. hoc modo refert. Non ex precepto iquit
Impatoris apud nos persecutio sūpsit exordiū. sed anno integro
principalia preuenit edicta minister demonū. qui dicebat in ciui-
tate nostra diuinus. supstitiosū cōtra nos exagitans uulgus. a quo
multitudo succensa. nihil aliud quā pioꝝ sanguinē sitiebat. Pri-
mo ergo religiosū quendā senem Metranū noīe corripientes.
iubēt impia uerba proferre. Quod ille cum facere recusaret. oē
corpus eius mēbratim fustibus colliserūt. Vultumq; & oculos
acutis calamis terebrantes. extra urbē cum cruciatibus eiecerūt
Ibiq; qđ in eo supererat spūs lapidibus eiecerunt. Post hec mu-
liere quandā nobilē Conthā noīe ad ydola pducentes. adorare
cogebāt. Recusantē imo potius execrantē. uicula pedibus inectē-
tes. & p plateas totius ciuitatis trahētes. fedo forrēdoq; supplicii
genere discerpūt. Dehinc oēs simul irruerūt p domos seruoꝝ dei
diripiētes & evertentes. atq; hostili crudelitate cuncta fedātes. ita
ut preciosioribus quibusq; direptis. si qua illa uiliora repperiāt.
in unū cōgregata

in unū cōgregata. ignē ī plateis cremarēt. **N**ostri tamē direptionē hanc bonorū liuorū. sicut apostolis de illis dixit antiq̃s. cū gaudio susceperūt. **S**ed & amirandā uirginē longēue etatis **A**polloniā noīe cū corripuissent. dentes ei primo om̃s effoderūt. **C**ongestis deinde lignis extruxerūt rogū. cōminantes uiuā se eam incensuros. nisi cū ipsis pariter ^{blasphēmet deū et} impia uerba proferret. **A**t illa ut rogum uidit accensū. paululū quid in semetipsā molitur. **R**epente uero se emanibus prupit impiorū. atq; in ignē quē minabant. sponte prosiliuit. ita ut perterreretur etiam ipsi crudelitatis auctores. q̃ promptior inuenta est ad mortē femina. quā persecutor ad penā.

Serapionē quoq; domi sue repertū. crudelissimis affecere suppliciis. ita ut om̃s ei iuncturas mēbroꝝ prius soluerēt. et sic superioribus eū precipitarēt. **N**ullum nr̃s iter erat p̃uium. nullius platee trāsitus idulgebat. **N**eq; die neq; nocte. pcedēdi usq; libera erat facultas. **V**t enī q̃s nr̃m apparuisset ī publico. statī clamor uulgi. & seditio nascebat. ut uel pedibus traheret q̃ uisus esset. uel igne succenderet. **V**erū cū hec mala per dies singulos augerentur. subito iter ipsos persecutores rabies quedā belli ciuilis exarsit. **E**t dū iter se seditionibus preliisq; decertāt. interī nobis paululū licuit respirare. **S**ed non in longū uenia fuit. Continuo nāq; crudelissima principū mittunt edicta. **Q**uibus tanta aduersum nos ferebat īmanitas. ut scdm̃ q̃ predictū est a dñō. si fieri posset scandalizaretur etiā electi. **E**x quo perterritis pene om̃ibus. qdam ex istis nobilibus statim se sponte īptis actibus īgesserūt.

Alii conuēti tantūmodo. nonnulli a domesticis proditi ad sacrificia execranda & ad imundas hostias properabāt. & aliq̃ ex his pallentes & tremētes. ut magis īmolari ipsi. quā īmolare ydolis uiderent. **I**ta ut etiā ab īspectatē uulgo riderent. eo q̃ & ad moriendū & ad sacrificandum. ita meticulosi uidebantur. & alii sane tā ipudenter ad aras prosiliebat. ut & affirmare niteretur se nūquā xp̃ianos fuisse. **H**ii erāt de qbus predixerat dominus. **Q**m̃ pecunias hēntes. difficile saluabūt. **C**eteri uero aut istos seq̃bāt īpreceps. aut certe uertebāt īfugā. **E**x quibus nōnulli cōprehenși & īcarcerē missi. alii ad primā statī iudicis fatiē negauerūt fidem.

Aliquātī paululū

apollonia virgo

Serapion.

Aliquantum paululum suppliciiis tolleratis. ad ultimum deciderunt. **H**ii
 uero qui beati effecti sunt. tanquam columine fortissime domini ipsius spi-
 ritu confirmati. pro fidei sue merito uirtute ad domino percepta. admi-
 randa deo & angelis martyrii sui spectacula prebuerunt. **Q**uorum
 primus uenerabilis **I**ulianus podagra contractus. ita ut neque ince-
 dere neque stare posset. cum his qui eum in sellula portabant offertur
Quorum unus quidem statim negauit. **A**lius uero nomine **E**untius cum
Iuliano sene in domini nostri **I**esu **C**risti confessione perdurat **Q**ui
 quique iubentur camelis impositi per omnem circumduci ciuitatem. & flagris
 hic inde uerberantibus. populo spectante laniari. usquequo finem uite
 in ipsis uerberibus poneret. **S**ed uir quidam militaris cum assisteret
 & quosdam uolentes etiam mortuis illudere cadaueribus prohibe-
 ret. clamor repente aduersum eum totius uulgi extollitur. **O**fferitur
 iudici fortissimus miles iam domini. & nusquam se inferior factus. in con-
 fessione persistens capite pro pietate dampnat. **A**lius quidam uir no-
 mine **M**acharius genere **L**ibicus. cum multis uerbis a iudice ad
 negandum suaderetur. & eo maiore constantia fide sua profiteretur.
 uiuus ad ultimum iubetur exuri. **E**pymachus quoque atque **A**lexander
 cum multo tempore & in uinculis & in cruciatibus carceris. torti etiam
 frequenter & diuersis suppliciis confecti perdurassent infide. ignibus
 ad postremum consumi iubentur. **S**ed & mulieres cum ipsis quatuor.
 in quibus **A**dmonaria sancta uirgo. aduersum quam summa contione iude-
 rebat. & imensis eam atque exquisitis cruciatibus affligebat.
 eo maxime quod eius sententiam uincere cupiebat. **Q**ua laudabili uoce
 decreuerat. nihil se prorsus eorum que sibi contra fas imperabant ac-
 turam. **Q**ue statuti sui tenax. ad ultimum capite punit. **S**ecunda ue-
 ro fuit uirgo **M**ercuria nomine. **A**nus uenerabilis & secundissima
 infans. sed quos non pretulit Christo **D**ionisia. & alia **A**dmonaria.
Que dum nimia utuntur constantia apud iudicem. & ille uinci erube-
 sceret a feminis. inauditis tormentorum generibus tolleratis. finem
 omnium ferro cedente suscipiunt. **H**eron quoque & **M**artinus & **Y**sido-
 rus egyptii cum puerulo annorum. xv. **D**ioscoro. iudici offeruntur. **E**t
 primo omnium **P**uerulum **D**ioscori. tanquam pro etate facile flecti ante uer-
 bis. post etiam uerberibus agit. **Q**ue cum in nullo sibi cedere uideret.
 ferotius eum

ferotius eū crutiare contēdit. Tūc deinde ceteros uariis tormē-
tis dilanians. cū pari modo cōstantia fidei uideret armatos. tra-
di ignibus iubet. **D**ioscorū uero puerū q̄ libi constanter & sapiē-
ter in oībus respondisset admiratus. differri precipit. sperās eum
pro etate penitudinē gesturū. qđ nō tā tyrāni miseratione. quā
dñi prouidentia ita geltū est. **N**unc enī nobiscū est **D**ioscorus.
adeo nobis concessus. ad consolationē & firmamētum populi sui.
Nemesius quoq; etiam ipse **E**gyptius. primo per calūniā quasi
latro delatus est. **Q**uō crimine absolutō. post hec q̄ xpianus esset
defert. In hoc uero nulla a iudice moderatio referuatur. **S**ed ge-
minatis suppliciis excruciatum. cū latronibus iussit incēdi. **I**gno-
rans q̄ crudelitate sua. optimo martyri saluatoris similitudinem
detulit. qui pro salute humani generis. una cum latronibus ptu-
lit crucē. **T**urma autē quedā ī unum cōuenerat militū. iter quos
Ammō & **Z**enon. & **P**tolomeus. & **I**ngenius & **g**randeuus &
Theophilus. **Q**ui tribunalibus adstantes. cū quidam xpianus a
iudice torqueret. & iam pene adnegandum declinaret. dirūpebā-
tur intra semetipsos. & uultu oculis ac nutibus. uelut erigere co-
nabantur illum qui in suppliciis positus trepidabat. **I**nterdū etiā
manus p̄tendere. ac totius reliqui corporis motibus & habitu di-
uerse inclinati. tanq̄ subleuare lapsantis aīos gestiebant. **C**onuer-
si uero ad eos oīes. & quid desemetipsis profiteretur ex eorum
motibus agnoscētes. prius pene quā in eos uulgus clamoribus
insiliret. ipsi in medium prorūpunt. ac se se xpianos esse testant.
Tunc uero uersa uice ex eorū cōfidētia persecutoribus terror. no-
stris cōstantia animi adcrescit. dum hī qui per tormēta uinci pu-
tabant. sponte se crutiatibus offerunt. & ab his q̄ illi pro terro-
ribus inferebāt. uelut pro quadā specie uoluptatis expetitur. deo ita
triumphante per seuos suos. **S**ed nec **S**cyrionis opus memora-
bile fas est silentio preterire. **I**s nāq; cum rem cuiusdā potentis
sub mercede procuraret. iubet ab eo ydolis imolare. **R**ecusans
cogebatur iniuriis. **P**ersistens. rursum blāditiis mulcebat. **T**um
uero utriq; cōtempneret. preacuta sude ualidissima transuerbe-
ratus. per media uiscera neci tradit. **Q**uid uero memorē. quāte
multitudines

multitudines in desertis & in montibus oberrantes. fame. siti. frigore. languore. latronibus. bestiisq; cōsumpti sunt. **Q**ui om̃s imitati electos dei prophetas. gloria martyrii coronati sunt. **D**eniq; & uenerandus senex Ceremon ep̃s hic erat urbis Egypti. que dicitur Nyropolis. cū ad arabicum montē una cū grandeia cōiuge discessisset. nulli ultra apparuit. **E**t cū ad perquirendū eū plurimi fr̃m frequentissime processissent. perscrutatis om̃ibus locis. neq; ipsos ultra quisq;. neq; corpora eorū potuerūt inuenire. **H**ec autē nō frustra cōmemorauit frater k̃m̃e. sed ut scias quāta apud nos a sanctis martyribus ad dei gl̃iam gesta sint. **Cap. xxxii.**

Et post pauca addit etiam hoc dicens. **I**sti igit̃ diuini martyres qui cū xp̃o in celestibus sedent. & regni eius participes sūt atq; iudicii. qui cū ipso de lapsis fr̃ibus iudicāt. isti in quā ipsi susceperūt lapsos. & penitētiā cōuersionēq; eorū non respuerunt. sciētes q̃ deus noster cuius ipsi erant martyres. nō uult oīno mortē morientis. sed cōuersionē eius & penitētiā querit. **S**i ergo isti receperūt quosdā. & in ecclia statuerūt. i oratione quoq; eis & in cibo cōmunicauerūt. qd nos uultis facere fr̃es. **Q**uid nobis augendū putatis. **N**ōne sequi eorū sententias & iudiciū cōuenit. atq; erga eos quos illi miserati sunt. nos existere crudeles & truces. **N**on puto q̃ expediat nobis sententias eorū in irritum reuocare. miserationes infringere. benefacta turbare. & recte reli-

Hgiōis eorū iustituta uiolare. **Cap. xxxiii.**
Ec Dionisius de lapsis faciēs sermonē. **Q**uo tēpore **N**ouatus **R**omane ecclie presbiter elatione quadā tumidus. spem penitus eis salutis adimebat. etiā si digne penituiisset. **E**x quo & princeps hereseos extitit nouatianorum. **Q**ui ab ecclia sepati. supbo noīe semetipsos catharos idest mūdōs appellarunt. **O**b quā rem concilium sacerdotale celeberrimum in urbe **R**oma congregatum est. **E**piscoporū quidē sexaginta numero. **P**resbiterorū quoq; totidem. cum diaconib; plurimis. **P**reterea etiam p singulas quasq; puintias de hac re magna deliberatione habita decretis significatur. quid facto opus esset. **S**tatuit ergo **N**ouatiū quidē cum eis qui eum mētis elatione tumidū sequerent̃. quiq; ad inhumanā istam & nihil

istā & nihil fraterne caritatis seruante sententiā declinarēt. alienū
esse ab ecclia. Eos uero qui lapsi incertamine fuerāt fraterna mi-
seratione curādos & fomentis penitentie medicandos. **S**cribit
de hac re & **C**ornelius urbis **R**ome epūs ad eccliam **A**ntiocenā
indicās **F**abiano eius episcopo qd statuerit ī urbe **R**oma cōciliū
cōgregatū. quid etiā **I**talīs. **A**ffris. ceterisq; occidentalibus uisum
sit. **C**yprianus uero de his librū magnificētissime scriptū edidit.
in quo & lapsos ad penitentiā cohortandos. & cōtradicientes alie-
nos esse xpī uisceribus statuit. **E**xstat aut & alia eplā **C**orneliū ad
Fabianū **A**ntiochie epīm scripta. edocēs singula queq; denouato
quis qualisq; fuerit uel uita uel moribus. & quomodo ab ecclesia
xpī declinauerit. in qua refert qd ex epātus cupiditate quā ītra se
latenter gerebat. in hec oīa mala deciderit. **E**x eo aut maxie ela-
tus sit. qd quosdā de cōfessoribus uiros optimos inter ipsa initia
sibi socios assūperat. In quibus fuit **M**axius quidā presbiter **R**o-
mane ecclie. & **V**rbanus qui scdō cōfessores extiterāt. **S**ed & **S**i-
donius. **C**elerinus. qui ualde clari incōfessoribus habebāt. p
eo qd oīa tormētōy genera supauerāt. **S**ed isti inqt cū diligenti-
us pīpexissent agere eū cuncta fraudibus & dolis mēdatiis atq;
periuriis. & quia bonitatē ad hoc solū simularet ut deciperet igno-
rantes. relicto eo uel potius execrato. ad eccliam cū magna satis-
factiōe reuersi sūt. & presentibus epīs ac presbiteris. sed & laicis
uiris. primo quidē errorē suū. tū deinde & illius fraudes ac sala-
tias cōfitebāt. **A**ddit preterea etiā hec ī eplā. qd cū semp fratri-
bus iurare solitus sit epātum se oīno non cupere. subito & ex in-
prouiso uelut nouū plasma. epūs apparuit. **S**cilicet qui disciplinā sibi
& instituta eccliaistica uendicabat. epātum quē non adeo accepe-
rat presumebat. **T**ribus nāq; epīs simplicissimis hoībus & oīm
ignaris. de remota **I**talie parte adhibitis. imo potius subtili ab eo
circūuentione deceptis. imaginariā magis quā legitimā ab eis ex-
torquet manus īpositionē. **E**x quibus tamē unus cōtinuo ad ec-
clesiam redit confessus peccatū suū. & in cōmunionē laicā popu-
lo etiā pro hoc interueniēte susceptus est. **I**n locū uero reliquorū
duorū qui nouato manus īposuerāt. ordinati sūt alii epī & missi
Is ergo

Is ergo q̄ ep̄atum. uēdicabat. nesciebat in ecclīa catholīca unum
ep̄m esse debere. ubi uidebat esse presbiteros. xlyi. diaconos. vii.
Subdiaconos. vii. **Acolitos. xlii.** Exorcistas & lectores cū hostiariis
lii. **V**iduas cū indigētibus mille quingentās. quos om̄s deus alit ī
ecclīa sua. **A**ddit aut̄ hec q̄ idē ipse **N**ouatus. iniuuentute spū in
mundo uexatus sit. **E**t cū tēpus aliquantū cōsūpisset apud exor-
cistas. egritudine incurrit graue ita ut desperaret. **E**t q̄ iacens
in lecto pro necessitate perfusus sit. nec reliqua in eo que baptis-
mū subsequi solēt solēpniter adimpleta sint. nec signaculo chris-
matis cōsumatus sit. **V**nde nec ip̄m sanctum ūquā potuerit pro-
mereri. **D**eniq; inq̄t cū priuata quadā grā diligeret ab eo. & uel-
let eū ordinare presbiter. clerus uero om̄is & quāplurimi ex laicis
phiberēt dicētes. nō licere clericū fieri eū q̄ in necessitate positus
in lecto grām cōsecutus sit. ep̄m ab oībus speciale^{hac} grām poposcis-
se. ut sibi hoc de uno isto cōcederet. **S**cribit etiā de ipso. q̄ persecu-
tiōis tēpore cū ī cellula quadā lateret^{reclusus}. & a diaconis ut moris ē sub-
uenire in exitu catecuminis rogaretur timēs procedere. denega-
bat se esse presbiterū. **E**t q̄ sacramēta diuidens populis. accipien-
tiū manus teneret. nec prius pmitteret sumere. quā sibi per ea
que unus quisq; tenebat ī manibus iuraret. q̄ nūquā se relicto ad
Corneliū remearet. **H**ec & multa alia huiusmodi **C**ornelius de
uita ac moribus ac prophanis eius actibus scribit. **Cap. xxxiiii**

Dionisius uero de hoc rescribēs ad supradictū **F**abianum. in-
texit etiā quandā hystoriā dignā memoria. dicens **S**erapio
nē quendā fuisse apud **A**lexandriā unum ex his q̄ lapsi sunt. eum
dēq; sepe deprecatum ut susciperet. nec tam īpetrasse. **O**ppres-
sum deīde hunc esse egritudine. ita ut triduo iā sine uoce pror-
sus iaceret. **P**aululum uero quarta die respirantē. uocasse ad se fi-
liā suā & dixisse. **Q**uouſq; me detinetis? **Q**ueso uocetis aliquis
presbiter roget. ut possim aliquādo dimitti. **E**t cum hec dixisset.
rursum sine uoce mansit. **A**biit cursu puer ad presbiterū
noctis tēpore. **I**nfirmabat presbiter. uenire nō potuit. **T**am quia
preceptum fuerat aīne. ut lapsis in exitu nemo recōciliatiōis so-
latia denegaret. & maxie his quos prius id rogasse cōstaret. papa
eucharistie puero

eucharistie puero dedit q ad se uenerat. Quod ifusū iussit seni prebere. Regrediēte adhuc puero. ateq̃ ingrederet̃ domū rursus Serapion respiciēs. redisti inqt fili. Et licet pres biter uenire non potuit. tu tam̃ ipe qđ tibi preceptū ē. ut possim discedere. Cūq̃ esset cōpleta solēpnitas. uelut catenis quibulđā uinculisq̃ diruptis. letiorē iā spm̃ reddidit. Ex quo inquit cōstat certissime. huius boni auxilio nullū debere fraudari. Scribit etiā ipsi nouato Dionisius eplām cuius exēplū inserere his dignū putauī. **Cap. xxxv.**

Dionisius nouato frī salutē. Si inuitus ut ais in hoc uenisti. ostēde in eo si desinas uolens. Oportuerat quidē etiā pati oīa ne scinderet̃ ecclia dei. Et erat nō inferior gl̃ia sustinere martyriū. pro eo ne scinderet̃ ecclia. quā ē illa ne ydolis imolet̃. Immo scđm meā sententiā. maius hoc puto esse martyriū. Ibi nāq̃ unus quisq̃ pro sua tantū aīa. In hoc uero pro omī ecclia martyrium sustinet. Sed nūc siue tu suadere siue etiā cogere potes frēs redire ad concordia. maius tibi erit emēdationis meritū quā fuerat culpa cōmissi. Quia illud iā non imputabit̃. hoc etiā laude dignū ducet̃. Si uero illi in incredulitate permanserint. saluās salua aīam tuā Vale pacē desiderās quā tibi iprecor. Hec eadē etiā Nouatiō scripsit. Dedit & ad Egiptios eplām de lapsorū penitētia. iqua & regulas eiū statuit penitēdi. Sed & multa alia probatissima ferunt̃ scripta Dionisii. Scribit de penitētia. & cohortatoriū libellū. de martyrio ad Origenē. Ad laudicēses & Armenios de penitētia. Ad Corneliū quoq̃ urbis Rome ep̃m plurima scribit. in qbus etiā hoc indicat̃. inuitatū se a multis ep̃s. idest ab Heleno Tarso Cilicie. & Firmiliano Cappadocie. & Theotisto Palestine. ut ad sinodū Antiochiā p̃gat̃. q̃ ibi Nouati dogmata quidā Terere conarent̃. Et addit q̃ & Fabiano Antioceno ep̃o defūcto. Deme- trianus in ep̃atu successerit. Sed & de Ierosolimorū ep̃o his uerbis scribit. Admirabilis aut̃ uir inqt Alexāder icarcere positus. beato fine precessit ad dñm. Est & alia ipsius Dionisii eplā ad Romanos scripta. de ministeriis. Et alia itē ad ipsos de pace & de penitētia. Et ad quosdā cōfessores q̃ adhuc in urbe Roma Nouatum sequebant̃. Et rursū ad eosdē posteaq̃ ad eccliam conuersi sūt. duas

sūt duas eplās scribit. **S**ed & ad multos alios uaria ac diuersa scribens. studiosis qbusq. instructioni & doctrine copiosissimā materiā dereliquit. **¶** *Explicit liber. vi.* **¶** *Incipiūt capitula. vii. libri.*

Ca. i. **¶** *De Decii & Galli male gestis rebus.* **¶** **Ca. ii.** **¶** *De Cypriano & q. statuit hereticos rebaptizādos. sed Cornelius papa cōtra dicit.* **¶** **Ca. iii.** **¶** *Q. d. Stephanus papa similiter sētiat. & de cōcordia ecclīay.* **¶** **Ca. iiii.** **¶** *De Sixto papa & hereticis nō rebaptizādis.* **¶** **Ca. v.** **¶** *De heresi Sabelli.* **¶** **Ca. vi.** **¶** *De reuelatiōe q. Dionisio epō adnō facta est. propter electionem hereticorū librorum.* **¶** **Ca. vii.** **¶** *De nouati scismate.* **¶** **Ca. viii.** **¶** *De hereticorū baptis mate.* **¶** **Ca. viiii.** **¶** *De psecutione Valeriani.* **¶** **Ca. x.** **¶** *De his q. ad Dionisiū uel ceteros egyptios epōs restati sūt.* **¶** **Ca. xi.** **¶** *De his q. apud Cesareā Palestinā martyres facti sūt.* **¶** **Ca. xii.** **¶** *De martyrio Mariani.* **¶** **Ca. xiii.** **¶** *Relatio de Astirid.* **¶** **Ca. xiiii.** **¶** *De signis que uirtute saluatoris apud Paneadā fiebāt.* **¶** **Ca. xv.** **¶** *De trono Iacobi.* **¶** **Ca. xvi.** **¶** *De pace a Galieo reddita ecclesiis.* **¶** **Ca. xvii.** **¶** *Q. ui epī tūc fuerūt.* **¶** **Ca. xviii.** **¶** *De his que apud Alexandriā acciderūt.* **¶** **Ca. xviiii.** **¶** *Q. uomō Dionisius de pasca statuit.* **¶** **Ca. xx.** **¶** *De morbis qui acciderunt.* **¶** **Ca. xxi.** **¶** *De Gallieni regno.* **¶** **Ca. xxii.** **¶** *De Nepote & scismate eius.* **¶** **Ca. xxiii.** **¶** *De apocalipsi Ioānis.* **¶** **Ca. xxiiii.** **¶** *De eplis Dionisii.* **¶** **Ca. xxv.** **¶** *De Paulo Samosateno & de Gregorio. & de heresi eius.* **¶** **Ca. xxvi.** **¶** *Q. ui epīs qui per illud tēpus nobiles habebāt.* **¶** **Ca. xxvii.** **¶** *De heresi manicheorum tunc exorta.* **¶** **Ca. xxviii.** **¶** *De ecclīasticis uiris nobilibus quorū aliquāti etiā usq. ad nrām memoriā pdurarūt.* **¶** **Ca. xxviii.** **¶** *De epīs martyribus & doctoribus eiusdē tēporis.* **¶** *Explicit caplā. Incipit liber. vii.*

S Eptimū nobis ecclīastice hystorie librū. scriptorum suorū sudat elogijs. nobilissius patrū & clarus ī epi stopis Dionisius. **¶** *Q. ui posteaq. Decius nō totis duobus ānis principatu Romani apicis ministrato. cū filiis pariter interēptus est. & Gallus suscepit imperiū. Q. uo tēpo re etiā Origenes septuagesimo etatis āno nō ad integrū expleto defūctus est*

defunctus ē. **S**cribēs Hermamōi cuidā de Gallo hec refert. An ne Gallus iqt malū Decii aut uidere potuit aut cauere. sed i eūdē lapidē offēsiōis ipegit. Cuius regnū cū floreret initio. & cūcta ei ex sētētia cederēt. i cōs uiros q p pace regni eius deo sūmo supplicabāt. psecutus est. cū qbus & pspitatē luā piter fugauit & pacē.

In urbe uero **R**oma cornelio epātū gerēte. & apd **Ca. ii.** **C**artaginē Cypriano. ā bobus fide & uirtute⁺ pietate prestātibus qstio exorta ē i Affrice magis ptibus. si oporteret hereticos rebaptizari. **C**umq; id a Cypriāo & ceteris pene oibus p Africā sacrdotibus oportere fieri decerneret. Cornelius & ceteri oīs p italiā sacerdotes. huiusmōi decretū manēte sacerdotali cōcordia refutarūt. statuētēs ātq; a pribus sup hoc traditā regulā debere seruari. **Q**ue cōtinebat post abiectiōē prauī & cōfēsiōē recti dogmatis. sola eos manus ipolitiōe purgādos **Ca. iii.**

Sed post Cornelii cōsumationē q tribus circiter ānis sacerdotio fūctus est. epātus sedē **L**utius suscepit. **C**ui octo solis mēlibus sacerdotio administrato **S**tephanus succedit. **Q**uiq; si milēm Cornelio de nō rebaptizādo sētentiā tulit. **A**d quē **D**ionisius multa & sepe scripta direxit. de multis ecclīasticis differēs cāis. Inqbus itercetera etiā hoc idicat. qd oīs ecclīe abiecta **N**ouati prēlūptiōe. pacē inter se iuicē seruēt. **S**cribit ergo de hoc his uerbis. **S**cito aut frater oēs ecclīas i oriente q prius cōturbabāt nūc redisse i cōcordiā. & oēs ibidē unanimiter coherere. gaudētes & exultātes de pace q ultra spē ecclīe reddita ē. Idē **D**emetrianus apud ātiochiā. & **T**heotistū apud Cēsareā. **M**azabbenes i Ierosolimis. dormiēte i pace **A**lexādro. **M**adnu apud Tyrū. **H**eliodorū apud Laodiciā. **H**elenū in Tarso. **F**irmilianū in cappadotia. **V**erū ne sermo eplē lōgior fieret. nobiliū tantūmō urbiū tibi epōs idicauī. ut etiā ceteros cū ipsis pariter unū sētire nō dubites p uniuersā **S**yriā uel arabīā. sed & hii qbus nūc scripsisti. **M**esopotamie epī idē sapiūt. **P**otē quoq; & **B**ithiniā. oēs pariter unanimes & cōcordes. & multa sibi iuicē caritate conexi glificāt dñm nostrū

Hec **D**ionisius scribit.

Cap. iiii.

Tephāo uero duobus ānis ipleto sacerdotio **R**ome **S**ixtus succedit. **A**d quem scribit nihilomnis **D**ionisius de baptisinate cōmemorans

cōmemorās. q̄ **S**tephāus qdē decessor suus scribens ad **F**irmilianū & **H**elenū ceterosq̄ illarū p̄tū ep̄s statuerit. nō cōicandū esse his q̄ re- baptizāt. sed debere cōsiderari magnitudinē rei. q̄ nō q̄cūq̄. sed p̄ma- gni & nobiles ī ep̄s uiri sūt q̄bus hoc uisū sit. **D**icit etiā q̄ sup̄ hoc scri- pserit plenius ad dionisiū ac filemonē pbr̄s urbis rome. Indicauit aut̄ pariter etiā de sabellij heresi q̄ tēporibus ipsius exorta sit. scribēs hec.

Quid aut̄ dicā de ea doctrīa q̄ apd̄ ptolomaidā pētapoleos. **C. v.** ciuitatē nup̄ exorta ē. plena blasphemīs ī dñm̄ prēm. & in dñm̄ nr̄m̄ Iesū xp̄m̄. negās uere esse eū filiū pr̄s. nec priogenitū oīs creatu- re. **S**imul & scī sp̄s auferēs itellectū. Pro q̄bus cū utreq̄ ptes adme- ueissent. & presētibus fr̄ibus q̄ cōmota fuerāt discussisse. etiā litteris put̄ deus dedit paruitati mee p̄secutus sū. & scripsi singula queq̄ di- ligēter exponēs quorū tibi exēplaria trāsmisi. **S**ed & in tertio libro de baptismo quē scripsit ad **Ph**ilēonē pbr̄m̄ urbis rome. ēt hec cōmēorat

Ego īqt̄ & tractatus hereticorū lego & traditiones eorū. **Ca. vi.** p̄scrutor. etiā si uidear ad horā uerbis eorū pollui. **S**ed multum mihi cōfert hoc ipsū. q̄ ex ipsorū uerbis arguere eos possū. **D**eniq̄ cū aliq̄s ex fr̄ibus cōpbris phiberet me. ne heretica lectiōe tāq̄ sceni ali- cuius fetore polluerer. uisio mihi qdā adeo ostēdit q̄ me cōfirmaret. & sermo ad me factus ē. **H**ec mihi euidenter p̄loquēs. **L**ege oīa q̄cūq̄ in māus tuas uenerūt. q̄a p̄bare singula q̄q̄ & discernere potes. quandoq̄ dē & ex initio hec tibi fuit cā credēdi. **A**mplexus sū uisionē. q̄ & apo- stolice iussu cōcordabat dicēti. oīa legiteq̄ bona sūt tene. In ip̄o quoq̄ libello cōmemorat. nō tūc primū ī africa de hereticis rebaptizadis ab ep̄s decretū esse. sed & ātea iā ī nonnullis ecclesiis & cōciliis ep̄orū uel

Sicut in **I**conio. atq̄ aliis locis de hoc fuisse tractatum. **Ca. vii.** **C**ribit adhuc & ī quarto de baptismo libro ad **D**ionisiū ur- bis **R**ome presbiterū. plurima deuoti ipietate cōmemorās. In q̄nto uero libro ad **S**ixtū urbis rome ep̄m̄ scribēs. aduersus supradictā he- resi qdā differēs. etiā tale aliqd̄ accidisse cōmemorat his uerbis. **V**ere aut̄ frater cōsiliū p̄eto. & regro setētiā. quid tibi uideat ī ea cā que in ecclīa nr̄a exorta est. **V**ereor enī ne forte fallar in aliquo. **Cap. viii.**

ERat apud nos frater qdā fidelis ātiquitus. ātēq̄ etiam ego ep̄i- scopus ordiarer. imo & anteq̄ decessor meus **E**raclas. **I**s cum interesset his

iteresset his q baptizabāt. & audirēt uel qd iterrogēt. uel qd respondeāt. Flēs accessit ad me. & p̄cidēs ad pedes meos. cōfiteri cepit baptisma ab hereticis aliter se suscepisse. **Q**d tāmē scdm ea q nūc uideret anobis mīstrari. nec baptismā duceret. eo q esset repleta blasphemis oīs illa cōfessio. Simul & hoc addebat se itantū p hoc errore stimulari. ut ne oculos quidē ad deū auderet erigere. Propter qd exorabat mūdari se & purificari ecclastico baptis̄mate. ut & grām cōseq posset spiritus scī. **Q**d ego facere ausus nō fui. sed dixi posse ei sufficere tam multi tēporis cōmunionē quā ī ecclīa cōsecutus ē. p̄ eo q anobis eucharistie suscipiēs donū. respōderet amē. ex quo & p singula potuisset ipsa sacramētōrū uirtute purgari. Cohortabar igit̄ eū debere cōfidere fidei sue & cōsciētie iā purgate. & atē oīa q tā diu sacramēti nobiscū iā p̄iceps fuerit. Sed ille neq; aluctu cessat & lacrimis. neq; ultra ad mensā dñicā audet accedere. ita ut uix a nobis cohortatus & cōpulsus orationi audeat iteresse. Hec & multa alia de huiuscemōi q̄stionibus per diuersos libros suos Dionisius scribit.

Ca. ix.

Ollus uero nō ītegris duobus ānis īperio detēto rebus hūanis exēptus ē. Post quē Valerianus cū filio Galieno suscepit p̄cipatū. De quo Dionisius scribēs itēx ad Herniamonē hoc mō refert. Sed & Ioāni similiter reuelatū ē ut diceret. Et datū ē iqt ei os loqns magna & blasphemias. Et data ē ei potestas p mēses. xl. & duos. Vtraq; aut cōplēt ī Valeriano. Vere enī mirādū ē quomō supra ceteros qui atē se fuerūt hic & hūanus & bēignus extitit erga famulos dei. ita ut ī iniūtiis multo etiā illis bēignior uideret̄. q noīe saltē xpīani dicebāt. Intātū uenerabat̄ seruos dñi. & oīs eius domus esset ecclīa dei. Deprauius ē aut & aueritate deiectus p qndā doctōrē pessimū magrū & p̄cipē egyptiorū magorū. ut iustos & scōs uiros p̄seq & iterimi iuberet. tāq; q aduersarēt̄ magicis artibus qbus se ipē subdiderat. Erāt enī reuera & sūt etiā nūc. q possent uirtute meritorū suorū restringere fallacias dēonū. Nā ille ut impuros ritus & exēcrāda mysteria ac sacra incesta cōficeret. pueros inberbes iugulari iubebat. & orbari liberis prēs. atq; iteneris uisceribus hūanas rimari p piaculū fibras & uocē illic q̄rebat ubi fugauerat uitā. Sed & multa alia huiuscemōi de ualeriāi piaculis mēorās addit etiā hoc q ipē abarbaris captus. & lumibus orbatus filios sceleris &

Isceleris & impietatis sue reliquerit successores. **Cap. x.**
Pse uero **Dionisius** quanta in eius persecutioe pertulerit. & quibus affectus sit cruciatibus propter nomen dei. scribens ad quandam Germanum episcopum quod quasi obtrectator eius esse uidebatur refert. ubi & acta confessionis sue inseruit. apud **Emilianum** praesidem gesta. In quibus cum **Dionisius** unum solum deum quod celum fecisset & terram diceret adorandum. ceteros autem neque esse deos neque adorari debere. in castrum quoddam deserti quod **Cesro** appellatur in exilium truditur. ob hoc precipue electum. quod loci incolae gentiles erant. & ydolorum superstitionibus satis dediti. **Q**uique exule **Dionisium** prius hostili animo. & satis aduersa mente suscipiunt. Post uero cum paulatim per domini gratiam uerbum dei his scire cepisset. pars maxima trucidis & barbari populi relictis ydolis conuersa est ad deum uerum. christumque subiecta. **Q**uo coopto. rursus eum ad alium locum uicinum quod **Alexandria**. sed incolis desertum. ac pene hitatoribus uacuum traxerunt. Sed & ibi cum pro urbis uicinitate nostrorum populi eum frequentarent. & tanquam odore pastoris recepto. grex letior & constantior agonibus redderetur. rursum missis cum centurioe militaribus uiris. ipsum **Dionisium**. & cum eo **Gaium**. & **Petrum** catenis constrictos & diuersis cruciatibus afflictos. in desertum quoddam **Libie** pertraxerunt. Ibique eos in loco squalidissimo & omni usu humanitatis carente. a **Paretonio** trium dierum itinere in desertum portento. nexos uinculis reliquerunt. **H**ec in diuersis suis epistolis supradictus uir scripta dereliquit. In quibus memorat etiam **Maximum** praefectum bithyniae. & **Dioscorum**. **Demetriumque** & **Lutium**. nec non & **Faustinum**. atque **Aquila** satis claros & insignes titulo confessionis effectos. Sed & ex diaconis quosdam in insula post penas confessionis esse defunctos. **S**upfuisse uero ex his **Faustum** & **Eusebium**. **Q**uibus etiam refert tantum fiducie & magnanimitatis per dei gratiam datum. ut cum ad eos qui in carcere tenebantur fratres nemo prius humanitatis & ministerii causa permitteret accedere. ipsi tamen indefinenter & reuiceret & necessaria monstraret. **E**t cum per dies singulos praesidis furor cresceret iugulando. alios. alios suppliciis & diuersis cruciatuum generibus affligendo. squalore carceris & catenarum ponderibus necando. & super omnia precipiendo neque ad eos prorsus accederet. ut et inedia quasi aliud tormenti genus adhiberetur. **C**oncessit tamen deus supradictis diaconis gratiam. confessoribus suis prouidentes. ut iuuis omnibus. istis tamen non negaret ingressus. **S**ciendum tamen est quod hic

est q̄ hic **Eusebius** quē diaconū supradiximus. postmodū episcopus apud **Laodiciā** **Syrie** ordinatus est. **Maximus** uero quē presbiterū mēmōmū. ipsi **Donisio** apud **Alexandriā** successit iēpātū. **Faustus** autē & q̄cum ipsi tūc cōfessor enituit. usq; ad p̄secutionē q̄ nris tēporibus facta est. grādeus & plenus dieb; pdurans. p̄fecto martyrio obrūcatione capitis cōsumatus ē. **Hec a Dioni-**
sio certissima fide memorantur. Cap. xi.

Igit in **Valeriani** p̄secutiōibus apud **Cesareā** **Palestie** multa adiuersis martyrib; consumata sūt. Inqbus tres qdā admirandi adolescētes. quorū unus **Priscus**. aliū **Marcus**. tertius **Alexander** uocabat̄. Cū in suburbanū **Agellū** supradictē urbis habitaret. diuino fidei calore succēsi. ceperūt semetipsos segnitie atq; ignauie amare. q̄ cū celestes ī urbe martyriū proponerēt corone. ipsi nō desideraret. nō raperēt. cū q; domūs & saluator regnū celorū uiolēter diripi debere testatus sit. ipsi inglorios & delides aīos humi gererēt. **His** igit semetipsos alloquiis incitātes. urbē petūt. & ad orto iudice truculēto. cur tantū ī sanguinē pioꝝ deseuires icusāt. Ille cōtinuo nobiles aīos iuuenū. quā dignis remunerat affatibus. deuorādi inq; bestiis subrigant. qbus nō placet pioꝝ sanguinē fundi. **Sed** & mulier quedā supradictorū iuuenū secuta fert audacie et magnanimitatis exemplū. similēq; sortit̄ exitum pene. Quā tamē de **Martionis** scola fuisse loquebant̄. Ca. xiii.

Marinū quoq; uirū militārē. **Ierosolimorū** ciuē honore & diuitiis clarum. cū in supradicta urbe inter collegas suos per ordinē gradus sui honor quidā cōtingeret militaris. ut fieri solet. in sequētē collegā suū subit iuidia. & exclamat **Nō** posse marinū adipisci superiōrē gradum. q̄ esset xpianus. Interrogatur a iudice **marinus**. si ita res se haberet. Ita ille esse. & uere se esse xpianum clarissima uoce testat̄. **Tres** ei deliberandi hore decernuntur a iudice. ut eligat utrū uelit imolare diis & uiuere an xpianus interimi. Cumq; a tribunalibus fuisset egressus. **Theotignus** loci. adprehēsa manu eius perducit eū ad eccliam. Ibiq; multis uerbis infide cōfirmās. ad ultimū inīteriora perducit altaris. gladiūq; suū quo p̄dictus erat ostēdēs ei. **Et** rurū offerēs euangelium quid deduobus mallet

eduobus mallet interrogat. **M**arinus uero promptissima fide cū
manū ad euāgelium tetēdit. optime inq̃ Theotignus qđ elegisti
o fili. & cōtēpnens presentē uitā eternā spato. **C**ōfidēs p̃ge. & su-
scipe coronā quā tibi domūs preparauit. **R**egressus cōtinuo ad tri-
bunal uocat̃ preco. **A**derat enī tēpus statutū. Ille uero nec
moras patit̃. nec expectat interrogantē. sed cōtinuo sibi & delibe-
ratū asserit. & expatēnis legibus cōfirmatū. qđ deo obtemperare
oporteat magis quā hoīb̃us. **Q**uem iudex ilico capite puniendū
Pro tali responsione pronuntiat. **Cap. xiiii.**

Ed inter eos cūctis clarior. & meritis fidei. supra ceteros ī
signis memorat̃ Astirius uir. **R**omane urbis senator patricius.
nobilitate facultatibus prop̃quitate etiā regia. & oīs bonorū fama
satis clarus. **Q**ui cum supradicti martyris extremis itēret exē-
quis & capite celsū cadauer subiectis humeris suis & substrata
ueste qua īduebat̃ excipet. honorē quē martyri detulit. continuo
ipse martyr asseq̃t̃. **S**ed & in multis aliis eū preclarę gestis infir-
de xp̃i enituisse. tradiderūt nobis hii qđ eū ī corpore adhuc positū
uiderūt. in qbus etiā tale aliqd p̃ eū gestum memorabāt. **A**pud
Cesareā Philippi quā Paneadē Phenices uocat̃. aut̃ sub radice
mōtis qui appellat̃ Panius. ex quo fluuii Iordanis prima fluenta
profiliunt. morē fuisse gētilis erroris. certa ac solēpni die īmolari
uictimā. **Q**ue uictima arte quadā demonis subito nūq̃ cōpare-
bat. **E**t erat hoc famosissimi miraculi genus. quo psuaderi astātī-
bus uideret̃ ī celū hostiā īuisibiliter esse sublatā. **A**ccidit igit̃ dū
hec gererēt̃ adesse Astiriū. **Q**ui cū uideret om̃s miraculi huius
stupore cōstringi. hūanos miseratus errores. cū gemitu & suspi-
rio oculos ad celū pariter tēdit & palmas. xp̃m. qđ ē sup̃ oīa deus.
tota fide profusis lacrimis īuocat. ut prestigia fallacis dēonis ar-
guat. miserisq; mortalibus erroris huius soluat archanū. **H**ec illo
cū fletibus supplicāte. subito uictiā qđ īuisibiliter credebat̃ assūpta
supferri aq̃s uidet̃. & ī cōspectibus oīm reddit̃. nec ultra ī illis lo-
cis error huiusmōi potuit reparari. Ita unius xp̃iani prece. tātorū dē-
ceptionis machina cū auctoribus suis dēonibus dissoluta ē.

Uerū qđ urbis huius fecimus mētionē. iustum **Cap. xv.**
uidet̃ cōmemorare

uidetur commemorare etiā illud in ea qđ hystorie dignū duxi-
mus. **M**ulierē quā sāguinis profluo laborantē a saluatore corā
tam euāgelia tradiderūt. huius urbis ciuē constat fuisse. domusq;
eius in ea etiā nūc ostēdit. **P**ro foribus uero domus ipsius balis
quedā in loco editiore collocata mōstrat. īqua mulieris ipsius ue-
lut genibus prouolute. palmasq; suppliciter tendentis imago ere
uidetur expressa. **A**dstat uero alia ere nihilominus fusa statua.
habitu uiri stola cōpte circūdati. & dexteram mulieri porrigētis.
Huius ad pedē statue ebasi herba quedam noua specie nascitur.
Que cū exorta fuerit. excrescere usq; adstole illius erei indumē-
ti frimbriā solet. quā cū sūmo uertice crescēs herba cōtigerit. ui-
res inde ad depellēdos omīs morbos languoresq; cōquirīt. ita ut
q̄cūq; fuerit illa infirmitas corporis hausto exiguo madefacti sa-
lutaris graminis depellat. **N**ihil oīno uiriū gerens. si anteq̄ eree
fimbrie lūmitatē crescēdo cōtigerit decerpat. **H**āc statuā ad simi-
litudinē uultus Iesu formatā tradebāt. **Q**ue permāsit ad nostra
usq; tēpora. sicut ipsi oculis nrīs p̄speximus. **E**t nihil mirū si hī
qui exgentibus crediderāt. pro beneficiis que a saluatore fuerāt
cōsecuti. huiusmodi uelut munus uidebant offerre. cū uideamus
etiā nūc & apostolorū **P**etri & **P**auli & ipsius saluatoris imagines
designari tabulisq; depingi. **S**ed & antiquas ipsorum imagines
a quibusdā conseruatas nos uidimus. **Q**uod mihi uidetur exgē-
tili cōsuetudine indifferenter obseruatū. q̄ ita soleant honorare
quos honore dignos duxerint. **I**nsignia etenim ueterū reseruari ad
posterorū memoriā. illorū honoris. horū uero amoris inditiū est.

DEniq; & Iacobi cathedra qui primus interuēps **Ca. xvi.**
ab ipso saluatore & ab aplīs ī Ierosolimis est electus. quēq;
frem̄ xpī uolumīa diuina designāt. usq; ī hodiernū inibi cōseruat.
atq; in ea sedēt oēs. q̄ usq; adpresēs tēpus sedis illius sacerdotiū
fortiūt. **S**eruat ergo cū īgēti studio uelut a maioribus tradita me-
moria scītatis. **E**t cū ueneratiōe magna hētur. uel uetustatis. uel
primi sacerdotii scīficatiōis optētū. **S**ed de his ista sufficiāt. **C. xvii.**

OAlienus uero **V**aleriāi filius. posteaq; rex sūmā solus opti-
nuīt lenius ac moderatius erga nrōs agere īstituit. **D**atisq;
decretis inhiberi

decretis. inhiberi supplicia. persecutionesq; cessare. & quo quisq; pu-

Dat more exorare qđ diuinū est sinit. Cap. xviii.

Er idē tēpus cū Romāo adhuc sacerdotio Sixtus preesset. & apud Antiochiā Demetrianus. Firmilianusq; adhuc Cesaree Cappadotie sup esset. Pōti ecclias Gregorius q prius Theodorus dictus est ex Origenis discipulis cū frē Athenodoro suscepit gubernandas. Apud Cesareā uero Palestine. post Theotistū Dōpnus epātum sortitus. & breui defunctus. Theotigno iam nrē memorie uiro sedem tradidit. Qui & ipse Origenis auditor fuisse dicebat. In Ierosolimis uero post Mazabbanē. sacerdotiū suscepit. Ca. xviii.

Sed apud Alexandriā etiā si nulla extrinsecus mali causa sit. eo ipso q genus hoīm ferox seditiosū. & semp īquietū est. ciuiles inter se motus & bella. nō uirtutis merito. neq; ob defensionē. sed ob necē atq; interitū ciuiū cōmoueāt. De quibus Dionisius in eplīs suis cōmemorās refert. ita a propriis ciuibz esse uastatā deletāq; urbē. ut illa que cōstipatione populorū uiu sole- ret digrediētibus icedēdi spatiū dare. nūc eo usq; peruenerit. ut cōspicere īplateis hoīm ualde rarū sit. madere oīs ciuiū sanguine uias. cadaueribus obtegi. & ne ad sepeliendū quidē sufficere q supersūt. Vnde & post belli rabiē ferriq; uastationē. corrupti aeris & fetore cadauerū pestilētia increuent. ita ut si qđ ferro sup- fuerat. id morbus absumeret. Cap. xx.

Scribat aut de his idem Dionisius in eplā pascale. que solēpniter p ānos singulos sēbi solet his uerbis. Aliis fortassis hominibus nō uideāt tēpus hoc. tēpus esse solēpnitatis. qm quidē luctus ubiq; & acerba lamētatio īplateis cūcta circūstrepit. gemitus uero inest & mugitus in domibus. propter multitudinē morientium. Sicut enī de primogenitis quondā egyptiorū refert. ita etiā nūc ingēs ubiq; clamor adtollit. Nō enī est domus sicut scriptū est. in qua nō sit in ea mortuus Priō nāq; ipsi manibus suis partem maximam & meliorem populi occiderūt. persequendo sanctos. Partem alterā bella intestina rapuerunt. Partem uero que superfuerat. pestilens nunc egritudo consumit. Sed nos nec in persecutionibus

in persecutionibus cum iugularemur a festiuitate cessauimus. nec umquam nobis potuit sollempnitas impediri. quibus precipitur in tribulatione gaudere. Ois igitur nobis locus quicumque a tyrannis eligebatur ad penam. siue ager ille seu desertum fuit. siue insule. siue carcer. sollempnitatem nobis impedire non potuit. **L**etissimam uero super omnes habuere sollempnitatem beati martyres. qui cum sanctis angelis in celis pasca curarunt. **P**ost hec persecutores nostri in semetipsos manus ac tela uerterunt. **S**ed nec sic quidem nostrorum festa turbata sunt. Insecutus est hic pestilens morbus & plaga terribilis. sed illis multo terribilior & grauior. quos nec spes erigit futurorum. **N**obis uero hec omnia exercitia quedam uirtutis. & fidei probamenta ducunt. **Q**uamuis enim densior seuiorque paganos magis quam nostros morbus intruasit. tamen ne a nostris quidem penitus abscessit. **E**t post pauca addit dicens. **M**ulti namque ex fratribus nostris pro nimia caritate dum abique ulla cunctatione infirmos uisitare non desinunt. & non solum uisitare. sed & ministrare. & exhibere officia que dominus precipit. ^{repente} morbi contagione. cum illis pariter quibus ministrare uoluerant interibant. **A**ffectu enim quodam dilectionis attracti & uolunt participare dolores cum dolentibus cupientes. alienas ille mortes haud segniter transferebant. effectique sunt eorum ut dicit apostoli sermo piissimus. **D**enique plurimi nostrorum precipui & electi uiri. inter quos presbiteri nonnulli & diaconi multique alii de plebe constantissima & ardentissima fide tamquam si martyrii tempus instaret. miserando infirmos semetipsos huiusmodi mortibus inferebant. misericordiam ex hoc martyrium capere presumentes. **E**t dum curandis egris. defunctis exportandis. humanisque corporibus opera dabant. insequabantur pene eos. quos suis humeris ad sepuchra deuexerant. **Ca. xxi**

Paganis uero econtrario. suos continuo ut egrotare ceperant deserebant. parentes caros liberos. uxorem coniunx. filiique nihilominus parentes. statim ut tremere membra uidissent. & morbo ora pallere domo propulso. implentea semineces eiciebant. ibique inssepulta eorum cadauera relinquentes. uim morbi quam per hec se effugere opinabantur dupliciter incurrebant. dum ad pestilentie rabie etiam fectorum insepulchorum cadauerum iungeretur.

Cap. xxii.
Refert idem

Refert idē Dionisius de Galieni tēporibus. q̄ eo regnāte ec-
clesie dei in pace durarūt. & q̄ mediis eius tēporibus Ma-
cri-nus uelut nubes quedā tenebrosa & tētra. subito regni eius
obscurauerit lucē. quo rursū ad uicē estiuē nubis abolito. Galie-
nus nouum ut ipse ait exueteri uniuerso mūdo lumē effulsit. Si-
mil enī atrocē tyrannū & regno deturbauit & uita. Designat
aut etiā tempus. q̄ nono anno ^{regni} Galieni hec scriberet. Ex-
tant & alia quāpluria necessaria satis & admiranda Dionisii opu-
scula. que utilitatis plurimū legentibus cōferant. Inter que scrip-
sit etiā de repromissionibus futuris. existente causa huiusmodi.

Episcopus qdā erat ī partibus Egypti. Nepos noīe **Ca. xxiii**
hic iudaico intellectu de futuris repromissionibus sentie-
bat. easq; corporaliter exhibēdas docebat. Et mille ānis indeli-
ciis corporalibus in hac terra sanctos regnaturos esse cū xpō. huiusq;
sui dogmatis probamenta sūptis ex reuelatione Ioānis testimo-
niis conabat̄ asserere. De quibus etiā libellos edidit. interpretatio-
nē huiusmodi cōtinentē. Igitur Dionisius de repromissionibus
scribēs adhūc Nepotē stilū sue intentionis obuertit. & in primo
statim libro suā sententiā que ei de diuinis repromissionibus uide-
batur exponit. In scdo uero uolumie de reuelatione Ioannis dis-
serens. facit mētionē Nepotis his uerbis. Ex cōmētario iqt quos-
dā proferūt Nepotis quibus innitunt plurimū. & per quos pu-
tant ineffabili quodā sacramēto ostendi. qualiter regnū xpī futu-
rū sit sup terrā. Sed in aliis qdē multis etiā ego āplector & dili-
go Nepotē. uel pro fide sua. uel pro eruditione & studio scriptu-
rarū. & precipue pro exercitio psallēdi. qm̄ quidē plurimi frūm li-
benter pro hoc eius elegere consortia. Est ergo etiam mihi erga
eū multa reuerentia. & idē magis quia iā precessit ad dnm̄. Sed
reuera plus omībus & amāda & preferenda est ueritas. laudare
oportet. & absq; inuidia amplecti. si quid rectū dictū est. Discuti
uero & discerni. si quid minus sane scriptū est. Et si quidē pre-
sens esset is. de quo sermo est. sufficeret solo sermone discutere
que minus recte dicta uidebātur. dū interrogatione precedēte re-
sponsio subsequēs inconcordiā qdē cōtrariū & discrepās uidebat̄
adduceret. Vbi uero

adduceret. **V**bi uero scripta edita sūt. & ut uidet̃ quibusdā satis
 suaſoria. & ubi doctores precedūt q̃ legē & prophetas pro nihilo
 ducāt. euāgelia nō sequāt̃. aplōꝝ scripta despiciāt. **H**os aut̃ solos
 libros atq; istā doctrinā uelut magnū aliqd̃ & occultū mīsterium
 uenerent̃. ac simplices quosq; fr̃m nr̃ōꝝ doceāt. nihil excellū ni-
 hil magnificū sēire de aduētū & presētia dei & saluatoris nr̃i le-
 su xp̃i. neq; de resurrectionis gl̃ia. & nr̃e cōgregationis ī ipsū ac si-
 militudinis repromisse. sed parua quedā. & semp̃ mortalia. & nō
 alia quā sūt ea q̃ nūc uidemus sperari suadēt in regno dei. **N**eces-
 sariū uidet̃ adhuc oīa respōdere fr̃i nostro Nepoti. **E**t post aliquā-
 ta rurſū subiūgit hec. **E**t enī cū marsenoite essemus. ubi multo iā
 tēpore uolebat̃ ista doctrīa. ita ut scismata inter fr̃es & discor-
 die fierēt. cōuocaui pbr̃os & doctores qui erāt ī ecclesiis. & pu-
 blice cepi habere tractatū. Simul & cohortatus sū fr̃es. ut si qd̃
 eos moueret. obicerēt nihil uerētes. **T**ū mihi illi ut scutū uali-
 dissimū & murū inexpugnabilē codicē Nepotis obitiūt. **S**uscepi
 patiēter & tribus cōtinuis diebus residēs. a prima luce usq; ad ue-
 sperā cū ipsis coep̃is singula eius scripta cepi discutere. & unūqd̃
 q; quod ī se absurdi haberet ostēdere. **E**t uere satis admiratus sū
 patiētiā & cōstantiā atq; itelligentiā fr̃m. q̃ cōsequenter & per
 ordinē de singulis q̃stionibus proponebāt. ualidissime his q̃ ano-
 bis respōdebant̃ occurrentes. **P**ost hec. cū quid esset ī uero pa-
 tuisset. accōmodabāt nihilominus absq; cōtentione cōsensū. iudi-
 cantes hoc q̃ cōtinuo si qd̃ semel aīo uisū fuerit. oī id studio &
 cōtentione sequendū est. sed esse rectius tūc mutare sentētiā. cū
 eā melior & rectior superauerit. **P**atefactis & enim cordibus suis
 deo audiebāt uerbū. cuius probatio nō ex hūana persuasiōe neq;
 ex eloquētie fuco. sed ex diuinay scripturay assertione ueniebat.
Et ita euidēs fuit assertionis nr̃e probatio. ut is qui iter eos ma-
 ximus doctor & uite meritis prestantior habebat̃ Corātion no-
 mine. surgēs in medio cunctis audietibus proclamaret & p̃testa-
 retur. neminē debere ultra eius doctrine facere mētionē. Suffice-
 re q̃ erratū est. decetero nō solū nihil horū tenendū uel sequendū.
 sed nē cōmemorandū quidē de talibus. **S**i quidem tam euidens
 & manifesta

& manifesta contra hec de scripturis diuinis patuisset assertio. Omnes uero reliqui fratres gaudio & letitia repleti corda pro emendatione sui inexplebiles domino gratias referebant. **Ca. xxiii.**

Post aliquanta uero ueniens ad apocalipsin Iohannis hec de ea scribit. Nonnulli ex predecessoribus nostris penitus libellum hunc refutandum acanone scripturarum atque abitiendum putarunt. singulaque eius capitula arguentes. Et dixerunt pretitulationem libri non esse ueram. sed aliene scripture. Iohannis tantum nomen impositum. Unde neque Iohannis hunc esse librum. nec reuelationem uideri posse. que crasso quodam uelamine ignorantie contegatur. Addiderunt etiam hec quod nihil dignum in ea grauitate applica censeatur. Sed ne alicuius quidem ecclesiasticorum saltem uirorum scripturam esse dixerunt. Sed cherinthum quendam auctorem Cherintiane hereseos uolentem dogmatis sui fide applici nomine opinione firmare. libello a se conscripto Iohannis titulum premississe. Denique inquirunt Cherinthi dogmata hec continere. interris futurum esse regnum christi. Et quoniam ipse carnis & libidinis amicissimus dicebat. ea in promissionibus futuri regni sanctis prebenda censebat. que sui animi libido dictabat. uentris & uoluptatis opera mansura. ciborum facietatem. & abundantiam poculorum. nuptias. & cetera que horum consequentiam seruent. Et reparari rursum sperabat. festiuitates & sacrificia iudaica. uictimasque legales. Ego uero quantum ad meam sententiam pertinet. spernere aut abicere scripturam libri huius nullatenus audeo. maxime cum multi ex fratribus ita mecum sentiant. Sed hoc magis de eo iudico. quod excedat atque emineat. que in ea scripta sunt humane auditionis modum. & sit in eo arcanus quidam & recoditus atque admirandus omnibus sensus. Quem & ego admiror ac ueneror. etiam si non intelligo. Et ita sentio quod diuina aliqua sacramenta sermonibus contegant humanis. non tam iudicio meo discernens. quam fide credens. Et ideo non reprobo quod non intelligo. sed tanto magis admiror. quanto minus assequor. Post hec uero totius libelli differens corpus. & singula queque discuties. atque euidenter ostendens. nullo modo fieri posse. ut secundum litteram dignus in eo intellectus appareat. Addit etiam hec dicens. Consummata igitur omnia prophetia. beatos dicit propheta eos qui hec custodiunt. Sed

custodiūt. **S**ed & semetipsū beatū dicit. **A**it enī beatus q̄ seruat
 uerbum prophetie huius. **E**t ego Ioānes qui uideo & audio hec.
Vocari eum Ioannē. & esse hanc scripturā Ioānis nō nego. **S**anc-
 ti nāq; alicuius est. & sine ulla dubitatione per dei spm̄ scripta.
 etiā si nō sit ille apostolus filius Zebedei Ioānes frater Iacobi. cu-
 ius euangeliū scdm̄ Ioānem scriptū est. & eplā canonica. **V**titur
 ergo **D**ionisius plurima assertionē. diuinitus quidē inspiratā reue-
 lationē non esse dubitandum & Ioānis esse. **N**on tam̄ sibi liqui-
 do uideri q̄ illius sit Ioānis. qui euangeliū scripsit. quia ille nulq̄
 noīs sui fecerit mentionē ac seē signauerit noīatim. **H**ic autem
 qui apocalipsim̄ scribit. tertio mētionē ferme noīs sui facit. **S**ed
 & ex ipso scripture stilo discretionē faciens. dicit potuisse fieri in
 illis tēporibus fuisse & aliū aliquē Ioannē unū ex scīs. cui hec re-
 uelauerit deus. **M**ulta uero & alia instructionis ecclīastice moni-
 menta. nobis i libris digesta beatus **D**ionisius dereliquit. **Q**uo-
 rum lectio magnopere abstudiosis quibusq; expetēda sit. **S**ed iā
 ad hystorie ordinē reuertamur. **S**ixto **R**omane ecclīe per ānos
 xi. sacerdotio procurato. succedit **D**ionisius. **E**t **D**emetriano apd̄
Antiochiā defuncto. **P**aulus de **S**amosate sacerdotium suscepit.
Qui **P**aulus abiecta satis & idigna de xpō sentiēs. traditionem
 doctrine ecclīastice corrūpebat. dicens eum cōmunis nature ho-
 minem tantum fuisse. Cap. xxiiii.

Unc **D**ionisius de **A**lexādria rogatus uenire ad cōcilium.
 & senectutis ipedimento & icōmoditate corporis inhibitus. **P**er
 eplām tam̄ presentē se reddidit. & qd̄ fidei ac uenerationis erga
 xp̄m̄ teneret exposuit. **C**eteri uero ecclīarū pastores. diuersis e lo-
 cis & urbibus. uelut aduersum latronē quendā xp̄i gregibus in-
 fidiante. cōueniunt **A**ntiochiā. In quibus insignes & ceteris pre-
 cellentes erant. **F**irmilianus a **C**esaria cappadotie. **G**regorius &
Athenodorus frēs **P**onti prouitie sacerdotes. **H**elenus **S**ardēs
 ecclīe epūs. & **N**icomas abyconio. Et **I**erosolimorū precipuus sa-
 cerdos **H**ymeneus. & uicīne hui⁹ urbi⁹ **C**esaree **T**heotignus. **S**ed
 & **M**axius **B**olstrensis epūs. dignus eorū cōsortio coherebat. **M**ul-
 ti uero & alii quos lōgū est enumerare per singulos. **S**ed & pbrī
 quāplurimi & diacōi

& diaconi ad supradictā urbē causa cōpescendi imo delendi noui

huius dogmatis cōuenerunt.

Cap. xxvi.

Nam ergo om̄s sepius in unū coeunt. Paulūq; Samosatenu
statuentes in mediū. atq; eius heresim quā ille nūc occultare. nūc
etiā dissimulare conabat. frequēti tractatu & assiduis disputatio
nibus denudātes. arguere blasphemīā & publicare nitebāt. Nec
tūm uno id aut sc̄do tantū cōcilio ad finē perducere potuerunt.
Sed & cōuentū sepe ē. & absq; opeprecio discessū. **N**ex quonīa
beati Gregorii hystorie textus attulit m̄tionē. dignissimū puto
tanti uiri gesta que sub orientali & septētrionis axe cūctorū ser-
mone celebrāt. om̄ssa nescio quo casu huic narratiōi ad memo-
riā posteritatis inferere. **S**tagnū qdā erat in Ponti regionibus
sitū piscibus copiosum. ex quorū captura prediuitē redditus dn̄s
prestabāt. Ista possessio duobus fr̄ibus sorte hereditatis obuene-
rat. **S**ed pecunie cupiditas q̄ pene oīm corda mortaliū supat. etiā
fraternā necessitudinē uiolauit. **C**o-ī bat a fr̄ibus tēpore captio-
nis nō tā ad capiēdos pisces. quā ad hoīes d̄cipiēdos. cedes ac bella
mouebāt. hūanus sanguis pro piscibus fūdebat. **S**ed dei providē-
tia affuit aliquando auxiliū aduentusq; Gregorii. **V**idet prelia &
mortes uiroꝝ. furētesq; germanos. qd̄ cause existeret. pro qua in
exitū sui suorūq; fr̄es accēderēt inquit. nullā nisi capture piscium
cōpit. **T**ū ille cū pro honore aduentus sui utreq; partes paululū
filuisset. nolite inqt o filioli rōnabiles aīas p̄mutis aīantibus ui-
olare. fraternā pacem questus cupiditate dissoluere. dei leges & na-
ture p̄ter iura uiolare. & una mecū ad oram stagni exitialis ac-
cedite. **E**go iā uos per uirtutē dn̄i oī certamē cruēte cōtentionis
absoluā. **E**t cū hec dixisset. incōspectu oīm uirgam quā tenebat
manu ad priās littoris undas defigit. **E**t ipse positīs geibus pal-
mas tendit ad celum. atq; his uerbis excelsō supplicat deo. **T**u dñe
deus patrū nr̄oꝝ qui cū tibi primus hō Adam peccasset. & mā-
datū tuū preterisset. penā culpe illius moderatus. ad terrā male-
dictiōis sentētiā detorsisti dicēs. maledicta terra ī opibus tuis. &
nūc ergo miseratus hoꝝ iuuenū fraternū sāguinē q̄ periclitatur.
precipe ut maledictē sint aque iste in opibus istoꝝ. pro quibus
furore succēsi

furore succēsi fraterne pietatis obliti sūt: ita ut nūquā in hoc lo-
 co pīscis appareat uel aqua resideat. **S**ed sit cāpus aratri pa-
 tens. ac frugū ferax. & custos in eternū fraterne cōcordie pleue-
 ret. **S**imul ut ille orandi finē fecit. statim se unda subducens. &
 cursu uelotiore fugiens a cōspectu supno iussa discedere. abyssis
 suis redditur. & arantē campū germanis iā cōcordibus dereli-
 qit. **S**ed & in hodiernum frugū ferax esse dicit solum. qđ ante fue-
 rat nauū ferax. **M**emorat etiā aliud illustrius ab eo & diuini-
 tus gestū. In quodā loco ruris angusti cū res poposceret eccliam
 construi. rupis quedā uicini montis ex parte orientis obiecta. ex
 alia uero preterfluens fluuius spatium quantū ecclie sufficeret de-
 negabat. **E**t cum aliis omīno nō esset locus. omīq; mesticiā ge-
 rent. qđ solum ad cōstruendā eccliam nō haberent. ille fide plenus
 pernoctasse in oratione dicit. & dñm Iesum promissionis sue ad-
 monuisse fideliter qua dixit. si habueritis fidē sicut granum sy-
 naps. dicētis monti huic tollē te & mitte te ī mare. & fiet utiq;
Cumq; hec fide plena ac deuotione deposceret. ad lucē coeunti-
 bus populis. inuenta est rupis īportuna secessisse tantū. quātum
 spatii ad cōdendā querebat eccliam. **T**radunt eius & alia quam
 plurima. **S**ed ne in longum uideamur trahere sermonē. ītermis-
 sis ceteris. unū adhuc de eius gestis adiciā. **I**ter ei fuisse quon-
 dam per alpes dicit hyemis tēpore. **E**t cum puenisset ad sūmū
 alpium iugum. niuibz repleta erant oīa. nullum usquā diuerso-
 rium. **F**anum ibi tantum apollinis erat. **C**ui succedēs trāfacta no-
 cte discessit. **S**acerdos uero erat quidā **F**ani eius. cui cōsulere si-
 mulachꝝ Apollinis mos erat. & reddere respōsa poscētibus. **E**x
 quo etiā alimonie questus esse uidebat. **I**git post discessū **G**re-
 gorii. offerre cōsulta. & respōsa poscere sacerdos accessit eximore.
 nihil īde responsum ueniebat. **R**epetit uictimas. silētium perma-
 net. **I**terum atq; iterum litat. surdis ingerit fabulā. **C**umq; stupore
 noui silentii estuaret sacerdos. noctu ei adsistens demonium. di-
 cit īsonnis. **Q**uid me illic iuocas. quo iā ueīre non possum. **P**er-
 cūctanti cām. aduētū se Gregorii dicebat expulsū. **Q**uid nunc re-
 medi daretur cū perquireret ait. **N**on aliter sibi licere ingredi
 locum illum

locum illū. nisi **G**regorius permisisset. **Q**uibus auditis. sacerdos
 occupat uiam. multa apud semetipsū uoluens. atq; aīo recusante
 pertractans perueit ad **G**regoriū. adorūsq; eū rē pādīt exordie.
 hūanitatē suē atq; hospitalitatē admonuit querelam depulsi nu-
 minis pōit. ademptam facultatem sui questus deplorat. ac
 reddi sibi omīa in pristinū statū deposcit. **A**t ille nihil moratus
 scribit eplām in hec uerba. **G**regorius **A**pollini. Permitto tibi re-
 dire ad locū tuū & agere que cōsueuisti. **H**anc eplām sacerdos ac-
 cepit. & ad fanū defert. **P**ositāq; ea iuxta simulacrū. affuit de-
 mon. & dedit responsa poscenti. **T**um ille in semetipsū conuersus
 ait. **S**i **G**regorius iussit. & deus iste discessit. nec potuit redire ni-
 si iussus. & rursum iubente **G**regorio restitutus est. quomodo nō
 multo melior isto **G**regorius. cuius hic obtēperat iussis? **C**lausis
 igit ianuis fani descendit ad **G**regorium. epistolā secum quam
 acceperat referens. omēmq; apud eū rei gestū ordinē pādēns. **S**i-
 mulq; se ad pedes eius prosternens. rogat ut illi se deo offerat.
 cuius uirtute diis gētū **G**regorius imperabat. **C**ūq; enixius &
 pertinacius existeret. catēcuminus ab eo factus est. **E**t cum se ui-
 te castissime & abstinentissime derelictis oībus non solū errori-
 bus demonū. sed & seculi actibus mancipasset. etiā baptisma con-
 secutus est. **E**t intantum uite merito ac fidei uirtute profecit. ut
 ipse beato **G**regorio in epātu successor extiterit. **S**ed & ingenii
 sui cōgregatio paruo maxima monimēta dereliquit. In ecclīasten nā-
 q; metāstasim idem **G**regorius magnificentissime scripsit. **E**t ca-
 tholice fidei expositionē breuiter editā dereliquit. quā pro edifi-
 cationē ecclīay sociare his cōmodū duxi. **G**regorii martiris & epō-
 pi **N**eocesarie fides. **V**nus deus pater. uerbi uiuentis. sapientie
 subsistētis. & uirritis sue & figure. perfectus perfecti genitor. pa-
 ter filii unigeniti. **V**nus deus solus ex solo deo. figura & imago
 deitatis. uerbū penetrans. sapientia cōprehendēs omīa. & uirtus
 qua tota creatura fieri potuit. **F**ilius uerus ueri. & inuisibilis ex i-
 uisibili. & incorruptibilis ex incorruptibili. & immortalis ex imor-
 tali. & sēpiternus ex sempiterno. **V**nus spīritus scūs. ex deo sub-
 stantiā habēs. & q per filiū apparuit. imago filii perfecti. perfecta
 uiuentium causa

nothos nicholus

uiuentibus causa. sciat. scificationis prestatrix. Per quem deus su-
 per omnia & in omnibus cognoscitur. & filius per **q**uia. **T**rininitas in
 perfecta maiestate & sempiternitate. & regno minime diuidit. ne-
 q; abalienatur. **I**gitur neq; factum quid. aut seruiens intrinitate
 neq; supinductum tanq; ante hec quide non subliſtens. postea
 uero super igressum. **N**eq; itaq; defuit unqua filius patri. neq; fi-
 lio sps sanctus. sed in conuerſibilis & inmutabilis eadem tr-
 nitas. **S**emper. **S**ed de Gregorio satis dictum est. nunc ad hystoria
 redeamus. **I**nterea Dionisius apud Alexandria quieuit in pace
 duodecimo anno imperii Galieni. decem & septem annis functus
 sacerdotio. **S**uccedit uero ei Maximus. **I**git Galienus cu p annos
 xv. Romanu gubernasset imperiu. Claudio regni successore de-
 functus est. **Q**ui duobus solis annis in imperio transactis. Aure-
 liano rerum apice dereliquit. **H**uius temporibus ultimū apud An-
 tiochiam epōꝝ concilium congregatur. In quo Paulus arguitur
 manifesteq; conuincitur hereticus. & dāpnatur ab omnibus. que
 subcelo sunt ecclesiis xpī. insistente plurimū & disceputationibus
 ualidissimis perurgente malchione pbrō. **A**nthiocene ecclie. ui-
 ro fidelissimo & omnibus uirtutibus adornato: cui accidebat etiā
 hoc. q; erat disertissimus & potens in uerbo. atq; in oī eruditiōe
 perfectus. **D**eniq; oratoriā in eadē ipsa urbe docuerat. **H**uic igit
 ab omī epōꝝ concilio permittit̃ disputatio cū Paulo. excipienti-
 bus notariis. **Q**ue ita magnifice ab eo & accurate habita est. ut
 scripta ederet̃. & nunc quoq; in admiratione sit oīmbus. **S**olus
 & enī potuit dissimulantē & occultantē se Paulum confessiōibus
 propriis publicare. **Q**uibus ita gestis. cōmuni cōsilio uniuersi pa-
 riter sacerdotes scribunt eplām ad personā Dionisii epī urbis Ro-
 me. & Maximi Alexandrie epī. que per omīs mitteretur ecclias.
 per quā cunctis & suā diligentiam cōprobaret. & Pauli heresim
 cōfutatam esse atq; deiectā in uniuersoꝝ notitiā prouigarent. **S**i-
 mul etiā que cū eo questiones habite sint indicant. **S**ed & uitā
 ipsius intemperatā pariter moresq; describunt. **E**x quibus pauca
 aliqua inserere huic operi nostro dignū iudicauimus. **D**ionisio &
 Maximo & omnibus qui per uniuersū orbem sunt sacerdotibus
 & coepiscops

et dyatoni.

& coepis. una cū cōpresbiteris & diaconibus atq; omī ecclīe ca-
 tholice q̄ sub celo ē. **Helenus** & **Hymeneus**. **Theophilus**. **Theo-**
tignus. **Maximus**. **Proculus**. **Nicomachus**. **Helianus**. **Paulus**. **Bolafus**.
Protogenes. **Ierax**. **Eutitius**. **Theodorus**. **Malcion**. **Lutius**. presbi-
 teri. & ceteri omēs qui nobiscū congregati sūt ex uicinis urbibus
 & gētibus epī. & pbrī & diaconi. dilectissimis frībus in dñō salu-
 tem. Et post pauca addiderūt mittētes hāc eplām. Deprecamur
 omēs. ut si qui forte tali doctrina infecti sūt. curētur auobis. sicut
 & beate memorie uir **Dionisius** **Alexādrinus** & **Firmilianus** ex
Cappadotiā. iam prius scripserant ad **Antiochie** plebē. dedignati.
 tes imo potius dōgnātes ad personā ipsius scribere. qui erat au-
 ctor erroris. Ipse autē beate memorie **Firmilianus** cū adhuc super-
 esset. scđo affuit. & presēs eū arguit ac notauit. sicut omēs noui-
 mus & testamur qui simul cū illo ueneramus. Sed repromitten-
 te eo corrigere errorē credidit. sperās posse fieri. ut absq; religio-
 nis nrē obprobrio & dissensionū nota res ueniret in melius. Et
 ideo dissimulauerat. cū tamē **Paulus** dolo differret. & hoīem qui-
 dem falleret. deū autē negaret. ac fidē in qua renatus fuerat uiola-
 ret. Deniq; & nūc beatus **Firmilianus** ueniebat antiochiā. & cum
Tarsū usq; perueisset. & nos omēs **Antiochie** positi aduentū illi-
 us opperiremur. nuntiatus est nobis excessisse demūdo. Post ali-
 quanta uero describentes eius uitam moresq; aditiunt etiā hec.
Postea uero quā doctrine regula ad aliena se dogmata & adul-
 terina conuertit. non opus est enumerare actus eius priores. quo-
 modo cū prius egens fuerit & pauperrimus. neq; ex parentū suc-
 cessione. neq; ullam questus occasionē habuerit honestā. nunc ad
 sūmas diuitias peruenerit. non aliūde nisi ex sacrilegiis. Et ex his
 que per fraudē diripuit. cōcutiens frēs. uendēs patrociniā. & fidē
 negotiorū susceptorū. nec accepta mercede custodiēs. existians se-
 cundum q̄ scriptum est questū esse pietatē. **S**uperbiā uero eius
 quis ferre posset. cū se magis docenariū quam episcopum uideri
 uellet. **N**am & incedēs per plateā tali quadam ambitione ute-
 batur. publice epistolas relegens. atq; iāuditū omīum & oculis
 dictans adfistētibus

dictans adstantibus sibi in platea notariis. **D**irectio quoque pre-
 sentium & constipatio insequentium quamplurima quereba-
 tur. ita ut omnes qui uidebant horrescerent & detestarentur
 per illius arrogantiam religionem diuinam. **H**ec in publico.
 Intra ecclesiam uero tribunal sibi multo altius quam fuerat extrui
 & thronum in excelsioribus collocari iubet. **S**ecretarium quoque
 sterni & parari sicut iudicibus seculi solet. **V**erbum uero faciens
 ad plebem. iactare supra modum dexteram. ac palmam femo-
 ri collidere. pede quoque subsaltare. ac ferire scabellum cum
 sonitu. **A**b auditoribus uero non fauorem neque plausum spe-
 rare solum. sed theatriali more oraria moueri sibi expectabat. &
 uoces. tanquam de caueis dari. **H**ec non solum auribus. sed etiam
 oculis indecenter expectabantur. **S**i qui uero auditorum
 honestius & uerecundius agens acclamore nimio temperasset.
 uelut iniuriam faciens patiebatur iniuriam. **S**ed & antiquis
 & defunctis iam tractatoribus insultabat. & illis derogans
 suas laudes inuerecunde impudenterque iactabat. rethorem
 se magis quam ecclesie doctorem laudari cupiebat. **P**salmos ue-
 ro qui in dominum nostrum Iesum cristum dicebantur cessare
 fecit. uelut **N**eotericos & nuper iuuentos. In semetipsum uero co-
 positos. diebus pasce in medio ecclesie canere mulieres maxime
 quas ipse prius ad canendum pro more instituerat faciebat. ita ut
 horresceret si quis audiret. **N**am cum ipse filium dei negaret de-
 scendisse de celo. sed a Maria cepisse & initium habuisse de terra.
 psalmi qui in ipsum dicebantur. & quibus in populo laudabatur
 angelum eum dicebant descendisse de celis. **E**t hec ipse adstantens
 & audiens. non solum dici non prohibebat. sed elato supercilio
 delectabatur audire. **D**e mulieribus uero que cum ipso simul ma-
 nebant. quas **s**inifectas **A**ntioceni appellant. quid opus est dici?
Ex quarum societate & contubernio ut sibi nulla questio moue-
 retur. etiam presbiteris & diaconis suis his dumtaxat qui ei mo-
 rem gerebant habendi mulieres secum similem licentiam dedit. **S**ed
 & congregandi diuitias tribuit facultatem. quo in similibus obnoxii
 magistro nequaquam

magistro nequaquā crimē īpingent. **N**os autē idcirco hec scribi-
mus frēs kīnī. quia nouimus quam sacrosanctū debeat esse epā-
le sacerdotium. qđ & clero & plebi esse debeat exemplo. neq;
enim ignoramus quosdam. dum incautius sibi adcohabitandum
iungūt mulierculas cecidisse. **Q**uod etiā si non fiat. certe insu-
spitionē uenire de talibus sacerdoti grauissimū est. **Q**uomodo
autē uetare poterit eos. qui infirmiores sunt a mulierū consortio
quibus ex his que gerit auctoritatē prebet. **T**antus uero ac tam
immitis suis fuit in potentatu. & ita specie qđā tyrānidis elatus est.
ut ne ad arguēdū quidē quisquā. uel accusandū auderet accedere
Sed & que diximus condēpnari possent etiā in eo qui fidē catho-
licam seruat. & in ecclīastici dogmatis ueritate perdurat. **H**ic ue-
ro qui ab iurato fidei misterio adpollutissimā se artem heresim
contulit. necessarium enī fuit etiam patrē erroris ipsius designa-
ri. quomodo habēdus. uel quomodo execrādus est. **E**t post mul-
ta in fine epistole addunt etiā hec. **I**gitur necessarium uisum est
hunc resistentē deo. neq; adquiescentē uere fidei. abici & abiura-
ri. **A**lium uero pro ipso ecclīe catholice cōstitui epīm per dei gra-
tiam prouisū. filiū beate memorie **D**emetriani. qui huic ipsi ecclīe
sic īculpabiliter prefuit. **D**ōnum noīe. uirū oībus bonis ornatum.
Indicauimus autē uobis de eo ut sciatis ad ipsū uos scribere debe-
re. & ab ipso cōmunionis scripta suscipere. **H**ic autē qui īdignus
habitus ē esse in ecclīa catholica. anathema scribat. & illius hēse-
os sectatores excoīcēt. **D**ōno igitur in epātū subrogato. **P**au-
lus et sacerdotio absclusus & cōmunionē cū de domo ecclīe nol-
let exire. īterpellatus īperator Aurelianus. religiose satis de hoc
sancteq; decernit. his precipiens ecclīe domū tradi. quibus Italie
sacerdotes & Romanus epūs scriberent. **E**t ita predictus **P**au-
lus ad cetera mala etiā hoc dedecoris adquisiuit. ut manu publi-
ca de ecclīa pelleretur. **E**t tunc quidem talis erga nos existebat
Aurelianus. **P**rocessu uero tēporis immutare propositi sui bonū
cepit. & malis cōsiliis deprauatus. persecutionem erga dei ecclīas
meditari. eo usq; ut dicatur. qđ dictatis iā litteris & scriptis. cū sup-
esset sola subscriptio. diuina dextera īterueīens subscriptionem
nefande dextere

nefande dextere deturbauerit. **M**orte etenim subita condemnatur qui de piorum morte censebat .ut ostenderet deus. quia non cum uoluerit tyrannus cruciamur. sed cum probauerit ipse corripimur. **I**gitur sex annis Aurelianus cum gubernasset principatum Probus post hunc suscepit. **E**t cum totidem temporis expleisset imperium. Carus una cum filiis Carino & Numeriano succedit. Aquibus tribus annis nec plenis Romano regno administrato. Diocletianus suscepit principatum. Is uero maximas in nostras persecutiones & ecclesiarum subuersiones molitus est. **Cap. xxvii.**

Ed paulo ante quam hic imperium sumeret in urbe Roma defuncto Dionisio post nouem annos sacerdotii Felix suscepit sedem. **Q**uo tempore Manes quidam secundum nomen suum insaniens. & instinctu demonis agitatus. inuisa & execrabilis omnibus heresi docet. Hic autem Manes genere Perses. uite & moribus barbarus fuit. tam acer ingenio. ut insanire uel demone adimpleri uideretur. Denique ut rei exitus docet. christi se nunc gerere formam conabatur ostendere. nunc ipsum se esse paraclitum predicabat. **E**t elatus in insania. ad similitudinem christi duodecim discipulos eligens ad predicandum mittebat. dogmata stulta & impia aduersus hereticos qui iam prius extincti fuerant mutuata disseminans. & in nostro orbe Persica uenena propinans.

Ex hoc ergo Manicheorum heresis usque in hodie. **Cap. xxviii.** diurnum diffunditur. eo tempore exorta. quo Felix in urbe Roma ecclesie preerat. **Q**ui per quinquaginta annos administrato sacerdotio. atticiano sedem reliquit. Is decem mensibus solis transactis. Gaio episcopatum tradidit. **Q**ui nostris iam temporibus quinquaginta annis sacerdotio perfunctus. Marcellinum successorem reliquit. **Q**uem iam persecutionis tempus inuenit. **E**a tempestate apud Antiochia sacerdotium post Dionisium suscepit Timeus. **P**ost Timeum uero Cirillus. **C**irillo autem successit Dorotheus. **Q**ui ad nostram usque memoriam perdurauit. uir eruditissimus & in scripturis diuinis satis intentus. qui pro multa diligentia. etiam hebream linguam didicerat. **G**reca autem eruditione liberali a puero fuerat institutus. **I**s eunuchus a natiuitate fuit. **E**x quo etiam imperator in admiratione eum habuerat. & honorem ei contulerat purpure preposituram. **H**uius etiam nos cum in ecclesia scripturas exponeret.

scripturas exponeret auditores ipueritia fuimus. Post hūc autē
 Tyrānus apud Antiochiā sacerdotiū suscepit. sub quo ecclīay p-
 secutio icreuit. Apud Laoditiā post Socratē Eusebius Alexan-
 drinus genere epūs fuit. Qui in causa Pauli Samosatēni ad par-
 tes Syrie cū uenisset. q̄ esset in scripturis diuinis eruditus. a fra-
 tribus studiosis uelut thesaurus quidā repertus. ultra nū quam
 abire permissus ē. sicut Dionisius ī eplīs suis scribit. Huic quo-
 q; Anatholius successor ut aiūt bonus boni extitit. Qui & ipse
 genere Alexandrinus erat. eruditione uero liberaliū litterarum.
 & in philosophia apuero adprime eruditus. ita ut apud Alexā-
 driam dialecticā docere ab omībus eruditis uiris & philosophis
 cogeretur. Hunc etiam belli tēpore qd iter ciues exortū ē apud
 Alexandriam. ferunt multa bona ciuibz in consiliis & prouiso-
 nibz prestitisse. Ex quibus unū tantūmodo factū breuitatis
 causa memorabo. Frumentū aiūt cum deesset obsessis. & fames
 grauius quā hostis urgeret. tertia pars cū due se inuicem impu-
 gnarent erat populi separata. que quasi fidem Romāis seruabat.
 In qua parte. tunc etiam supradictus Anatholius erat absq; im-
 pugnatione. Hic ad magistrū militie refert. eumq; defamis neces-
 sitate que obsessis acciderat edocet. & impetratam gratiam ciui-
 bz defert. eamq; hoc modo distribuit. Primū quidē utraq; par-
 tes inter se dissidentes alloquitur. ac Romanis redire in gratiā
 suadet. Sed cum reluctantes uideret. hoc saltem inquit credo uos
 libenter accipere. ut omēm nōrū manum imbellem que belli
 quidem uobis nequaquā cibi tamē necessario particeps est. exire
 portas sinatis. Consilium ab utraq; parte gratāter acceptum est.
 Decernunt imbellē manum egredi castris debere. Data occasio-
 ne. omnes pene quos inedia consumebat. pariter cū imbellibus
 erumpunt. Precipue nostri quibus bellum gerere contra propo-
 sitū erat. Quos oēs Anatholius suscipiens. parētis simul ac me-
 dici fouebat affectu. & ita multitudini per cibum salutem prope-
 re contulit. Reliquis uero qui pauci remanserant. formidinē bel-
 li & desiderium pacis incussit. ita misericordi prudentiq; consilio
 urbem maximam fame pariter absoluit & bello. Hunc ergo
 secundū de

scdm de Alexandria dei munere Laodiceorum ciuitas accepit
 epim. post transactū qđ supra memorauimus bellū. **M**ulta quoq;
 opuscula supradicti Anatholii magnifice cōposita ad nos usq; ue-
 nerūt. Ex quibus mihi dignū uidet de pasca quid senserit. ipsius
 uerbis proferri. **E**st ergo inquit iprimo āno initiū primī mensis.
 qđ est. x. & viii ānoꝝ circuli pīcipiū. **S**ecundū Egyptios quidē
 mensis Fammoth uicesimal sexta die. **S**ecūdum Macedōes dylō idē maij
 mensis uicesima scđa. scdm uero Romanos undecimo kal. apri-
 lis. Inqua die inuenit sol non solū cōscendisse primā partē. uerū
 etiā quantā iam in ea diē habere. idest in prima ex duodeci par-
 tibus. **H**ec aut particula prima exduodecim uernale est equinoctiū.
Et ipsa ē initiū mēsiū & caput circuli. & absolutio cursus stel-
 larū que planete idest uage dicunt. ac finis duodecime particule.
 & totius circuli terminus. **E**t ideo nō parū delinquere dicimus
 eos. qui ante initiū huius noui anni. pasca putant esse celebrādum.
Sed nec anobis primis exordium sumit. hec ratio antiq; iudeis
 fuisse cōprobat. demonstrata & ante aduentū xpī obseruata. sicut
 euidenter edocēt Philo & Josephus. **S**ed & horū ātiqiores Aga-
 thobolus. & ab eo eruditus Aristobolus ex Paneade. qui unus
 ex illis. lxx. senioribus fuit q missi fuerāt apontificibus ad Pto-
 meum regē hebreoꝝ libros iterpretari ī grecū sermonē. **Q**ui q;
 multa extraditionibus Moyse. proponēti regi percūtātq; respō-
 derāt. Ipsi ergo cū qōnes exodi exponerēt. dixerūt pasca nō prius
 esse imolādū. quā eqnoctiū uernale trāsiret. **A**ristobolus uero etiā
 hoc addit. ī diē pasce non solū obseruandū esse. ut sol eqnoctiū
 uernale transcendat. ueꝝ & luna. **C**ū enī duo sit eqnoctia īqt
 ueris & autūni eqs spatiis direpta. & quartadecia die mensis
 primī sit statuta solēpnitas post uesperā quādo luna soli opposita
 e regiōe deprehēditur. sicut etiā oculis pbari licet. Inuenitur uti
 q; uernalis equinoctiū ptē sol optinēs. luna uero ecōtrario autūp-
 nalis. **L**egi & ī eoꝝ libris alia multa de his ualidissis assertiōibus
 exposita. q euidēter ostendāt pasce solēpnitatē oī genere post eq-
 noctiū celebrādā. **M**ulta & alia preterea nō solū religiosi uiris. sed
 & philosophis āmirāda scripta anatholius dereliquit. qbus salutaris
 eius eruditio

eius eruditio scire uolentibus innotescat. **Huic** primus **Theotignus** sacerdotiū **Cesaree** tenēs in epātu manus iposuit. & uiuens ipse sibi eū successorē sue cathedre statuit. **Vnde** & aliquāto tēpore pariter cū ipso **Theotigno** **Cesariēsi** ecclīe prefuit. **Ca. xxix**

Sed eū aduersū **Paulū** **Samosatēnū** **Antiochiā** cōueniretur ad conciliū. pretergredientē **Anatholiū** defuncto **Eusebio** **Laudicensis** ecclīa **Sextū** sibi uendicauit epīm. Post quē ultimus usq; ad persecutionis tēpus apud **Laudoriā** **Stephanus** ecclīam gubernauit. **Et** ipse eruditōe & eloquētia prioribus nō inferior. sed fidei uirtute longe dissimilis. sicut persecutionis ignis probauit. **Nihil** enī philosophiē in necessitate tēptationis ostēdit. sed nō cōtinuo in illius infirmitate dei paupertas ostēdit. **Post** huius nāq; casū. prouidit deus ecclīe illi epīm **Theodotū** noīe. uirū non solū uerbis. sed rebus & uirtutibus ornatū. **Hic** arte quidē medicus fuit. sed ad aīay adnō trāslatus est medicinā. **Vere** incōparabilis. qui sup omēs pene hoīes. fide. misericordia. studio. uigilantia. atq; oībus optimis institutionibus claruit. **In** scripturis quoq; diuinis. laborē quāplurimū gessit. **Interea** apud **Cesareā** **Palestine** **Theotigno**. cū epātum sollertissime peregisset. **Agapius** succedit. **Q**ui & ipse multo labore multaq; diligentia in gubernatione populi adhibita. & precipue erga indigentes paterna prouidentia ferebat. **A**quo & uir per oīa prudentissimus uita eruditione moribus adornatus **Pamphilus** ecclīe ipsius presbiter subrogatur. **Sed** iste **Pamphilus** quis ue sit & quātus. & unde oriundus. qm̄ non erat dignū breuiter transcurrere. oēm eius uitā institutionēq; apuero. & quanta ī psecutionibus per diuersas confessiones ptulerit. quosq; agones desudauerit. & qualiter sup oīa coronam martyrii adeptus sit. proprio id opusculo cōprehendimus. **De** hoc ergo quā mirabilis fuerit. illa lectio doceat. **Sed** & alios quamplurimos per illud tempus ammirabiles in presbiteris uiros nostri iam memoria tenet. **Vt** apud **Alexandriā** **Iheri**um. **Miletiū** uero apud **Pontū**. qui epūs postmodū factus ē. **Sed** **Iherius** quidem acer ingenio. indiuiinis scripturis nobiliter eruditus. uita purissimus. atq; ad cristianam philosophiam nudus & penitus

& penitus expeditus .doctor ecclie incōparabilis .priuatim & publice mirabiliter disputās. **M**eletius uero tante fuit suauitatis in moribus. & tante dulcedinis. ut **M**ellati. rēu a sodalibus uocaret. In oī eruditione perfectus. in **R**ethoricis talis erat. ut aliis studiis nūquā uacasse putaret. In cunctis uero philosophie generibus que ī qnq; diuidunt disciplinas. ita erat per singulas cōsumatus. ut cū in una quā quis experiri uoluisset. in hac eum sola a puero habuisse exercitiū iudicaret. Cumq; esset eruditionū prerogatiua magnificus. uirtus tamē aī & uite sinceritas longe in eo magnificentior habebat. Quē nobis persecutionis tēpore īfuga positū. apud **P**alestinā diligētius & plenius agnoscere licuit. Agit **I**herosolimis post **H**ymeneū de quo pauloante memorauimus. **Z**abdas sacerdotiū suscepit. Q d̄ paruo tēpore administratum. **H**ermoni post se tradidit. Hic usq; ad nrī tēporis persecutionē aplicam inibi quā susceperat cathedrā conseruauit. Apud **A**lexandriā uero. maxio q̄ successerat **D**ionisio. cū in decē & octo ānīs sacerdotiū transegiſset. **T**heonas succedit. Cuius tēpore **A**chillas eiūsdē ecclie presbiter. eccliaſtice ſcole magisteriū tenuit. eruditione. fide. cōuerſatione. & moribus insignis. **T**heonas uero cū decē & nouē ānis sacerdotiū inculpabiliter ministrasset. ſedem tradidit **P**etro uiro. inter precipuos egregio. Hic duodecim ānos in epātū illius urbis exegit. Quorū tres ante pſecutionem. reliquos uero nouē diuerſis intēptationū generibus duxit. Cūq; ſēper in omī agone persecutionū positus. artioribus ſe uinculis cōtinentie diſtringeret. & ad utilitatē atq; instructionē ecclie in uerbo dei nobiliter inſiſteret. ſatiſq; uigilanter erga oēm sacerdotiū curā diebus ſtuderet ac noctibus. nono pſecutionis anno. epātus uero ſui duodecimo. martyrii coronam capitis obtruncatione. promeruit. Hucusq; ſucceſſiones episcoporū geſtaq; diuerſa a dñi & ſaluatoris noſtri natiuitate uſq; ad tempus perſecutionis in qua ecclie quoq; deſtructe ſunt. hystorie mandauimus. De reliquo uero agones martyrum quos ipſi per noſmetipſos uidimus deſcribentes. poſteris ad memoriā relinquamus.

Explicit liber. vii. eccliaſtice.

Incipiūt capitula

xxij

xxij

Exlebius.

Incipiunt capitula libri. viii.

Cap. i. De nri tēporis ac Dioclitiani & Maximiani & Maximi
psecutiōe. **Ca. ii.** De eccliaꝝ subuersionibus. **Ca. iii.** De q̄li
tate persecutionū. **Ca. iiii.** De martyribus. **Ca. v.** De his
qui apud Nicomediā passi sūt. **Ca. vi.** De his qui idomibus
regū erāt. **Ca. vii.** De egyptiis qui apud Fenicē passi sūt.
Ca. viii. De ipsa egypto. **Ca. iiii.** De Thebaide. **Ca. x.**
De Filea martyre. **Ca. xi.** De quadā ciuitate apud Frigiā pro
xpī noīe tota coronata. **Ca. xii.** De his q̄ apud Alexandriā
& Antiochiā gesta sūt. **Ca. xiii.** De his que in Frigia apud
Pontū gesta sunt. aliis quoq; diuersis uiroꝝ ac mulierū passio-
nibus. **Ca. xiiii.** De propositis eccliaꝝ. **Ca. xv.** De morti-
bus persecutorū. **Ca. xvi.** De his que extrinsecus acciderūt.
Ca. xvii. De persecutionibus Maximi imperatoris. **Cap. xviii.**
De his que in melius cōuerſa sunt. rursū in idipsum uerſa sunt.

Expliciunt capitula. Incipit p̄fatio libri octauī.

Postolorū successionibus intra. vii. libros anobis con-
clusis. in hoc octauo uolumine dignū credidi etiā ea
que nris tēporibus gesta sunt. posterorū memoria
derelinquere. & hinc iā nobis sermo sumat exordiū
Etenim ante nri tēporis persecutionē. quā mirabiliter **Ca. i.**
quāq; magnifice per uniuersū mundū sermo xpī pietatis
doctrina profecerit. & inquantū sublimitatis ascenderit. narrare
uires nrās superat. Nosci tamē & ex hoc possibile ē. q̄ aliquāti ex
principibus Romanis. & facultatē regēdi prouintias iurūq; dicē-
di nris prebebāt. Et cōiugibus ac ministris atq; uniuerse domui
sue. nō solum credere in dñm nr̄m Iesū xp̄m. uerū cum omī fi-
dulia ac libertate infide agere sinebant. ita ut illos sibi fideles ac
familiares dicerēt. de quibus certi erāt q̄ pro fide xpī nihil per-
fidum saperēt. Sicut fuit opinatissimus ille Dorotheus incubicu-
lo regum. qui propter fidē dñi fidelissimus in oībus habebatur.
Vnde & cunctis preferri & honore meruit & amore. Cum quo
& Gorgonius ceteriq; cum ipsis in dñō fideles. uel q̄ itra palatiū
i sūmis honoribus

in summis honoribus erant. uel qui ad prouincias gubernandas pre-
ferri ceteris fidei contemplatione merebantur. Iam uero multitudi-
nes coeuntium intra ecclesias populorum & precipue in diebus festis
innumerabiles cateruas per loca singula confluentes. quis digne
poterit explicare. cum ne ipsa quidem antiqua receptacula sufficerent
sed cotidie orationum domus dilatarentur. ita ut amplitudo earum
concludere instar urbium uideretur. Sic per tempus plurimum ecclesiarum
status incrementis prosperioribus augebatur. ac gloria earum terris
excedens & cuncta supereminens festinare uidebatur ad celum.
Nulla enim occurrebat inuidia. nullus liuor nequissimi demonis
obuiabat. quoniam quidem celestis dextere fulciebatur auxilio. populus
etiam cum bene de deo pietatis cultu & iusticie obseruatione pro-
meritus. Verum ubi ex multa libertate multaque indulgentia uicia
sunt mores. & disciplina corrupta est. dum alter alteri inuide-
mus. & alter alteri derogamus. dumque nos inuicem mordemus &
incusamus. & aduersum nosmetipsos intestina prelia commouemus.
dum uerborum iaculis proximorum corda terebamus. dum principes cum
principibus populi cum populis seditiones & certamina concita-
mus. dum simulatio in uultu. dolus in corde. fallacia profertur in uer-
bis. & malorum per singula cumulus intumescit. diuina prouidentia
iacturam discipline populo suo illatam ex plurima pace & nimia
suauitate prospiciens. aggreditur primo sensim refrenare lapsan-
tes. & integro adhuc ecclesie statu congregationibusque manenti-
bus. indulget interim eos qui erant in militia tantum gentilium per-
secutione pulsari. Sed cum nullus ex hoc clementie eius intellectus
populis redderetur. quin potius uelut ignorantes deum. absque diui-
na prouidentia res agerent. & per hoc eo magis insisterent
in malis suis. atque ipsi qui duces populi uidebantur & principes di-
uini mandati. inmemores effecti. aduersum se inuicem contentioni-
bus zelo. liuore. superbia. inimicitis. atque odiis inflammarentur. ita
ut tyrannidem potius quam sacerdotium tenere se crederent. christiane
humilitatis & sinceritatis obliti. sacra mysteria prophanis menti-
bus celebrarent. Tum demum secundum uocem yheremie prophete.
obscurauit dominus in ira filiam sion. & deiecit de celo gloriam israel.
nec memoratus

nec rememoratus est scabellū pedū suorū in die ire sue. Et sicut iterū dicit. **S**umerit domū oēm decorē israel. & oēs macerias eius destruxit. Et rursum sicut dicit ipsalms. **D**estruxit testamētū serui sui. polluit ī terra scificationē eius. per eccliarū scilicet subuersionē. Et destruxit oēs macerias eius. posuit munitiones eius in timorē. diripuerūt populū eius oēs qui transierūt per uiam. Pro quibus cūctis obprobriū facti sumus uicinis nrīs. **E**xaltauit enim dexterā inimicorū nrōrū. & auertit adiutoriū gladii sui. & nō adiuuit nos in bello. sed & destruxit eū ab emundatione. & thronū eius elisit interrā. **P**aucos fecit dies nrōs. & sup oīa effudit super nos cōfusione. **S**ūma nāq; malorū nobis affuit oīm. cū domus orationis & ecclie dei uiui ad solū deducte sūt. atq; ab ipsis subuerse sūt fundamētis. **D**iuine uero scripture in medio platearum ignē cremate sūt. **P**ro nephas ipsi hec nrīs uidius oculis. **S**acerdotes dñi & pastores eccliarū publice denudatos inuerecunde & inhoneste huc atq; illuc ab ipsiis trahi. ita ut impleretur ille sermo propheticus qui ait. **E**ffusa est ^{in ecclia} cōtumelia sup principes. & seduxit eos in inuio & nō in uia. **S**ed nō est nrī describere. quanta in sacerdotes dei iniuriarū genera collata sūt. **S**icut ne illud quidē nrī duximus exponere singulatim. quanta prius inter nrōs rabies dissensionis exarserit. **H**oc solū hystorie tradere licuit. q; iusto dei iudicio & necessaria correptione diuinā sensimus manū. **N**e q; enī libet in medium proferre. pro quibus uel turbo persecutionis īuectus ē. uel quos quantasq; ifidelitatis pcella submerserit. **S**ed illa sola cōmemorabo. que uel nos ipsos dicētes. uel alios edificent audientes. **P**ropter qd hinc iā diuinos agones beatissimorū martyrum breuiter inquātū possumus explicabimus. **C. ii.**

Explicit p̄fatio. Incipit lib octau' ecclie hys

Nonus decimus agebat̃ annus imperii Dioclitiani. mensis martius & dies sollempnis pasce iminebat. cū edicta principis per oēm terrā proponebant̃ ut cuncte que usquā sunt ecclie ad solū usq; destruerent̃. **S**cripture sacre igni exurerent̃. **S**i quis iter nrōs alicuius honoris prerogatiua muniret̃. sublata hac maneret infamis. **S**i quis seruorū permansisset xpianus. libertatem cōsequi nō posset. **H**ec oīa his que primo aduersū nos lata sunt cōtinebant̃ edictis

Dcontinebantur edictis.

Cap. iii.

Ost nō multū uero tēporis. addunt & alia. Iubetur ut oēs qui per loca singula ecclesiis presūt. primo quidē coniciant iuicula. tū deinde oibus suppliciis. simulacris imolare cogant. Hinc uero ingens expectaculū. sacerdotes dei effecti sūt huic mundo & angelis & hoibus. cū persecutorū crudelitate ad supplitia raperentur. & agones mirandos oibus desudarēt. Illos autē q & multo plures fuerūt quos metus oppressit. & ante cōgressionē solus terror elisit. preterire melius puto. Ceteri uero quorū mēs promptior & fides ualidior fuit. tormēta patiebantur. flagris alii discerpebant. alii ungulis fodiebant. alii ignitis laminis urebantur. Ex quibus nōnulli quidē fatigati cedebāt. alii usq; ad finē patientiā cōseruabant. Ex ipsis autē persecutoribus quidā tanq̄ miseratione ulsi. adhibebāt nōnullos nrōrū adicēta sacrificia. & quasi sacrificassent cōclamabāt cū non sacrificassent. De aliis uero cum ne appropriassent quidē idignis hostiis. acclamabāt ipsi q̄ iam imolassent. & abscedebāt. in eo tantum culpabiles. q̄ crimē sibi obiectū cum silētio paterent. Alii semiuuii sublati. tanq̄ mortui proiciebant. Alii pedibus tracti iter eos q̄ sacrificassent deputabāt. Alii sane exclamabāt īgenti uoce. & testabant se non sacrificasse. sed esse xpīanos. tali se gaudentes cōfessione decorari. Nonnulli etiā maiore fidutiā. neq; imolasse se. neq; umquā imolatuos esse testabant. Quibus tam ab assistentibus militibus ora continuo atq; oculi cōtundebant ut tacerent. uiolenterq; expellebant tanquā acquieuisset. Tantum erat ipiis studiū. ut propositum suum uiderent īplese. Sed nō aduersū beatos martyres. īpune hec facere licebat. quorū patientie & longanimitatis uirtutē. quamuis nullus digne proferat sermo. tam promediocritate uiriū nostra

rum que possumus enarrabimus.

Cap. iiii.

Igitur primo oīm qm̄ sicut diximus ignis huius exordiu inter scolas militares parua scintilla cōflauerat. cū diligerent si q essent inter milites xpīani. ut aut imolandū sibi scirēt. aut militiā pariter uitāq; ponendā. plurimi ex ipsis militiam pro fide xpī pauci etiā aīas poluere. Cū uero īde flāma sumens initium. tora per populos

per populos & sacerdotes exaggerasset incendia. possibile nō est numero cōprehēdi. quāti cottidie pene per singulas qualq; urbes & prouintias martyres efficiebantur. Cap. v.

Etenim apud Nicomediā uir quidā de nobilibus. honore & dignitate seculi illustrissimus. simul ut uidit aduersū cultores dei in foro crudelia edicta pendere. calore fidei nimio ignitus. publice populo īspectante. iniecta manu libꝝ iniq; legis detraxit. ac minutatim discerpsit. Augusto iēadē urbe simul cū Cesare cōstituto. Ad quos cū relatum esset religiosi & illustris uiri factū. cōtinuo omī in eum crudelitatis genere defeuientes. ne hoc quidē solū efficere quiuerūt. ut eū mestum aliquis uideret in penis. sed leto atq; hylari uultu. cū iā uiscera ī suppliciis defecissent. spūs tamen lerabat in uultu. ex quo tortores sui grauius cruciabantur. qđ omīa suppliciorū genera cōsumebant in eū. quē nec tristē quidem ex his reddere poterant. Cap. vi.

Post hūc ad unū ex Dorothei sodalibus qui incubiculo regis erant. quiq; semp in affectu habiti fuerant liberorū. intentionis^{is} transfertur insania. Etenim cū de immensis supra memorati martyris suppliciis liberius causaret. educi ipse iubetur in medium. atq; īmolare cōpellitur. abnuens impatur adpendi. & flagris toto corpore laniari. uidelicet ut doloris necessitate faceret. qđ precipiebat inuitus. At ille cum maneret immobilis uisceribus iā pelle nudatis. iubet^r aceto & sale perfundi. Cumq; etiā hoc tormenti genus constanter ac fortiter tollerasset. craticula prunis substrata. poni iubetur ī medio. ibiq; qđ reliquū fuerat ī uerberibus absūpti corporis superponi. et non adsubitū. sed sensim paulatimq; succendi. quo scilicet pena protelaret in longū. Cūq; ministri scelerū inō hīc. modum corpus. modo inde uersantes p mēbra singula penas inciperēt. & supplicia renouarent. sperantes ab eo elicere posse consensum. Ille firmus infide. & ouans in spe. consumptis iam & igne resolutis carnibus suis. ultimū spm īfide letus exalat. Tali Petrus hoc enim ei nomen est martyrio decoratus. uere Petri extitit & fidei heres & nōis. Huius īstitutor īdisciplina & magister in offitiis que intra palatium exhibebāt Dorotheus erat.

Dorotheus erat. cubiculi regis prepositus. habēs secū officio fide
 & magnanimitate parē Gorgoniū. **Q**uorū institutiōibus optimis.
 oēs pene cubiculi ministri infide dei uigilanter & libere persiste-
 bant. **D**orotheus igit & Gorgonius cū Petrū tā crudelibus uide-
 rēt atq; imāibus suppliciis cruciari. cōstāter & libere. cur aiūt Im-
 perator punis ī petro mētis sentētiā q̄ inobis oībus uiget. **V**t qd
 ī illo crimē ducit. qd a nobis oībus cōfiteat. **H**ec nobis fides hic
 cultus. & una animi eadēq; sentētia. **Q**uos ille cū ī medio nichilo-
 minus uenire iussisset. similibus pene ut priores suppliciis affec-
 tos. adūltimū laqueo appensos necari iussit. **T**unc & **A**nthimius
 ipsius urbis epūs in dñi nrī Iesu xpī cōfessione perdurans. mar-
 tyrii glīam. capitis obtruncatione suscepit. **H**ūc autē tanquā uere
 bonū pastore. uia martyrii preeūte. uniuersa pene gregis sui mul-
 tudo prosequitur. **A**ccidit nāq; apud **N**icomediā in īplis diebus
 partē aliquā palatii incendio cōflagrare. **H**oc **I**mperator a nrīs fac-
 tum falsa suspitione presūpsit. **E**x quo in estimabili furore succē-
 sus. iubet omēs nrōs aceruatim collectos. alios quidē gladio obtrū-
 cari. alios ignibus conflagrari. **S**ed in illis per diuinā grām maior
 fidei ignis ardebat. **D**eniq; cū assistentes ministri interrogarent
 singulos. si qui forte sacrificaturi uellēt dimitti. tā uiri quā mulie-
 res ne interrogari quidē se patiebant. sed ultro uel flāmis irrue-
 re. uel cedētibus gladiis certatim obiectare ceruices. **C**ūq; iam il-
 lis īplis spectatoribus nimietas crudelitatis horresceret. ministri
 scelerū partē populi nauiculis iniectā in mediū pelagū abducunt.
Ibiq; in sentētia fidei persistentes precipitāt ī profundū. **I**ntantū
 uero apud eos rabies crudelitatis exarsit. ut regios pueros mar-
 tyres effectos. cū scdm hūanitatis ordinē fuissent sepulture mā-
 dati. effoderent denuo. & corpora eorū proicerent ī mare. **H**oc di-
 centes. ne forte diū efficiant xpīanorū. **E**t illi qui deos adorare no-
 lunt. seruos nrōs incipiant adorare. **P**utant enim qd diuinus apud
 nos honor martyribus deferatur.

Cap. vii.

Um hec apud **N**icomediā gererētur. uir cruētus & ferox
 auctor ipse crudelitatis pioꝝ carnibus īhiabat. hanc segnius etiā
 apud **M**ilitenē pūitiam. **S**yriāq; omēs ecclīarū pꝛīces carceribus
 retrudi & in

retrudi. & in uincula conici edictis principalibus urgebantur. Simulq; cū his ex plebe uiri ac mulieres nobilesq; & ignobiles rapiabantur. & fiebat ubiq; spectaculū miserabile ac fedum. Subito nāq; inueniebatur in urbe silentium. in carceribus cōstipatio. in urbe per plateas hō nullus. in carceribus uacuuus locus nullus. ut nō tam rei ad ergastulum duci. quā ciuitas tota migrasse uideretur ad carcerem. Catene que homicidis. adulteris. uenenariis. & sepulchrorum uiolatoribus fuerant fabricate. nunc episcopoz & presbiteroz. diaconozq; & lectorz. atq; omīum religiosorū hominū colla constringunt. ita ut criminolis nec uincula superesset. nec locus ergastuli resideret. Verum cū peruenisset ad p̄cipē estuare carceres. & per innocentium penas locū deesse criminolis. noua rursum decreta mittuntur. ut ex his qui conclusi erant si quis immolare uellet. liber abscederet. Qui uero abnueret. diuersis penarū generibus interiret. Tum iam quante per singulas prouintias multitudines martyrum. & precipue in affrice ac mauritanie. thebaidis quoq; atq; egypti regionibus extiterit. numero cōprehendere quis ualeat. Sed ne illoz quidem quoz agones apud Palestinam uel Tyrū que est urbs maxima Fenicis. presentes in speximus. ut dignū est memorare sufficimus. Tanta etenim ab eis uirtute perseverantie aduersū illata supplicia pro pietate certatum est. ut nisi quis prius dñō & saluatori nostro credat dicenti. quia ecce ego uobiscū sum omībus diebus usq; ad cōsumationem seculi. & eius uirtutem martyribus sciat esse presentem. rebus gestis deroget fidem. At nos ut dixi non audita. sed oculis nostris inspesta narramus. Exquirebant diuersa tormentoz genera sibi inuicem succedentia. Flagris primo per omē corpus dei martyres carpebant. Post hec tradebantur ad bestias. Adhibebantur Leones. Vrsi. Pardi. atq; omē ferarū genus. Apri quoq; sed & tauri. Quibus ferro & igni feritas addebatur. Preparabatur hec omīa aduersū cultores dei. & omīs contra eos hoīm bestiarūq; & elementoz crudelitas armabatur. Adhec dei cultores denudati statuuntur in medio arene loco. Additur adhuc arte intra caueas bestiis furor. Et ita seuiore semetip̄s effecte prouit claustris

proruūt claustris. **R**eplēt subito stadiū. circūdāt eccliam martyres
 in medio sitā. **C**ircueunt sepius & oblustrāt. & diuine uirtutis adesse
 eis custodiā sentiētes. procul ab eorū corporibus abscedūt. **S**ed
 illico furor qui reprimebat in beluis. trāsit i hoīes. **N**emo presētē
 dei uirtutē. nemo diuinū piis adesse sentit auxiliū. **S**ed mittunt
 quibus hoc artis est. instigare bestias aduersū eos quos diuina dex-
 tera defendebat. **V**erū ille ut ostenderet oībus non feritatē de-
 esse bestiis. sed diuinā dei cultoribus adesse custodiā. illos ipsos q
 ad instigandū mittunt incredibili uelocitate discerpūt. **E**t cum iā
 nullus ex huiusmodi artificibus auderet accedere. iubentur ipsi
 sancti martyres cōmotis manibus. & uelut prouocantibus incita-
 re aduersū se beluas. **S**ed nec sic quidē pati aliquid poterant. **V**e-
 rum & si forte aliqua fuisset ex beluis cōcitata cū uenisset ad pro-
 ximū. protinus in semetipsā conuersa repedabat. **T**unc uero stu-
 por ingens & pavor omīs qui inspectaculis considebāt inuaserat.
 uidētes hoīes nudos in quibus plurimi prime adhuc etatis ^{erat} me-
 dio tot ac tantarū positos ferarū. intrepidus omīs & ipauidos. ex-
 tensis ad celum palmis & oculis ac mente. totos cū deo. nō solū
 nihil curare terrena. uerū nec carnē quidē suam magnipendere &
 ipsis iudicibus pauore tremētibus. eos letos & hylari uultu i me-
 dio persistere bestiarū. **S**ed o dure & impie mortaliū mentes. **B**e-
 stiarum feritas dei uirtute mansuescit. hūana uero rabies. nec fe-
 rarū mitescit exemplis. **S**ed tēptatur adhuc ab hoībus deus. Iu-
 bentur alii uero criminosi bestiis subigi. qui tamen ilico ut appa-
 ruerūt. alijs aleone. alijs apardo. ab urlis alijs exesus. aut a tauro
 in aera dispersus est. **E**t ita omīs intra momētū tēporis pereunt.
Sed nec sic quidē incitate bestie cultoribus dei aliquid molestie
 generabant. diuino spū eos uelut muris ualidissimis ambiente.
Verax nāq; ille est qui dixerat. ubi fuerint ex uobis duo uel tres.
 ibi ero in medio eorū. **C**ū igitur nec sic quidē aliquid egisset hūa-
 na seuitia. iubentur mutari fere. & ablati prioribus. alie rursum
 dimitti. **Q**ue cū & ipse similiter ut priores nihil triste dei culto-
 ribus intulissent. amotis etiā his. seuiiores feras martyribus hoīes
 mittūt. q soli possūt imāitate beluas. crudelitate feras. atrocitate
 bestias superare

bestias superare. Gladiis igitur peragunt quod bestiis nequiuierunt. Et ut in omnibus se ostenderet beluis esse nequiores. prohibebant etiam cadauera mandari terre. sed iubebant fluctibus dari. Hec apud Tyrum uenerandi martyres qui ad illam urbem de egypti partibus uenerant mirifica certamina desudarunt. Cap. viii.

IN sua uero prouincia apud egyptum innumerabiles alii non inferiori gloria tam uiri quam femine. sed & pueri & senes. pro fide domini nostri Iesu christi presentem uitam paruipendentes. future glorie beatitudinem quesuere. Quidam ex ipsis post uerbera. post ungulas. post flagella. aliosque diuersi generis horribiles cruciatus flammis traditi sunt. Alii in mare precipitati. Nonnulli etiam capite celsi. ita ut sponte ceruices suas securibus darent. Nonnulli iedia consumpti. Alii patibulis affixi. In quibus quidam more peruerso capite deorsum presso. pedibus insublimibus leuatis. Ca. viii.

APud Thebaidem uero omnem narrationem superat agitata crudelitas. pro ungulis testas fictiliu uasculorum adhibebant tormentos. quibus omne corpus eo usque lacerabant. donec totam carnis eraderent cutem. Mulieres quoque nudas. ita ut ne pudenda quidem cogerentur. arte quadam compositis machinis uno pede in excelsu suspensas. & capite in terram demersas. indignissimo spectaculo expositas pendere per diem continuum sinebant. Alias sicubi uicine sibi due arbores inueniebantur. ut quadam ab utraque inflexis contra se inuicem ramis. eisque singulis singulos pedes martyrum obligantes. subito ramos quos ut inflexerant relaxabant. Qui cum ad situm suum naturali impetu referrentur. discerptis displicatisque uisceribus. auulsa secum membra rapiebant. Et hoc non paucis aliquibus diebus aut paruo tempore. sed per annos aliquot cotidie. quando minimum decem. interdum & centum in una die uiri uel mulieres. sed & paruuli supradictis penarum generibus trucidabantur. Verum & nos ipsi per idem tempus cum in egypti partibus iter ageremus. oculis nostris inspeximus. ut sedenti pro tribunalibus seuissimo presidio offerebantur innumeri fidelium populi. Quos ille singulos per ordinem confessos se christianos esse. capite plecti iubebat. Cumque hii certati se & sponte gladio subicerent. confessione premissa

confessione premissa, ille inhumanus & crudus nec multitudinis contemplatione, nec uirtutis eorum magnanimitate per motus, duci nihilominus omnes & cedi capite iubet. **E**grediuntur cuncti pariter ad contiguum menibus campum, non carnificum nexibus tracti, sed fidei uinculis colligati. **N**emo defuit, cum nemo seruaretur. sponte omnes, immo & alter alterum preuenientes, ceruices cedentibus obieciabant. **D**efecerunt carnificum manus, & succedentes sibi inuicem fatigati sunt. **H**ebetata est acies gladii. **V**idebam fessos residere carnifices, uires resumere, animos reparare, mutare gladios. **D**iem quoque ipsum non sufficere ad penam. **N**ullus tamen ex omnibus, ne paruulus quidem infans deterri potuit a morte. **S**ed hoc solum singuli pauescebant, ne forte dum properum sol uergens clauderet diem, separatus a consortio martyrum remaneret. **S**ic confidentia fidei constanter & fortiter cum leticia & exultatione, mortem presentem, uelut eterne uite principia rapiebant. **D**enique cum priores quique iugularentur, reliqui non desidia aut torpore animos indulgebant, sed psallentes & hymnos deo canentes, locum quisque sui martyrii expectabat, ut hec agentes etiam extremos spiritus in dei laudibus exalarent. **Cap. x.**

O Vere mirabilis & omni ueneratione dignus grex ille beatorum turma uiroque fortium, corona splendoris glorie christi. **H**anc sane coronam preciosior omnium lapis & gema nobilior Fileas adornabat. **H**anc turmam preibat ductor illustrior. **H**unc gregem pastor nobilior decorabat. **H**uius Filee martyris passionem, apud **G**regorium hystoriis egregie conscriptam recognoui, atque mirabiliter eum apud impios de diuina religione nimium disputasse, ut & necem **S**ocratis philosophi quam apud **A**thenas per ueritatem tulerit, in testimonium illis protulisset. **F**ileas huic nomen est qui erat episcopus urbis ipsius, que appellatur **T**hebaïs. **H**ic nobilitatem primi generis, secundum autem uirtutem de celestibus trahebat. **D**e terrenis uero quantum ad seculum pertinet, prius in **f**erriena republica fuerat honoribus factus. **E**ruditione quoque liberalium litterarum, & omnibus que ad animi uirtutem pertinent exercitiis apprime eruditus, nouissimam hanc que prior est omnium

est oim scdm dñi philosophiam ita suscepit. ut oīs qui precesse-
 rant anteiret. Cūq; plurimos propīquos & cōsanguineos nobiles
 uiros in eadē urbe haberet. frequēter ad presidē ducebat. Eiusq;
 monitis adq̄scere tot & tantis propīquis exorantibus. respectū
 habere uxoris. & cōtēplatiōem suadebat suscipere liberorū. neq;
 cepta presūptione persistere. Ille uelut si saxo immobili unda illi-
 deret garrientiū dicta respuere. animū ad celū tendere. deū ī ocu-
 lis habere. parentes & propīquos sanctos martyres & aplōs du-
 cere. Aderat tūc quidā uir agēs turmā militū romanorū. Filoro-
 mus noīe. Qui cū uideret Fileā ^{tyrannidatū} lacrimis propinquoꝝ & presidis
 calliditate fatigari. nec tam flecti aut infringi ullatenus posse ex-
 clamat. Quid inaniter & supfluo cōstantiā uiri tēptatis? quid eū
 qui fidē deo seruat. infidelē uultis efficere? Quid eū cogitis ne-
 gare deū. ut hoībus adquiescat? Nū uidetis q̄ aures eius uestra
 uerba non audiunt. q̄ oculi eius uestras lacrimas non uident? quomō
 potest terrenis lacrimis flecti. cuius oculi celestē gloriam
 cōtuent? Post hec dicta cunctoꝝ ira ī Filoromū uersa. unā ean-
 demq; eū cū Filea subire sentētiā poscūt. q̄bus libenter annuens
 iudex. utrūq; plecti capite iubet. Verū qm̄ Filee fecimus mētio-
 nem. & ingenii atq; eruditionis eius studiū predicauimus. nō ui-
 det̄ absurdū. si aliqua ex opusculis eius ī quibus de martyꝝ pas-
 sionibus memorat. hystorie huic que ad rē uidelicet ptinet inse-
 ramus. Scribēs igit̄ ad Thebanitas idē Fileas. post aliquāta hec re-
 fert. Hoꝝ uero nobis bonoꝝ exēpla prebuerunt beati martyres
 qui una nobiscū in agonibus pdurantes. scdm q̄ ex diuinis scrip-
 turis fuerāt instituti. oculū mentis sue in deo habentes defixum.
 mortem pro pietate absq; trepidatione capiebant. Indefinenter
 etenim considerabant dominū nostrū Iesum xp̄m propter nos
 hoīem factum. hoc nos docuisse. ut usq; ad mortem obluētemur
 aduersū peccatū. Siquidē ipse nō rapinam arbitratus sit esse se
 equalē deo. sed semetipsū exinanierit formā serui accipiens. &
 habitu reptus ut hō. humiliauit semetipsū usq; ad mortē. mortē
 aut crucis. Cuius exēplū secuti beati martýres oēs cruciatus & pe-
 nas suscepūt. ne fidei sue cōstātiā macularēt. qm̄ qdē pfecta ī eis
 caritas foras

caritas foras eiciebat timorē. **Q**uorū si uelim nūc tollerātie enu-
merare uirtutes. & exponere robur cōstātie. nec mihi copia tanta
sermonis est. nec puto aliis nisi his solis qui oculis suis ituebantur
que gesta sunt uideri credibilia. Erant enī expositi oībus uolenti-
bus pro libidine īferre supplicia. & si quod aliquis per otium ex-
cogitans nouū genus supplicii detulisset. licebat inferri. Verbe-
rabantur ergo alii fustibus. alii uirgis. flagris quoq; alii. Nonnul-
li loris districti. uel funibus appensi. Et erat studiū per singulos
pene nouū genus īuenire supplicii. Post tergū alii uictis māibus
appendebant. & Trocleis distenti mēbratim diuellebāt. **I**ā uero
iugulis exarari. uetus & leue ^{supplicium} ducebat. Quod si forte genus sup-
plicii cuiq; fuisset adhibitū. nō ut latronibus & homicidis solet tā-
tum latera fodiebantur. sed & uenter & femora ac tibie. & usq;
adungues ungula perueniebat. Sed ne facies quidē ac uultus &
frons a tormētis remanebat īmunis. Addebat & hoc sup omīa.
ut posteaquā fuisset hūana corpora absq; omī hūanitate laniata.
exposita īpublico & nudata nō solum ueste sed etiā cute. crude-
le cunctis pretereūtibz spectaculū fieret. quosdā cōlūpnis distric-
tos. & post tergū distortis brachiis uinctos relinquebant. Jam ue-
ro hi qui ante presidē suspendebātur. non id solum tēporis. quo
ab eo discutiebant. uel crutiabant. sed totum pene diē cum alii
actus agerent. in eculeis exigebant. si forte aliqui ex his iugis pe-
ne continuatione appositi firmitate decideret. Tanta uero in his
crudelitas erat. & intantū ab eis oīs penitus hūanitatis sēsus ab-
fugerat. ut posteaquā omē corpus uel tormētis uel uerberibus
fuisset absūptū. trahi nudū pedibus rursū iuberet ad carcerē. atq;
ibi neruo pedibus conclusis. recentibus adhuc terga uulneribus
reicerentur in solum. testarum fragmentis subter instratum. In-
terea quamplurimi usq; ad mortem constanter & fortiter per-
durantes. inuentoribus scelerum inaniter intentate crudelitatis
pudorem non minimum conferebāt. Alii uero recepta corporis
sanitate ad reparandos denuo agones dispensatores penarū spon-
te prouocabant. Quos illi erubescētes rursū ad tormenta
reuocare. ipsa eorum audacia perterriti. capite eos cedi iubebant.

Iste sūt ueri

Isti sunt uiri in deo philosophi beati martyris Filee uoces. quas in uinculis positus & i carcere retrusus comisse sibi ecclie scribebat. quibus una secum socios eos martyrij & consortes faceret

I celestium coronarum.

Cap. xi.

Am uero illud quod apud Frigia gestum est. quis audeat pretere-
rire. in quo & communia humanitatis. & propria Romani regni iura
uiolata sunt. ubi urbem quandam christianorum ciuium. in qua cum & populus
omnis & honorati uiri & curator ac magistratus christianos se esse. nec
adquiescere ad sacrificandum faterentur. circumdari militibus iubet.
cunctosque simul cum mulieribus uiros. cum paruulis senes. cum ciuibus
ciuitatem iniecto igne concremari. ita ut nullus penitus ex illa ur-
be etiam cum optio uolentibus daretur abscederet. Et hoc in ciues per-
petratum est. quod si in hostes egisset. notam crudelitatis habuisset. **V**e-
rum beati huius numerosique martyrij pariter ab uniuersa urbe su-
scepti. auctor & dux extitit uir pietate & religione atque omni beni-
gnitate clarus. Adauctus nomine. patria & genere Italus. honori-
bus palatii per gradus singulos usque ad officiorum magistrum per-
fusus. rationes quoque per illud tempus summarum partium administrans
qui in supradicta urbe degebat. Cuius inconfessione christi constan-
tiam. omnis populus secutus. boni ducis exemplo summarum uere par-
tium per martyrium consecutus est palmam. **S**ed unde sufficimus.

vij.

propria unius cuiusque martyris per singulos enumerare supplicia?
Quis enim possit uel illa repetere. quibus apud Arabiam facti mar-
tyres securibus celi sunt? Aut quomodo quis retexat que in Ca-
padotia gesta sunt. ubi crura frangi dei cultoribus iuebantur?
Quis Mesopotamie referat cruciatus. ubi christianos suini tergo-
ris more singulis manibus pedibusque suspensos. amarissimo fumo
subter intro. indignis cruciatibus enecabant. **A**lios uero lento
igni prope adhibito. tormetis longioribus absumebant. Ca. xii.

Illa autem quomodo replicet que apud Alexandriam gesta. etiam uete-
rum poetarum fabulas uincunt. ubi obruncatis auribus atque
inhonesto uulnere naribus. manuum quoque ceterorumque mem-
brorum summitatibus amputatis. truncum sinebant abire de-
risum. **A**pud Antiochiam uero quomodo recordabor craticulas
prunis impositas

prunis impositas . quibus xpiani sup impositi torrebantur. **Sed** in-
 ter hec nobiliū duorū iuuenū factū memorabile . silere equū non
 puto. **Q**ui cū cōprehēsi simulacris imolare cogerēt . aiūt. **D**ucite
 nos ad aras. **E**t cum fuisset adducti . manus suas ardēti igni super-
 ponentes . si subtraxerimus inquit . sacrificasse nos credite. **E**t
 quoadusq; caro oīs in ignē deflueret immobiliter perdurarunt
Alii cum ad sacrificandū quererēt . sacrilegā pollutionē uitantes . mirū dictū at dēceptū a nullo fidelīū eq̄pabile .
 uitā precipitiō finierunt . minore quidē tollerātie fidutiā . sed cō-
 seruande fidei maiore cautela. **I**n quibus āmirabilis quedā & ue-
 neranda femina pulchritudine pariter & pudicitia formosa . gene-
 re nobilis . & copiosa facultatibus. **C**ui erāt due filie uirgines ho-
 neste satis & māterne pudicitie regulā nutrite . specie simul &
 moribus emula sibi probitate certantes. **Q**uas religiosa mater .
 scdm̄ preceptum diuinū in timore dñi educauerat. **Sed** pro his
 que supra diximus . uel nature uel institutionum bonis . prauorū
 hoīm multa erga uirgines earūq; matrē cōtentio exagitabatur . &
 sūmo studio sūmaq; ui perquirebant. **C**umq; declinādi turbinis
 grā sui absentia procurassent . agitur oī itentione . ut earū presen-
 tia fieret. **M**issi in hoc ipsum milites repertas eas uenire Antio-
 chiam cogunt. **Sed** cum perurgentibus militibus uehiculo im-
 posite iter agerent . talibus religiosa & pudica mater ad filias
 utitur uerbis. **S**citis dulcissime mihi filie . quomodo uos in disci-
 plina dei edocuerim . scitis q̄ ap̄ paruulis deus uobis pater . deus nu-
 tritor . deus institutor extiterit. **E**t qđ pudicitie & castitatis bonū
 ita mecum pariter dilexistis . ut ne oculus quidē uester umquam
 sicut uobis conscia sū . lasciuioe fuerit maculatus aspectu. **Q**uid
 igitur nunc agimus . uidetis q̄ ista omīs uis . aut a deo nos student .
 aut a pudicitia separare. **P**rostituentur ergo publicis lupanaribus
 membra . que aer pene ipse publicus habuit incognita. **N**e queso
 filie . quia nec tam parua nobis in deo fides est ut mortem per-
 timeamus . nec tam despecta pudicitia ut uiuere etiam cū tur-
 pitudine cupiamus. **Q**uin potius si placet . qđ ī omnibus tene-
 tis . etiā ī hoc seq̄mini matris exēplū. **P**reueniamus impuras carni-
 ficū māus . & ipudicorū preripiamus icursus . mūdūq; hūc q̄ nos ad
 ipuram & ipudicam

ipuram & ipudicā cōpellit ac p̄trahit uitā. pura & pudica morte dānemus. Cūq; talibus exhortatiōibus filias ad simile p̄positū uideret accēsas. ad fluuiū quēdā initinere positū uenerūt. Vbi cū se hūane necessitatis cā descēdisse simulassēt. & paululū custodes cōgente naturali reuerētia secessissent. adductis diligētius hinc idē uestibus. minacis se fluuii rapidis iniecere fluentis. Sed & alie due uirgines per omia īsignes sorores. genere nobiles. et admirabiles. prime adhuc etatis specie pulchre latis. sed aīa pulchriores. ornate moribus magis quā monilibus. studiis apprime p̄bables. nō ferētes uiolari publicis edictis ac legibus castitatē. marinis se fluctibus immergere.

Cap. xiii.

Nec apud Antiochiā. In regionibus uero pōti crudeliora gerebant. Aridines acute quibusdā subūguibus digitorū infigebātur. Aliis plūbū igni liquefactū & dorso diffusū usq; ad loca pudēda qbus naturalis egestio pcurari solet īfundebat. Feminis quoq; uerū cadentia. reuise absq; ullo hūanitatē miserationis q; respectu īgerebant per pudēda uiscerū. & naturalīū secreta membrorū. Sed qd faciā. q; appellatiōes ipse mihi inadmissis facinoribus desūt. & gestorū scelerū nec uocabula qbus enumerari queant īueniri possūt. Sustinebāt tam oīa fortissimi & piissimi martyres. cū optimi & preclari iudices in eo solo sapiētia suā oībus futurā in amirationē cēlerent. si aliquod noue crudelitatis supplicii nouiq; generis inuenissent. Sed cū aliquando iam non ratione aut humanitate crudelitatis tamen nimietate satiati. respicere ad immanitatem sceleris sui cepissent. desolatas urbes ciuibus. & optimis rura nudata cultoribus. orbatos filiis patres. & parētes liberis. ad clementiā se bonitatemq; cōuertūt. edictūq; p̄cipale proponūt qm̄ fas non esset tot ciues ī quibus fidei sue esset obstitata p̄suasio. morti tradere placere dereliquo. ut hoc genus hominū nequaquā qdē subiret iteritū. Oēs tam q hāc speciem cōfessionis tenerēt. dextris oculis ferro effossis eis dēq; cauterio adustis. sinistro etiā poplite nihilomīus cauterio debilitato. p̄ singulas quasq; pūitias ī eris ferriq; metalla uel opis uel pene grā deportādos. Hec fuit clemētia p̄cipalis. q optis ciuibus cōsultū est. Sed illi quidem suis

ardetis.

quidem suis ut uidebatur uel moribus uel uitiis agebant. iustis uero & sanctis uiris corone uirtutis & patientie parabantur a domino. & saluatore nostro. per hec uel explorante fidem credentium sibi. uel merita remunerante. Sed sicut omnes per singulos enumerare non solum difficile. sed & impossibile est qui tunc in passionibus carnis sue deo gloriam dederunt. ita omnes penitus omittere. & ne paucorum quidem nominum facere mentionem satis uidetur ingratum. Paucos ergo memorabimus. & maxime ecclesiarum principes per loca sua singulos martyrii gloria coronatos.

Cap. xiiii.

Primus nobis in memoriam pioque fulgens in regno christi martyr scribat Anthimus Nicomedie episcopus capite celsus. Post hunc uita & studiis semper martyr. Lutatius presbiter Antiochenus. sed tunc apud Nicomediam christi regnum uerbis gestisque predicans. Apud Tyrum uero nobilissimus in martyribus & a prima etate in christi institutionibus enutritus Tyrannio eiusdem urbis episcopus. Zenobius a sidone presbiter. & Siluanus Emissenorum ecclesie episcopus. qui in sua ciuitate bestiarum moribus absorptus. martyrum sociatus est choris. In Palestina uero primus Siluanus episcopus. Apud Gazam cum plerisque clericorum. In metallo autem Fanensi. sexaginta simul capite celi. Peleus uero & Nilus episcopi cum plurimis clericis igne consumpti. In eorum numero habebat etiam Cesariensis ecclesie flos nobilissimus. & fructus doni celestis Pamphilus. Apud Alexandriam uero per omnem egyptum uel thebaidam. primus uelut lucifer quidam iter astra consurgens Petrus eiusdem urbis episcopus. doctrina. moribus. & uite precipuus. Et cum eo presbiter Faustus & Dios & Ammonius. nec merito. nec institutionibus. nec martyrio dispares. Fileas quoque & Esychius. & Pachomius. ac theodorus episcopi ex urbibus egypti. ceterique cum ipsis innumerabiles. nobilissima pertulerunt martyria. Quorum per singula agones describere. ne nos opus nostrum iusto longius dilatetur. suis ciuibus quod ad dicendum probo polleret. & presententes tunc aderant derelinquo.

Cap. xv.

Interea perturbari statum nostrum. & crudeli ubique animaduersione uastari. eternum peruiabilemque illum non latuit oculum. Et quoniam dominus quidem tradiderat familiam suam castigari in paucis cruenti

paucis, cruenti uero immanitatis ministri defecuerunt in multis. **A**d est continuo ultrix dei dextera, & illos qui primo dum pacem seruarent ecclesie cum omni prosperitate imperium gubernauerant, in tantam rerum permutationem deducit, ut augustus ipse in id uanitatis atque amentie perueniret, quo depositus cum collega pariter augusto regni insignibus, priuati & plebei post imperium uiuerent. **I**lle uero qui ei secundus in honore, postmodum etiam in primis successor fuit, qui & intentor ac signifer nostre persecutiois extiterat, tam multis uariisque morbis & corporis tabo atque insania mentis afficitur, ut post longos atque inextricabiles languores scelerum suorum furis agitatus, sponte uitam nefariam proderet. **Cap. xvi.**

Sed hec postmodum. **T**unc uero in occiduis partibus, quod **M**aximianus qui & **H**erculeus deposuerat. **C**onstantius regabat imperium. Induas namque procuraciones Romanum regnum fuerat diuisum. **S**ed is multa clementia erga homines, erga deum uero religione maxima utebatur. **N**ecque uero ex consortii rabie regnum suum piorum sanguine maculauerat, neque orationum domus & conuenticula nostrorum imitatus Maximiani uesania hostili uastatione destruxerat. **Q**uin potius cultores dei uenerationi habuit & honori. **V**nde & merito religiosus pater religiosiorem filium **C**onstantinum regni bone parti reliquit heredem. **A**t uero **C**onstantinus post **C**onstantium statim ut **R**omani regni apicem ex paterna hereditate suscepit, mira quadam dei gratia ciuibus carus, exercitui acceptus, uiris fortibus imitandus, facinorosis uero & ignauis terribilis fuit. **I**n obseruantia quoque religionis longe etiam patrem uincere studuit **C**onstantino imperante. **L**icinius qui eius germanam uxorem acceperat ex affinitatis causa assumpsit imperium. **S**ed & **L**icinius cum omni sententia aditus in imperium augustus pronuntiatur. **Q**ue res **M**aximinum uehementer offederat, quod is tunc adhuc solummodo **C**esar in orientis partibus habebat. **N**ecque id ultra ferens ui raptum sibi **A**ugusti nomen assumit. **M**aximianus uero qui & **H**erculeus quem pauloante collegam fuisse **D**iocliani, & cum eo imperii insignia deposuisse memorauimus, cum a filio **M**axentio in urbe **R**oma **T**yrannidem tenente fuisset expulsus, ad **C**onstantinum tanquam ad

tanquā ad genēx miserationis causa confugiens. & insidias ipsi a
 quo religiole susceptus fuerat molit^r. In quibus turpiter depre-
 hēsus. turpius peristita ut post iteritū. statue eius atq; imagines
 auferrent & inēdibus publicis uocabula eius noīs mutarentur.
Huius igit^r filius **M**axentius qui in urbe **R**oma **T**yrannidē ce-
 perat. primo uelut inuitandē erga se plebis grā. fidei nostre uene-
 ratorē se esse simulabat. Et ob hoc persecutiones reprimi. omēs
 q; iniurias a xpianis arceri iubet. **S**ed nihil in reliquis actibus suis.
 nihil in uita uel moribus qd xpianis proximū uideret ostendit.
 Intanta etenī flagitioꝝ & scelex^r fece. intanto ipuritatis sceno uer-
 sabatur. ut nihil prorsus facinoꝝ pessimoꝝ ab eius non dicā ui-
 ta. sed unius saltē diei actioꝝ suauit^r alienū. Deniq; senatorꝝ & ma-
 xime nobiliū matronas publice abstrahi. atq; ad suā libidinē de-
 duci imperabat. Et post cōtaminationem uiris suis reddi iubebat.
 non tam expleta adulterii libidine. quā mutata. **T**antus uero me-
 tus. patres plebēq; oppresserat. uti ne hoc ipsum quidē qd me-
 tuērant. palam ostendere auderent. sed ferebant insuetā seru-
 tutem gemētes. & aliquid pro libertate cogitare metu inhibebā-
 tur. cum ille non iam ira. sed libidine cedēs agitarēt. **D**eniq; qua-
 dam die imperat militibus suis exire per plateas totius urbis. &
 omēs qui occurrissent. cuiuscūq; etatis & cuiuslibet sexus gladiis
 cederent. Innumereq; multitudines populi **R**omani. non hostiū
 sed ciuiū telis deiecte sunt. **S**enatores uero & hi maxime qui uel
 honoribus uel opibus clariores incuria uidebant. cōfictis crimini-
 bus. tanquā rei puniti proscriptiq; sunt. **A**ddit uero etiā hoc fa-
 stidiū sceleribus suis. & artis magice industriā sūmis studiis exco-
 lit. ad que ministeria explēda pquirebant^r mulieres nobiles graui-
 de. & adhibite funestis sacris. medie scindebant^r. rapiebant^r & par-
 uuli infantes. eoꝝq; exta uisceribus euulsā perscrutabant^r. **I**ugu-
 labant^r & leones. & nefandis quibusdā cōmentis ac precantatio-
 nibus demoniaca arte cōpositis. bella per hec dicebant^r arceri. &
 credebant^r ius falq; regni per nefas posse seruari. **H**is uero malis
 oībus etiā illud additur. qd omēs qui per ceteras urbes uel agros
 fuerant tyrannica crudelitate deterriti. dum nihil sibi ad uitam
 tutum putant

tutum putant & relictis agris per loca abdita & latebras eunt . omī studio arandi serendiq; cessante. tanta fames urbē atq; oīa loca inuaserat. ut nihil reliqui ad uite subsidiū fieret . **Ca. xxvii.**

IN oriētis uero atq; egypti partibus Maximinus similicrudelitate^o & uesania tyrānidē gerebat. ita ut alter alterū utpote ī tyrānide sotiū etiā īsceleribus uideret imitari. et nescires cui potissimū dare flagitiorum palmā deberes. **E**o sane Maximinus preire sotiū scelerib^u uidebat. q; etiā publicos honores & maximos magistris magorū & malarū artium doctoribus decernebat. **S**imulacrorū quoq; cultui satis superstitione deditus erat. ita ut ne ad paruū quidē motū sine auguriis & diuinationib^u & simbolis adquiesceret. **V**nde & uehemētior aduersū nos & grauior prioribus persecutor fuit. **V**etera quoq; delubra. & olim etiam studiosis cultoribus derelicta. renouari omīa iubet. sacerdotesq; his & pontifices per singulas puintias nobiles quosq; & aliis iam honoribus functos ministris militaribus & salariis additis decernit. **N**ec mirum quī & manifestos maleficos uel rectores prouintiarum uel duces militum promoueret. sed ad ob huiusmodi uanitatis ministerium quā plurime copie auri argentiq; querebātur. **E**x quo accidit. ut omīs ubiq; prouintie diuersis modis & occasionibus nudarentur. grauando censū. tributa multiplicando. locupleiores quosq; exquisitis aut etiā cōfectis iniuriis condempnādo. **A**lios uero etiā proscribēdo. omīs pariter bonis paternis aut filiq; familiis euoluebat. **V**nde & montes auri ut ita dixerī congregatos familiaribus suis ac satellitibus largiebatur. **I**n conuiuiis uero tam profusus erat. tāq; temulentus. ut insanus & mēte captus uini furore putaret. & ea ebrius fieri iuberet. que die postera se iussisse nesciret. **D**elitiis luxu atq; omī dissolutionū genere fluitans. turpissima sui militibus prebebat exempla. **D**eniq; quicquid lasciuie. quicquid petulanter. quicquid luxuriose gestum a rectoribus uel militū uel prouintiarū fuisset. inultū cedebat ob imperatoris exemplū. **C**ui inter cetera^{et} hoc singulare studiū erat. ne ullā non dicā urbem. sed uel breue opidū absq; adulterio nobilium matronarū que per loca fuissent reperte. uel corruptione uirginū preteriret

uirginū preteriret. **T**alis hic tātusq; uir q; pudicitie. honestatis. iustitie. ac totius equitatis hostis publicus erat. quid nī etiā xpianorum hostis & persecutor existeret? **A**dversū quos tantū crudelitatis exercuit. ut precessores suos uincere festinaret in scelere. Igneas. laminas. truces. bestias. maris profundum. obtruncationes membrorum. effossiones oculorum. & singulis membris specialia inferre supplicia gestiebat. **Cū** tamen magis illi constantes & fortes inuenirent intollorando. quā iste ingeniosus & callidus in exquirendo. **V**incebatur etenī sepius non solū a uiris. sed etiam a feminis. que uerbo dei & fidei calore succense. ut femine quidē comprehendebantur. sed ut uiri fortes incertamine ronabāt mortem quippe promptius subire. imo uero & ultro expetere quam corporis maculā recipere malebant. **V**erū cū duobus grauissimis dnīs. libidine & crudelitate preceps ageretur. fuit apud **A**lexandriam **D**orothea quedā satis nobili orta familia. ingentibus diuitiis. & propinquis nobilibus pollens. **S**ed in ea ingenii atq; industrie bonū. certarq; honestarū artium studia. magis quā hec uigebant. **F**orme uero & decoris gloria tanta ei fuit. ut mirum ac speciale in ea dei figmentū crederet. **S**ed illa que religione animi & honestate uite pulchrior quā uultu corporis esse studeret. eq̃sumo mentis iuditio qđ pulchrū & decoꝝ iter hoīes uidebat. id potius deo consecrare. quā usui humano statuit indulgere. & uirgo deo sacrata persistere. **A**t ille qui diuina atq; humana. libidine simul & crudelitate fedaret. cognito solius forme non etiā ingenii ac propositi bono. ad temerandā uirginē ac polluendā eius castitatem animū intendit. **C**omperto uero q; xpiana esset. que scđm sua edicta pene magis quam libidini subicienda uideretur. in ambigū positus estuare cepit. & in quā se partē uerteret ignorare. **S**ed ubi dubios aīos libido que ei latius dominabat optinuit. & expectatē uirginē pro martyrio ad suppliciū rapi. per occultos nūcios destupro interpellauit. illa eq̃ nefas sibi esse respondit. tēplū corporis sui qđ semel deo cōsecrauerat. idolorū cultu aut libidinis contagione polluere. proinde se quidē ad mortē paratā esse. **A**crudeli uero tyranno non decere blādū aliquid aut molle proferri. nec esse dignū

nec esse dignū resolui erga se truces animos. quos cottidie undatim xpianorum profusus cruor duraret. **A**d que responsa cum ille libidine accensus acrius incalesceret. & nisi uerbis adqueuisset. ui agere decerneret. omnibus uirgo pudicissima facultatibus suis. domoq; & familia derelicta. noctu clam cū paucis fidissimis famulis. & cum amicissima sibi comite castitate discedit. atq; illustem tyrannū uanum amentēq; derelinquit. **S**ed & alias plures nobiles mulieres simul ac uirgines exemplo illius adorsus. sed exemplo nihilominus illius paratiores ad mortem quam ad seruitutē libidinis nactus. crudelibus suppliciis affici iubet. **Q**ue multo promptius & letius quam ceteri omēs mortem subibant eo q̃ duplices sibi coronas a domo preparandas. non solum pro pietate. uerum etiam pro castitate credebant. **S**ed in his relationibus positus. silere equum non puto. etiam nobilissime femine in urbe **R**oma mirabile factum **S**ophronie. **C**uius uir prefectus urbis **R**ome. sub **M**axentio tyranno agebat. **Q**ui cum de supradicte femine pulchritudinē cognouisset. & ut ei mos erat missis stupro ministris deduci ad se feminam iubet. **I**lla rē ad maritum detulit. **Q**ui cum comperisset. multa secum uoluens. ad ultimū altius ingemiscens. **E**t quid inquit faciemus. quibus aut hec tolleranda sunt. aut anima ponenda? **T**um illa ut maritum uidit metu mortis perterritum. prodidisse pudicitiam suā. paululum ait his qui missi fuerant. expectate. donec composita ut decet & adornata procedā. **D**e hinc ingressa cubiculum. cum prius defixis genibus orasset. tanquam pudicitiam suā deo imolatura. pectus ac uiscera correcto mucrone trāsuerberat. **E**xremos huiusmodi nuntios ad tyrannū per assistentes famulas mittens. tales ait magis placeāt xpiane femine tyrānos. **H**oc modo i oriente simul atq; occidente uelut uno demonis spiritu armati. & paribus huiusmodi uitiiis accensi deseuebant tyranni. cum tūc per hoc xpianorum uirtus animi & constantia fidei probatior & magnificentior redderet.

Cap. xviii.

Sed cum per decem continuos ānos in orientis partibus similis etiā **M**aximini p̃cipis erga xpianos fuisset crassata crudelitas &

crudelitas. & innumera hominū milia deū uerū colentium nec tra-
didisset. cūq; uires crudelitatis ac libidinis sue indefinenter sug-
gereret temulentia. & neq; consilium neq; satietas finem ullum
aut modū imponeret. adest cultoribus suis diuina prouidentia.
Et quos per ignem probauerat. educit rursus ad refrigeriū. Ipsū
nāq; auctorem sceleris ultio diuina corripit. **E**t ille qui letis ac sa-
ginatis carnibus incedebat superbus. inflatis subito uisceribus sup-
puratisq; distenditur. **I**n profundioribus dehinc pectoris partibus
obortū uulnere totū intrinsecus uiscerū secessus tabo sicut serpē-
te depascit. **P**ost etiam fistulis quibusdā insuperficiem prurulen-
tis meatibus adaperitis. de interioribus putrefactū uulneris uenis.
ebullire undatim cepit innumera uermiū multitudo. **F**etor uero
tam intollerabilis erat. ut nullus oīno ne medicorū quidē propi-
us posset accedere. q; carnes satis lete & in omī luxuria nutritæ
grauiores ex corruptione nidorem putredinis exalabant. **D**eni-
q; plerosq; medicorū q; nec morbo aliquid mederi. nec uim feto-
ris tollerare possent interfici iubet. **I**n quibus cum quidā iugulā-
dus potiusquā medicaturus assisteret. inspiratus a deo. cur inquit
imperator erras. & qđ deus infert ab hoībus putas posse reuoca-
ri. **N**ec humanus est iste morbus nec a medicis curatur. **S**ed re-
cordare quanta in seruos dei egeris. quāq; in religionē diuinam
impius & profanus extiteris. & intelliges unde tibi sint poscēda
remedia. **N**am & ego quidē mori cum ceteris potero. tu tamen
a medicis nō curaberis. **T**ūc primū se **M**aximinus hoīem esse i-
tellexit. & scelerum suorū immanitatis recordatus. primo oīm erras-
se se & impie egisse profitetur. & uelut satisfacere incipit deo. **T**ū
deinde conuocatis his qui in officio publico sibi parebant. legem
scribi & confestim emitti iubet. **Q**ua non solū xpīanis delinat
persecutio. & arceatur omīs iniuria. uerum & reedificari eorum
permitterentur ecclīe. ut solitis cultibus & obsecrationibus uacā-
tes. etiam pro ipsius salute excelso supplicent deo. **Q**uibus dicto
citius procuratis. continuo per singulas quasq; urbes edicta mit-
tuntur. continentia hūc modum. **I**mperator **C**esar **G**alerius **M**a-
ximinus Inuictus Augustus pontifex maximus. **G**ermanicus
Egiptiacus

Egyptiacus. Thebaicus. Sarmaticus. quinquies Persicus. bis Car-
picus. Sexies Armenicus. Medox. & Agabenorū uictor. tribu-
nicie potestatis. uities. Imperator. decies nouies consul. octies pa-
ter patrie proconsule. Et Imperator Cesar Flauius Valerius Con-
stantinus Pius Eelix. Inuictus Augustus. pontifex maximus. tri-
bunitie potestatis. Imperator. quinquies consul. pater patrie pro-
consule. Intercetera que pro utilitate reipublice disponimus. nos
quidem primo uolueramus scdm antiquas leges & publicā Ro-
mane obseruantie disciplinam cuncta moderari. inter que etiam
hoc addere. ut xpiani qui paternā religionem reliquerāt. ad eam
rursum reuerterentur. Verū quoniā iudicio quodā animi sui tan-
ta eos obstinatio rei huius habuit. ut nullomodo redire uellent
ad ritum religionis antique. que a maioribus fuerat instituta. sed
eo magis pro uoluntate sua unusquisq; legem sibi ipse constitu-
it. & in locis diuersis plebs diuersa concurrat. Cūq; pro his a no-
bis propositum fuisset edictum. ut ad patrias leges redirēt & an-
tiquitus cōstitutas. plurimi eorū periculis se potius subicere. mor-
telq; innumerabiles tollerare. quam obedire preceptis talibus ma-
luerunt. Et quoniā multos adhuc in eodem animi iudicio dura-
re peruidimus. ita ut nec diis celestibus honorē debitum redde-
rent. nec sue religioni satisfacere uiderentur. respicientes ad soli-
tam mansuetudinē clementie nostre. qua consueuimus omībus
hoībus dare ueniam. libenter etiam erga hos indulgentiā nostrā
credidimus porrigendā. ut rursum sint xpiani. & conuenticula in
quibus orare consuerūt extruant & reedificent. ita tamen ut ni-
hil contra disciplinam publicā gerant. Aliis uero epistolis iudici-
bus indicauimus. quid eos oporteat obseruare. Vnde cōcessa hac
nostra indulgentiā exorare debent deū suum pro salute nostra
& pro reipublice statu. ut omīmodo icolumi degente republica. [†] *†*
etiam ipsi securi agere in propriis laboribus possint. Hec delati-
no ingrecum uersa. nos rursum transfudimus ī latinum. Sed post
hec quid consecutū sit uideamus. ¶ **Explicit liber. viii.**

¶ **Incipiunt capitula libri. viii.**

Cap. i. ¶ De simulata indulgentiā. ¶ Cap. ii. ¶ De posteriori
peruersione

peruersione. *¶ Cap. iiii. ¶ De simulacro qđ nuper apud Antiochiam fuerat consecratū. ¶ Cap. iiii. ¶ De sententiis que aduersum nos late sunt. ¶ Cap. v. De actis falsis. ¶ Cap. vi. ¶ De his qui eo tempore martyres extiterunt. ¶ Cap. vii. ¶ De his que aduersum nos tabulis ereis conscripta sunt. ¶ Cap. viii. ¶ De his que postmodū acciderūt bellis. pestibus. fame. & de morte tyrannorum. ¶ Cap. viii. ¶ De uictoria Cōstantini imperatoris. Cap. x. ¶ De perditione ultia inimicorū nrōrū. ¶ Expliciūt caplā. ¶ Incipit liber. viii.*

Cap. p̄mū.
Nuiscemodi edictis imperialibus per oēm locū Asię Pontiq; propositis. uelut ex ingentibus tenebris subitū lumen refulsit. Sed Maximinus qui in oriētis partibus Cesarit̄ tyrannidem potiūq; locū tenebat. tanquā crudelitatis sue materiā sibi subtrahi non ferēs. cū ei displiceret edictum. nec tamē auderet obistere. proponi publice legem & oībus innoticiam uenire non patitur. uerbo tamen iudicibus precipit indutias xpianis iterū dāt. Sed Sabinus qui per illud tēpus prefecture culmen gerebat. oīm prouitiarū iudicibus scribens. & prelatā Imperatoris inferens legem. manifestum efficit cūctis id qđ Maximinus obscurare tēptauerat. Iudices uero per singulas ciuitates edicta mittentes. legēq; preferentes. relaxari cunctos qui tenebantur in carcere. quicq; ī metallis aut quibuslibet uinculis. seruabantur oīs abscedere liberos iubēt. Quibus ita gestis uelut post nimiam tempestatē si solis splēdor celo reditus fuisset ac terris. duces populi nostri per singulas quasq; urbes frequētare conuentus. ecclias instaurare. consilia agere. sacerdotia reparare. singulas quasq; si cui quid deesse uidebat̄ īstruere. *¶* Que cum ita gererent̄. stupor ingens habebat infideles gentiliū de tanta tāq; subita conuersione rerum ita ut admiratione ipsa fateri cogerentur. magnū & solum uerū deū esse quē xpiani colunt. Nostros uero si qui in agonibus fideliter & uiriliter perdurauerant. cum omī fiducia & letitia agebant. Si qui uero languidius & ignauius egerāt. humilitate & supplicatione medicinā poscere ab his

poscere ab his qui incolūmes perstiterant properabant. & p̄ eos repropitiari sibi om̄ipotentem deum supplicabant. **I**am uero illi uero qui de metallis fuerant relaxati, uenientes per urbes singulas magnanimi sublimēsque incedebant. & ineffabilem leticiam atque exultationem dei ecclesiis exhibebant. **T**oto itinere. per plateas quoque ciuitatum. & uicos cum psalmis & hymnis digredientes. ita tunc stupere & magnificare deum hi qui eos paulante uinctos & catenatos trahi in metalla uiderant. letos uero nunc atque exultantes cernebant ad propria remeare. **E**x quo etiam ipsi qui prius infesti nobis uidebantur & aduersi. nunc subite cōuersionis miraculo congratulabantur nobis cōmunē sibi ducebant letitiam nostram. **V**erum cum hec ita in agris ac uicis & urbibus agerentur. & pro reddita sibi pace xpianorum populi modesta exultatione gauderent. totius boni inimicus tyrannus ferre nō potuit. quin insita sibi nequitie rabie gaudia ista subrueret.

E Tenim Maximinus quē orientis atque egypti **Cap. ii.** partitus tyrannidē tenere supradiximus. sex nō amplius menses passus est nostros in pace persistere. **E**t protinus quicquid ad obturbandam eam nancisci potuit molitur. **I**gitur primo prohibere nostros per occasiones quasdam tēptat. ne ad cimiteria conuenirent. **T**um deinde nequissimos quosdam **Antioche** urbis uiros instigat. legationē mittere aduersum nos. deposcentes ne in propria patria degere liceat xpianis. **C**uius legationis initium facit per **Theotem** quendam curatorē **Antioche** urbis. prauum ingenii hominem pellimique propositi. **S**ed & alios per singulas ciuitates similiter teterrimos ciues ad simile facinus impellit. & ex omnibus prouintiis huiusmodi legationem dirigi componit. multaque alia aduersum nos speciali quodam odio & obstinatam cōtentionē machinat. donec oimodo mala que iam geuerant renouaret. **M**ala ^{quippe} nūc malusque animus uelut siti quādam famēque se pati putabat. nisi laniari carnes ciuium sanguineque eorum perfundi uideret. **c. iii.**

Interea reperisse se occasionē maximā ratus ex eo quod apud **Antiochiam** simulacrū quoddam louis amicalis nup cōsecratū. artibus quibusdam magicis & impuris cōsecrationibus ita cōpositū est ut falleret

est. ut fallere oculos intuētū. & portēta qdā ostētare uideret. ac
responſa proferre. Idq; oībus & ipsis īperatoribus pcerto cōfir-
mat. q̄ posteaq̄ ab uniuersis creditū est. adſeuerat. Itē deus ille
dediſſe rēspōſa ne xpīani iurbibus habitaret. Neq; iuicinis urbi lo-
cis. sed quāto fieri pōt lōgius fugarent. Quibus cognitīs. oēs q̄
ubiq; erāt sub tyrāni regno. p̄ urbes ac p̄uicias singulas. sciētes
gratū hoc esse apud eū. similē de xpīanis sētentiā ferūt. Et missis
ad eū legatis. eadē ipetrāt. q̄ ut peterēt ab ipso fuerant inuitati.

Quā uero rursus aduersū nos p̄secutiōis rabies **Ca. .iiii.**
iustaurat. Et Maximinus interī sūma īstātia p̄ urbes singu-
las & p̄uicias. sacerdotes simulachrorū ac pōtīfices statuit. mul-
tisq; eos honoribus ac muneribus afficit. & oīa prorsus diligēter
agit. q̄tenus cūctos beneficiis suis preueniat. ut p̄ hec p̄mptiores
eos efficeret ī odia & necē xpīanorū. Idq; eo magis obtiebat quo
gratiōrē sibi duceret eū quē erga nrōs seuiorē neq̄orēq; sēlisset.

Et quāuis ei agere cūcta ex sētentiā liceret. qppe **Cap. v.**
qui iā sibi etiā augusti incōcessā p̄sūpserat dignitatē. ui-
deri tam uult. q̄ aliquibus iustis hec rōnibus agat. Cōsūgūt acta
qdā uel ap̄d Pilatū de saluatore nrō hīta. īq̄bus aduersū xp̄m oīs
blaphemia cōscribit. Que acta p̄ oēs regni sui p̄uicias plato edi-
cto mitti precipit. & p̄ urbes singulas. puicos. p̄ agros etiā p̄poni.
Preceptoribus quoq; puerorū tradi iubet. uti pro his que ad me-
ditandū uel discēdū dictare solēt. hec tradāt pueris mēorie cōmē-
dādā. Cū uero hec ita p̄ oēm locū diligēti neq̄tia gererēt. dux da-
masci cognita īpatoris sui erga xpīanos libidine. & placere ei ita
libus studēs. idignissimas qualdā mulierculas detriuio conq̄sitas.
sisti sibi facit. & agitari ī his plurimā q̄nē. p̄ quā cogeret eas ac-
tis confiteri fuisse se quondā xpīanas. & scire q̄ iter ipsa mātūria
eorū spurca qdā & īpura cōmitterēt. aliaq; huiusmōi flagitia que
ne audire qdē bonus q̄sq; pateret. Mulierculas actis proseq̄ fa-
cit. eaq; cōscripta ad īpatorē refert. At ille p̄poni ea nihilominus
p̄ singulas qualq; urbes ac p̄uicias iubet. quamuis dux ille nō ī
longū tali fraude gauisus sit. Breui namq; quadam insania des-
paciōis succēsus. inexitū uite sue p̄prias sibi itulit manus **Ca. vi.**

Nostrorū uero

97.

Nostroz uero rurſū fuga. rurſum perſecutio & ſupplicia re
nouari. Iudices prouintiarū tanquā gratum aliquid ex hoc
Imperatori exhibentes. in noſtros atrocitus deſeui^{re}re ^{apertū}gitur apud
Tyrum fenicis urbem. tres quidā iuuenes correpti. cum ſe xpīa
nos eſſe confiterentur. beſtiis ſubiuuntur. Cum quibus & Sil
uanus epūſ. xl. annis functus ſacerdotio. uir māſuetudine animi.
& ipſa iam ſenectute uenerabilis. Per idem tempus etiā Petrus
de quo ſupra memorauimus Alexandrine urbis epūſ. per omīa
inſignis & omībus uirtutibus adornatus. In ſcripturis uero diui
nis & in uerbo dei priorū nulli inferior. Prudentia quoq; ſingu
laris & in omībus perfectus. uere & ſacerdos & hoſtia dei ſubito
rapitur. & tanq̄ ex Maximini precepto capite obruncat. Cum
quo ſimul & alii plures ex egypto epī trucidantur. Luitianus quo
q; uir moribus. continentia. & eruditione precipuus. Antiochenus
preſbiter. cum ad tribunal iudicis fuiſſet adductus. cur inquit ad
eū preſes uir rationabilis & prudens ſequeris ſectam. cui red
dere non poteris rationē? Aut ſi eſt aliqua audiamus. Tum ille
data ſibi facultate dicēdi. huiuſcemodi rationē de fide noſtra ha
buiſſe dicitur. In occulto non eſt. q̄ nos xpīani quē colimus. unus
deus eſt per xpīn nobis annuntiatus. & per ſpīm ſanctū noſtris
cordibus inſpiratus. Non enim ſicut uos putatis humane alicu
ius perſuaſionis errore cōſtrīgimur. nec indiſcuſſa ut alii parentū
traditione decipimur. Auctor nobis de deo deus eſt. Neq; enī
poſſet ſublimis illa maietas ſenſibus humane mentis illabi. ni
ſi uel ſpiritus ſui uirtute delata. uel uerbi ac ſapientie ſue inter
pretationibus indicata. Fateor errauimus etiā nos aliquando.
& ſimulacra que ipſi finximus. deos celi ac terre putabamus auc
tores. Sed arguebat eos fragilis ſubſtantie ſue a nobis preſtita
conſecratio. In quibus tantum uenerationis inerat. quantum de
coris manus detuliffet artificum. Verum omnipotens ille deus
quem non noſtris manibus fictum. ſed cuius nos decebat eſſe
figmentum. errores miſeratus humanos. ſapientiam ſuam mi
ſit in hunc mundum carne ueſtitam. que nos doceret de
um qui celum feciſſet & terram. nō immanuſactis ſed ſeternis
atq; inuiſibilibus

atq; inuisibilibus requirendū. **V**itē etiam nobis leges ac discipli-
 precepta cōstituit. seruare patrimoniam. paupertate gaudere. mā-
 luetudinem colere. studere paci puritatem cordis amplecti. patiē-
 tiam custodire. **S**ed & omnia hec que nunc aduersus nos geritis.
 uētura nobis esse predixit. **E**ducēdos nos aī reges. & aīe tribuna-
 lia iudicū statuēdos. ac uelut uictiā iugulādos. Inde ē deniq; qd &
 ipse q erat imortalis. utpota uerbū ac spīa dei morti se tradidit.
 quo nobis incorpore positus patientie preberet exēpla. **S**ed nec
 nos sua morte decepit. q̄b post diem tertium resurrexit. **N**on ut
 ista que nunc falso conscribuntur continent acta pilati. sed inno-
 cens imaculatus. & purus. ad hoc solum mortem suscepit. ut eam
 uinceret resurgendo. **Q**ue aut dico. non sunt in obscuro gesta lo-
 co. nec testibus indigent. **P**ars pene mundi iam maior huic ueri-
 tati adstipulatur. urbesq; integre. aut si in his aliquid suspectum
 uidetur. contestatur de his etiam agrestis manus ignara figmen-
 ti. **S**i minus adhuc creditur. adhibeo uobis etiam loci ipsius in
 quo res gesta est testimonium. **A**dstipulatur his ipse in Ierosoli-
 mis locus & Golgathana rupes sub patibuli onere disrupta. **A**n-
 trum quoq; illud qd auulsis iferni ianuis. corpus denuo reddidit
 animatum quod purius inde ferretur ad celum. **A**ut si adhuc uo-
 bis minus digna uidentur hec que interris substantiam gerunt.
 accipite etiam e celo adstipulatorem fidelē solem uobis ipsū ho-
 rum produco testem. **Q**ui cū hec fieri per impios uideret iter-
 ris. lumen suum meridie abscondit in celo. **R**equirite ī analibus
 uestris. inuenietis temporibus pilati **C**risto patiente fugato sole
 interruptum tenebris diem. **Q**uod si terre. si celo. si sanguini
 eorum a quibus ueritatem per tormenta perquiritis fidem non
 accōmodatis. quomodo meis uerbis allegatiōibusq; credetis? **E**t
 cum pene iam his uerbis auditoribus suadere cepisset. arripi iu-
 bet ī carcerē. ibiq; quasi absq; tumultu populi necari. **Cap. vii.**
Sed & per alia nihilominus loca. tāta ī breui crudelissimus
 tyrānus aduersū nos excitauit. ut lōge seuiora prioribus &
 diriora patrarēt. **Q**uādo enī aduersū nos legationes pūitīarū uel
 urbīū. quādo tot & tanta ī palia edicta uenerāt. ita ut etiam ereis
 tabulis iucidi

tabulis incidi leges q̄ aduersū nos date fuerant iuberent. quādo pueris scholarib⁹ meditatio depilato & Iesu haberi contumelie nr̄e gratia iussa est. & confutis referta ac blasphemis per totū diem decantari. **H**is uero legibus quas aduersum nos ere ic̄isas singulis quibusq; ciuitatibus proposuerat uelut in eternū mansuras. ita c̄tanter satis & superbe descripserat. quod ex quo xp̄iani sedibus urbibusq; pelluntur. & aeris esset leta temperies. & terre fecunditas abundantior. & segetū copia uberior. & ideo satis recte consuli ad deorū immortalū gratiam. quibus nulle ita acceptabiles uictime litarentur. quā ut inuisū hōc hominū genus. ex om̄ibus locis in quibus maiestas eorū colitur pelleretur. **A**ddit quoq; etiam illud. ut qm̄ tam piā tanq; religiosā petitionē hāc ab īperatore poposcissent. quicquid illud est quāuis difficile uideatur. q̄ suis cōmodis estimēt profuturū. pro hac gratia nihil sit q̄ impetrare non possent. **T**antum ut hoc diligentius obseruent. ne xp̄ianis qualitercūq; urbiū concedatur ingressus. **Cap. viii.**

Equidem quantū in hoībus fuit. satis in angustū res nr̄e opesq; coartate sunt. ut secūdū illud qd̄ scriptū est. ī his sc̄andalizari possent etiam electi. **S**ed postquā nihil reliqui apud homines rebus nostris superesse uisum est. oīpotentis dei prouidentia imbecilles hoīm mentes periclitari ipsa desperatione non patitur. **C**ontinuo nāq; nec mora. dū adhuc per aliquas longius positas ciuitates impia mitterentur edicta. arrogantiam tyrannice uocis refrenans qua letas segetes pro cristianorum fuga & uberes frugibus descripserat campos. imbres restringit innubibus. & effeetas arida sterilitate segetes derelinquit. **A**rescit etiam erba camporum. **E**t non solum hoībus fructum. uerum etiam pecudibus pabulum negat. **F**amesq; tetra & obscena ubiq; grassatur. **A**eris quoq; temperies. quam suis ip̄iis actibus descripserat famulari. itantā corruptionē uersa est. ut hūana corpora ulceribus pessimis que ignis sacer appellantur. nec nō & his q̄ dicunt carbunculi replet. ita ut h̄c ora hoīm atq; oculos occuparet. ut si q̄ forte ex his effugisset mortē lumibus orbarēt. **S**ed & aliis nihilominus pestilētib⁹ morbis. uiroꝝ & mulierū imēse multitudines & precipue

& precipue infantū aceruatī cadebāt. **A**dditur illud etiā his ma-
 lis. ut **A**rmēiorū gēs olim & utilissima & amicissima populo Ro-
 mano. dū ab eo xpiane religiōis ritū cui deuotissime uniuersa dedi-
 ta est. i. idolorū cultū mutare cogeret. & demones uenerari pro
 deo. inimici pro amicis. & pro sociis aduersarij effecti. manu se ad-
 uersum nefaria eius dicta defendere parant. ac sponte bellū infe-
 runt. **Q**ue simul omīa coaceruata. stulte ab eo penas arrogātie
 deposcebant. qua sibi perfugam psecutionēq; xpianorum. pacem
 sibi & rerum oīum copias. atq; ipsius etiam aeris temperiē deser-
 uire iactauerat. Igitur cum ipse & exercitus bello **A**rmenico ue-
 hementer & acriter urgueret. populos p urbes & uicos quibus
 diuina atq; humana prospere cuncta cessura legum suarū auctori-
 tate promiserat. fames dira absq; ulla miseratione uastabat. **I**n
 urbibus uero tante per dies singulos multitudines cadebant. ut
 nec loca ad sepulturas inuenirent. **I**n agris uel uicis plurime do-
 mus penitus uacue remansere. **Q**uod & si aliqui iminentem ui-
 dentes stragem filios suos ad urbem uenundaturi abduxerant.
 dum emptor moratur aut retractat etiam ipse moriturus acce-
 dere. cum liberis suis quorū ex precio alendos se spera-
 bant interibant. **A**liqui uero dum radices herbarū se-
 cabāt. earumq; succis animā sustentare temptabant perurguente inedia. in cau-
 te letali aliquo haustu corrumpebantur. **M**ulieres quoq; matres
 familias & honesto loco nate. ui famis cogente pudoris oblite. ad
 publicū stipis petende gratia descendebant. **E**t quas uerecundia
 aspicere infaciem hoīm nō sinebat. expetere aliquid cibi uel etiā
 de manu rapere fames cogebat. **Q**uāplurimi uero ita exhausti
 incedebant. ut simulacrā magis carne carentia quā hoīes putarē-
 tur colore tetro. luminibus in profundū dimerlis. huc atq; illuc
 corpore nutabundi & iam iamq; lapsuri ingrediebantur. nec uo-
 ce iam stipem. sed ultimū trahendo spiritū deposcentes. ita ut nō
 nunquā si forte fragmentū panis aliquis quo frui nō liceret acce-
 perit. dum manū conatur extēdere. nec desiderij uires corporis
 cōsequūt. i. medio conatus iualidi ictu frustrāte cōcideret. **Q**d si qs
 forte locupletij miseratione p̄motus ipartiri aliqd cibi idigētibus
 uoluisset. cōstrictus

uoluisset. cōstrictus & prefecatus multitudīe eorū. ī quibus nemo erat qui rep̄lendus uideret. deserebat inceptū. nec mīe propōsitum per uim eorū quos inedia impudentes effecerat ualebat explere. **I**nterea per plateas om̄s & angiportus. erāt om̄ia repleta cadaueribus mortuorū. nec erat oīno qui sepeliret. dum & ipsi adhuc supereſse uidebantur morbo īualidi eſſent. & quaſi cōtinuo morituri. ex quo fiebat ſpectaculū miſerabile. ita ut quāplurimi a canibus deuoraret. **I**gitur due peſtes ualidiſſime. fames & lues diuidebāt ſibi populū. **E**t pauperiores quoſq; quibus cottidianus uictus opere manuū querebat. uelut uicinos ſibi & proximos populabatur inedia. Illos uero qui locupletes & referti opibus uidebantur. lues ſibi uelut proprios defendebat. ita ut uideres numeroſe familie domū intra breue tempus ex uno in alterū cōtagione corrente extinctis oībus uacuā derelinqui. **S**ic diſcretis quidē caſtris. fames lueſq; ſed uno mortis exitu bellantes. urbes agroſq; uastaſabant. **H**ec extitit legū Maximini & elationis atq; arrogātie eius & iuditii de xp̄ianis habiti remuneratio. **H**ec illius in deum pietas & religionis. ut aſſerebat celitus tradite maiestas. **V**erum ut ſuperius diximus cū & inhumata mortuorum cadauera. quos fames cōſumpſerat in plateis iacerent. & quos lues uſq; ad unum interemerat. nihilominus inſepulti in domibus manerent. qui uero ſupereſſe uidebantur urḡerentur inedia. clamare om̄s & ſponte xp̄ianorū pietatem miſericordiamq; imprecari. quoſq; pauloante extorres patria & domo egerant. nunc ſuppliciter exorare. ut more ſibi ſolito uiuentibus alimonie auxiliū deferāt. mortuis inſepultis ſepulture iura perſoluant. **A**pud ipſos tantūmodo miſerationes ualere. apud ipſos ſolos que humanitatis ſunt pietatiſq; ſeruari. **N**ec tam ueram religionē tam ſcām. tāq; in om̄ibus perfectā ullā eſſe. quā uniuerſis hoībus conſulere tantumquam propinquis & proximis ſuadeat. **N**ec eſſe aliū ullū pr̄ter xp̄ianorum dñm cōfitebantur. **T**um uero noſtrorum populi quibus reuera per dei gratiam q; maxime om̄ibus mirabile fuit. neq; fames in aliquo. neq; lues fuerat dominata. ī nullo prorsus iniurie memores. more ſibi ſolito. & ad miſericordiā etiā inimicorū preceptis dñicis

preceptis dñicis instituti. conferre certatim unusq; prout poterat cibos. & sustentare ac reficere pereuntes. Et non solū cibos cū eis. sed & affectum participare. ex quo indigētibz etiā parua sufficere uidebātur. q̄ cū magna pietatis affectione prebebātur. Illos quoq; qui morbi contagione laborabant. ad quos nullus gentiliū uel propinquorū quidē introibat. sedula & frequenti uisitatione curare. nec pati oīno aliquid per cōtagiū. Quippe quos diuina gratia circūdaret. cadaueribus quoq; mortuorū sepulturam deferre. & que sunt nature iūta cōplere. Ita breui ingressu solo xpianorū per urbes & uicos malorū facies immutata. rebus ipsis atq; opibus ueram esse & equā religionem xpianorū. in cordibus hominū scripsit multo tenatius quā tabulis ereis eam falsā esse tyrannus inciderat. Igitur cum hec a nostris ita gererentur. & per gestorū bonitatē tacita quadam predicatione dei nostri ueritas nosceretur. ita ut cōpletū uideret illud qđ scriptū est in exodo. quia egyptiis erant tenebre palpabiles & crasse. filiis autem israel erat lux in omībus habitationibus suis. Pergit nihilominus domū deus noster magnificari in sanctis suis. & cepte uirtutis opus prosperioribus successibus propagare. atq; itez nobis ī obscuro positus splendorē sue lucis accēdere. Etenī secundū propheticum dictū. cibauit nos pane lacrimarū. & potum dedit lacrimis sed ī mensura. Hec est ergo correctionis. emēdationisq; mēsurā. ut non īperpetuū indignet. neq; ī eternum irascatur nobis. sed repropiciet seruis suis sperantibus in se.

Cap. viii.

Etenim cum religiosissimus ipator Constantinus. Cōstātiū neque moderatissimi & egregii p̄cipis filius. aduersus Maxentium. urbis Rome tyrānum bellū pararet atq; exercitū dēduceret. erat quidē iam xpiane religionis fautor. ueriq; dei uenerator. nōdū tam ut ē solēpne nostris initiari signū dñice passiōis acceperat. Cū igitur anxius & multa secū de iminētis belli necessitate peruoluēs iter ageret. atq; ad celū sepius oculos leuaret. & īde sibi diuinū precaret auxiliū. uidit p̄ soporē adoriētis p̄te icelo signū crucis igneo fulgore rutilare. Cūq; tāto uisu fuisset exterritus. ac nouo pturbaret aspectu. ad stare sibi uidet anglōs dicētes. Constantine.

Constantin.

Constantine. t. 3. ubi. h. h. qd est. in hoc uince. **T**um uero letus
redditus. & de uictoria iam securus. signū crucis qd ī celo uiderat
in sua fronte designat. **E**t ita celitus inuitatus ad fidē. non mihi
uidetur illo inferior. cui similiter de celo dictū est. **S**aule saule qd
me persequeris. ego sum Iesus nazarenus. nisi quia hic nō adhuc
persequēs. sed iam cōsequēs inuitatur. **E**ndē signū qd in celo sibi
fuerat demonstratū. in militaria uexilla transformat. ac labarum
quē dicunt inspecie signū crucis dnice exaptat. **E**t armis uexillis
q; religionis instructus. aduersus impiorū arma proficiscitur. Sed
& dextera sua manu. nihilominus signū crucis ex auro fabrefac
tum habuisse perhibet. **V**erū non puto absq; re uideri. si paulu
lum excedentes etiam quid propositi religiosi dux in hoc bel
lo gesserit proferamus. **I**gitur ubi diuine uirtutis auxilio certus
deuictoria effectus est. alio nihilominus estu religiosi p̄cipis ani
mus fluctuabat. q; scilicet Imperator **R**omanus. & pater patrie
noīatus. & qui omīs si fieri posset. qui āte se principatū gesserant
pietate & religione cuperet supare. non solū patrie. sed ipsi urbi
Rome que **R**omani iperīi caput est bellū cogeretur inferre. nec
sine oppugnatione patrie. quā **T**yrannus obsederat. reddere po
terat patrie libertatē. **A**ngebatur hinc animus. & die noctuq; dñi
cui se iam familiarē senserat precabatur. ne dexterā suam quam
signo muni erat salutari. cruore **R**omani sanguinis macularet.
Hec ei die noctuq; poscēti. prestitit diuina prouidentia. Et cum
iam non procul a ponte Muluio castra posuisset. ecce subito ue
lut ui diuina correptus Maxentius agit in occursum. Et proruens
urbis **R**ome portis. sequi se reliquū exercitum iubet. priorq; ipse
obuius procurrit armatus. **I**usserat autē nauibus ad decipulā con
positis fluuium sterni. & superpositis pontibus exequari. **V**t er
go ipse eques & precursor oblitus operis sui cū paucis ingressus
est pontē. subsedere naues. & in profundū demersus. totius belli
futuras cedes unius nefandi capitis sui dirimit interitu. atq; im
pollutam religiosi principis dexteram a ciuili cruore seruauit. **T**ū
uero nihilominus in hoc quā in **M**oyseo atq; hebreorū populo
gestum uideres. ut digne etiam super his dici deberet. **C**urrus
Pharaonis &

Pharaonis & uirtutē eius proiecit ī mare. Electos ascensores ter-
 nos stratores demersit in rubro mare. **P**onto adoperuit eos. Jam
 nāq; **M**axētius atq; hii qui cū ipso erāt armati satellites dēmer-
 si sūt īprofūdū. pōtibzq; his deuolutus est. quos ad religiosi pī-
 cipis aptauerat exitū. **S**ed & illud sup eo cōpetenter dicitur. **L**a-
 cum aperuit & effodit eum. & incidit infoueā quā operatus est.
Conuertetur dolor eius in caput eius. & inuerticē eius iniquitas
 eius descendet. **H**ec impiis cōpetenter aptatur. **C**onstantino ue-
 ro tanquā famulo dei digne illa iungent que moyses post uicto-
 riam prostratis cecinit inimicis. **C**antemus dnō gloriose enī ho-
 norificatus est. equū & ascensorē proiecit in mare. **A**diutor & p-
 tector meus est. & factus est mihi in salutem. **Q**uis similis tibi
 indiis dnē. q̄s similis tibi gloriosus in sanctis. mirabilis īmaiestate
 facēs prodigia. **H**ec etiā si nō uerbis. rebus tamen gestisq; cō-
 stantinus ipsi a quo uictoriā meruerat excelsio cōtinens deo. urbē
Romā triumphaturus ingredit. **T**um uero leti oēs cum coniu-
 gibus ac liberis. **S**enatus populusq; **R**omanus īgēti peste libera-
 ti. & iugo tyrannice īmanitatis exempti. **C**onstantinū uelut auc-
 torem ac restitutorē libertatis excipiunt. **I**lle tamen nec ad lau-
 des acclamantis populi nec in plausū tante urbis ac talis aīos re-
 laxabat. **N**eq; sue uirtuti rem gestam. sed diuino muneri depu-
 tabat. **S**tatim deniq; ubi imaginē. sibi ob honorē triumphantī
 senatus erexit. uexillum dnice crucis indextera sua iubet depin-
 gi. & subter adscribi. quia ī hoc signo singulari. signo qđ uere est
 uirtutis insigne. urbem **R**omā senatūq; & populū **R**omanū. iu-
 go tyrannice dnationis ereptū. pristīne libertati nobilitatiq; re-
 stituit. **I**dem tempus conspirante etiā cum secū **L**icinio. nōdū
 enim in id uesanie inciderat quo postmodū dilapsus est. **S**ciētes
 & profitentes auctorem sibi bonorū omnium deum. una eadēq;
 sententiā legē statuunt. in qua deum xpianorū plenissimis laudi-
 bus prosequuntur. & ipsum sibi auctorem totius uirtutis atq;
 operis profitentur. ipsūq; de tyranno prestitisse uictoriā. **E**t ideo
 ab uniuersis huic uenerationem cultūq; deferendum. **H**anc le-
 gem etiā ad **M**aximinū qui tunc orientis partibus dominabat.
 amicitiasq; eorū

w.

amicitia^sq; eorum expetere uidebatur mittunt. At ille ingenti-
bus imperatorū rebus gestis perterritus. tam & si^{bi} que scribeban-
tur contraria sibi & aliena^a mentis sue proposito uiderentur. ta-
men qm̄ resistere nō audebat. & rursus aliene auctoritati cedēs.
inuitus uideri in hoc uenisse erubescerebat. metu simul ac pudore
usus miserrimis consiliariis statuit. uelut ex suo arbitrio atq; au-
ctoritate. legem pro xpianis similis sētētie promulgare. Inqua as-
seueraret maioribus quidem suis prioribus Augustis iussū fuisse
xpianorū gentem tanquā deorū cultui aduersā penitus esse delē-
dam. Se quoq; aliquamdiu ratū simili debere uti sententia. Sed
quoniā eo magis gēs ista propagetur & crescat. quo maxime pu-
tatur inhiberi uelle se potius ut si quidē blandis quis ad deorū
cultum persuasionibus adquiescat recipiatur. Nullus uero cogat
inuitus. sed habeat in arbitrio suo quē quisq; uelit ritu colere de-
um. neq; pro hoc cōmotionē ullam uel perturbationem prouin-
tialibus inferendam. Hec Maximinus ad Sabinum prefectū scri-
bit. cum tamen omēs scirent eum non ita aīo gerere. sed simula-
ta hec hūanitate decernere. Deniq; nostrorū nullus audebat uel
concilia agere. uel ipublico quicquā qd ad religionem pertinet cō-
mouere. idē uel ecclias reparare uel si quid huiusmodi usus no-
ster^a poscebat explere. qd fieri lex ad eum ab imperatoribus mis-
sa censebat. Sed ille impius & mēte ferox. hoc solum qd me tus
extorquebat indulserat nec in aliquo mutauit affectū. donec
digna in eum uerba ultio diuina proferret. Etenim cum cōtra
meritum & cōpāt^aritatem mentis sue. uel nomen augusti uel im-
perium presūplisset. uir in quo nihil prudentie nihil sobrietatis
aut moderationis inerat. arrogantia tumidus & superbia inflatus.
extolli & erigi etiam aduersum regni sotios cepit. In quibus re-
galis institutio morū probitate & sobrietatis ac religionis gratia
refulgebat. Audet igitur primo se inter eos honore constituere
priorem. ac non multo post rupto federe bellum Licinio conat^u
inferre. & breui omīa perturbans. modo urbes quaterere. modo ex-
ercitum fatigare. Ad ultimū fretus demonibus & nomīe deorū
suorū cum imensa militum multitudine procedit ad bellum. sed
uictoria illum

uictoria illum qui deo atq; hoibus inuifus erat. refugiens. ad par-
tem alteram tranfit. **E**t cū ferro cecidiffet eius exercitus. pauci q
superfuerant. uidentes eum militum copia. & diuino fauore nu-
datū. manū fortioribus tradunt. **A**t ille fimul ut se adiuſ ſuis de-
ceptum & ab hoibus deſertum uidet. detractis imperii inſigni-
bus que nec decenter unquā geſſerat. turbis ſe colonum fugitā-
tium permittens turpiter atq; infelicitè bello exēptus. p agros
ac uicos latitans. tandē. ad ea loca que hoſtibus carere uidebātur
euafit. uanis ſuis perſuaſionibus illud multo uerius eſſe perſen-
tiens. q diuina ſcriptura pronūtiauerat dicens. **N**ō ſit ſaluus rex
per multitudinem uirtutis ſue. nec gigas ſaluus erit in multitu-
dine fortitudinis ſue. **F**alſus equus ad ſalutem. in habundātia aut
uirtutis ſue non erit ſaluus. **E**cce oculi dñi ſuper timentes eū ſpe-
rantes ſuper miſericordia eius. ut liberet a morte animas eorum

Igitur cum omī dedecore atq; ignominia tyrannus poſteaquam
regreſſus eſt ad propria. primo tanquā furore quodā ſe digno ac-
cenſus. plurimos ſacerdotes deorū ſuorum & diuinos quos antea ad-
mirabatur. & quorū reſponſis confidens bella cōmouerat. ut de-
ceptores fallaceſq; & qui ſalutē ſuam regnūq; perdidiffent inter-
fici iubet. **P**oſt hec gliam laudēq; deo xpianorū refert. & ſerā pe-
nitentiae conuerſionē in ipſa uite ſue dānatiōe meditatus. cū gra-
uiſſimā mortem morbis erga ſemetipſū certantibus duceret. le-
gem pro libertate ac ſecuritate xpianorū ſcribit. **C**uius exemplū
iſcriptum eſt. **I**mperator **C**eſar **G**alerius **M**aximinus. **G**erma-
nicus. **S**armaticus. **P**ius. **F**elix. **I**nuictus. **A**ugustus. **I**ndeſinētē cu-
ram prouintialiū noſtroꝝ gerentes. & utilitatibus eoꝝ uel cōmo-
dis conſulentes. que ad cōmune & publicum bonū ſpectāt. queq;
animis cunctoꝝ cara & iocunda ſunt. nūquā deſinimus prouide-
re. **V**nde cognitum eſſe omībus ^{hoib;} non dubito. manifeſteq; cōper-
tum. ex eo fomite quodiuſſū fuerat adiuſ principibus **D**iocliano
& **M**aximiano parentibus noſtris inhiberi conuentus xpianorū
plurimas direptiones & predas ab officialibus factas. idq; p dies
ſingulos indetrimentū noſtroꝝ prouintialium profeciſſe. quorū
nos curam precipuā habere geſtimus. ita ut bonis ſuis pene ac
patrimoniis

patrociniis euoluerentur. **S**uper hac re anno preterito legem dedimus. ut si quis uellet genti huic uel religioni adherere. a nullo prorsus uoluntas eius ac propositi libertas impediretur. sed satisfaceret animis suis atq; haberet licentiam absq; ullo metu uel suspitione agere qd liberet. **V**erū ne nunc quidē latere nos potuit qd quidam ex iudicibus temptauerit permouere rursum provinciales nostros. & uelut ex nostra eos auctoritate turbare. quo scilicet pigriores erga religionem quā diligunt redderentur. Igitur ut in posterum omnis metus uel ambiguitas auferat. huius edicti nostri legē sancimus. ut cunctis innotescat licere his qui xpianam sectam religionēq; uenerantur. hac nostre indulgentie largitate. ut unusquisq; quemadmodum uult. & prout animo libet. religioni huic solēpnitatiq; deseruiat. **S**ed & orationū domos. idē dnica sua ut instaurent pro uoluntate permittimus. **S**ane quo ī omībus cumulator habeatur hec nostra largitio. etiam illud hac lege sancimus ut si q̄ domus. agri. uel quelibet predia. ex xpianorum bonis antea parentum nostrorū preceptis ad fisci ius fuerant sociata. si qua etiam ibi ab aliquo competita sunt. uel si qua distracta aut dono in aliquem collata. hec omīa in antiquum ius xpianorū precipimus reuocari. dnīsq; propriis uniuersa restitui. ut & in hoc omīs pietatis nostre beneficium capiant. **C**alibus **Maxi** xv.
 minus nunc demum utitur legibus. qui ante annū non integrū ereis aduersum nos tabulis tanquā in eternum permanfuras sanxerat penas. In quibus nos uelut impios urbibus & agris exules ac totius pene terre profugos effici iusserat. **V**erum ne nunc quidem erat eius integra & ex corde conuersio. sed uelut initium quoddam huiusmodi leges offerebat deo. **E**t quoniā deorū suorum spes eum prius in bello deceperat. per hec tanquā mutatis patrociniis bellū temptabat adoriri. Ignorans uanissimus qd ab hoībus nequā ad prauū inceptum neq; offitiis neq; premiis
I potest redimi deus. **Cap. x.**

Citur cum omībus copiis exstruxisset exercitū. bellūq; parauisset iniustum. doloribus interiorū uiscerum correptus. uehementer exagitari cepit. ita ut ne stratis quidem recubare posset. sed exiliēs

sed exiliens ecubili suo sepius pronus elideretur interram. **T**ū deinde homo edax. & qui uino semper repletur. nunc se sumis quidem labris degustandum reciperet cibum. aut odoretenus uinum sumeret. Ita carnibus inedia & ariditate consumptis. hoc solū profecit infelix. q̄ in ultimis uite positus. iustam esse uindictā dei. & scelerum se penas merentē profitetur expendere. **A**d ultimū tamen morbo prius luminibus amissis. tunc magis quid aduersus xp̄m impietatis admiserit uidens uiuēdi finē fecit. **S**ed defuncto eo qui erga xp̄ianos nunc inaudita crudelitate. nunc simulata uenia agebat. aperta indulgentia legitimorū principū. & absq̄ ulla iam suspitione eccliarū status multo etiam clarior quā prius fuerat reparari cepit. **V**erbū uero dei & doctrina xp̄i longe gloriosius & liberius propagabatur. **T**um uero inimicis fidei penitudo ultima atrocitatis & crudelitatis sue fiebat. ita ut puderet eos aspectus ipse publicus. nec eleuare oculos ī hominū faciē auderēt. **E**tenim cū primus ipse **M**aximinus imperialibus edictis tyrānus & impius & deo atq̄ hoībus inuisus fuisset pronuntiatus. tabuleq̄ eius picte uel imagines eree alie dei ac precipitari iuberentur. alie uero atris fucate coloribus obliterari. tanta subito rerū facta cōuersio est. ut eius qui dudum aduersus xp̄ianos de pene eternitate censebat. nunc etiā nomē aut ebelleretur de memoria hominū. aut cū obprobrio ac dedecore seruaret. Iudices quoq̄ eius quos in tyrannicis dnationibus ministros scelerū habuerat. legitimi principes. uelut impietatis & crudelitatis eius satellites interfici iuberent. In quibus maximus flagitiorū eius signifer **P**etecidius fuit. **Q**ui sc̄to ab eo & tertio consul prouectus ē. ac prefecture tenuit culmē. **S**ed & **Q**uintianus similiter primis apud eū honoribus fūctus. qui in egypti partibus aduersus xp̄ianorū sanguinem inaudita seuitia & crudelitate grassatus est. **S**ed & alii plurimi per quos **M**aximini impietas fomenta conceperat. In quibus & **T**heotegnus ultorē tandem prophanorū actū esse conperit deū. **Q**ui cōsecruti apud **A**ntiochiā simulacri gratia. etiam presidalibus a **M**aximino fascibus fuerat honoratus. **S**ed cū **L**icinius uenisset **A**ntiochiā & magice artis studiosos ad penā iussisset inquiri

iussisset inquiri. sacerdotes illi atq; aruspices nouelli simulacri horum uel sotii uel etiā magistri deprehēdunt. **Cūq;** ab his inquiretur quo pacto uel responsa redderet simulachrū. uel prodigia quedā facere uideret. dissimulāre primo. postea tam artius interrogati. totius ludi cōpositā & cōpaginatam machinā pandunt. et arte **Theotegni** fatentur cūcta fucata. Igitur primo oīm ipsū tāte deceptionis auctorē **Theotegnū**. tū deinde ceteros magice artibus ministros quos ille sacerdotes nouelli demonis atq; aruspices collocarat. dignis excruiatos suppliciis duci iubet. **Q**uibus adduntur etiā filii **Maximini**. quos ille iam imperio sotios adsupserat. **Sed** & propīquos eius qui se ob huiuscemodi necessitudinē molestissimos erga ciues & prouintiales exhibuerāt. paribus suppliciis affecit. stulti & uecordes. qui nō audierūt cōmonitionē diuinā litterarū dicentē. **Nolite cōfidere ī principibus neq; ī filiis hoīm** quibus non est salus. **Exib;** spūs eius & reuertetur interrā suā. in illa die peribūt oīs cogitatiōes eorū. **Nos** aut quibus spes & salus in omnipotente deo consistit. & in rege oīm xpō saluatore ^{no} ac redemptore animarū nrā. & correptionē libenter ab ipso suscepimus. & pacē ueniamq; ab ipso similiter expectamus. **Igit** ^{xbij.} posteaquā repente deo atq; hoībus inuisū scdm q̄ supra exposuimus interiit ipiorū hoīm genus. ita ut merito in his completum uideret qd̄ predixerat spūs scūs. **Vidi impiū supexaltatū & eleuatū** sicut cedros libani. & transiui & ecce non erat. & quesui locum eius & nō inueni. **Oīm** nubē deterfa. letus iam dies & solito clarior illuxerat terris. atq; ecclesiis xpī splendor sui solis effulserat. nec usquā qui hec aliter aspiceret lippus supererat oculus. **Sed** cuncti mortales tyrannice que preterierat crudelitatis horrore. etiā si nōdum fide. uotis tam que nrā sunt āplectentes. uniuersi pariter deū uex piis esse auxiliū fatebant. firmāq; esse spē in xpō sperantiū cōprobabant. **Ex** quo aderat cūctis uelut diuino munere infusa letitia. maxime uidentibus ea loca que pauloante impiis tyrannorū machinis fuerant destructa. rediuiua constructione clariora & excelsiora cōsurgere. templaq; excelsa pro humilibus contuenticulis eleuari. luuabat enim cristianorū principum fauor & legis

fauor & legislatio religiosa alacres nrōx aīos & amplius anima-
 bat. dum & ad personā epōx frequentius scriberent. & honorē
 sacerdotibus cum sūma ueneratione deferrent. sed impendiorū
 sūptus benignius largirentur. Interea festiuitates a nrīs frequē-
 tissime gerebantur cum omī leticia & exultatione. per urbes &
 loca singula ecclīax dedicationibus celebratis. **C**ongregabantur
 in unū sacerdotes. nec pigebat etiam longe positos conuenire. qā
 nullū longum uidebatur spatiū caritati. **C**oncurrerant etiam po-
 puli ad populos. & tanquā uere mēbra unius corporis xpī iungi
 sibi inuicem sociariq; gaudebāt. ut uideretur in eis cōpleri figura
 illa prophetica que cum sacramento quodā predicata est. dicens
Quia congregabāt os ad os. & iunctura ad iuncturam. **Q**uibus
 etiā unus spūs in esse oībus infusus membris. & una aīa merito
 dicitur. quia & una in omnibus fides. & unus ab omnibus colitur
 deus. atq; ex uno ore hymnos omīs concinunt deo. Iā uero ingēs
 in sacerdotibus & ministris atq; in omnibus que ad religionis ob-
 seruantiā pertinent gratia refulgebat. adstabant hīc psalantium
 chori. iuuenes & uirgines senes cū iunioribus laudabant nomen
 dñi. **H**īc mīstica ministeria ordinatis ac dispositis uicibus ageban-
 tur. **P**ontificum quoq; sacerdotū confessus. ipsa canitie uenerabi-
 lis eminus prefulgebat. Iam uero si quis per grām dei inspiratus.
 sermonē proferret ad populū. cū omī silentio ora cunctox in eū
 oculiq; conuersi. tanquā celitus sibi per eum denūtiari aliquid ex-
 pectabant. **T**anta auditorox reuerentia. tantus ordo in sacerdoti-
 bus seruabatur. **I**nde aliū atq; aliū & non solū duo uel tres si-
 cut apostolus dixit ceteris examinātibus loquebant. sed & quan-
 tiscūq; dabatur sermo in apertione oris sui. ut magis constaret ī
 eis illud qđ moyses dixerat. **Q**uis dabit oēm ecclīam dei pro-
 phetare. **N**usquā enim liuor aderat. nullum pulsabat inuidia. dei
 dona dei populis ministrabant. unusquisq; scđm qđ scriptū est
 ad edificationem ecclīe habundare querebat. & omīa hec incari-
 tate gerebantur. ita ut se honore inuicē preuenirent. & alter alte-
 rum sese dūceret meliorē. **N**am simpliciores quiq; admirabantur
 & suscipiebant eos qui per sapientiā uerbi populos instruebant.
Sapiētes uero & eruditi uiri preferebant eos. qbus pura uita ac
 sincera simplicitas

sincera simplicitas offerendi deo hostias maiorem fiduciam dabat. eisque
 immolandi sacrificii permittebat officium. quos familiarior uite **sincere**
 uitas i cordis puritate seruabat. **Sic** summo studio perquirebat alter in
 altero quod preferret. **Igitur** cum tali simplicitate ecclesiarum gloria apud dominum
 hominesque proficeret. & imago quedam celestium haberetur in terris. super
 omnia quoque religiosus princeps **Constantinus** exultaret italibus. ac per
 dies lingulos fide & religione crescentes. inexplibili gaudio de ecclesia-
 rum profectibus repleret. **Sacerdotibus** etiam dei non credebatur sufficere.
 si se equaliter preberet. nisi eos longe preferret. & ad imaginem
 quandam ueneraret diuine presentie. Cumque pro his omnibus non iam ut
Impator. sed ut pater coleretur a cunctis. non tulit infelix inuidia uel
 nostrorum pacem letis successibus crescere. uel illius erga nos studia in-
 cassata durare. **Etenim** **Licinius** qui primo quasi probitate morum
 & uite integritate ac merito uirtutum non solum ab eo illustrius re-
 gni fuerat adscitus. uerum & inpropinquitate ex coniunctione susceptus.
 sororem namque **Constantini** in matrimonium acceperat. uidens **Impatorem** non
 tantum ui & metu. quam amore & religione omnibus imperare. atque infima ue-
 neratione cunctis esse mortalibus. & precipue christianis. humano uitio
 pulsatus. imo inhumane inuidie clade percussus. occultis insidiis pri-
 mo decipere egregium principem parat. idque quam maxime per familia-
 res ac ministros molitur. **Sed** ille nihil quidem de eius dolis & frau-
 dibus suspicatur. tam quia totus erat confidens in deo. ad omnia se il-
 lo signo quod ei celitus monstratum fuerat muniebat. nec ullis per
 hoc insidiis fieri obnoxius poterat. **Verum** **Licinius** ubi neque bene-
 fitorum memoria. neque affinitatis gratia reprimere inmanitatem concepti
 sceleris poterat. neque tamen ei per occultas machinas insidie prede-
 bant. ratus quod **Impator** christianorum precibus iuuaretur. & idcirco tutus re-
 maneret. stulta iracundia permotus. **Impatori** quidem apertum bellum
 indicit. regni quoque fidem societatemque contaminat. **Nostros** uero
 priuato & speciali odio persequi parat. hoc inquerelam deuocans
 quod non ita profecto sicut pro **Constantino** christiani insolempnibus. &
 ex precepto sibi traditis orationibus excubarent. **Versa** igitur
 uice is qui pauloante acerrime in eos uindicauerat. qui tyranno-
 rum tempore aduersum christianos aliquid crudele moliti sunt.

nunc in

nunc in nostros tela contorquet. & tyrannidis sue prima sacri-
legia nrōꝝ cruore delibat. **P**riō nāq; oīm depalatio suo si qs xpia-
nus esset exire iubet. tū & de oī militia. Post hec p̄ficit pestis &
tyrānicis edictis statuit oēs q se xpianos p̄fiterēt īcarcere trudi.
Stati tam̄ inueit aliqd ī quo priores crudelitate suparet. **A**d-
dit edicto ut ne qs alicui misso īcarcere cibū uel potū deferat. di-
cens iniquū esse misericordiā fieri atq; humanitatem preberē his
quos ipse suis legibus condēnasset. **E**t ita multitudines īcarce-
rem retruse inedia necabant. **S**ed p hoc putabat adhuc occultio-
rem esse tyrannidē suam. **V**erum ^{nrōꝝ} crescente animi seuitia. etiam
hoc parum uidetur. continuo in episcopos ceterosq; sacerdotes
dei. rabiem crudelitatis extendit. **E**t primo oīm nobiliores quosq;
& quos fama clarior extulerat. uel sapientie & doctrine opinio cō-
mendauerat. callida arte circūuenit. & eos aut iniuriarū reos fieri
aut cuiuslibet alterius ficti criminis precipiens. nullaꝝ negotiū in
quāstione habita. puniri hoc solo quod defereba-^{ntur} tur iubebat. **I**ā
uero post hec īaudito omnibus seculis crudelitatis modo. omēs
qui contaminatis sacrificiis adquiescere nolūissent. nō tortoribus
ut precessores sui tyranni fatiebāt. neq; cruciatibus ac suppliciis
tradi iubebat. sed lanionibus dari. ut eos porcorum more suspen-
sos. despicatosq; & codicibus superpositos. per frustra cederent
& in partes diuisos. in mare ad pabulum piscium proicerent. **E**c-
clesias quoq; quas suis iam tēporibus cōmunibus edictis. extrui ī-
fecerat. rursum ipse subuertere. & per omnia satis agere. quate-
nus cunctos qui ante se fuerant tyrannos crudelitate superaret.
Preterea & leges si que apud **R**omanos bene & honeste amaio-
ribus late fuerant. in barba-^{rum} ritum conuertere. auaritie quoq;
insatiabiliter studere. census īnouare. & agros cultoribus uacuos
tributis replere. **P**reterea si quos iniquis factionibus circumuen-
tos in exilium misisset. horum uxores legitimis matrimoniis
auulsas. seruis suis ac satellitibus iūgere. **I**pse uero etiā cōtra eta-
tis sue uires. adulteriis & corruptionib; uirginum delectari. **V**erū
ubi huiusmodi armis & uirtutibus instructus. tyrānidē feroti-
us cepit agitare **C**ōstātinus aut q erat ueris uirtutibus adornatus.
& perfecta in dei

& perfecta in dei pietate munitus. tot tantisque flagitiis ire obuiam parat. nec difficultas aliqua uictorie fuit. ubi & causa iustior & fides purior. & uirtus eminentior habebat. **De**iectoq; **L**icinio atq; oī memoria tyrānice dnationis ablata. soliditatē **R**omani regni cū filiis solus obtinuit. **T**ū uero status quidē reipublice. equali moderatione & censura dignissima **R**omani noīs habebat. Innationibus barbaris metus ingēs. In prouintialibus uero metu deuotio aī maior erat. **Q**uieta omīa & trāquilla ab hostibus bellisque ciuilibus. leti securiq; cuncti mortales pacē agitabāt. **E**cclēsiarū uero glīa incredibilis memoratu est. quanto religiosi **I**mperatoris studio adoleuerit. quātaq; eius cura etiā erga lūptū idigētū fuerit. **A**rdens nāq; infide dei animus. & benignū ingenium atq; clemens bonis operibus palcebat. Intantum uero presētū rerū bonitas & trāquillitas obtinebat. ut obliuionē preteritorū pareret malorū. **E**dictis nāq; frequētibus per oēm locū propolitis. non solū tyrānicas aduersū xpianos depulerat leges. iulq; ciuile reddiderat. uerū & priuilegia prima ecclesiis. ac sūmos honores sacerdotibus detulit. Ita deo atq; hoībus carus. sūmā **R**omani regni tū religione pura. tū etiā uirtute aī ac moderatione supra omīs qui prius fuerāt procurabat. **E**usebii **C**esariensis

Historie ecclesiastice. explicit liber viii. *De la. rufini.*
Usculq; nobis **E**usebius rex in ecclia gestarū memoriā tradidit. **C**etera uero q̄ usq; ad presēs tēpus p ordinē subsecuta sūt. que uel in maiorū litteris reperimus. uel nrā memoria attigit. patris religiosi preceptis & in hoc parētes. quā poterimus breuiter addemus. **H**ec etiā decimo libro ecclesiastice hystorie continentur

Incipiunt capitula libri decimi.

Ca. i. **D**e Arrii hereſe. **Ca. ii.** **D**e concilio apud **N**iceam cōgregatō. **Ca. iii.** **D**e cōuersiōe philosophi dialeticti. **cap. iiii.** **D**e **P**afnutio cōfessore. **ca. v.** **D**e **S**piridōe epō & mirabilibus eius. **ca. vi.** **E**xēplū fidei **N**icene. & statutorū eius. **Cap. vii.** **D**e **H**elena **C**ōstātini matrē. **cap. viii.** **D**e cruce saluatoris in **I**ero solimis ab **H**elena reperta. **ca. viiii.** **D**e captiuitate **F**rumētii & **E**dilii. & de conuersione **I**ndorū per ipsos gesta. **cap. x.** **D**e conuersione gentis **H**yberorū per captiuam facta. **cap. xi.** **D**e **C**onstātia sorore

Constantia sorore Constantini & pbrō per eam fratri insinuato.
 cap.xii. ¶ De Alexandri & Eusebii & Arrii conflictu. ¶ ca.xiii.
 De probroso Arrii interitu. ¶ ca.xiiii. ¶ De Athanasii epī prī
 cipiis. ¶ cap.xv. ¶ De Constantii imperatoris errore. ¶ cap.xvi.
 De concilio hereticoꝝ contra Athanasiiū congregato. ¶ cap.xvii.
 De exciso brachio Arsenii ceterisq; dolis hereticoꝝ ī concilio re
 tentis. ¶ cap.xviii. ¶ De fuga & latebris Athanasii. ¶ cap.xix.
 Et constans Imperator pro Athanasio patri Constantio scripse
 rit eūq; ecclie reddi iussit. ¶ cap.xx. ¶ De concilio apud Medio
 lanum habito & exiliis Eusebiū. ¶ ca.xxi. ¶ De Ariminensi con
 cilio. ¶ ca.xxii. ¶ De Liberio epō urbis Rome. ¶ ca.xxiii. ¶ De
 Ierosolimoꝝ & Alexandrie epis. ¶ cap.xxiiii. ¶ De ambitioe
 epōꝝ apud Antiochia. ¶ ca.xxv. ¶ De scismate Arrianorum qđ
 intres partes diuisum est. & quidā eorū Eunomiani. alii macedo
 niani. alii uero permanserit Arriani. ¶ ca.xxvi. ¶ De fine Cōstā
 tii īperatoris. & ortu Iuliani. ¶ ca.xxvii. ¶ De epīs exilio relaxa
 tis. ¶ ca.xxviii. ¶ De concilio apud Alexandriam scōꝝ epōrum
 & luciferi ab his dissidio. ¶ cap.xxix. ¶ De his que in eodē con
 cilio statuta sunt. ¶ cap.xxx. ¶ De Eusebio & Hylario atque
 eccliaꝝ per eos restitutionē. ¶ cap.xxxi. ¶ De scriptis Hylarii.
 ca.xxxii. ¶ De persecutiōibus Iuliani blādis & callidis. cap.xxxiii.
 De seuitia eius erga Athanasium. ¶ cap.xxxiiii. ¶ De fuga rur
 sum & latebris Athanasii. ¶ cap.xxxv. ¶ De sepulchro martiris
 Babile. ¶ cap.xxxvi. ¶ De Theodoro confessore apud Antio
 chia. ¶ cap.xxxvii. ¶ De Iudeoꝝ coadunationibus q a Iuliano de
 cepti templū in Ierosolimis reedificabant. ¶ cap.xxxviii. ¶ Vt
 terre motu inibi & igni diuinitus accenso. iudei ab illicitis distur
 bant inceptis. ca.xxxix. ¶ De signis & uirtutibus terrificis. que
 ī exitu cōuersa sūt iudeoꝝ. ¶ Expliciūt capla. ¶ Incipit liber.x.

Vm apud Alexandriam post Achillam qui Petro
 martyri successerat. Alexāder sacerdotiū suscepisset.
 quia pax nr̄is & qes apsecutiōibus erat. atq; eccliaꝝ
 gloria cōfessorū meritis gaudebat. p̄spitas rex nr̄ax
 domestica cōtentione

domestica contentione turbatur. **E**tenim presbiter quidā apud Alexandriam Arrius noīe uir specie & forma magis quā uirtute religiosus. sed glorie laudisq; & nouitatis ipso cupido. praua quedam de fide xpī proferre. & que antea in questione nunquam uenerant cepit. abscondere ac separare ab illa eterna & ineffabili dei patris substantia uel natura filiū conabatur. **Q**ue res plurimos in ecclia conturbabat. **S**ed cum Alexander epūs natura lenis & quietus. assiduis cōmōitiōibus Arrium cuperet a prauo incepto & assertionibus impiis reuocare. nec tam res ex sententia procederet. q̄ plerōq; iam contagio pestifere assertionis infererat. non solum apud Alexandriam. uerū & per alias urbes prouintiasq; dispersa. perniciosū fore credens dissimularet a talib; plurimis consacerdotibus suis rem indicat. **Q**uestio latius innotescit. sermo usq; ad aures religiosi principis. quippe qui omī studio & diligentia curaret que nostra sunt peruenit. **T**um ille exsententia sacerdotum apud urbem Niceam ^{secundū} concilium conuocat. ibiq; Arrium trecentis & xviij episcopis residentibus adesse iubet. ac de eius propositionibus & questionibus iudicari. **C. ii.**

Ed in eo concilio admirabile factum principis. nō puto reticendum. **E**tenim cum ex oībus pene locis epī conuenissent. & ut fieri solet diuersis ex causis inter se iurgia quedā detulissent. interpellabatur frequenter a singulis. offerebātur libelli. culpe proferebantur. & magis adhec quam ad id pro quo uentum fuerat animos dabant. **A**t ille uidens quod per huiusmōi iurgia causa sūmi negotii frustraretur. diem certam statuit. quā unusquisq; episcoporum si quid querimonie habere uideretur. deferret. **E**t cum resedisset. suscepit a singulis libellos. **Q**uos simul omēs insinu suo continens. nec in eis quid cōtineretur. aspiciens. ait ad episcopos. **D**eus uos constituit sacerdotes. & potestatem uobis dedit de nobis quoq; iudicandi. & ideo nos a uobis recte iudicamur. **V**os autem non potestis ab hominibus iudicari. propter qđ dei solius inter uos expectate iudiciū. & uestra iurgia quecūq; sunt ad illud diuinum referuentur examen. **V**os & enim nobis adeo dati estis dii. & cōueniens non est ut hō iudicet deos. sed ille

deos, sed ille solus de quo scriptū est. **D**eus stetit ī sinagoga deorū.
 ī medio autē deos discernit. **E**t idō his ^{oib} omīssis, illa q̄ ad fidem dei
 pertinet absq; ulla aīarū contentione discernite. **C**ū hec dixisset
 omīs simul querimoniarū libellos iussit exuri, ne innotesceret ulli
 hoīm similitudo sacerdotum. **V**erum cū per dies multos in epi-
 scoporū concilio fidei questio uerteretur, & nonnulli diuersa sen-
 tirent ac uehementer ceptis Arrii fauerent, cōplures tamē erāt,
 qui impium **A**rrii execrarentur inceptū, cū in eodem concilio es-
 set confessorū magnus numerus sacerdotum, omīs Arrii nouita-
 tibus aduersabantur. **F**auēbant uero ei uiri in questionibus cal-
 lidi, & ob id simplicitati fidei aduersi. **Ca. iii.**

Quātam uero uirtutē habeat simplicitas fidei, etiā ex his
 que inibi gesta referuntur agnoscimus. **E**tenim cū pro studio re-
 ligiosi imperatoris ex omī terra sacerdotes dei coissent, opinione
 cōmoti, philosophi quoq; & dialetici ualde nobiles & opinatissi-
 mi conuenerūt. In quibus quidam insignis in arte dialetica p̄ di-
 es singulos conflictum sūmi certaminis cum epis nostris, uiris ad-
 eque in dialetica non īcompabiliter eruditis mouebat, & fiebat
 ingens spectaculum conuenientibus ad audiendū doctis & litte-
 ratis uiris, nec tamen ullo genere philosophus cōcludi aquoquā
 poterat aut constringi. **T**anta etenim dicendi arte obiectis que-
 stionibus occurrebat, ut ubi maxime putaretur adstrictus, uelut
 anguis lubricus laberetur. **S**ed ut ostenderet deus q̄ non infer-
 mone regnum dei, sed in uirtute consistit, quidā ex confessoribus
 simplicissime nature uir, & nihil aliud sciens nisi xpm̄ lesū & hūc
 crucifixū, inter ceteros auditores ep̄s aderat. **Q**ui cum uidisset
 philosophū insultantē nostris, & callida se disputationis arte iac-
 tātē, poscit ab oībus locum, uelle se paucis cū philosopho sermo-
 cinari. **T**um uero nostris qui simplicitatem uiri & impericiam in
 sermone dūtaxat nossent, pauere, & uelut pudorē quendam pati cepant,
 ne forte apud callidos hoīes risui efficeret scā simplicitas. **P**ersis-
 tit tamē senior & hinc mouit sermōis exordiū. **I**n noīe inq̄t Iesu
 xpi, philosophē audi q̄ uera sūt. **D**eus unus est, q̄ celū fecit & terrā.
Quiq; hoī quē de terre limo formauerat spm̄ dedit, uniuersa q̄
 uidentur et que

uidentur & que non uidentur uirtute uerbi sui creauit. & spūs
sui sanctificatione firmavit. **H**oc uerbum ac sapientia quem nos
filium dicimus. humanos miseratus errores ex uirgine nascit. &
per passionem mortis a perpetua nos morte liberauit. ac resur-
rectione sua. eternā nobis contulit uitam. **Q**uem & expectamus
iudicem oīum. que gerimus esse uenturum. **C**redis hec ita esse
philosophe? **A**t ille uelut si nunquā ullum sermonē cōtradicens
didicisset. ita obstupescit uirtute dictorū. mutus ad omīa. hoc
solum potuit respondere. ita sibi uideri. **N**ec aliud uerū esse quā
quā dixerat. **T**um senior. **S**i hec inquit ita esse credidisti. surge &
sequere me. ac dñicū & huius fidei signaculū suscipe. **E**t philoso-
phus conuersus ad discipulos suos uel ad eos qui audiendi gra-
tia conuenerāt. **A**udite inquit o eruditissimi. donec uerbis meū
gesta res est. uerba uerbis opposui. **E**t que dicebantur dicendi ar-
te subuerti. **U**bi uero pro uerbis uirtus processit ex ore dicentis.
non potuerunt resistere uerba uirtuti. nec homo aduersari po-
tuit deo. **E**t ideo si quis uestrū potuit in his que dicta sunt senti-
re que sensi. credat xpō & sequatur hunc senem in quo locutus
est deus. **I**ta philosophus xpianus effectus. tandem se gratulatus

Est uictum. **Cap. iiii.**

Vit pretetea in illo concilio & **P**afnutius homo dei episco-
pus ex egypti partibus confessor ex illis quos **M**aximian⁹ dex-
tris oculis effossis & sinistro poplite succilo. per metalla dānaue-
rat. **S**ed in hoc tanta uirtutum inerat gratia. ut signa per eū nō
minus quā dudum per apostolos fierent. **N**am & demones tan-
tum uerbo fugabat. & egros sola oratione curabat. **S**ed & cecis
uisum dicitur reddidisse. **E**t paraliticos ad stabilitatem corporis
reuocasse. **Q**uem **C**onstantinus in tanta ueneratione & affectu
habuit. ut sepius eum intra palatium euocatum complecteretur.
& illum oculū qui in confessione fidei fuerat euulsus. auidioribus
oculis demulceret. **Cap. v.**

Ex eorū numero & si quā adhuc eminentius fuisse dicit etiam
Spiridion **C**iprius epūs uir unus ex ordine prophetarū quātū etiā nos
eorū quē eū uiderāt narratiōe cōpimus. **H**ic pastor ouium etiā ī epātū
positus permansit

positus permāsit. **Q**uadā uero nocte cū ad caulas fures uenisset
& manus improbas quo aditū educendis ouibus facerēt extēdis-
sent. inuisibilibus quibuldā uiculis restricti. usq; ad lucem uelut
traditi tortoribus permanserunt. **C**um uero oues ducturus ad
pascua matutinus se ageret senior. uidet iuuenes. absq; humanis
uinculis caulis pendere districtos. **Cūq;** causā noxe cōpisset absol-
uit sermone quos meritis uinxerat. **E**t nehm̄s inanis nocturna ce-
deret occupatio. tollite inquit o iuuenes unum ^{uobiscū} arietē. ne sine cā
uenisse uideanimi. quem melius prece quā furto quesisse conue-
nerat. **T**radunt de hoc etiā illud factū mirabile. **F**iliā habuit yre-
nen noīe. que ei cum bene ministrasset. uirgo defuncta est. **P**ost
eius obitum uenit quidā dicens se ei quoddam depositū cōmen-
dasse. **R**em gestā ignorauerat pater. **P**erquisitum in tota domo
nusquā qđ poscebatur iuentū est. **P**ersistebat ille qui cōmēdaue-
rat. & fletu ac lacrimis perurgebat. **V**ite quoq; sue illaturum
se esse exitium. nisi cōmendatū reciperet testabatur. **P**ermotus
lacrimis eius senex. ad sepulchrū filie properat. atq; eā ex nomīe
clamat. **T**um illa de sepulchro. quid uis ait pater? **C**ōmendatū
illius inquit ubi posuisti? **A**t illa locum designans. illic ait inueni-
es defossum. **R**egressus ad domū. rem sicut filia de sepulchro re-
sponderat repertā tradidit reposcenti. **S**ed & multa alia eius fe-
runtur gesta mirabilia. que etiā nunc ore oīum celebrantur. **T**a-
les igitur in illis adhuc tēporibus permulti uiri in ecclesiis dñi
refulgebāt. ex quibus plurimi in illo cōcilio fuerūt. **S**ed & **A**tha-
nasius eodem tēpore **A**lexandri diaconus **A**lexandrini episcopi
aderat cōsiliis senem quāplurimis iuuans. **I**nterea per dies singu-
los agitabatur conuentus. nec facile aut temere de re tanta sta-
tuere audebant. **E**uocabatur frequenter **A**rrius in conciliū. & as-
siduo tractatu assertiones eius discutiebantur. **E**t quid aduersum
hec teneri deberet aut statui sūma cū libratiōe querebatur. **V**e-
rum post diutinum multūq; tractatū placet oībus ac uelut uno
cunctorum ore & corde decernitur. homouision scribi debere. idē
eiusdē cum patre substantie filiū cōfiteri. idq; firmissima oīm se-
tētia pñūtiat. **D**ecē & septē soli tūc fuisse dicūt. qbus arrii fides
magis placeret

magis placeret. extrinsecus creatum dei filiū ex nullis subsistēti-
bus. & non ex ipsa patris deitate progenitū confirmātes. Defer-
tur ad **Constantinū** sacerdotalis concilii sententia. Ille tanq̃ adeo
prolatā ueneratur. Cui si quis tēptasset obniti. uelut cōtra diuina
statuta uenientem. in exiliū se protestatur acturum. **S**ex igit̃ soli
cū **Arrio** se patiuntur excludi. reliqui uero undecim consilio in-
ter se habito adquiescūt ad subscribendū manu sola non mente
Cuius simulationis auctor precipue extitit **Nicomēdie** episcopus
Eusebius. Interim quo quomodo aliis ueritate. aliis simulatione.
sicut post exitus docuit. subscribentibus & desingulis quibusq̃
ecclesiasticis obseruationibus certa statuta fingentibus. concilium
direptū est. **Exemplū** aut̃ expositionis fidei eorum qui conuene-
rant infra scriptum est. **Exemplum fidei Nicene.** **Cap. vi.**

Quod credimus in unū deum patrem oīpotentem. oīum uisibili-
um & inuisibiliū factorem. Et in unū dñm nostrū Iesum
xp̃m filium dei. de patre natū unigenitū. **H**oc est de substantia
patris. Deum ex deo. lumen ex lumine. Deum uerū. ex deo uero.
Natū nō factum. **H**omousion patri. hoc est eiusdem cum patre
substantie. **P**er quē oīa facta sūt. que in celo. & que in terris. **Q**ui
propter nos & propter nostrā salutē descendit. & incarnatus est hōc
homo factus. passus est. & resurrexit tertia die. & ascendit in ce-
los. **I**nde uenturus est iudicare uiuos & mortuos. **E**t in sp̃m san-
ctum. **E**os aut̃ qui dicunt. erat aliquādo quādo non erat. & anteq̃
nasceretur non erat. & quia ex nullis subsistētiis factus est. aut ex
alia subsistentia dicunt esse. aut cōuertibilē. uel mutabilem filium
dei. anathematizat catholica & aplica ecclia. **Cap. i.**

Statuunt preterea obseruandū esse in ecclesiis. ne quis ex
his qui semetipsos per impatiētiam libidinis exciderūt. ue-
nire ad clerum. **Cap. ii.**

Et ne quis nuper assūptus ex uita uel conuersatione gētili.
accepto baptismo anteq̃ cautius examinet̃ clericus fiat. **Cap. iii.**

Et ne quis ep̃ox ceteroxq̃ clericox cum extraneis mulieri-
bus hītet preter cū matre. uel sorore blāmāta. uel si q̃ sūt
huiusmodi necessitudinū persone. **Cap. iiii.**

Et ut qui

Et ut qui ep^{us} fieri potest. a totius prouintie ep^{is} ordinet^r. Si hoc difficile est. certe nō minus quā a tribus. ita tamē ut Metropolitani epⁱ maxie uel presētia uel auctoritas habeat^r. Absq^{ue} quo ordinationem irritā esse noluerūt. ¶ **¶ v.** Et ne quē si alius ep^{us} de ecclia expulerit. siue clericū. siue laicū. suscipiat alitr^r. Sane ne hoc aut iracundia aliqua aut contentione ut fieri solet iniuste factum remedium non haberet. decernunt per singulos annos in singulis urbibus atq^{ue} prouintiis. scđo ab omībus episcopis prouincialibus concilia agi debere. & de huiuscemōi negotiis iudicari. ut si forte ab uno inique aliquid gestum est. a ceteris emendetur. Si recte ut ab omībus confirmetur. ¶ **¶ vi.** Et ut apud Alexandriam uel in urbe Roma uetusta consuetudo seruetur. ut uel ille egypti. uel hic suburbitarū eccliarum sollicitudinem gerat. ¶ **¶ vii.** Et ut si forte inordinando epō duo uel tres pro aliqua contentione dissentiant. reliquorū auctoritas & precipue Metropolitanī cum ceteris firmior habeatur. ¶ **¶ viii.** Et ut episcopo Ierosolimorū antiquitus tradita honoris prerogatiua seruetur. manente nihilominus & Metropolitanī ipsius prouintie dignitate. ¶ **¶ viii.** Et ut catharos qui apud nos Nouatiani sunt. si forte penitentes ad eccliam conuertantur. confessos ecclastica dogmata. clericos ī ordine quidem suo suscipi debere. Sed ordinatione data. sane si episcopus ipsoꝝ ueniat ad episcopū nostrū. debere eum ī presbiterorum loco sedere. Episcopi uero nomen manere apud illū solū qui catholicam semper tenuit fidem. nisi sua uoluntate ipse eum tali noīe honorari uoluerit. uel si placuerit ut querat ei episcopi locū uacantem. hoc sit in ipsius potestate. ¶ **¶ x.** Et ne in una ciuitate duo sint episcopi. ¶ **¶ xi.** Et si qui forte indiscrete ad sacerdotium prouecti. postmodū uel ipsi aliquid de se criminofū cōfessi sunt. uel ab aliis reuicti ut abitiantur. Sed & si qui ex his qui lapsi sunt & per ignorantiam forte ordinati recogniti fuerit ut abitiantur. ¶ **¶ xii.** Et si qui absq^{ue} tormentis in persecutionibus lapsi sunt & ex corde agunt penitentiā. quīq^{ue} ānos intra catecuminos faciāt. & duobus ānis post hoc tantū fidelibus in oratione iūgant. & ita postmodū suscipiāt. Qui uero propter confessionē malitiā abiecerāt

militiam abiecerant. & rurſū hanc ambierunt. hos tredecim ānis penitentiam gerere. & poſtea ſuſcipi. ſi tamen ex corde penitentiā gerant. Eſſe tamen & ipoteſtate epī moderandi facultatē. ſi corꝝ fructuoſam & apertā penitentiā uiderit. **Cxiii.** De his uero q uita excedūt penitentibus. decernunt uacūū nullū debere dimitti. Si quiſſane accepta cōmunionē ſuperuixerit. debere eum tempora ſtatuta cōplere. uel certe prout moderatio epī uoluerit. **Cxiiii.** Et ne diaconi preſbiteris preferantur. ne ue ſedeāt in cōſeſſu pbrōꝝ. aut illis preſentibus eucharistiā diuidāt. ſed illis agentibus ſolū miniſtrent. Si uero preſbiter nullus ſit in preſeti. tūc demū etiam iſtis licere diuidere. aliter uero agentes abici iubent **xv.** De catecuminis qui prolapſi ſunt. ſtatuerēt tribus annis eos a catecuminōꝝ oratione ſeperatos. poſtea recipi debere. **Cxvi.** Et ne de ciuitate inferiori ad maiore eccliam trāſire quis ambiat. ſiue epūs ſiue etiā alius clericus. Et ne quis clericus qui dereliſta ecclia ſua nulla exiſtente cauſa probabili uaget & oberraret per alias ecclias. ſuſcipiatur in cōmunionē. **Cxvii.** Et ut nemo eū qui ad aliū pertinet ſubſcripiens in ſua ecclia ordinet clericum. abſqꝫ conſenſu illius ad quē pertinet. **Cxviii.** Et ne qſ clericus aut uſuras accipiat. aut frumenti uel uini apliationem qd ſolet ī nouo datū. uel ſextuplū uel etiam duplū recipi. qd ſi faciat. tanquā turpis lucri reū abiciendū. **Cxix.** Et ut Pauliniſte qui ſunt Fotiniani rebaptizētur. **Cxx.** Sed & diaconiſſa quoniā quidē manus impoſitionem non accipiant. etiam ipſas inter laicas eſſe debere. Igitꝫ cum de his prout diuinay legū fuerūt. popoſcerat decreuiſſent. ſed & de obſeruatione palce antiquū canōnē per quem nulla dereliquo uarietas oriretur eccleſiis tradidiſſent. oībus rite diſpoſitis. eccliaꝝ pax & fides inorientis atqꝫ occidētis partibus una atqꝫ eadem ſeruabatur. **Cap. vii.**

viij.

DEr idem tempus Helena Constantini mater femina incōparabili fide religione animi ac magnificētia ſingulari. Cuius uere Constantinus et eſſet filius & crederetur. diuinis admonita uisionibus. Ieroſolimā petit. atqꝫ ibi locū in quo ſacroſanctum corpus xpī patibulo affixū pependerat. ab incolis perquirīt.

Qui iccirco

Qui idcirco adinueniendum difficilis erat. q̄ ab antiquis perse-
 cutoribus simulacrū in eo ueneris fuerat defixū. ut si quis xp̄ia-
 norū in loco illo xp̄m adorare uoluisset. uenerē uideretur adora-
 re. Et ob hoc infrequens. & pene obliuioni datus fuerat. **Sed** cū
 ut supradiximus religiosa femina properasset ad locū celesti sibi
 inditio designatum. cuncta ex eo prophana & polluta deturbās.
 ialtum purgatis ruderibus. tres confuso ordine repperit cruces.
Sed obturbabat reperti muneris letitiam. uniuscuiusq; crucis in-
 discreta proprietas. **A**derat quidē & titulus ille. qui grecis & la-
 tinis atq; hebreicis litteris a Pilato fuerat cōscriptus. **Sed** nec ip̄e
 satis euidenter dñici prodebat signa patibuli. **H**ic iam humane
 ambiguitatis incertum diuinum flagitat testimoniū. **A**ccidit in
 eadem urbe primariam quandā loci illius feminā graui egritudi-
 ne confectā seminecem iacere. **M**acharius per idem tempus ec-
 clesie illius ep̄s erat. Is ubi cunctantem reginam atq; omēs pa-
 riter qui aderant uidet. afferte huc inquit totas que reperte sūt
 cruces. & que sit que portauerit dñm. nunc nobis aperiet deus
Et ingressus cum regina pariter & populis ad eam que decūbe-
 bat. defixis genibus. huiusmodi precē profudit. **Cap. viii.**
Quē dñe qui per unigenitum filiū tuū salutem generi huma-
 no per passionem crucis conferre dignatus es. & nunc in-
 nouissis temporibus adspirasti in corde ancille tue perquirere li-
 gnū beatū i quo salus nr̄a pepēdit. ostende euidenter ex his tribus
 q̄ crux fuerit ad dñicā gl̄iam. uel q̄ extiterit ad seruile suppli-
 cium. ut hec mulier que semiuiua decūbit. statim ut eam lignū
 salutare contigerit. amotis ianuis reuocetur ad uitam. **E**t cū hoc
 dixisset adhibuit primo unam ex tribus. & nihil profecit. **A**dhi-
 buit scđam. nec sic quidem aliquid actū est. **V**t uero ad mouit ter-
 tiam. repente apertis oculis mulier cōsurrexit. **E**t stabilitate uiriū
 recepta. alacrior multo quā dū sana fuerat. tota domo discurre
 & magnificare dñi potentiā cepit. **S**ic euidenti inditio regina uo-
 ti cōpos effecta. templum mirificum in eo loco in quo crucem re-
 pererat regia ambitione construxit. **C**lauios quibus corpus dñicū
 fuerat affixum. portat ad filium. **E**x quibus ille frenos composuit
 quibus uteretur

quibus uteretur ad bellum. **E**t ex aliis galeam nihilominus belli usibus aptam fertur armasse. **L**igni uero ipsius salutaris partem detulit filio, partem uero thecis argenteis conditam dereliquit in loco, que etiam nunc ad memoriam sollicita ueneratione seruatur. **R**eliquit etiam hoc inditium religiosi animi regina uenerabilis. **V**irgines quas ibi repperit deo sacratas inuitasse ad pradium, & tanta eandem ueneratione curasse dicitur, ut indignum crederet si famulorum uteretur offitiis. **S**ed ipsa manibus suis famule habitu succincta cibum apponeret, poculum porrigeret, aquam manibus infunderet. **E**t regina orbis ac mater imperii, famularum christi se famulam deputeret. **H**ec quidem Ierosolimis gesta. **I**nterea **C**onstantinus pietate fretus, **S**armatas, **G**othos, aliasque barbaras nationes, nisi que uel amicitia uel deditione sui pacem preuerant, in solo proprio armis edomuit. **E**t quantomagis se religiosius deo subiecerat, tanto amplius ei deus uniuersa subdebat. **A**d **A**ntonium quoque primum heremi habitatorem, uelut ad unum ex prophetis litteras suppliciter mittit, ut pro se ac liberis suis domino supplicaret. Ita non solum meritis suis ac religione matris, sed & intercessione sanctorum commendabilem se deo fieri gestiebat. **S**ane quoniam tanti uiri **A**ntonii fecimus mentionem, de uirtutibus eius atque institutis & sobrietate mentis, ut insolitudine uitam degens usus solummodo consortio fuerit bestiarum, & de demonibus crebro agens triumphos, placuerit deo supra cunctos mortales, ut christi institutionis sue preclara usque in hodiernum monachis exempla reliquerit, uolentem me aliqua exponere, ille libellus exclusit, qui & ab **A**thanasio scriptus, etiam latino sermone edictus est. **P**ropter quod nos omissis his que, ab aliis iam dicta sunt, ea memorabimus, que quauis gestorum contineat fides, ab his tamen qui longe positi sunt, obscurior fama subtrahit. **Cap. viii.**

In ea diuisione orbis terre que ad predicandum uerbum dei sorte per apostolos celebrata est, cum alie aliis prouintie obuenissent, **T**home parthia, & **M**atheo **E**thiopia, eique adherens exterior India **B**artholameo dicitur sorte decreta. **I**nter quam parthiaque **M**edia, sed longo iterior tractu India ulterior iacet, multis uariisque linguis &

linguis & gentibus habitata. **Q**uam uelut longe remotā. nullus apostolice predicationis uomer impresserat. **Q**ue tamen tēporib⁹ **C**onstātini tali quadā ex causa semina fidei prima suscepit. **M**etrodorus quidam philosophus inspicientib⁹ locorū & orbis per scrutandi gratia. ulteriorem dicitur indiam penetrasse. Cuius exemplū inuitatus etiam **M**eropius quidam tyrius philosophus simili ex causa adire **I**ndiam uoluit. habens secū duos puerulos. quos liberalibus litteris utpote propinquos instituebat. **Q**uorū unus qui erat iunior **E**disius. alter **F**rumentius uocabat⁹. **I**git⁹ p uisib⁹ & innotitiā captis his quibus aīus pascebat⁹. cū philosophus redire cepisset. aque uel ceterorū necessariorū causa ad portū quēdam nauis qua uehebatur applicuit. **M**oris est inibi barbarorū. ut si quando fedus sibi cum **R**omanis turbatū uicine nuntiauerint gentes. omēs qui apud eos ex **R**omanis iuenti fuerint iugulentur. Inuadit⁹ nauis philosophi. cuncti cum ipso pariter pīmuntur. **P**ueruli reпти sub arbore meditantes. & lectiones suas parantes. barbarorū miseratione seruati ducunt⁹ ad regē. **H**orū ille alterū idest **E**disiū sibi pincernā fecit. **F**rumentio uero quē quasi p spicacē deprehenderat. & prudentē. ratiōes suas scriniāq; cōmisit. **E**x quo & in honore magno apud regem habiti sunt. & in amore. **A**t uero moriens rex. uxorem cū pūulo filio regni reliquit heredem. **A**dolescentibus autē quid uellent agendi dedit liberā facultatem. **Q**uos tamen regina suppliciter exorat. tanquā que nihil haberet in toto regno fidelius. ut secum usq; quo adolereret filius regendi regni sollicitudinem ptirent⁹. **E**t precipue **F**rumētius cuius prudentia admodorandū sufficeret regnū. **N**am alius fidem purā & sobriam mentē simpliciter exhibebat. **I**dq; dū agerent. & regni gubernacula **F**rumētius haberet in manibus. deo mentē eius & aīos instigante. requirere sollicitius cepit. si qui inter negotiatores **R**omanos xpīani essent. & ipsis potestātē maximam dare. ac monere ut conuenticula per loca singula facerēt. ad que **R**omano ritu orationis causa confluerēt. **S**ed & ipse multo magis eadē facere. & ita ceteros cohortari fouere. & beneficiis inuitare. prestare quicqd oportunū fuisset loca edificiis. aliaq; necessaria prebere. & oī mō gestire. ut xpīanorū inibi sem exurgeret. **S**ed cum

Sed cum adoleuisset regius puer. cui⁹ pcuracionē regni gerebant. expletis oībus & ex fide traditis. multū licet detinētibns & rogātibns ut manerētⁱⁿ regīa uel filio. ad orbē tam^{en} nr̄m denuo reuertūt^r. Et Edisio festināte Tyrū parētes pp̄i quosq; reuifere. **Frumētius** Alexādriā pgit. dicēs equū nō esse opus occultare dñicū. Igitur rē oēm ut gesta ē expōit. **Ep̄m** admonet. ut p̄uideat uirū ali quē dignū. quē cōgregatis iā plurimis xp̄ianis & ecclesiis cōstruc^{tis}. i barbarico solo ep̄m mittat. **Tū** uero **Athanasius**. nā is nup sacerdotiū suscepit. attētius & pp̄ēius **Frumētii** dicta gesta q; cōsiderās. icōcilio sacerdotū ait. **Et** quē aliū iueniēmus uirū. talē. i quo sit spūs dei i ipso sicut ite. q; hec ita posset iplere. **Et** tradito ei sacerdotio. redire eū cū dñi grā unde uenerat. iubet. **Quiq;** cū ep̄s prexisset ad Indiā. tāta ei data esse adō uirtutū grā dicit. ut signa p eū aplica fierēt. & ifinitus numerus barbarorū cōuerteret^r ad fidē. **Ex** quo i Indie ptibus. & populi xp̄ianorū & ecclīe facte sūt & sacerdotiū cepit. **Q**ue nos ita gesta nō op̄ione uulgi. sed ipso **Edisio** Tyri pres^{bitero} postmodum scō. q; **Frumētii** comes prius fue^{rat}.

Prat referente cognouimus.

Cap. x.

xij.

Er idē tēpus etiā **Hiberorū** gēs. q; sub axe pōtico iacet. ubi dei federa. & fidē futuri suscepit regni. Sed huius tanti boni prestitit cām mulier qdā captiua. q; apd eos repta. cū fidelē satis & sobriā ac pudicā duceret uitā. totisq; diebus ac noctibus obsecrationes deo puigiles exhiberet. i admiratione esse ipsa rei nouitas barbaris cepit. **Et** qd hoc sibi uellet curiosius perq̄rebāt. **Illa** ut res erat. simpliciter xp̄m se dñm hoc ritu colere fatebatur. **Nihil** ex hoc āplius barbari. preter nouitatē noīs mirabāt. **Verū** ut fieri solet. ipsa pseuerātia curiositatē quādā mulierculis inferebat. si qd emolūm^{ti} ex tāta deuotione caperet. **Moris** apud eos esse dicit. ut si paruulus egrotet. circūferatur a matre p singulas domos. quo scilicet si q̄sexpertⁱ aliqd remedii nouerit cōferat laborātⁱ. **Cūq;** mulier qdā puulū suū per oēs circūtulisset ex more. nec aliqd remedii cūctas domus lustrādo cepisset. uenit etiā ad captiuā. ut si qd sciret ostēderet. **Illa** se hūani qdē remedii nihil scire testat^r. dñm tamen suū xp̄m quē colebat. dare ei desperatā ab hoībus salutem posse cōfirmat.

posse confirmat. **C**umq; cilitio suo superposuisset paruulum. atq; ipsa desuper orationem fudisset ad dñm. sanum matri reddidit infantem. **S**ermo defertur ad plures. factiq; fama magnifice usq; ad aures regine perlabitur. **Q**ue dolore quodā grauissimo corporis afflicta indesperatione maxima erat. **R**ogat ad se captiuam deduci. **I**lla ire abnuat. ne presumere amplius aliquid quam sexus sineret uideretur. Ipsa se regina deferri ad captiue cellulam iubet. **Q**uam similiter supra cilitium suum positā inuocato xpī noīe. continuo post precem sanā & alacrē facit exsurgere. xpīnq; esse deū dei sūmi filium qui salutem hanc contulerit docet. eūq; quem sibi auctorē sue sciret esse incolumitatis & uite. cōmonet inuocandū. **I**psū namq; esse qui & regibus regna distribuat & mortalibus uitam. **A**t illa cum leticia domum regressa. marito percontanti causā tam subite sanitatis aperuit. quiq; cum pro salute cōiugis letus. mulieri munera deferri iuberet. illa horum ⁱⁿquit o rex nihil captiua dignatur. **A**urum despicit argentum respuit. ieiunio quasi cibo pascitur. hoc solum ei muneris dabimus. si eum qui me ^{illa} inuocante sanauit. **C**ristum deum colamus. **A**dhec tunc rex segnior fuit. iterim distulit. sepius licet ab uxore cōmonitus. donec accidit quadam die uenante eo insiliis cum comitibus suis obscurari densissimis tenebris diem. & per tetre noctis orrorem luce subducta. cecis iter gressibus denegari. **A**lius alio diuersi ex comitibus oberrant. ipse solus densissima obscuritate circumdatur. quid ageret. quo se uerteret nesciebat. cū repente anxio salutis desperatione animo. cogitatio talis ascendit. **S**i uere deus est xpūs ille quē uxori sue captiua prediuerat. nunc se de his tenebris liberet. ut ipsum ex hoc omīssis omībus coleret. **I**lico ut hec nondum uerbo. sed sola mente deuorat. reddita mundo dies. regem ad urbem perducit icolumem. **Q**uiq; regine rem protinus ut gesta est pandit. euocari iam iamq; captiuam. & colendi ritum ut sibi tradat exposcit. nec se ultra alium deum quam xpīn ueneraturum esse confirmat. **A**d hęc captiua edocet ih̄m xpīn supplicādi ritus uenerādiq; modū. iquātū de his apire seie fas erat pādīt. **F**abricari tamē eccliam monet. formāq; describit. Igitur

describit. Igitur rex totius gentis populo convocato. re ab initio que erga se ac reginam gesta fuerat exponit. fidemque edocet. & nondum initiatus in sacris fit sue gentis apostolus. **C**redunt uiri per regem. femine per reginam. **C**unctisque idem uolentibus ecclesia extruitur. instanter. & eleuato iam perniciter muroque ambitu. tempus erat quo columnae collocari deberent. **C**umque erecta prima & secunda uentum fuisset ad tertiam. consumptis omnibus machinis. & bouum hominumque uiribus. cum media iam in obliquum fuisset erecta. & pars reliqua nullis machinis erigeretur. repetitis secundo & tertio ac sepius uiribus. ne loco quidem moueri attritis omnibus potuit. **A**d miratio erat totius populi. regis animositas hebescebat. quid fieri deberet omnes simul latebat. **S**ed cum interuentu noctis omnes abcessissent. cunctique mortales ex ipsa opera cessarent. captiua sola in oratione pernoctans. mansit intrinsecus. **C**um ecce matutinus & anxius cum suis omnibus ingreditus rex. uidet columnam quam tot machine & tot populi mouere non quierant erectam. & super basim suam librate suspensam. nec tamen superpositam. sed quantum unius pedis spatium in aere pendentem. **T**um uero omnes populi contuentes & magnificantes deum. ueram esse regis fidem. & captiue religionem presentis ^{ante} miraculo testimonium perhibebant. **E**t ecce mirantibus adhuc & stupentibus cunctis. in oculis eorum sensim super basim suam nullo contingente columna deposita summa cum libratione consedit. **P**ost hec reliquus numerus columnarum tanta facilitate suspensus est. ut omnes qui superfuerant ipsa die locarentur. **P**ostea uero quam ecclesia magnifice constructa est. & populi fidem dei maiore ardore sitiebant. captiue monitis ad Imperatorem Constantinum totius gentis legatio mittitur. **R**es gesta exponitur. sacerdotes ^{dei} mittere exoratur. qui ceptum erga se dei munus implerent. **Q**uibus ille cum omni gaudio & honore transmissis. multo amplius ex hoc letatus est. quam si incognitas Romam imperio gentes & regna ignota uisisset. **H**ec nobis ita gesta fidelissimus uir betrurius gentis ipsius rex. & apud nos domesticus comes. cui summa erat cura & religionis. & ueritatis exposuit. cum nobiscum **P**alestinamque limitis dux in

xii.

Ierusalem satis unanimiter degeret. **S**ed ad ceptum redeamus
Posteaquam religiosi principis

Cap. xi.
 mater Helena

mater **Helena** sumis **Romani** regni honoribus affecta. ex hac lu-
 ce decessit. **Cōstātia** tūc **Licini** derelicta fratris **Augusti** solatiis
 utebat̃. Huic accidit pbr̃m quēdā uenire innotitiā latenter par-
 tibus **Arrii** fauentem. Sed is primo nihil oīno de his apud foro-
 rem principis aperire. Vbi uero multa familiaritas copiam tri-
 buit. paulatim sermonē cepit aspergere. inuidiam dicēs **Arrio** ge-
 neratam. & pro simulatibus priuatis ep̃m suum rem contētio-
 se exagitauisse emulationis stimulo confixū. q̃ **Arrius** apud ple-
 bem satis carus haberetur. Hec atq; huiusmodi alia frequentius
 suggerens. animos **Constantie** suos efficit. **Q**ue cū diem obitu-
 ra uisitaretur a fratre. atq; ab eo blande religioseq; compellaret̃.
 extremam dicitur ab eo grām poposcisse. ut pbr̃m infamiliarita-
 tē reciperet. & que sibi ab eo pro spe & salub̃ suggererentur au-
 dired. Se quidem iam ex luce discedentē nihil curare. pro fratris
 uero statu esse sollicitam. ne forte pro innocentium penis regni
 sui pateretur excidium. Quibus ille monitis a sorore susceptis. &
 fidelem pro se germane sollicitudinem credēs. accōmodauit aurē
 pbr̃o. & iterim accersiri de exilio **Arrium** iubet. ut quēadmodū
 de fide sentiret exponeret. Tum ille fidem conscripsit. que nō
 quidem sensū nostrū. tamen uerba nostra continere professionē
 q̃ uideretur. Miratus quidē est Imperator. & putauit unā eādē-
 q; in ipsius & concilii dudū gesti expositione sentētiā contine-
 ri. Tamen in nullo relaxat animi uigorem. sed rursus eum ad cō-
 cilii remittit examen. **Q**uoniā quidē ad dedicationē **Ierosolimoꝝ**
 ex omī orbe coire sacerdotes inuitabant̃. hec ad eos de noīe eius
 scribens. ut si expositionē fidei eius probarent. & eum uel per in-
 uidiam ut assererat tunc circūuentum dinoscerent. uel nunc ab
 errore correptum. clementi erga ipsum iudicio uterentur. quādo
 quidem tanta fuerit concilii moderatio. ut non ī personam eius
 sed indogmatum prauitatē fuerit lata sententia. s̃ tamen & ep̃i
 eius **Alexandri** accōmodaretur assensus. Sed & ab his quidem
 qui primo ceptis eius fauentes cum simulatione subscripserant.
 facile receptus ē. Cū uero **Alexādriā** prexisset. ibi omē eius fru-
 strat̃ īceptū. **Q**uāqdē dolū apd̃ ignorātes locut̃ ē. sciētibus uero
 dolū intēdere

xiii.

dolū itendere. nō aliud est quā risū mouere. Interea dū hec apud Alexandriam frustra agitantur. uenerabilis Augustus Constantinus in suburbana uilla Nicomedie tricesimo & primo imperii sui anno die defunctus est. liberis de successionē Romani orbis testamento heredibus scriptis. Quo ī tempore quoniā quidem Constantius cui orientis regnū decreuerat presens non erat. dicitur secreto accersiens pbr̄m quē a sorore cōmēdatū supradixius. & ex inde familiariter habitum. tradidisse ei testamentū qd̄ scripserat. & obtestatus subsacramento. ne ulli nisi Cōstantio cū uenisset in manus traderet. Cui etiam q̄ eunuchi qui erant de palatio fauebant. arte inditio de Imperatoris morte suppresso. ut ad Constantii ^{presenti} presentia. multis noua temptantibus oppressis. res tute integreque mansere. Cum uero Constantius affuisset. depositum presbiter restituit. Cuius beneficii gratia Imp̄ator regni cupidus. ita ei deuinctus est. ut qui imperare cunctis ambierit. ab illo sibi īperari equanimiter pateret. Ex quo deuicto sibi Imperatore. cepit de Arrii restitutione suggerere. & nolentes adque-

scere sacerdotes. uti cogeret persuadere. Cap. xii.

xv.

A tempestate apud Alexandriam. Alexander in Ierosolimis Maximus confessor. Apud Constantinopolim eq̄ Alexander. ut Athanasii scriptis comperimus sacerdotio fungebantur. Sed Eusebius quia apud Nicomediam erat. de cuius simulatiōe in subscribendo supradiximus. amplam ^{corruptione} temporis nactus. & p̄cipi per pbr̄m familiaris effectus. reuoluere om̄ia atq̄ inirritū reuocare concilii gesta molitur. Arrium nequaquā apud Alexandriā cōmorantem uenire facit. & imperialibus edictis concilium denuo Constantinopolim cōuocari. quo cōuenere illi maxime q̄ Arriū atq̄ Eusebium sectabantur. quiq̄ sepe cum Alexandro congressi ut arrium susciperet. nec tamen aliquid proficiētes. ab iniuriis quidem eius temperabant. Ad ultimum certam ei diem statuētes denūtiānt. ut aut ipse Arrium susciperet. aut si reniteret se eccl̄ia pulso & ī exiliū truso. ab alio eū suscipiēdū sciret. Tū ille nocte q̄ ad cōstitutā itererat diē. sub altari iacēs atq̄ ī orōne. & in lacrimis totā puigilē ducēs. eccl̄ie cām dñō cōmēdabat. Cumq̄ lux exorta fuisset

exorta fuisset, nec tamē ab oratione **Alexāder** cessaret. **Eusebius** cū suis oībus, uelut heretici belli signifer domū **Arrii** matutinus ascendit. eū q; propere sequi ad eccliam iubet. ptestatus q; **Alexāder** nisi presēs adquiesceret, expulsus cederet loco. **Cap. xiii.**

xvi.

Igit oīum sūma expectatio quo uel **Alexādri** perseverantia uel **Eusebii** **Arrii**q; istātia declinaret. Cūq; cūctorū aī essent ut in talisrē expectatione suspensi. **Arrius** ad eccliam pergens, epōrū & populorū frequentia cōstipatus, hūane necessitatis causa ad publicū locū declinat. **Ibi** cū sederet, intestina eius atq; omīa uiscera in secessu cuniculū defluxere, ac tali in loco dignā mortē blasphemie & fetide mentis exsoluit. Quod posteaq; in ecclesia nūtiatū est **Eusebio**, atq; his qui una secū sactū & innocentē uirū **Alexandrū** de **Arrio** recipiendo fatigabant, superati pudore, & adoperti confusione discedūt. Tunc completus est sermo ad gloriā dñi quē in oratione sua **Alexander** ad dñm proclamauerat dicens, iudica dñe iter me & **Eusebii** minas atq; **Arrii**. Sed hii ad presens quidē paululū pudoris habuere. Cōuenientes uero inter se heretici, uereti ne forte si sicut res gesta est integro ad Imperatorem **Cōstantium** peruenisset, non solū a perfidia eorū in qua callide irretitus tenebatur abscederet, uerū & in auctores deceptionis sue seuerius aliquid & regia auctoritate decerneret. Componunt per eunuchos quos iam in perfidia deceptos tenebāt, uti de **Arrii** morte Imperator quātū fieri posset composite & cōmuniter nosceret, neq; in qd qd dei iudiciā indicare uidetur audiret. Quibus ita gestis, de cā fidei ut cepant psequuntur.

Igit apud **Alexandriā** defuncto **Alexandro**. **Ca. xiiii.**

xviij.

Athanasius susceperat sedē. Quod uero esset idem uir acris ingenii, & in ecclesiasticis negotiis adprime uigilās, satis iam tūc hereticis innotuerat, cum ad concilium **Nicēnum** cum episcopo suo sene **Alexandro** uenerat. Cuius suggestionibus, hereticorum doli ac fallacie uigilanter detegebantur. Statim ergo ut eū epīm factū cognouere, rati id qd res indicabat sua negotia p illius sollicitudinē nō facile pcessura, oībus modis q̄rere aduersus eū machinas deceptionū parabant. Verū non mihi absq; ordine uidet, pauca

xviij.

de athanasij a puero institutio.

uidetur. pauca de huius uiri origine supra repetere & cuius apue-
 ro institutionis fuerit. sicuti ab his qui cum ipso uitā duxerāt ac-
 cepimus memorare. **Tē**pore quo apud **A**lexandriā **P**etri marty-
 ris diem **A**lexander epūs agebat. cum post expleta solēpnia con-
 uenturos adconuiuiū suum clericos expectaret. in loco mari uici-
 no uidet eminus puerorū multitudinem super ora maris ludum.
 imitantium ut fieri solet episcopum. atq; ea que in ecclesiis geri-
 mos est. **S**ed cū intentius diutino pueros inspectaret. uidet ab his
 geri quedā etiā secretiora & mystica. perturbatus ilico uocari ad
 se clericos iubet. atq; eis quod eminus ipse uideret ostendit. **Tū**
 abire eos & cōprehensos ad se perducere omnes pueros imperat.
Cūq; adessent. quis eis ludus & quid egissent uel quomodo per-
 conctatur. Illi ut talis habet etas. pauidi negare primo. deinde rē
 gestā per ordinē pandūt. **E**t baptizatos a se esse quosdā catechu-
 minos confitētur. per **A**thanasium qui ludi illius puerilis episco-
 pus fuerat simulatus. **Tū** ille diligenter inquirens ab his qui ba-
 ptizati dicebant. quid interrogati fuerint. quid ue responderint
 simul & ab eo qui iterrogauerat. **V**bi uidet scdm religionis no-
 stre ritū cuncta constare. collocutus cū concilio clericorū. statuisse
 traditur illis quibus integris interrogationibus & respōsionibus
 aqua fuerat infusa. iterari baptismū nō debere. sed adimpleri ea
 que a sacerdotibus mos est. **A**thanasium uero atq; eos quos ludus
 ille uel presbiteros habere uisus fuerat uel ministros. conuoca-
 tis parentibus sub dei obtestatione tradit ecclie sue nutriendos.
Paruo autē tēpore exacto. cū a notario integre & grāmatico suffi-
 cienter **A**thanasius fuisset instructus. continuo tanquā fidele do-
 mini cōmendatū a parentibus restituit sacerdoti. ac uelut **S**amu-
 el quidā in templo dñi nutritur. & ab eo pergente ad patres in
 senectute bona. ad portandū post se ~~episcop~~ sacerdotale deligitur.
Sed huius tanti in ecclia pro fidei integritate agones fuerūt. ut
 etiam de hoc uideatur dictū esse illud q scriptū est. **E**go enī ostē-
 dam ei. quanta oporteat eū pati pro noīe meo. In huius etenim
 persecutiones uniuersus cōiurauit orbis. **E**t cōmoti sunt pīcipes
 terre. gētes. regna. exercitus coierūt aduersus eū. **I**lle autē diuinū
 illud cōseruabat

illud conseruabat eloquiū dicēs. Si consistant aduersū me castra.
 nō timebit cor meū. si exsurgat in me preliū. in hoc ego sperabo.
 Verum quoniā tanta ac talia eius gesta sunt. ut magnitudo qui-
 dem rerū nihil me preterire patiatur. multitudo uero gestorū
 quāplurima cogat omittere. incerto estuat animus. dū delibera-
 re non ualeat. quid teneat quid omittat. Et ideo pauca nos que
 ad rem pertinent memorabimus. Reliqua eius fama narrabit. si
 ne dubio. minora uero nuntiatura. nā qđ addere possit iueniet.

Igit ubi Constantius orientis solus obtinuit regnū. **Ca. xv.**
 Constantino fratre non longe ab Aquileia apud Alfi flu-
 uium a militibus interfecto Constans utriusq; germanus. occi-
 dētē satis industrie gubernabat. Nam Constantius natura &
 animo regio. dum primis illis regni sui fautoribus satis indulget.
 per eunuchos arte in perfidiam decipitur a peruersis sacerdoti-
 bus. & intento satis studio prauis eorū intentionibus obsecun-
 dat. Sed illi uerentes ne forte adeundi regē copia quandoq; fie-
 ret Athanasio. & per eundem ueritate fidei quā pueriebant
 scđm scripturas edoceret. omimodis insimulare eū apud prin-
 cipē. & uelut oīm scelerū ac flagitiorū ^{reus} aggrediūtur exponere. usq;
 quo hūani corporis brachium loculo delatū imperatori ostēdūt.
 Quod ab Athanasio excisū magice artis gratia de Arsenii cu-
 iusdam corpore confirmabant. Sed & alia quāplurima crimino-
 sa simul & flagitiosa componunt. **Cap. xvi.**

Quibus ex cāis Imperator iubet cōuocato cōcilio Atha-
 nasium condēpnari. Idq; apud Tyrum misso e latere suo uno ex
 comitibus. Annūte quoc; Archelao tunc comite oriētis. nec
 non & eo qui Fenicem prouintiā gubernabat congregari iubet.
 Et eo ducit Athanasius. loculus cū humano brachio circūfertur.
 Inuidie error nō solū religiosas. sed & uiles aīas pūtebat. **C. xvii**

Hic Arsenius cuius brachium dicebat excisum. lector aliq;
 do Athanasii fuerat. obculpā correptionē ueritus frequen-
 tie se se subtraxerat. Cuius latebras oportunas sibi adhuiuscemo-
 di cōmentū flagitiosi hoīes rati. initio cōpositi criminis. occultatū
 eum apud qndā quē fidelissimū sceleribus suis crediderāt retinebat.

Peruenit tamen

Peruenit tam adhuc in latebris positum, quid suo nomine criminis intentaretur Athanasio. Et siue eum ipsa humanitatis contemplatio siue diuina pepulit prouidentia, clam per noctis silentia euadens claustris, enauigauit Tyrum. **E**t pridie quam cause dicende adesset ultimus dies, Athanasio, se se Arsenius obtulit, etque se rerum gestarum series haberet edocuit. Ille domi esse hominem, nec inotescere cuiquam de eius presentia iubet. Interea concilium cogitur in quodam aliquanti continue calunie consciis, omnes pene infenso animo aduersus Athanasium preiudicatoque conueniunt. Per idem tempus Pafnutius confessor de quo supra memorauimus aderat, Athanasium innocentie conscius. Is cum uidisset Maximum Ierosolymorum episcopum, qui una secum effosso oculo & poplite succiso confessor extiterat, uirum pro nimia simplicitate nihil de sacerdotum scelere suspicantem, confedissem cum ceteris quos factionis macula sordauerat, medium confessum adire non ueritus. Te inquit o Maxime cum quo mihi unum atque idem confessionis insigne est, cum quo mihi pariter mortale lumen effossum, clariorem diuini luminis conciliauit aspectum. Te inquam non patiar sedere in concilio malignantium, & cum iniqua gerentibus introire. Iniecitque manu eleuans eum de medio eorum, ac de singulis instruens perpetua debere Athanasio comunione sordauit. Sed interim causa dicitur. Prima introducit accusatio mulieris cuiusdam, que se diceret aliquando hospicio Athanasium recepisse, & ab eo noctu nihil suspicantem uim corruptionis esse perpeffam, introduci adhec iubet Athanasius. Ingitur cum Timotheo suo, eumque monet, ut posteaquam mulier dicendi finem fecisset, se tacente ipse ad ea que dixerat responderet. Cumque mulier ea que docta fuerat perorasset, Timotheus conuersus ad eam, Vere inquit mulier ego mansi apud te aliquando, aut uim tibi ut asseris feci? Tum illa ut mulierum se talium procacitas habet, obiurgans Timotheum tu tu inquit mihi uim fecisti, tu in illo loco comaculasti castitatem meam. Simul & conuersa ad iudices obtestari fidei dei cepit uera se dicere. Tum omnis ridiculosus pudor habere cepit, quod tam facile tacente eo factio compositi criminis partisset. Nec tam permitti sunt iudices habere de muliere questionem, unde hec uel per quos aut quomodo fuisset aptata calumnia.

quoniam iudicandi

quoniā iudicādi libertas penes accusatores erat. **H**inc transit ad aliud crimen. Profertur facinus sceleris inauditum. hoc ē inquit ubi nemo possit uerborū prestigiis decipi & oculis res agit uerbis cessantibus. brachiū hoc te aiunt Athanasi accusat excisum. **E**re arsenii dextera. quam tu quomodo uel ad quos usus excideris indicato. **T**um ille. **Q**uis enī iquit uestrū Arseniū nouerat. ut hanc ipsius dexterā esse cognoscatis. **E**xsurrexerūt aliquāti q se dicerent optie scire Arseniū. In quibus nōnulli erāt absq; conscientia factionis. **O**rat dehinc a iudicibus Athanasius. ut hominē suū quē negotiū deposceret iubeant introduci. **C**ūq; introductus esset Arsenius. eleuato eius uultu Athanasius concilio & iudicibus ait. **H**ic est Arsenius. & eleuans eius nihilominus dexterā. hec est inquit etiā dextera eius. hec est & sinistra. **H**ec autē quā isti offerunt manus unde sit uos requirite. **T**ū uelut nox quedā & tenebre accusatorum oculis infuse. quid agerent. quose uerterent nesciebant. **I**psū etenī Arsenium. testes qui paulo ante scire se dixerant confirmabāt. **V**ex quia non iudicandi. sed opprimendi hoīs causa consilium gerebat. fragor oīm repēte attollitur. magū esse Athanasium. & decipere intuentiū oculos ac clamat. nec debere ullo modo ultra talē hoīem uiuere. **F**actoq; impetu suis eum discerpere manibus parāt. **S**ed Archelaus qui cū ceteris ex precepto Imperatoris consilio presidebat. ereptum eum de diserpentiū manibus per occultos exitus eduxit. ac fuge qua solum posset salutē monuit cōmēdare. **C**onsilium tamen rursū conueniens. tanquā si nihil oīno deprehensum fuisset. ut confessum de intētatis criminibus Athanasium cōdempnat. **E**t gesta in hunc modum ficta per orbē terre mittentes. ad sceleris sui consensum Imperatore cogente ceteros epōs pepulerunt.

Hinc iam toto orbe profugus agit Athanasius. **Ca. xviii.** nec ullus ei tutus ad latendum supererat locus. **T**ribuni. prepositi. comites. exercitus quoq; ad inuestigandum eum mouētur edictis imperialibus. **P**remia delatoribus proponuntur. si qs uiuū maxie si id minus caput certe Athanasii detulisset. & ita totis regni uiribus frustra aduersus eū cui deus aderat certabat.

Interea sex

Interea sex continuis annis ita latuisse fertur in lacu cisterne nō habentis aquā ut solē nunquā uiderit. Sed cum per ācillam que sola conscia dnōꝝ officiis qui ei latebras prebuerant uidebat indicatus fuisset. tanquā dei spū admonitus. ipsa nocte qua ad eum cōprehendendum cum indicibus ueniebat post ānos sex migravit ad aliū locū. Ita illi qui uenerant frustrati. dnīs quoq; infugā uersis de ancilla ut falsa indice penas sumūt. **Cap. xix.**

Uerum ne graues alicui latebre sue fierent. & occasio calūpnie innocentibus quereretur. nihil sibi ultra iā tutū in **Cō**stantii regno presumens. ad **Cō**stantis partes profugus abscedit. **A**quo satis honorifice religiosq; susceptus est. quiq; causa eius quā fama cōpererat diligentius cognita. scribit ad fratrē procer-
to se cōperisse. q; sacerdos dei sūmi **A**thanasius iniuste fugas & exilia pateretur. **H**unc itaq; recte faceret. si absq; ulla molestia loco suo restitueret. si id nollet. sibi cure futurū. ut ipse id adimple-
ret. regni eius intima penetrans. & penas dignissimas de auctori-
bus sceleris sumens. **Q**uibus scriptis perterritus **C**onstantius. q; posset facere ea que min- abatur conscius erat frēm. simulata benignitate ultro uenire ad se. **a**thanasīū iubet. & leui increpa-
tione perstrictū. ad ecclīam suam permittit ire securū. **A**dmoni-
tus tamen **I**mperator ab impiis consiliariis. nō est inquit magnū **A**thanasī. qđ epī poscunt de te. ut unā ex multis que sūt apud **A**lexandriā ecclesiis concedas populis eorū qui tibi cōmunicare nolunt. **T**unc ille deo sibi suggerente. paratū in tempore consi-
lium reperit. **E**t quid est inquit **I**mperator qđ poscēti tibi liceat denegari. qui potestatē habes oīum iubēdi? **S**ed unū est qđ oro. ut meā quoq; peticiunculam libenter admittas. **Cūq;** se oīa que uellet quāuis essent difficilia promitteret prestaturū. si hoc unū cederet libens. **A**thanasius. **H**oc est inqt qđ rogo. ut qa etiā hic nam apud **A**ntiochiā res agebatur sūt nostri populi qui istis cō-
municare nolūt. unam eis tenere cōcedāt ecclīam. **E**quissimum sibi uideri. & ualde prestandū. letus spopōdit **I**mperator. **S**ed cū rem detulisset ad eos quorū cōsiliis utebarur. neq; ibi se uelle ac-
cipere ecclīam. neq; hic dare respondēt. qa plus sibi singuli quiq; quā absentibus

quam absentibus consulebant. Ita imperator admiratus eius prudentiam. properare ocus ad suscipiendā suam eccliam iubet.

Sed cum Manenti scelere Imperator Constans regno simul & uita fuisset exēptus. rursū in Athanasium ueteres illi itentores principis odia resuscitare ceperūt. Fugatoq; de ecclia. in locū eius Georgium quendam perfidie & immanitatis sue socium mittunt. Nam prius quendā Gregorium miserant. Rursū fugē. rursū latēbre. & edicta aduersus Athanasium principis per omēm locum ponuntur premia & honores delatoribus pollicentia. Ipse quoq; cum ob uictā necis fraterne regnūq; recuperandum ad occidētis partes uenisset. & extincto tyranno. regni solus arce potiret. fatigare occidentales epōs. & per deceptionē ad consensū Arriane hereseos cogere adgredit. Athanasii prius condēnatione premissa. & uelut obicis ualidissimi obiectione sublata. **Et. Cap. xx.**

OB hoc apud Mediolanum epōx cōcilium conuocatur. plures decepti. Dionisius uero. Eusebius. Paulinus. theodosius & Lucifer. dolum esse ī negotio proclamātes. asserentesq; q; subscriptio in Athanasium. non aliam ob causā. quā destrūde fidei moliretur. in exiliū trusi sunt. His etiam Hilarius iungitur. ceteris uel ignorantibus uel non credentibus fraudem. **Cap. xxi.**

Sed tali consilio gestū fuisse negotium. rei exitus docuit. Illis nāq; de medio sublati. continuo Sinodus apud Ariminum congregat. Ibi secundū ea que orientales apud Seleutiam cōposuerant callidi hoīes & uersuti simplices etiam imperitos occidētalium sacerdotes facile circumueniunt hoc modo proponēdo eis quē magis colere & adorare uellent. Homousion an xpī. Illisq; uirtutē uerbi quid Homousion significaret ignorantibus. uelut in fastidium quoddā & execrationem sermo deductus est. xpō se credere nō Homousion confirmantibus. Sic multox preter paucos qui sciētes prolapsi sunt animi decepti. contra ea que patres apud Niceam conscripserant uenientes. Homousion quasi ignotū & abscripturis alienum sermonē. auferri de fidei expositione decernunt. Cōmunionēq; suā hereticox societate cōmaculant.

Ea tempestate facies ecclie feda & admodū turpis erat. Non enī sicut prius

sicut prius ab externis. sed a propriis uastabatur. Fugabat alius. alius fugabatur. Et uterque de ecclesia erat. Ara nusquam nec immolatio. nec libamina. Preuaricatio tamen & lapsus erat ac ruina multorum. Similis pena. sed impar uictoria. Similiter cruciabantur. sed non similiter gloriabantur. quia dolebat ecclesia etiam illius casum qui impellebat ad lapsum.

Cap. xxii.

xxiiij.

Igitur Liberius qui post Iulium Marci quem Silvester precesserat. successorem in urbe Roma per idem tempus sacerdotioungebatur. in exilium truditur. Inque eius locum Felix diaconus suus ab hereticis subrogatur. Et non tam secte diuersitate. quam communionis & ordinationis contumacia maculatur.

Cap. xxiii.

Ierosolimis uero Cyrillus post Maximinum sacerdotio confusa iam ordinatione suscepto. aliquando infide sepius in comunione uariabat. Apud Alexandriam uero Georgius satis procaciter uir raptum episcopum gerebat. ita ut magis sibi iuris dicendi creditos fasces. quam sacerdotum ministrandum religiosi officiis

estimaret.

Cap. xxiiii.

Apu^d Antiochiam sane diuersis temporibus multa & admodum confuse gesta sunt. Nam defuncto Eudoxio. cum multi diuersarum urbium episcopi ad illam sedem summa ambitione niterentur. ad ultimum Meletium de Sebastia Armenie ciuitate. contra decreta concilii illuc transferunt. Qui tamen ab ipsis rursus in exilium truditur. quod contra opinionem ipsorum. non Arrii. sed nostram fidem cepit in ecclesia predicare. Quem magna plebs ecclesia depulsum secuta. ab hereticorum societate diuellitur.

Ca. xxxv.

xxv.

Interea ut aliquando etiam in semetipsam prediues malitia desuisset. sacerdotes & populi qui Arrio duce primitus fuerant ab ecclesia diuulsi. intres denuo sectas partesque finduntur. Nam illi quos paulo superius dixeramus non adquiescentes Eusebii ceterorumque simulationibus. cum Arrio exilium pertulisse. postmodum nec ipsi Arrio regresso de exilio communicare uoluerunt. eo quod simulata confessione communicasset his qui de ipsa substantia dei patris filium confiterentur. quia ipsa ea que primo docuerat Arrius ex nullis extantibus creatum & factum non natum filium satis libera

latis libera seu potius impudēti blasphemā confirmabāt. **Q**uod
 & post illoꝝ obitū **A**ecius quidā. post **A**etium ualidius & dātius id
 asserbat **E**unomius. uir corpore & animā leprofus. & interius ex-
 teriusq; morbo regio corruptus. arte tamen dialetica prepotens.
 plurima contra fidē nostrā scripsit. & disputandi leges sectatori-
 bus suis dedit. **A**quo etiam nunc **E**unomiana heresis appellatur.
Alius quoq; **M**acedonius noīe quē nostris expulsis imo potius
 necatis apud **C**onstantinopolim statuerunt episcopum. qui si-
 milem patri filiū fatebatur. licet spiritū sanctū eque ut illi blas-
 phemaret. tamen ab illis expellitur. quia similia ut de patre etiā
 de filio predicaret. **N**eq; uero nostris cōiungitur. a quibus de spi-
 ritu sancto diuersa sentiret. **I**ta pestifera illa bestia. que per **A**rri-
 um primum quasi de infernis extulerat caput. subito triformis
 apparuit. **P**er **E**unomianos qui dicunt per omīa dissimilē filium
 patri. qā nullo genere possit esse similis factura factori. **P**er **A**rri-
 rianos qui dicunt similem quidem posse dici filiū patri. sed largi-
 tate gratie nō proprietate nature. inquantū scilicet potest crea-
 tor creatura conferri. **P**er **M**acedonianos qui dicūt simile quidē
 filium per omīa patri. sanctū uero spiritum cū patre & filio nihil
 habere cōmune. **H**ec quidē inter illos ita gesta sūt. **S**ed sicut de
 talibus scriptū est. discissi sūt & nō sūt cōpuncti. **P**lurimi sane eo-
 rum qui uidebantur attentioꝝ uitam gerere. & monasteria
 permulta apud **C**onstantinopolim uicinalq; prouintias. & episco-
 pi nobiles **M**acedonii magis errorem secuti sunt. **Cap. xxvi.**

Ed **C**onstantius imperator dum **I**uliano quem **C**esarem
 apud **G**allias reliquerat. dignationem sibi augusti spon-
 te presumēti. armis ire obuiam parat. **xxiii.** post occasum patris
 imperii sui anno in oppido **C**ilicie mobsocrenis diē functus est.

Dost quem **I**ulianus presūptū prius deinde ut **Ca. xxvii.**
 legiti^{us} ueni^{us} solus obtinet p̄cipatū. **I**s primo uelut arguēs
 perperā gesta **C**onstantii. episcopos iubet de exiliis relaxari. **P**ost
 uero aduersum nostros tota nocendi arte cōsurgit. **I**nterim qui
 superfuerant ep̄i de exiliis relaxantur. **N**ā **L**iberius urbis **R**ome
 episcopus **C**onstantio uiuenta regressus est. **S**ed hoc utrū quod
 adqueuerit

xlvij.

adquieuerit uoluntati sue ad subscribendū. an ad populi **Roma** ni gratiā a quo proficiscens fuerat exoratus indullerit. pro certo cōpertum non habeo. **Lucifer** autē cum exoraret ab **Eusebio**. qā uterq; in partibus uicinis egypti fuerat relegatus. ut aduidentū **Achanasium** **Alexandriā** pergerent. cōmuniq; tractatu cum his qui superfuerant sacerdotibus de statu ecclie decernerent. presētiam sui abnegans. legatū pro se diaconū suū mittit. atq; ipse intento animo **Antiochiā** pergit. Ibiq; dissidentibus adhuc partibus. sed in unum tamē reuocari posse sperantibus. si sibi talis eligeretur episcopus. erga quē non una plebs sed utraq; gauderet. **Preproperus** catholicum quidem & sanctū uirum ac per omīa dignum sacerdotio **Paulinum** episcopum collocauit. sed tamen in quem adquiescere plebs utraq; non posset. **Cap. xxviii.**

Pergit interea **Eusebius** **Alexandriā**. ibiq; confessorū concilio congregato. pauci numero sed fide integri. & meritis multi. quo pacto post hereticorū pcellas & perfidie turbines. tranquillitas reuocaretur ecclie. omī cura & libratiōe discutiūt. **Aliis** uidebatur fidei calore feruentibus. nullum debere ultrā sacerdotium recipi. qui se utcūq; heretice cōmunionis contagione maculasset. sed qui imitantes apostolū querebant. nō q; sibi utile esset. sed qā pluribus. **Vel** qui imitarentur xpī. qui cū esset omnium uita. pro salute cunctorum humilians se descendit ad mortem. quo scilicet inueniretur & in mortuis uita. Dicebant melius esse humiliari paululum propter deiectiones. & inclinari propter elisos. ut eos rursum erigerent. nec sibi met solis puritatis merito celorum regna defenderent. sed esse gloriosius. si cum pluribus illuc mererentur intrare. **Et** ideo rectum sibi uideri. ut tantum perfidie auctoribus amputatis. reliquis sacerdotibus daretur optio. si forte uelit abiurato errore pfidie. ad fidē patrū statutaq; cōuerti. nec negari aditū redeuntibus. qn potius de eorū cōuersiōe gaudere. qā & ille euāgelicus iunior filius paterne depopulator substantie. i semetipsū reuersus. nō solū suscipi meruit. sed & dignus paternis cōplexibus dputat. & annulū fidei recipit & stola circūdat. p que quid aliud

qd aliud quā sacerdotii declarant insignia. Nec p̄babilis extitit apud patrē senior filius qđ inuidit recepto. nec tantū meriti habuit nō delinquendo. quātū noxē cōtraxit. nō idulgēdo germano

Quoniam igit̄ huiusmodi sententias ex euangelica **Ca. xxix.** auctoritate prolatas. ordo ille sacerdotalis apostolicus approbasset. ex cōcilii decreto asterio ceterisq; qui cum ipsi erant orientis iniunguntur procuratio. occidentis uero eusebio decernitur. Additur sane in illo concilii decreto. etiam de spiritu sancto plenior disputatio. ut eiusdem substantie ac deitatis cuius pater & filius. etiam spiritus sanctus crederetur. nec quicquā prorsus in trinitate aut creatum aut inferius posterius ue diceretur. Sed & de differentia substantiarum & subsistentiarū sermo eiꝯ per scripturam motus est. Quod greci **Oysir** **Setypos** **Triseno** uocant. Quidam etenim dicebant substantiam. & subsistentiā unum uideri. Et quia tres substantias nō dicimus ī deo. nec tres subsistentias dicere debeamus. Alii uero quibus longe aliud substantia quā subsistentia significare uidebatur. dicebant quia substantia ipsam rei alicuius naturam rationemq; qua constat designet. Subsistentia autem unius cuiusq; persone hoc ipsū qđ extat & subsistit ostendat. Ideoq; propter Sabellii heresim tres esse subsistentias confitendas. qđ quali tres subsistentes personas significare uideretur. nec suspicionem daremus tanquā illius fidei sectatores. que trinitatē in nominibus tantum & nō in rebus ac subsistentiis confiteantur. Sed & de incarnatione dñi comprehensum est. quia corpus qđ suscepit dominus. neq; sine sensu neq; sine anima suscepisset. Quibus omnibus caute moderateq; compositis. unusquisq; itinere suo cū pace perrexerit. **Ca. xxx.**

Sed Eusebius cum redisset Antiochiam. & inuenisset ibi a Lucifero contra pollicitationē ordinatū episcopū. pudore simul & indignatiōe cōpulsus abcessit. neutre patri cōmunionē suā relaxans. quia digrediēs idē promiserat se acturū ī cōcilio. ut is eis ordiaret̄ epūs a quo pars neutra descisteret. Ille nāq; populus qui Miletū dudū de ecclia pulsū. quasi p̄fide recta fuerat secutus. nō se iunxerat

x.

se iūxerat ad priores catholicos. idest q̄ cū ^{Eusebio} **Eustachio** ep̄o fuerant
ex quibus etiam **Paulinus** erat. sed suum principatum suumq̄
conuenticulū tenuit. **Hos** ergo cū in unū reuocare uoluisset **Eusebius**. nec tam̄
preuentus a **Lucifero** potuisset. abscellit. Tūc re-
gressus **Miletius** de exilio. quia cū eo numerosior populus erat
ecclias teneit. & ex eo iam propriam sinodū cum ceteris orien-
talibus ep̄iscopis habuit. nec tamen **Athanasio** iunctus est. **Interim**
Lucifer iniuriam dolens q̄ ep̄iscopū a se ordinatū apud **Antiochiam**
non recepisset **Eusebius**. nec ipse recipere cogitat **Alexandri**
decreta concilii. sed constringebatur legati sui uinculo.
qui in concilio ipsius auctoritate subscripserat. **Abicere** nāq̄ eū
non poterat. quia auctoritatem eius tenebat. **Si** uero recepisset.
om̄e suum frustrandū uidebat īceptū. **Diu** ergo de hoc multūq̄
deliberans. cū ex utraq̄ parte concluderetur. elegit ut legato suo
recepto. erga ceteros sententiā disparem sed sibi placitam custo-
diret. **Ita** regressus ad **Sardinie** partes. siue q̄scitata morte pre-
uentus. tempus sententie mutande non habuit. **Etenim** temere
cepta corrigi spatio solent. siue hoc animū īmobiliter federat.
parum sūt. uerū ex ipso. **Interim** **Luciferianorū** scisma qd̄ licet
per paucos adhuc uoluitur. sūpsit exordium. **Eusebius** uero circu-
iens orientem atq̄ **Italiam**. medici pariter & sacerdotis fungeba-
tur officio. **Singulas** qualq̄ ecclias abiurata infidelitate. ad sanita-
tem recte fidei reuocabat. **Maxime** qd̄ **Hylarium** quē dudū cū
ceteris ep̄iscopis in exilium trusum esse memorauimus. regressū
iam & in **Italia** positum. hec eadem erga instaurandas ecclias fi-
demq̄ patrū reparandam reperit molientem. Cap. xxxi.

Nisi quod **Hylarius** uir natura lenis & placidus simulq̄ &
eruditus. ad persuadendum cōmodissimus. rem diligētius
& aptius procurabat. **Qui** etiam libros de fide nobiliter scrip-
tos edidit. quibus & hereticorum uersutias & nostrorum decep-
tiones. & male credulam simplicitatem ita diligentius exposuit.
ut & presentes & lōge positos quibus ipse per se differere uiua
uoce non poterat. perfectissima instructione corrigeret. **Ita** isti
duo uiri uelut magnifica quedam mundi lumina. — ylliricum
Italiā galliaq̄

Italiā galliasq; suo splendore radiarūt, ut om̃s etiā de absconditis angulis & abstrusis hereticorū tenebre fugarentur. **Ca. xxxii.**

xxx.

Sed Iulianus postquā ad orientem Persas bello pulsaturus aduenit, & publica quā prius occultauerat erga idolorū cultū ferri cepit īsanīa, callidior ceteris persecutor, nō ui neq; tormētis, sed premiis honoribus blanditiis persuationibus maiorem penē populi partem quā si atrociter pulsasset elisit. **S**tudia auctorū gentiliū xpianos adire prohibens, ludos litterarū illis solis qui deos deasq; uenerat, patere decernit. **M**ilitie cingulum nō dari nisi īmolantibus iubet. **P**rocuracionem prouintiarū iurisq; dicendi xpianis statuit non debere comitti, utpote quibus etiam lex propria gladio uti uetuisset, & proficiebat cottidie ī huiuscemōi legibus exquirendis, quibus si quid uersutum uel callidum, tamē qd minus uideretur crudele decerneret. **Cap. xxxiii.**

xxxj

Sed non erga **A**thanasium sicte philosophie tenere imaginem potuit. **E**tenim cū uelut tetri serpentes de cauernis terre ebulientes ad eum processissent, magorū philosophorū aruspicum, augurūq; manus prophana om̃es pariter allegant, nihil suis artibus successurū, nisi prius **A**thanasium uelut horū oīum **i** obstaculum sustulisset. **Cap. xxxiiii.**

Terum, mittitur exercitus, iterum duces, iterū oppugnatur ecclia. **C**umq; eum mesti ac flentes populi circūstarent, prophético apud eos usus sermone phibetur. **N**olite inquit o filii cōturbari, quia nubecula est & cito pertransit. **C**umq; discessisset, & naui per **N**ilum fluuiū iter ageret, comes qui ad hoc ipsū missus fuerat, cognito eius itinere, īstanter eum īsequi cepit. **E**t cū forte applicuisset **A**thanasii nauicula ad quēdā locum, comperit aprete euntibus post tergum esse psecutorē suum, & iam iamq; nisi prospiceret īminere. **C**onterriti om̃s qui simul aderant sotii heremum suadebant ad fuge presidium petendam. **T**um ille nolite inquit o filii deterreri, eamus magis in occursum pculsori nostro, ut sciat quia longe maior est qui nos defēdit quam qui psequitur. **E**t conuersa nauicula, iter agere obuius ei qui se insectabatur adgressus est. **I**lle qui nullo genere suspicari posset in occursum sibi

occursum sibi uenire quem quereret. tanquam pretereuntes aliquos interrogari iubet. ubi audissent esse Athanasium. Cumque respondissent se uidisse eum non longe euntē. tota celeritate pertransiens. properat inuanū. festinans capere quē ante oculos positum uidere non potuit. Ille uero dei uirtute monitus Alexandria redit. ibique tute latebras usque quo persecutio cessaret exegit.

xxxij.

Dedit & aliud Iulianus uerborum sue ac leuitatis **Ca. xxxv** inditiū. Nam cū Dafnis ī suburbana Antiochie iuxta fontem Castalium litteret Apollini. & nulla ex his. que querebat responsa susciperet. causasque silentii percuntaret a sacerdotibus. demonis. aiunt Babilis martyris sepulchrū prope adlittere. & ideo responsa non reddi. Tūc ille galileos uenire. hoc enī noīe nostros appellare solitus erat. & auferre sepulchrum martyris iubet. Igitur ecclia uniuersa conueniens. matres & uiri iuuenes uirginesque immensa exultatione succincti. trahebant longo agmine arcā martyris. psallentes sumis clamoribus & cum exultatione dicentes. Confundantur omēs qui adorant sculptilia. & qui confidunt in simulacris suis. Hec in auribus prophani principis. per sex milia passuum tanta exultatione psallebat omīs ecclia. ut celū clamoribus resultaret. Vnde & ille in tantā iracundie rabiē deductus est. ut altera die comprehendi xpianos passim & trudi iuberet in carce-

Quam ac penis & cruciatibus affligi. **Ca. xxxvi.** **Q**uod Salustius prefectus eius non probans. licet esset gentilis. tamen iussus exsequitur. & apprehensum quendam adolescentem qui primus occurrit Theodorum noīe. a prima luce usque ad horam undecimam. tanta crudelitate & tot mutatis carnificibus torisit. ut nulla etas simile factum meminerit. Cum tamen ille in eculeo sublimis. & hinc inde lateribus istante tortore. nihil aliud faceret nisi uultu securo & leto psalmū quem pridie omīs ecclesia cecinerat iteraret. Cūque se omī expensa crudelitate Salustius nihil egisse perspiceret. recepto incacerē iuuenē. abisse fertur ad Imperatorem. & quid egerit nuntiasse. ac monuisse. ne tale aliquid temptare uellet decetero. Alioquin & illis gloriam. & sibi ignominiam quereretur. Hunc Theodorum ipsi nos postmodum apud Antiochiā

apud Antiochiā uidimus. & cum requireremus ab eo si sensum doloris habuisset. ex integro dicebat dolores se quidē parū sensisse. adstitisse autē quendā iuuenē qui sudanti sibi linteo candidissimo. & sudores extingeret. & aquā frigidā frequenter infunderet. & ita se esse delectatū. ut tunc mestior factus sit. quādo deponi de eculeo iussus est. **C**ōminatus igitur Imperator post uictoriā Persicā melius se xpianos debellaturū. profectus quidem est. sed nullus reditus. Ibi nāq; incertū a suis an ab hostibus confossus. post annū & octo menses presūpti Augustalis īperii finē fecit.

Quanta uero eius ad decipiendū subtilitas & **Ca. xxxvii.** calliditas fuit. ut etiā infelices iudeos uanis spebus illectos. ut ipse agitabatur illuderet. **Q**uos primo oīum conuocatos ad se. interrogat. cur non sacrificarent. cum eis lex sua de sacrificiis īperaret. **A**t illi occasionē se inuenisse tēporis rati. non possumus inquirunt nisi in solo Ierosolimoꝝ tēplo. Ita nāq; precipit lex. Et accepta ab eo reparandi templi licentia. intantū insolentie perueniunt. ut aliquis eis prophetarū redditus uideretur. Igitur ex oībus locis atq; prouintiis conuēientes iudei. locū templi olim igne consūpti aggredi cepere. comitē properandi operis ab Imperatore concessō. sūptu publico & priuato res omī instantia gerebat. Interea insultare nostris. & uelut reparatis sibi regni temporibus cōminari ac seuitiam ostentare. prorsus in magno tumore & superbia agere. **C**yrillus post Maximū confessorē Ierosolimis habebatur epūs. **A**pertis igitur fundamentis. calces cernētaq; adhibita. nihil omnino deerat. quin die postera ueteribus deturbatis. noua iacerent fundamenta. cum tamen epūs diligenti consideratione habita. uel ex his que in Danielis prophetia de tēporibus legerat. uel quē euangelis dominus predixerat persisteret. nullo genere fieri posse. ut illa iudeis lapis sup lapidem poneretur. res erat in expectatione. **Ca. xxxviii.**

Et ecce nocte que adincipiendum opus iam sola restabat. terremotus ingens oboritur. & non solum fundamētōrū saxa longe lateq; iactantur. uerum etiam totius pene loci edificia complanantur. Porticus quoq; publice in quibus iudeorum multitudo

iudeorū multitudo q̄ operi uidebat̄ insistere cōmanebat ad solū deducte. om̄s iudeos qui reperti sunt oppressere. **Luce** uero orta cū se mala crederent effugisse. ad requirendos qui oppressi fue-

Erant. reliqua multitudo concurrat. **Cap. xxxix.**
Edes erat quedā in inferioribus tēpli demersa. habēs aditus inter duas porticus. que fuerāt cōplanate. in qua ferra-
 mēta aliaq; operi necessaria seruabāt̄. de qua subito globus quidā ignis emi-
 cuit. & per mediū platee percurrēns aduētis & ex-animatis qui
 aderant iudeis. ultra citroq; ferebat̄. **Hoc** iterū sepiusq; & frequen-
 tissime per totā illā diem repetens. pertinacis populi temeritatē
 flāmis ultricibus cohercebat. **Cū** interī pauore ingenti & trepi-
 datione om̄s qui aderant deterriti. solū uerū deū xp̄m confiteri
 cogeant̄ inuiti. **Et** ne hec fieri casu crederent̄. insequenti nocte
 inuestimentis om̄m signaculū crucis ita euidentis apparuit. ut etiā
 qui diluere pro sui ifidelitate uoluisset. nullo genere ualeret abo-
 lere. **Sic** deterriti iudei atq; gentiles. locū simul & inaniter cepta
 reliquere. **Explicit liber. x. // Incipiunt capla libri. xi.**

Cap. i. // De ortu & religiosa mente principis Iouiniani. & de fine
 eius. **Ca. ii.** // De ortu **Valentiniani** & **Valentis**. **Ca. iii.** // De
 dormitione **Athanasii** & persecutionibus **Lutii heretici**. **Ca. iiii.**
 De uirtutibus & mirabilibus sanctorū qui fuerūt in egypto. **Ca. v.** // De
 persecutione que fuit apud **Edeſſā**. **Cap. vi.** // De
Moyſe quē regina **Saracenorū** gentis poposcit ep̄m. **Cap. vii.**
 De **Didimo** uidente **Alexandrino**. **Ca. viii.** // **Q**uāti ex disci-
 pulis **Antonii** etiā tūc inheremo habitantibus uirtutes & signa
 fecerunt. **Cap. ix.** // De **Gregorio** & **Basilio** **Capadotię** ep̄s.
Ca. x. // De **Damaso** ep̄o. & **Vrsini** subreptiōe. **Cap. xi.** // De **Am-**
broſio ep̄o. **Cap. xii.** // De **Valentiniani** fine. **Cap. xiii.** // De **Go-**
thorū per **Tracias** irruptione. & **Valētis** necē. **Cap. xiiii.** // **Vt**
Gratianus **Imperator** **Theodosiū** regni participē abſciuit. & post
 multa religioſe & fortiter gesta **Maximi** tyrāni ifidiis subcubue-
 rit. **Ca. xv.** // De **Valētiano** puero atq; matre eius **Iuſtina** q̄ de
 fenſas eccleſias perturbare conatus est. **Cap. xvi.** // De
beniuoli magiſtri memoria **ſideli** **constantia**. **Cap. xviii.**
Vt **Theodoſius**

Vt Theodosius necē Gratiani ultus. de Maximo triūphauerit .
Ca. xviii. ¶ De theodosii cōmissio in Tēssalonicenses. & penitētia
 eius publice apud sacerdotes gesta. ¶ **Cap. xix.** ¶ De restitutiōe
 ecclīay que per ipsū in oriēte catholicis reitituit. ¶ **Ca. xx.** ¶ De
 Apollinare & heresi eius. ¶ **Ca. xxi.** ¶ De episcopoz successiōibus
 per orientē. ¶ **Ca. xxii.** ¶ De seditione paganorū contra fideles .
Ca. xxiii. ¶ De situ tēpli Serapis & subuersione eius. ¶ **Ca. xxiiii**
 De fraudibus paganorū que ī tēplis detecte sunt. ¶ **Cap. xxv.** ¶
 De Saturni sacerdote tyrāno totius pene Alexādie adultero .
Ca. xxvi. ¶ De Canopi iteritu & initio ¶ **Ca. xxvii.** ¶ De ecclesiis
 & martyriis que in idolorū locis cōstruete sunt. ¶ **Ca. xxviii.** ¶ De
 Ioannis sepulchro uiolato & reliquiis apud Alexandriā conserua
 tis. ¶ **Ca. xxix.** De Thoracibus Serapis apud Alexandriā abrafis
 & signi xpi in loco eorū reddito. ¶ **Ca. xxx.** ¶ Vt mēsurā aque
 Nili fluminis quā poecim uocant ad ecclīam deferat. ¶ **Ca. xxxi.**
 De Valentiniani iunioris interitu. & ortu Eugenii. ¶ **Ca. xxxii.**
 De responsis Ioānis monachi. ¶ **Ca. xxxiii.** ¶ De apparatu belli
 aduersus Eugenii Theodosii. & de uictoria eius orationibus ma
 gis quā uirtute patrata. ¶ **Ca. xxxiiii.** ¶ De fine Theodosii post ui
 ctoriam & Archadio atq; Honorio liberis eius & heredibus re
 gni
 ¶ **Expliciunt capla libri. x. Incipit liber. xi.**

Nost Iuliani Necē. tandē ciuile nobis Iouiniani repa
 ratur imperiū. Is nāq; sub uno eodēq; tēpore Impe
 rator & confessor. & male illati extitit depulsor erro
 ris. Nam cū in procinctu esset exercitus. urgeret
 barbaris. ductoresq; nostri de sūmis rebus consiliū trahentes. Iou
 iniano calculū darent. cūq; apprehēsus ad suscipiēda imperii tra
 heretur insignia. ad exercitū Iuliani sacrilegis profanatū dicitur
 proclamasse. Non se posse imperare eis. quia esset cristianus .
 Tūc omnes pari eademq; uoce respondiisse perhibentur. & nos
 cristiani sumus. nec prius quam hanc uocem audiret. adquiesce
 re ad imperium uoluit. Deniq; statim affuit diuina clementia.
 contraq; omnem spem cum clausi undiq; hostibus tenerentur.
 nec euadendi

nec euadendi facultas ulla suppeteret. subito emissos a barbaris oratores ad esse uident. pacemq; deposcere. **E**xercitui quoq; inedia cōsumpto. cibos ceteraq; necessaria in mercimoniis polliceri. omīq; humanitate nostrorū temeritatē emendare. **S**ed ubi in xx. & viiii. annos pace cōposita ad **R**omanū regressus est solum. clariorq; lux nostro se orbi. ex orientis partibus eb-orta diffudit. **R**e publicam quasi post nimias procellas omī moderatione adgreditur reparare. **E**cclīarū uero curā non in secundis habere. nec tam incaute ut **C**ōstantius egerat. sed lapsu predecessoris admonitus honorificis & officiosissimis litteris **A**thanasium requirit. & ab ipso formā fidei & ecclīarū disponendarū suscepit modū. **S**ed hec tā pia & tā leta principia mors imatura corruptit. **P**ost nouē etenī menses ortus sui apud **C**ilitiam diem obiit. **Cap. ii.**

Post hunc **V**alentiānus imperiū suscepit. qui pro fide nostra a **I**uliano de militia fuerat expulsus. **S**ed compleuit in illo domū qđ promisit. plus etiam quā centupla in presenti seculo restituens ei. **N**am quia militiā pro xpō reliquerat. suscepit imperiū. **I**s in consortiū regni assūpsit fratrem **V**alentē. & sibi quidem occiduas partes delegit. illi autē orientales reliquit. **S**ed **V**alens fauendo hereticis abiit in uiam patrū suorū. **N**am & episcopos egit in exiliū. & presbiteros ac diaconos & monachos. **T**atiano **A**lexandrie presidente. usq; ad tormenta deduxit. & ignibus tradidit. **M**ultaq; nefanda & crudelia in ecclīa dei molitus est. **S**ed hec omnia post **A**thanasii obitū. **N**ā illo superstitē. uelut diuina quadā uirtute prohibitus. cū dibacharet in ceteros. in illum nihil ausus est triste cōmittere. **Cap. iii.**

Igit ea tempestate cū quadragessimo & vi. anno sacerdotii sui **A**thanasius post multos agones multasq; patientie coronas quieuisset in pace. sciscitatus de successore **P**etrū tribulationum suarū participem & sociū delegit. **S**ed **L**utius **A**rriane partis epūs. continuo tāquā ad ouem aduolat lupus. **E**t **P**etrus quidem nauē protinus conscendens. ad urbem **R**omā profugit. **L**utius uero tanquā materia sibi crudelitatis ablata seuior erga ceteros efficiebat. **E**t ita ibat in sanguinē. ut nec speciem quidem aliquā religiōis

aliquā religionis seruare uideretur. **C**uius primo ingressu tanta
& tam turpia in uirgines & continētes ecclie gesta sunt. que nec
in persecutionibus gentilium memorant^r. Inde post fugas ciuiū
& exilia. post cedes & tormenta flāmasq; quibus innumeros con-
fecerat. ad monasteria furoris sui arma cōuertit. **V**astat heremū
bella quiescentibus indicit. **T**ria milia simul & eo amplius uiros
per totam heremū secreta & solitaria habitatione dispersos. ob-
pugnare pariter aggreditur. **M**ittit armatā equitū ac peditū ma-
num. Tribunos prepositos. & bellox ducēs. tanquā aduersū bar-
baros pugnaturus elegit. **Q**ui cū uenissēt. nouam belli speciem
uident. hostes suos gladiis obiectare ceruices. & nihil aliud dicere

Pnisi amice ad quid uenisti.

Cap. iiii.

Er idem tēpus patres monachox uita & antiquitatis me-
rito **M**acharius. & **I**sidorus alijsq; **M**acharius atq; **E**raclides &
Pambus **A**ntonii discipuli per egyptū & maxime i **N**itrie deser-
ti partibus habebant^r. **V**iri qui consortiū uite & actiū non cum
ceteris mortalibus. sed cū supernis angelis habere credebantur.
Que presens uidi loquor & eorū gesta refero. quorū in passioni-
bus sotius esse promerui. **H**ii ducebant exercitū dñi non morta-
libus telis. sed fide religionis armatū exercitum moriendo uincē-
tem. & qui sanguinis sui profusione uictor xpm sequerēt ad ce-
lum. **Q**uiq; dum intabernaculis positi & orantes expectarēt in-
terfectores suos. delatus est ad eos homo olim membris oibus
& precipue pedibus aridus. **S**ed cū ab eis i noīe dñi oleo fuisset
perunctus. statim confirmate sunt plante eius. Et dicentibus eis
innoīe **I**esu xpi quē **L**utius persequitur. surge & sta in pedibus
tuis. & redi in domū tuam. continuo exurgens & exiliens bene-
dicebat deum ostendens quia uere erat i eis deus. **A**nte aliquā-
tulum uero tēporis cecus quidā rogabat adduci se ad cellulam
Macharii. qui erat in deserto itinere triū diey. **Q**uo posteaquā
cecus multo ductantium labore peruenit. **M**acharium nō repit
domi. **C**ōtristatus ualde. nullatenus mitigare mestitiam poterat.
sanitatis solatiis carens. **T**um uero feruore fidei conuālescens. de-
precor inq; ad eos q; eū deduxerant. applicate me ad illā partem
parietis ubi

mirandū de claudio.

de reo aliud.

Alud de leena.

parietis ubi cubare senior solet. **E**t cum fuisset admotus parum luti aridi unde paries illitus uidebat^r adsumens. palme sue superposuit. **R**ogat etiam ut aquam de puteo ex quo bibere solebat haurirēt. **Q**uo humore^r soluēs glebulam. eodemq; luto oculos suos superungens. & lauans de aqua que hausta fuerat. repente recepit uisum. ita ut nullo indigens adminiculo rediret ad sua. **S**ed ne secundū leprosos illos ageret quos a se curatos in euangelis ingratos dominus uocat. cū omni domo sua regressus. & deo gratias referens. rem ut gesta fuerat indicauit. **I**dem ipse **M**acharius **L**eene speluncam habuit cellule sue uicinam. & quadam die catulos suos cecos ad eum belua producit. atq; ante pedes eius posuit. **A**t ille cum intellexisset pro cecitate catulorum bestiam supplicare. rogauit dñm ut eis redderet uisū. **Q**uo recepto matrem sequentes redeunt ad speluncam. & paulopost ipsa cum catulis suis regrediens. pelles ouiu lanatas plurimas. uelut munus pro suscepta gratia ad senem defert. morsu oris euectās. & ante fores eius eis depositis abscedit. **V**erum si singulorum mirabilium gesta prosequi uelimus. excludimur a propolita breuitate. maxime cum hec narrationem proprii operis habere mereantur. **S**ed in his omnibus **L**ucius non erubuit nec aliquid reuerētie uirtutum mirabilibus detulit. **Q**uinimo iubet patres ipsos ablatos agrege suo. imo clam raptos in insulam quandam egypti paludum deportari. in qua compererat neminem prorsus esse xpianum. quo per hec uel absq; solatiis uel absq; consuetis actibus uiuerent. senes. igitur cum duobus solis pedissequis noctu ad insulam deducuntur. In qua erat templum quoddā sūma ueneratione a loci incolis obseruatum. **C**umq; nauicula senum ora loci illius contigisset. ecce subito sacerdotis tēpli illius uirgo filia correpta spiritu. cum ingenti uociferatione & clamoribus usq; ad celum datis. per medios agi populos cepit. **E**t crebros ducens rotatus. stridens huc atq; illuc rabida ore uibrare. **C**umq; ad spectaculum tam ingentis monstri. maxime cum esset sacerdotis filia qui in honore precipuo apud illos erat populi conuenissent. per auras eam raptam sequentes. perueniunt usq; ad nauiculā senū.
Ibi uero

Ibi uero proiecta eorum pedibus & prostrata clamare cepit. **Q**uid uenistis huc serui dei summi antiquis nos & ueternosis euoluere domiciliis. In hoc loco depulsi undique latebamus. **Q**uomodo uos nequaquam latere potuimus. **C**edimus antiquis sedibus. populos uestros terrasque recipite. **C**um hec diceret increpatus ab eis erroris spiritus effugatur. **E**t puella sana una cum parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis apostolorum. **Q**ui talibus exordiis predicantes eis fidem domini nostri Iesu christi. instantam conversionem repente eos perduxerunt. ut statim manibus suis antiquissimum templum & insuma ueneratione habitum destruerent. & ecclesiam confestim edificarent. **N**ec ad deliberandum spatio temporis eguerunt. quibus fidem rerum fecerant non uerba. sed uirtus. **S**ed hoc cum fuisset Alexandrie nuntiatum. ueritus **L**utius ne forte etiam suorum in eum odia iusta consurgerent. qui aperte iam bellum non hominibus sed deo indiceret. occulte eos reuocari. & in heremum remitti iubet. **D**um hec in egypto geruntur. nec in aliis quidem locis persecutionis flamma cessabat. **Cap. v.**

E Diffusa namque Mesopotamie urbs fidelium populorum est. **T**home apostoli reliquiis decorata. **U**bi cum Imperator populos uidisset ecclesiis eiectionis in campo habere conuenticulum. tanta dicitur iracundia accensus. ut prefectum suum pugno percuteret. cur non fuissent inde quoque sicut iusserat deturbati. **A**t ille licet esset paganus. & iniuriis ab imperatore fuisset affectus. tamen consideratione humanitatis altera die ad uastandum populum processurus. facit hoc ipsum ciuibus per occulta inditia clarescere. quo scilicet cauere se possent. ne inuenirentur in loco. **M**ane processurus terrorem solito maiorem per officium mouet. agitque omnia quo quam minimi uel si fieri posset nulli periclitaretur. **V**idet tamen frequentiore solito populum tendere ad locum. currere precipites & festinate. tanquam uererentur ne quis deesset ad mortem. **I**nterea uidet quandam mulierculam ita festinam & properam. domo sua prorumpere. ut nec claudere ostium. nec operiri ut mulierculam habitum decet diligentius potuisset. infantem quoque paruulum secum trahentem. cursuque rapido irrupto etiam

irrupto etiam officii agmine festinantem. **T**um ille ultra non ferens. apprehendite inquit mulierem. & huc deducite. **C**ūq; fuisset adducta. quo inquit infelix mulier properas tam festina? **A**d campum ait. quo catholicorum populus conuenit. **E**t non inquit audisti quia prefectus illuc pergit. ut omēs interficiat quos inuenit? **A**udiui inquit. **E**t ideo festino ut ibi inueniar. **E**t quo inquit paruulum istum trahis? **V**t & ipse ait martyrium cōsequi mereatur. **Q**ue cum audisset uir moderatissimus. redire officium & conuerti uehiculum ad palatium iubet. **E**t ingressus ait Imperatori. subire mortem si iubeas paratus sum. opus uero quod precipis implere non possum. **C**umq; edocuisset cuncta de muliere.

Drepressit Imperatoris insaniam.

Cap. v.

Er idem tempus ecclesia uelut persecutionis igne conflante. purior auri metallo rēfulgebat. **N**on enim in uerbis unius cuiusq; fides. sed in exiliis & carceribus probabatur. quia non honori erat catholicum esse sed pene. precipue apud **A**lexandriam. **V**bi nē sepeliendis quidem corporibus mortuorum libera facultas fidelibus erat. **C**ū **h**er **L**utius omnia arrogantia & seuitia gereret. **M**auia Saracenorum gentis regina. uehemēti bello **P**alestini & **A**rabici limitis oppida atq; urbes quater. uicinasq; simul uastare prouintias cepit. **C**umq; frequentibus bellis **R**omanum attriuisset exercitum. & plurimis peremptis. reliquos uertisset in fugam. oratā pacem non aliter se amplexuram promittit. nisi **M**oyles quidam nomine. monachus gēti sue ordinaretur episcopus. **Q**ui inheremo partibus suis propinqua uitam solitariā ducens. meritis & uirtutibus ac signis que faciebat deus per illū. magnifice not^{us} erat. **P**etitio eius principi indicat^{ur}. **R**omanos sine ulla dilatione iubetur impleri. **A**ducibus nostris q; ibi infeliciter pugnauerant. captus **M**oyles ad sacerdotium suscipiendū **A**lexandriam ex more deducitur. **A**dest **L**utius cui ordinandi deferbatur officium. **Q**uo uiso **M**oyles. presentibus ducibus qui perturgebant & populis ait. **E**go quidem me non esse dignum tanto sacerdotio iudico. **V**erumtamen si aliqua in me licet indigno diuina dispensatio putatur explenda. deum nostrum celi ac terre dñm

terre dñm testor. **Q**uod **L**utius sanctorum sanguine pollutas & cruentas super me non iniet manus. **C**umq; **L**utius tam graui nota in iustum se uideret in oculis plurimorum. **Q**uare inquit o **M**oyſes tam facile condempnas eum. cuius fidem ignoras? **A**ut si tibi aliquis de me aliter indicauit. audi fidem meam. & tibi ipsi magis quam aliis crede. **T**um ille. **D**efine inquit o **L**uci dolosis tuis me quoq; imaginibus aggredi. **B**ene mihi nota est fides tua. quam protestantur serui dei per metalla danati. **E**piscopi i exilium trusuli. presbiteri. diaconi extra xpiani nominis habitacula religati. **B**estiis alii. alii etiam ignibus traditi. **N**umquid potest uerior esse fides que auribus capitur quam que oculis prouidetur? **A**puđ me certum est. qđ qui xpō recte credunt. ista non faciunt. **E**t ita maiore dedecore deformatus. quoniā perurgebat necessitas rei publice consulendi. compulsus est adquiescere. ut ab episcopis quos in exilium truserat sacerdotium sumeret. **Q**uo suscepto. & gentis ferocissime pacem tenuit. & fidei catholice custodiuit intemerata confortia.

Cap. vii.

viii.

Uerum cum apud **A**lexandriam populos & urbes nebulosi doctoris tetra perfidie caligo suffunderet. uelut lampadam quam diuina luce fulgentem **D**idimum dominus accendit. **D**e cuius uita atq; institutis. quoniā ad ecclesie gloriam dei munere concessus creditur. licet intranscursu. necessario tamen comemoranda nobis pauca uidentur. **I**s namq; in parua etate. cum etiam adhuc prima litterarum ignoraret elemēta luminibus orbatus. maiore desiderio scientie ueri luminis inflamabatur. nec desperationē cupit adipiscendi passus est. cum audisset in euangelio scriptū. qđ apud homines impossibile est. possibile est apud deū. **H**ac igitur diuina pollicitatione confusus. indefinenter dñm precabatur non ut oculorum carnalium uisum. sed ut illuminationem cordis acciperet. **M**iscebat tamen precibus studia ac labores. & iuges continuatasq; uigilias non ad legendum sed ad audiendum adhibebat. ut qđ aliis uisus hoc. illi conferret auditus. **C**um uero

post lucubrationis laborem sopnaret ut fieri solet legentibus ad-

uenisset **Didimus** silentium illud non ad quietem uel otium datum ducens. tanquam mundum animal ruminans cibum quem ceperat ex integro reuocabat. & ea que dudum percurrentibus aliis ex librorum lectione cognouerat. memoria & animo retexebat. ut non tam audisse que lecta fuerant. quam descripsisse ea mentis sue paginis uideretur. Ita breui deo docente in tantam diuinarum humanarumque rerum eruditionem ac scientiam uenit ut scole ecclesiastice doctor existeret. **Athanasio** episcopo ceterisque sapientibus in ecclesia dei uiris admodum probatus. Sed & in ceteris siue dialetice seu **Geometrie**. **Astronomie** quoque uel **Arismetice** disciplinis ita esset paratus. ut nullus umquam philosophorum. aliqua ex his artibus proponens obtinere eum uel concludere quiuerit. Sed statim ut responsiones eius acciperet magistrum eum etiam illius de qua proposuisset crederet discipline. huius aliquanti dicta uel communiter disputata. uel proponentibus responsa adhibitis notariis describere. que etiam nunc in magna admiratione habentur. Nos tamen qui & uiue uocis eius ex parte aliqua fuimus auditores. & ea que a nonnullis docente eo descripta sunt legimus. longe maiorem gratiam & diuinum nescio quid ac supra humanam uocem sonans. in illis magis sermonibus qui de ore ipsius proferebantur agnouimus. Hunc etiam beatus **Antonius** cum fidei **Athanasii** testimonium laturus aduersum **Arrianos** de **Thebaide** **Alexandriam** descendisset. magnificis consolatus est uerbis. Nihil te inquit offendat o **Didime**. quod carnalibus oculis uideris orbatus. Desunt enim tibi illi oculi quos mures & musce & lacerte habent. Sed letare quia habes oculos quos angeli habent. ex quibus deus uidetur. per quos tibi magnum scientie lumen accenditur.

ix.

Florebat igitur **Egyptus** ea tempestate **Cap. viii.**
non solum eruditus in cristiana philosophia uiris. uerum etiam
his qui per

his qui ^{su} per uastam heremum commanentes. signa & prodigia apostolica simplicitate uite & cordis sinceritate faciebant. Ex quibus interim quos ipsi uidimus. & quorum benedici manibus meruimus. hii sunt. **N**acharius de superiori heremo. aliusq; **M**acharius de inferiori. **I**sidorus in **S**citiis pambus in **C**ellulis. **M**oyſes & **B**eniamin i **n**itria. **S**ybrion & **H**elias & **P**aulus in **a**piliote. **A**lius **P**aulus in **F**ocis. **p**oemen & **I**oseph in **I**spiri. qui appellabatur mons **A**ntonii. **S**ed & alios quam plures huiusmodi uiros in **E**gypti partibus habitare fideli comperimus auditu. ut uere compleretur apostoli dictum. quia ubi habundauit peccatum superabundauit & gratia. **H**abuit autem per idem tempus etiam **M**esopotamia uiros nobiles. eisdem studiis pollentes. **Q**uorum aliquantos ipsi per nos apud **E**dissam & in **C**arrarum partibus uidimus. plures autem auditione didi-

scimus.

Cap. viiii.

x.

Ed ne ^utra harum infecundior **C**apadotia fuit. immo aliquid letius **G**regorium ^{nob} cum **B**asilio germinauit. **T**ulit igit & ipsa multorum sanctorum segetem. satis letam. produxit copiosam piorum uineam. **O**liuarum quoq; domini germinauit nouellam. **S**ed isti precipue uelut duo filii pinguedinis adstantes dextera leuaq; candelabro. instar duorum celi luminarium refulgebant. **V**nde dignum puto de his pauca supra repetere. **A**mbo nobiles. ambo **A**thenis eruditi. ambo college. ambo de auditorio digressi. ad profitendam rethoricam rogabantur. **Q**uod opus magnifice quidem implebat **B**asilius. **G**regorius uero magnificentius contempnebat. quicq; cum se totum dei seruitio mancipasset. tantum de college amore presumpsit. ut sedentem **B**asilium de doctoris cathedra deponeret. ac secum ad monasterium manu iniecta ^{manu} perduceret. **I**bicq; per annos

annos ut

annos ut aiunt tredecim omnibus grecorum secularium libris re-
motis. solis diuine scripture uoluminibus operam dabant. earum
q; intelligentiam non ex propria presumptione. sed ex maiorum
scriptis & auctoritate sequebatur. quos & ipsos ex apostolica suc-
cessione intelligendi regulam suscepisse constabat. **Q**uorū pre-
cipue in prophetas commentarios discutientes. thesauros sapien-
tie reconditos in uasis fictilibus ^{fric}quirebant. **V**erum cum iam
ipsi sufficienter instructi. diuina dispensatione ad imbuendos po-
pulos uocarentur. & alius alio itinere ad idem tamen opus uter-
q; traheretur. **B**asilii Ponti urbes & rura circumiens. desideres
gentis illius animos & parum de spe futura sollicitos. stimulare
uerbis & predicatione succendere. callemq; ab his longe negli-
gentie cepit absolute. subiectisq; abiectis inanum rerum & secu-
larium curis. sui met noticiam recipere. in unum coire. monaste-
ria construere. psalmis & himnis & orationibus uacare Docuit
pauperum curam gerere. eis q; habitacula honesta & quecum-
q; aduictum necessaria sunt prebere. **V**irgines instituere. pudici-
cam castamq; uitam omnibus pene desiderabile facere. **I**ta bre-
ui permutata est totius prouintie facies. ut in arido & squalenti
campo uideretur. seges fecunda & leta uinea surrexisse. **G**rego-
rius uero bonum semen non patiebatur aut super spinas iacere
aut inter saxa dispergere. sed bonam terram cordis sui iugi cul-
tu. exercitiis indefinentibus excolebat. **E**t multo amplius hic in
semetipso. quam ille inceteris proficiebat. **S**uscipere ille que re-
nuntiantes seculo deferebant ad pedes suos. & diuidere ut quis-
q; egiisset curam gerebat. **I**ste nihil habendi & omnia possiden-
di contentus sacramento. erga solas sapientie diuitias avarus &
multum cupidus inherebat. **I**lle coire plures in unum. & sui in-
uicem in necessariis habere sollicitudinem docebat. hic sui ex-
emplo quod erat absolutus & libera cunctis sermone apostoli-
co predicabat. ego autem uolo uos sine sollicitudine esse. &
Dominus in proximo est. nihil solliciti sitis. sed tanquam
quam serui

quam serui cristi. hoc solum estote solliciti. quando redeat dominus denuptiis. **I**lle delinquentibus misericorditer condolere. & a delicto reuocare. hic per diuini eloqui gratiam delinquendi incitamenta praeuenire. **N**ec sinere labi eum qui difficulter erigeretur elusus. **I**lle infide purus. hic in predicatione liberior. **I**lle deo humilis. hic etiam hominibus erat. **I**lle arrogantes contemptu. hic ratione uincebat. **S**ic in utroque diuersa gratia unum opus perfectionis explebat. **I**gitur non multo post **B**asilius Cesaee Cappadotie episcopus. cum a **V**alente in exilium proficere cogeretur. exhibitus est ad tribunal praefecti. terroribus ut illi moris est potestati. & minis maximis agi cepit. Et nisi preceptis principis obedierit. interitum sibi iam iamque speraret impendere. **T**um ille intrepidus & absque ulla animi perturbatione hec sibi minitanti praefecto respondisse fertur. Atque utinam aliquid mihi esset digni muneris quod offerrem huic qui maturius **B**asilium de nodo fellis huius absolueret. **C**umque daretur ei nox que erat media ad spatium deliberandi. respondisse denuo perhibetur. **E**go crastino ipse ero qui nunc. tu te utinam non mutares. **E**t illa quidem nocte uxor **I**mperatoris uelut tortoribus tradita cruciatur. **F**ilius uero qui erat eis unicus extinctus. paterne impietatis creditur exsoluisse supplicia. **I**taque ante lucem missi. qui rogarent **B**asilium ut precibus suis intercederet pro eis. ne etiam ipsi & quidem multo iustius similiter interirent. **S**ic accidit ut cum omnes catholicos expulserit **V**alens. **B**asilius usque ad uite exitum intemerato communione sacramento in ecclesia perduraret. **G**regorius uero apud **N**azanzon oppidum in locum patris episcopus subrogatus. hereticorum turbam nem fideliter tulit. **R**eddata uero pace **C**onstantinopolim ad ecclesiam docendam uenire exorare non abnuuit. **V**bi breui tempore tantum ad emendandum populum uetustis hereticorum infectum ueuenis profecit. ut tunc primum christiani sibi fieri uiderentur. & nouellam lucem ueritatis aspicere. cum religionis doctor multa quidem uerbis. plura tamen doceret exemplis. nec uiderent ab eo discipuli aliquid imperari. quod non prius ipse fecisset. **S**ed ubi gloria subsecuta inuidia est. obniti quidam. & prescriptionibus minus sanis uti

sanis uti cepere. ut ipso ad propria remeante alius ordinaretur
episcopus sanctus. **Q**uod ille susurrari tantum & subdente sen-
tiens ruminari. ipse profert que dicere ei nullus audebat. **A**bsit
inquit ut mei causa. aliqua simultas in dei sacerdotibus oriatur.
Si propter me est ista tempestas. tollite me. & mittite me i ma-
re. & desinet a uobis quassatio. **T**unc regressus in ecclia sua qd
superfuit uite tempus exegit. **E**t quonia fessa iam etate & corpo-
re inualidus erat. successore sibi ipse delegit. quo eccliam guber-
nante debilitatis & senectutis otio frueretur. **E**xstant quoq; utri-
usq; ingenii monimenta magnifica tractatum. quos ex tempo-
re in ecclesiis declamabant. **E**x quibus nos denas ferme singulo-
rum oratiunculas transfudimus in latinum. **B**asilii preterea isti-
tuta monachorum optantes si potuerimus & dei fauor adiuue-
rit. eorum plura transferre. **F**uerunt preterea fratres duo **B**asilio.
Gregorius & **P**etrus. quoru alter in uerbo doctrine. alter in ope-
ribus fidei fratrem ita exequabat. ut uterq; uel **B**asilium uel **G**re-
gorium redderet. **E**xstant etia ipsius **G**regorii iunioris aliqua opu-
scula luculenta. **S**ed de his satis dictum. **I**n occiduis uero partibus
Valentinianus fidei religione illesus. uetere **R**omani imperii ce-

Dura rem publicam gubernabat. **Cap. x.**
Amasius post **L**iberium per successionem sacerdotium in ur-
be **R**oma suscepit. **Q**uem prelatum sibi non ferens **V**rsinus q-
dam eiusdem ecclie diaconus. intantum furoris erupit. ut persua-
so quodam satis imperito & agresti episcopo. collecta turbulento-
rum & seditiosorum manu. in basilica que **S**auiniana appellatur
episcopum se fieri extorqueret. legibus & ordine & traditione p-
uersis. **Q**uo ex facto tanta seditio. immo uero tanta bella orta
sunt alterutrum defendentibus populis. ut replerentur huma-
no sanguine orationum loca. **Q**ue res factione **M**aximini pre-
fecti seui hois. ad inuidiam boni & innocentis uersa est sacerdo-
tis. ita ut causa ad clericorum usq; tormenta duceretur. **S**ed ad-
fertor innocentie deus affuit. & in caput eorum qui intenderat
i dolum pena conuersa est. **Cap. xi.**

Interea defuncto apud **M**ediolanum **A**uxentio hereticorum
epo utriusq;

epō. utriusq; partis populi diuersis studiis ferebatur. dissēio gra-
uis. & periculosa seditio urbi proprie maturum parabat exitium.
si pars utraq; cū diuersa uellet. nequaquā qđ pposuerat optineret.
Ambrosius tunc consularis eiusdem prouintie fasces gerebat.
Is cum perniciem ciuitati uideret impendere. pro loco atq; offi-
cio suo. confestim ecclesiam seditionem populi mitigaturus īgre-
ditur. **Cumq;** inibi multa secundum leges & publicam discipli-
nam pro quiete & tranquillitate perorasset. pugnantis iter se &
dissidentis populi subito clamor & uox una consurgit. **Ambro-**
sium episcopum postulantes. baptizari hunc protinus clamabāt.
Erat enim catecuminus. & sibi episcopum dari. nec aliter unum
populum fore atq; unam fidem. nisi **Ambrosius** sibi daretur sa-
cerdos. **Obluctante** illo & plurimum resistente. ad **Imperatorem**
relatum populi desiderium omī maturitate iubetur impleri. **Dei**
enim ait esse qđ discordantem populi fidem & animos dissiden-
tes. conuersio subita in unum consensum atq; in unam sententiā
reuocasset. **Moxq;** dei gratiam consecutus. & initiatus sacris. & sa-
i **cerdos** effectus est. **Cap. xii.**

xiiij. **I**nterea cum ad bellum **Sarmaticū** **Valentinianus** de **Gal-**
lie partibus uenisset **Illiricum**. sibi uix nōdū cepto bello egritudine
subita oppressus diem obiit. relictis heredibus ī iperio filiis **Gra-**
tiano. **Augusto**. **Valentinianoq;** admodū paruulo. & nondum te-
gijs insignijs initiato. **Q**uem tamen necessitas eorū qui tanquā
uacuū imperij locū conabantur inuadere. compulit etiam absēte
fratre purpura indui. **Probo** tūc prefecto fideliter rem gerēte.

xiiij. **D**er idem tempus in orientis regno **Gothorum** **Ca. xiii.**
gens sedibus suis pulsa. per omīs se **Tracias** īfudit. armisq;
urbes & agros uastare feroiter cepit. Tum uero **Valentis** bella
que ecclesijs inferebat. in hostem cepta conuerti. seraq; peniten-
tia episcopos & presbiteros relaxari. exiliis. ac de metallis resolui
monachos iubet. Ipse tam ab hostibus circūuentus in predio quo
ex bello trepidus confugerat. impietatis sue penas igne exustus
dedit. annis in imperio cum fratre primo. & post cum fratris
filiis quatuordecim pariter exactis. **Q**ue pugna initium mali
Romano impio

Romano imperio tunc. & deinceps fuit. **I**gitur **G**ratianus cum fratre admodum paruulo. post patris necē orientis quoq; suscepit imperium. Is pietate & religione om̄s pene qui ante fuerant principes superabat. **V**su armorum strēnuus. uelox corpore. & ingenio bonus erat. sed iuuenili exultatione plus fere letus quam sufficebat. et plus uerecundus quam rei publice intererat.

Quiq; uidens utile. uirum annis maturum **Cap. xiiii.**
Intantis regni curis habere participem. Et quia ut sermo diuinus monet. melius duo quam unus. consortē adsciscit **T**heodosium. eiq; orientis procuratione cōmissa partes sibi ac fratri occiduas reseruauit. **V**erum his postquā multa religiose ac fortiter gessit a **M**aximo tyranno apud **B**ritannias exotro. per **A**ndracatium ducem **L**ugduni suorum magis proditione quam ui-

Hostium peremptus est. **Cap. xx.**
Et **V**alentinianus in Italia degens fratris nece atq; hostis metu perterritus. simulatione oblatam pacem a **M**aximo simulans ipse quoq; libenter amplectitur. **C**um interī **I**ustina mater eiusdem **a**rriane hereseos alumna. impietatis sue uenena que uiuente uiro suppresserat. filio facile decepto fidenter aperuit. **I**gitur apud **M**ediolanum posita conturbare eccliarum statum. cōminari sacerdotibus depulsionis exilia. nisi **A**riminensis consilii decreta. quibus fides patrum temerata fuerat reuocarent. **Q**uo bello ecclesie murum & turrem ualidissimam pulsabat **A**mbrosium. **E**umq; minis terroribus atq; om̄i oppugnationis genere fatigās. primum sibi aditum debellande rimabatur ecclie. **S**ed quamuis illa **I**ezabel spiritu pugnaret armata. resistebat tamen **A**mbrosius **H**elie uirtute repletus & gratia. **I**psa autem in ecclesiis garrire. strepere. animare & inflāmare ad discordiam populos. sed quominus res ex sententia cederet iniuriam putare. & pro hoc apud filium conqueri. **V**nde adolescētulus pro cōtumelie inuidia quā falso conflauerat mater accensus. armatorū globum ad eccliam mittit. confringi ianuas. oppugnare sancta. sacerdotem protrahi atq; in exilium agi protinus iubet. **S**ed tanta fuit perseuerantia fidelium populorum. ut animas prius amittere quā ep̄m mallēt. **I**nterim dictata

xviij.

Interim dicta aduersum fidem patrū imperialia **Ca. xvi.**
 decreta mandantur. beniuolo tunc memorie scriniis pre-
 sidente. Sed ille cui ab incunabulis sacra fides & uenerabilis fuit.
 abnegat se impia posse uerba proferre & cōtra deum loqui. Tū
 uero ne īceptū regie frustrari uideret. celsior ei honor p̄mittit.
 si impletet iniuncta. Ille ^{at} qui nobilior in fide esse quā in honori-
 bus cuperet. quid mihi ait pro impietatis mercede altiore pro-
 mittitis gradum? Hūc ipsū quem habeo tollite. tantum mihi
 conscientia fidei duret illesa. Hec dicens ante pedes ^{precipientiū}
 cingulum ^{iecit}. Ambrosius uero aduersus regine furorē nō se
 manu defen-^{se}bat aut telo. sed ieiuniis continuisq; uigiliis subal-
 tari positus. per obsecrationes defensorem sibi ac ecclīe deum
 parabat. Cūq; hec in longum diuersis machinis & oppugnationib;
 nōq; ^{proficiens} iustina moliretur. Maximus qui se exuere ty-
 ranni infamia legitimū principē gestiret ostendere. datis litte-
 ris impium protestatur incestum. fidem dei impugnari & statu-
 ta catholice ecclesie subruī. & inter hec appropinquare Italiam ce-
 pit. Quo iustina comperto. hoste simul atq; impietatis conscien-
 tia perurgente. infugam uersa cum filio. exilia que dei sacerdo-
 tibus parabat prima sortitur.

Ca. xvii.

Fuit tamen Theodosius propter regni fidem bonitatis
 atq; beneficiorū gratiani memor. & inuindictam totis uiribus ori-
 entis insurgens. ultus est sanguinem iustum. Valentinianusq; ^{atq;} im-
 pia iter hec matre defūcta. fidē catholicā quā ipsa uiolauerat & re-
 gnum tyrannide depulsa restituit. Atq; ipse posteaquā Romam
 illustri triūpho inuectus est. ad propria rursum regna remeauit.

xix.

Der idem tempus subreptione quadā demōis. **Ca. xviii.**
 turpis macula religioso principi iniecta est. Etenim cum
 apud Thessalonicam seditione exorta. quidam ex militaribus uir
 impetu fuisset populi furentis extictus. repentini nuntii atrocita-
 te ^{accensus}. ad ludos cirtenses inuitari populum. eiq; ex in pro-
 uiso circumfundi milites atq; obtruncare passim quisq; occuris-
 set gladio iubet. & uindictam dare nō crimini sed furori. Ob hoc
 cum a sacerdotibus Italie argueretur. agnouit delictum. culpāq;
 cum lacrimis

cum lacrimis professus. publicam penitentiam in conspectu totius ecclesie exegit. Et in hoc sibi tempus ascriptum absque regali fastigio patienter impleuit. Quibus omnibus illud quoque mirabiliter adiecit. legem sanxit in posterum. ut sententie principum super animaduersiones prolata in diem tricesimum ab executionibus differrentur. Quo locus misericordie. uel si res tulisset penitentie non periret.

Cap. xviii.

Igitur ad orientem regressus. ibique ut ab exordio principatus sui summa cura sumoque studio pulsus hereticis ecclesias catholicis tradidit. Idque ea moderatione agere ^{cepit} ut ultione compta. tantum catholicis de ecclesiarum restitutione consuleret. quo fides recta absque predicationis impedimento proficeret. Commune se prebere. erga sacerdotes dei fidei religione & munificentia cunctis regum animum exhibere. Accessu facilis. & absque imperiali fastu ad colloquium se humilibus prebens. ortatu eius & largitionibus ecclesie pluribus locis ornate. satis magnificeque constructe. prestare multa poscentibus. Sed frequentius ultro offerbat. Idolorum cultus qui Constantini institutione & deinceps neglegi & destrui ceptus fuerat. eodem imperatore collapsus est. Pro quibus intantum deo carus fuit. ut speciale ei munus contulerit diuina prouidentia. Etenim in Thebaide partibus monachum quendam Iohannem nomine spiritu prophético repletum. Cuius monitis atque responsis. pacem retinere an bellum gerere esset melius. sciscitabatur.

Cap. xx.

Interea apud Laodotiam Syrie ante idem tempus Apollinaris episcopus uir sane in cunctis instructus. Sed dum contentionis uitio nimis agitur. & aduersum omne quod quisque dixerat ire obuius delectatur. iactatione ingenii male fortis heresim ex contentione generauit. asserens solum corpus non etiam animam a domino indispensatione susceptam. In quo cum euidentibus euangelii testimoniis urgueretur. quibus ipse dominus & saluator habere se animam profitebatur. & ponere eam quando uult. & iterum assumere eam. quamque turbata & tristis dicit esse usque ad mortem. Vertit se post. & ne ex toto uinci uideretur. ait eum habuisse quidem animam. sed non ex ea parte qua rationalis est. sed ex ea solum qua uiuificat corpus. Ad supplementum uero rationalibus

uero rationalis partis ipsū uerbū dei fuisse perhibebat. **Q**ue assertio primo in urbe **Roma** a **Damaſo** & **Petro Alexandrino** episcopo concilio congregato. tali sententia depulsa est. ut decernerent. si quis filium dei qui sicut uere deus. ita uer⁹ homo fuit. uel hūanitatis aliquid. **M**deitatis minus diceret habuisse. alienus ab ecclia iudicaretur. **Q**ue sententia & apud **Alexandriam** confirmata est. & apud **Constantinopolim** decreto cōcilii. **E**x illo **Apolinariste** ab ecclia declinantes. & episcopos sibi sue partis & dogmata propria eccliaſq; defendunt. **Cap. xxi.**

Igitur in urbe **Roma** post **Damaſum**. **Siricius** ecclie suscepit sacerdotium. **A**pud **Alexandriam** uero defuncto **Petro** **Thimotheus**. & post hunc **Theophilus**. **I**n **Ierosolimis** autē post **Cyrillum**. **I**oannes apostolicas reparat sedes. **A**pud **Antiochiam** uero defuncto **Meletio**. substituitur **Flauianus**. **S**ed q; **Paulinus** adhuc supererat. qui in catholicorū sepe ſocietate permāserat. multa ibi iurgia & multe controuersie sepe cōmote. nec tamen ſūma ui nitentibus aliis & aliis obtinentibus. ipsisq; in hoc elemētis terre marisq; fatigatis. potuit aliquādo pacis ullus obtineri modus. cum utiq; fidei iam nulla uideretur ſupeſſe diſcordia. **H**oc idē apud **Tyrum** fuit. **V**bi cū **Diodorus** unus sane ex antiquis catholicis uir. & temptationū documentis probatus. cum **Athanaſii** testimonio a cōfessoribus eſſet episcopus factus. modestia eius contempta alius a **Miletii** partibus ordinatur. **S**ed & in multis aliis urbibus orientis. huiusmodi confusiones contentio genuit sacerdotum. **A**pud **Constantinopolim** uero **Nectarius** ex pretore urbano catecūmius. & nup baptisma cōsecutus. sacerdotiū suscepit.

In terea apud **Alexandriam** noui motus & **Cap. xxii.**
contra tēporū fidē aduersū eccliaſ. concitant. ex occasione huiusmodi oborti. **B**asilica quedā publici operis uetusta & admodum neglecta fuit. **Q**uā **Constantius Imperator** donasse epis per fidiā suā predicantibus ferebat. **Q**ue longa incuria nihil ualidū preter parietes habebat. **V**isum est epō qui per idē tēpus gubernabat eccliam hāc ab Impatore deposcere. ut crescentibus fidelīū populis. orationū quoq; crescerēt domus. **Q**uāq; cum acceptam uellet excolere

uellet excolere. reperta in loco sunt antra quedam latetia. & terre defossa latrocinii & sceleribus magis quam cerimoniis apta. Igitur gentiles qui regei criminū suorum latebras & flagitiorū ^{suorum} cauernas uiderant. non ferentes obtecta tot scelēis mala. & tenebris obtecta referari. uelut draconum calice potati. insanire oēs ac palam furere ceperunt. Nec uocibus iam & seditionibus ut solebant. sed manu ferroq; decertare nituntur. Crebros conflictus cōgere in plateis. belloq; aperto uterq; populus iter se cohire. At nostri numero & potentia multo plures. sed modestia religionis minus feroces erant. Ex quo frequenter nostrorū plurimis uulneratis. aliquantis etiam interfectis. ad templum quasi ad arcem quandam refugiebant. Quo nonnullos ex xpianis captos secū abducentes. accensis aris imolare cgebant. Renitētes. nouis & exquilitis supplitiis excruciatos necabant. Alios patibulis affigentes. alios confractis cruribus inspeluncas precipitantes. quas ob sacrificiorū sanguinem ceterasq; impuritates delubri recipiendas uetustas curiolit^{as} construxerat. Verum hec per singulos ^{aperit.} dies. primo cum metu. deinde cū fiducia & desperatione gerere. atq; intra templum clausi rapti & preda uiuere. Ad postremum grassantes in sanguine. ciuium. ducem sceleris & audacie sue diligunt. Iolimpū quendam noīe & habitu solo philosophum. quo antesigno. arcem defenderent. & tyrannidem tenerent. At hī qb; romanarum legum custodia iurisq; dicendi cura permessa ē. cognitis que gesta fuerant. turbati atq; preterrīti ad templum conuoluant. causas audacie percontāt. & quid sibi uellet ille concursus in quo cum tanto scelere ate aras sanguis ciuium fundetur inquirunt. Sed illi obfirmato aditu confusis & dissonis uocibus rationem facti nullā. sed clamorem reddebant. Missi tamē ad eos nuntij. de Romani imperii potestate. deuindicta legū & de his que talia solerent subsequi cōmonebant. Cumq; loci municio nihil aduersum uesantiam molientes agi. nisi ui maiore sineret res gesta. ad Imperatorem refertur. Ille qui ingenita mētis clementia errantes mallet emendare quam perdere. rescribit illorū quidem uindictam quos ante aras sanguis fusus martyres fecit. non esse

non esse poscendā, in quibus dolorem interitus superauerit gloria meritorum. De cetero uero malorum causas radicesq; discordie que pro simulacrorum defensione ueniebant penitus debere succidi. Quibus exterminatis, etiam bellorum causa pariter conquiesceret. Cūq; hec scripta uenissent, & uelut post inducias parui temporis ad audiendum uterq; populus conuenisset ad templum, statim ut prima epistole pagina referata est, in cuius exordio uana gentilium supersticio culpabatur, clamor a nostris immensus attollitur, stupor & pavor gentilium populos inuadit. Latebras unusquisq; querere, angustos fuge calles rimari aut nostris se latenter inmergere, ut ab omnibus qui aderant discerneretur dei presentia populo suo audatiam tribuente, furorem demonis qui in illis prius debachatus fuerat effugatum.

xviij **S**erapis apud Alexandriam templum Ca. xxiii
auditus quidem omnibus puto, plerisq; uero etiam notus, locus est non natura sed manu & constructione per. c. et eo amplius gradus in sublime suspensus, quadratis &igentibus spatiis omni ex parte distentus. Cuncta uero que ad summa pauimentorum euadantur opere forniceo constructa. Que immensis desuper liminibus, & occultis aditibus inuicem illemetipsum distinctis, usum diuersis ministeriis & clandestinis officiis exhibebant. Jam uero in superioribus extrema totius ambitus spatia occupant exedre & pastoria, domusq; in excelsum porrecte, in quibus uel editui uel hui quos appellabant Asneytec idest qui se castificant commanere soliti erant. Porticus quoq; post hec omnem ambitum quadratis ordinibus distincte intrinsecus circumibant. In medio totius spatii edes erat, preciosis edita columnis, & marmoreo saxo intrinsecus ample magnificeq; constructa. In hac simulacrum serapis ita erat uastum, ut dextera unum parietem, alterum leua perstringeret. Quod monstrum ex omnibus generibus metallorum lignorumq; compositum ferebatur. Interiores delubri parietes laminis primo aureis uestiti, Super has argenteis, ad postremum ereis habebant, q̄ munita preciosioribus

preciosioribus metallis forent. **E**rat etiam quedam ad stuporem admirationemque uidentium dolis & arte composita fenestra ^{intra} per exigua ^{et} abortu solis ita aptata . ut die qua institutum fuerat simulachrum ad serapim salutandum introferri diligenter temporibus obseruatis ingrediesse simulacrum. radius solis per eandem fenestram directus . os & labia serapis illustraret . ita ut inspectante populo . osculo salutatus serapis uideretur a sole. **E**rat & aliud fraudis genus huiusmodi. **N**atura lapidis magnetis huius uirtutis esse perhibetur . ut ad se rapiat & attrahat ferrum. **S**ignum solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo manu artificis fuerat fabricatum . ut lapis cuius naturam ferrum ad se trahere diximus . desuper in laquearibus fixus cum temperate sub ipso ⁱⁿ ad libram fuisset positum . simulachrum . ut naturali ad se rapere ferrum . assuexisse populo simulacrum . & in aere pendere uideretur. **E**t ne hoc lapsu proprio proderetur . ministri fallacie surrexit aiebant sol ut ualedicens serapi discedat ad propria. **S**ed & multa alia decipiendi causa aueteribus in loco fuerant constructa . que nunc longum est enumerare per singula . **V**erum ut dicere ceperamus . rescripto recitato . parati quidem erant nostrorum populi ad subuertendum erroris auctorem . **P**ersuasio tamen quedam ab ipsis gentilibus fuerat dispersa . quod si humana manus simulachrum illud contigisset . terra deiscens ilico soluere-
tur in chaos . celumque repente rueret preceps. **Q**ue res paululum stuporem quendam populis dabat. **C**um ecce unus ex militibus fide quam armis magis munitus . correptam bipennem . insurgens . omni nisu maxille ueteratoris dirigit. **C**lamor attolitur utroque populorum . neque tamen aut celum ruit aut terra dehiscebat . **I**nde iterum atque iterum repetens . putris ligni fumosum genium cedit. **Q**uoque deiectum igni adhibito . tam facile quam lignum aridum conflagrauit. **P**ost hoc reuulsum ceruicibus & depressum medio trahitur caput cum pedes aliaque membra celsa securibus & rapta funibus distrahuntur . ac per singula loca membratim
in conspectu

in conspectu cultricis Alexandria senex ueternosus exuri-
tur **A**d ultimum truncus qui superfuerat . in amphiteatro
concrematur . **V**aneq; superstitionis & erroris antiqui **S**e-
rapis hic finis fuit . **D**e cuius origine diuersa fertur opinio
paganorum . **A**lii Iouem putant . cuius capiti modius super-
positus . uel quia cum mensura modoq; cuncta indicet mo-
derari . uel uitam mortalibus frugum largitate preberi . **A**lii
uirtutem Nili fluminis cuius **E**gyptus opibus & fecundita-
te pascatur . **Q**uidam in honorem nostri Ioseph formatum
perhibent simulachrum . ob dimensionem frumenti . qua fa-
mis tempore subuenit **E**gyptiis . **A**lii repertum in hystoriis
grecorum ueteribus ferunt **A**pin . quendam patremfami-
lias seu regem in **E**gypto **M**emphis positum . cum famis tē-
pore frumenta apud **A**lexandriam defecissent . ex proprio
affatim ciuibus alimenta prebuisse . **Q**uo defuncto in ho-
norem eius constituerunt apud **M**emphis tēplum . in quo bos
quasi indicium optimi agricolae nutritur . habens quedam
coloris insignia . qui ex nomine eius **A**pis appelletur . **S**o-
ron uero . idest sepulchrum in quo corpus eius inerat . **A**le-
xandriam deduxerunt . & **S**oron **A**pis primo excompositio-
ne **S**erapin **P**ost uero per corruptionem **S**erapin nominarunt .
Quid uerum sit . aut nihil omnino de his deus uiderit . **S**ed
ad ceptum redeamus .

Cap .xxiiii.

Post hec capite ipso ydolatrie deiecto . studiis uigilanti-
ssimi sacerdotis quaecumq; fuerant per totam **A**lexan-
driam portenta potiusquam simulachra . pari exitu & simili
dedecore publicantur . **H**orret animus dicere qui miseris
mortalibus laquei a demonibus preparati sunt . **Q**ue fune-
ra que scelera in illis que dicebant ad illa q; tegebantur . **Q**uot
ibi infantum capita defecta in auratis labris inuenta sunt .
quot miserorum crutiabiles mortes depicte . **Q**ue dum pro-
derentur in lucē . ac sub aras prolata ferrentur . licet cōfusione
ipsa gentiles

ipsi gentiles & pudore diffugerent. tamen si qui adesse potuit mirabatur tot scelus se illis tam nefariis & tam pudendis fraudibus irretitum. **V**nde & plurimi eorum ex hoc contempnato errore & scelere depresso. fidem cristi & cultum uere religionis amplexi sunt. **N**am ut omittam cetera flagitia que in aliis locis ui necatis paruulis. despiciatisq; obfibrarum inspectionem uirginibus iferebantur. unum solum modo qd in templo saturni geri ad omnium uenit notitiam memorabo. **E**x quo etiam cetera que omisimus perpendantur.

Acerdos erat apud eos **S**aturni **Cap. xxv.**
Tyrannus nomine. **H**ic quasi ex respōso numinis adorantibus i templo nobilibus quibusq; & primariis uiris. quorum sibi matrone ad libidinem placuissent. dicebat **S**aturnū sibi precepisse. ut uxor sua pernoctaret in templo. **T**um is qui audierat gaudens qd uxor sua digna dignatione numinis uocaretur. **E**xornatam comptius insuper & donariis onustā. ne uacua scilicet repudiaretur coniugem mittebat ad templum. **T**ūq; In conspectu omnium conclusa intrinsecus matrona. tyrānus ianuis clausis & traditis clauibus discedebat. **D**einde facto silentio. per occultos & subterraneos aditus intra ipsum **S**aturni simulachrum. patulis repebat cauernis. **E**rat autem simulachrum illud atergo exesum. & parieti diligenter adnexum. ardentibusq; intra edem luminibus intente supplicatiq; mulieri. uocem subito per simulachrum eris concaui proferebat. ita ut pauore & gaudio infelix mulier trepidaret. qd dignam se tanti numinis putaret alloquio. **P**osteaquam qd libitum fuerat uel ad consternationem maiorem uel ad libidinis incitamentum differuisset numen impurum. arte quadam lineolis obductis repente lumina extinguebantur uniuersa. **T**um uo descendens obstupefacte & consternate muliercule. adulterii fucum profanis commentationibus inferebat. **H**ec cum per omnes miserorum matronas multo iam tempore gererent. accidit quandam pudice mentis feminam. orrisse facinus. & attentius

attentius auscultantem cognouisse uocem tyranni, ac domū regressam, uiro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria coniugis imo potius sua ardentius inflammatus, inscriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo conuicto atq; confesso, ceterisq; fraudibus reuelatis, pudor omnes & dedecus paganorum peruaferat domus, adulteris matribus, incestis patribus liberisq; spuris deprehensis. Quibus diuulgatis & proditis, raptim cū simulacris & edibus excidebantur & crimina.

xxviij.

IAm uero Canopi quis enumeret ¶ Cap. xxvi. ¶ superstiosa flagitia ^{ubi} pretextū sacerdotalium litterarum, ita etenim appellant antiquas Egyptiorum litteras, magice artis erat pene publica scola. Quē locum uelut fontem quēdam atq; originem demonum, intantum uenerabantur pagani, ut multo ibi maior celebritas quā apud Alexandriam haberetur. Sed de huius quoq; monstri errore cuiusmodi originem tradāt, absurdum nō erit paucis exponere. Ferunt aliquando Chaldeos ignem deum suum circūferentes, cum omnium prouintiarum dijs habuisse conflictum. Quo scilicet qui uicisset, hic esse deus ab omnibus crederetur. Reliquarum prouintiarum dii eris aut auri, argentiue, aut ligni, uel lapidis, uel ex quacūq; materia constabant, q̄ per ignem procul dubio corrumperetur. Ex quo fiebat ut ignis locis omnibus obtineret. Hec cum uidisset Canopi sacerdos, callidum qd̄dam excogitauit. Ydrie fieri solent in Egypti partibus fictiles undiq; crebris & minutis admodum foraminibus patule, quibus turbida aqua desudans defecatio-
rior ac purior reddebat^r. Harum ille unam cera foraminibus obturatis, desuper etiam uariis coloribus pictam, aqua repletā statuit ut diū. Et excisū ueteris simulacri qd̄ Melanagubernatoris ferebat^r caput ^{sup}positū diligēter aptauit. Assūt post hec chaldei. Itur ī conflictū, circa ydriā ignis accēdit^r, cera qua foramina fuerāt obturata resoluit^r, sudāte ydria ignis extinguit^r. Sacerdotis fraude Canop⁹ Chaldeoꝝ uictor ostenditur. Vnde ipsū

Vnde ipsum Canopi simulachrum pedibus perexiguus attracto collo . & quasi sugillato uentre tumido . in modum ydrie cum dorso equaliter teriti formatur . et ex hac persuasione . uelut deus uictor omnium colebatur . Sed fecerit hec fortasse aliquando Chaldeis . Nunc uero aduentante sacerdote dei Theophilo . nullus profuit sudor . nec eris fraus oblecta subuenit . Vasta sunt omnia atq; ad solum deducta .

xxviij.

Sed nihil gestum est qd in squalorem **Cap .xxvii.** uerteret locum flagitiorum . cauerne . ac ueternosi busta deiecta sunt . & ueri dei templa ecclesieq; constructe . Nam & in Serapis sepulchro prophanis edibus complanatis ex uno latere martyrium . ex altero consurgit ecclesia . Occasio autem martyrii construendi unde data sit . dignum arbitror memorare . **Cap .xxviii.**

xxix.

Iuliani temporibus uelut relaxatis frenis efferbuit in omnem seuitiam feritas paganorum . Ex quo accidit ut apud Sebastem Palestine urbem sepulchrum Ioannis Baptiste mente rabida & funestis manibus inuaderent . ossa dispergerent . atq; ea rursum collecta igne cremarent . & sanctos cyneres pulueri immixtos per agros & rura dispergerent . Sed dei prouidentia factum est . quosdam de Ierosolimis ex monasterio Phillippi hominis dei . orationis illuc causa per idem tempus uenisse . Qui cum tantum nefas humanis quidem manibus . sed ferina mente fieri uiderent . mori gratius habentes . quam huiusmodi piaculo funestari . inter eos qui ossa ad exurendum legebant mixti . & diligentius in quantum res patiebat ac religiosius congregantes . furtim se uel stupetibus uel insanientibus subtraxere . & ad religiosum patrem Philippum uenerandas reliquias pertulere . Ille supra se ducens tantum thesaurum propriis seruare uigiliis . ad pontificem maximum tunc Athanasium hostie immaculate reliquias per Iulianum diaconum suum post etiam Palestine urbis episcopum mittit .

Quas ille

Quas ille susceptas paucis arbitris sub cauato sacrarii pariete
inclusas. prophetico spiritu profuturas generationi postere cōser-
uauit. Quibus tūc deiectis & prostratis ydolatrie uestigiis in
edibus quondam prophanis aurea tecta consurgerent. Sed post
occasum serapis qui nūquam uixerat. que iam alterius demonis
stare delubra potuerunt. Parum dixerim si omnes que erant Ale-
xandrie per singulas pene colūnas cuiuscūq; demonis edicule in-
fulte ceciderunt. Sed per cunctas Egypti urbes per castella. per
uicos. per omne rus. per ripas fluminis. per heremū quoq; si qua
fana. seu potius busta reperiri potuerunt. instantia uniuscuiusq;
episcopi. ibruta & ad solum deducta sunt. ita ut rus denuo cul-
ture redderetur. qđ iniuste fuerat demonibus deputatum.

Sed & illud apud Alexandriam gestum **Cap. xxix.**
est. qđ etiam Thoraces Serapis qui per singulas quasq; do-
mos in parietibus. in ingressibus & postibus etiam ac fenestris
erant. ita absoli sunt omnes & abradi. ut ne uestigium quidem
usquam uel nominis appellatio aut ipsius aut cuiuslibet alterius
demonis remaneret. Sed pro his crucis dominice signum. unus-
quisq; in postibus i ingressibus i fenestris in parietibus colūnisq;
depingeret. Quod cum factum hii qui superfuerāt ex paganis
uiderent. in recordationē rei magne. extraditionē sibi met antiqui-
tus cōmendate uenisse perhibentur. Signū hoc nr̄m dominice
crucis iter illas quas dicūt hieroglyphas. i. sac̄erdotales litteras ha-
bere Egyp̄tii dicuntur. Velut unum ex ceteris litterarum que
apud illos sunt. elementis. Cuius littere seu uocabuli hanc esse
asserunt interpretationem. Vita uentura. Dicebant ergo hi qui
tunc ammiratione rerum gestarum conuertebantur ad fidem.
ita sibi ab antiquis traditum. qđ hec que nunc coluntur tam diu
starent. quam diu uiderent signum istud uenisse in quo esset ui-
ta. Vnde accidit ut magis hii qui erant ex sacerdotibus et mi-
nistis tēplorū ad fidē cōuerterentur. quā illi quos erroris presti-
giis & deceptionum machine delectabant.

¶ uel iherosolimitas uel thebanitas.

Cap. xxx.
Sane quoniā

xxxij.

SAne qm̄ moris erat in **E**gypto ut m̄sura ascendentis **N**ili fluminis ad tēplū **S**erapis deferret̄. uelut ad icrem̄ti aquarū & inundationis auctorem. Subuerso eius simulacro igniq; consumpto. omnes simul negabāt serapim̄ iniurie memorem. aquas ultra & affluentiam solitam largiturum. Sed ut ostenderet deus non **S**erapim̄. qui multo erat **N**ilo posterior. sed se^{us} qui aquas fluminis temporibus suis iuberet excreſcere. tanta ex eo & deinceps fuit inundatio. quantā fuisse prius etas nulla meminerat. Et ideo uina ipsa. idest aque mensura quam **P**oechim^{us} uocant. ad aquarum dominum in ecclesia cepit deferri. Sed ubi hec gesta religioso principi nuntiata sunt. extensis ad celum palmis. cum ingenti fertur exultatione dixisse. Gratias tibi ^{ag}riste. qđ absq; urbis illius magne pernitie. tam uetustus error extinctus est.

xxxij.

xxxij.

INterea **V**alentinianus in occiduis partibus **Cap. xxxi.** animis quantum etas patiebatur ardentibus rem publicam gerens. causis etiam nunc latentibus laqueo uitam finiuit. Sed hoc quidam dolo ducis sui **A**rbogastis factū confirmabāt. Idq; quam maxime publica tenebat opinio. Alii a commisso quidem scelere ducem alienum dicebant. sed causas prestitisse quibus in hoc adolescens animi indignatione cogeretur. q̄ minus ei tanquam per etatem nondum ualido. libera de omnibus indulgeret imperia. Fuere tamen nonnulli sacerdotum. qui pauca ab eo qui post creatus est legatione suscepta. immunem esse ducem a mortis scelere apud **T**heodosium testarentur. **Cap. xxxii.**

Sed ille nichil segnius inflammatus. ad ultionem arma contra **E**ugenium qui in locū defuncti substitutus est corripit. Dei primo uoluntatem per **I**oannem monachum de quo supra memorauimus sciscitatus. Tum ille qui primum de **M**aximo ei uictoriam promiserat incruentam. etiam hanc licet non absq; plurima utriusq; sanguinis inundatione promittit.

xxxij.

Igitur preparatur ad bellum non tam ar^{de} **Cap. xxxiii.** morū telorūq; quā ieiuniorū orationūq; subsidiis. nec tā excubiarū uigiis quā obsecrationū p̄noctatione munitus. Circuibat cū sacerdotibus

177
sacerdotibus & populo oīa orationū loca, ante martyres & aplores
thecas iacebat, cilicio prostratus, & auxilia sibi fida sanctorum in-
tercessione poscebat. **A**t pagani qui errores suos nouis semper
erroribus animant, innouare sacrificia, & **R**omam funestis uicti-
mis cruentare. **I**nspicere exta pecudū, & ex fibrarum prescientia
securam **E**ugenio uictoriam nuntiare. **S**uperstitiosius, hec agē-
te, & cum omī animositate **F**lauiano tunc prefecto, cuius assertio-
nibus, magna enim erat eius in impietie prerogatiua, **E**ugenium
uictorem fore procerto presūperant. **S**ed ubi uere religionis fre-
tus auxilio **T**heodosius, alpium fauces cepit, urgere, primi illi quibus
nūquidquam luitate & frustra sacrificare tot uictime, de fallaci-
e conscientia trepidi demones in fugam uersi. **P**ost etiam magi-
stri eorum, & doctores errorum precipue **F**lauianus plus pudor-
is quam sceleris reus, cum potuisset euadere, eruditus admodū
uir, mereri se mortem, pro errore iustius quā pro crimine iudica-
uit. **C**eteri uero instruunt aciem, & collocatis in superiori iugo in-
sidiis ipsi pugnam inde celsu montis expectant. **V**erum ubi ad
primos uentum est, & ilico se legitimo principi tradiderunt, cū
ceteris imis uallibus deprehensis, cōflictus acerrimus geritur. **S**te-
tit aliquandiu anceps uictoria, fundebantur auxilia barbarorum
& terga iam hostibus dabant. **S**ed fiebat hoc non ut **T**heodosi-
us uinceretur, sed ne per barbaros uincere uideretur. **T**ū ille ut
cōuersas suorum acies uidit, stans in edita rupe unde & conspi-
cere, & conspici ab utroque posset exercitu, proiectis armis ad solita
recurrat auxilia. **E**t prostratus in conspectu dei, oīpotens inquit
deus, tu nosti quia in nomīe xpī filii tui ultionis iuste ^{ut puto} prelia ista
suscepi. **S**i secus, in me, ^{puero tuo} uindica. **S**i uero cum causa probabili & in-
te consiliis, huc ueni, porrigere dexteram tuis, ne forte dicant gē-
tes ubi est deus eorum. **Q**uam supplicationem pii principis cer-
ti adeo esse susceptam hii qui aderant duces animantur ad ne-
cem, & precipue **B**acurius uir, fide, pietate, uirtute animi & cor-
poris insignis. **E**t qui comes esse & totius **T**heodosii merere-
tur, proximos quosque cunctosque telis gladio passim sternit.
agmina hostium conferta, & constipata perrumpit. **I**ter per
Iter per milia

Iter per milia ruentium ad ipsum tyrannum, ruptis agminibus
& acervati fulis tragibus agit. uix fortasse ab ipsis credantur que
gesta sunt. Etenim cōpertum est, quod post illam Imperatoris precem quam
deo fuderat, uetus ita uehemens exortus est, ut tela hostium in eos
qui iecerant retorqueret. Cumque magna uis persistente uento, omne iaculum
missum ab hostibus frustraretur, fracto aduersariorum animo seu potius
diuinitus depulso, armogaste duce, non quod quam deo aduerso forti-
ter faciente, Eugenius ante Theodosii pedes iunctis post terga
manibus adducitur. Ibi quoque uite eius & certaminis finis fuit. Tum
uero religioso principi gloriosior uictoria defrustratis opinionibus
paganorum quam de Tyranni iteritu fuit, quibus spes uana & falsa di-
uinitio minus in iteritu contulit pene, quam pudoris seruauit in uita.

xxvi.

Quomodo post hec ut futurorum prescius Imperator. **Ca. xxxiiii.**
disponere rei publice sollicitudine strigeretur, ad orientem pro-
tinus mittit, ubi uenturus ad bellum tuta liberos custodia comenda-
ret. Ibi quoque Archadium Augustum regnum sibi dudum traditum seruare pre-
cepit. Honorium uero pari dignatione predictum, ad occidentis imperium ue-
nire otius iubet. Quo suscepto, & paternis osculis amplexibusque con-
stricto, traditis occidentalis regni gubernaculis, ipse Romano impe-
rio per annos. x. & vii. feliciter gubernato, ad meliora migravit, cum
principibus piissimis percepturus premia meritorum. Amen.

Explicit liber ecclesiastice hystorie.

Transtulit Ausonias istud Rufinus ad aures

Eusebii clarum Caesariensis opus.

Schallus Ioannes celebri Germanicus arte

Aere premit. Mantus principe Foederico.

Quomodo datus est finis, referebat Iulius annos

Mille quater centum septuaginta nouem.

Hunc eme qui docti nomen, qui limen Olympi

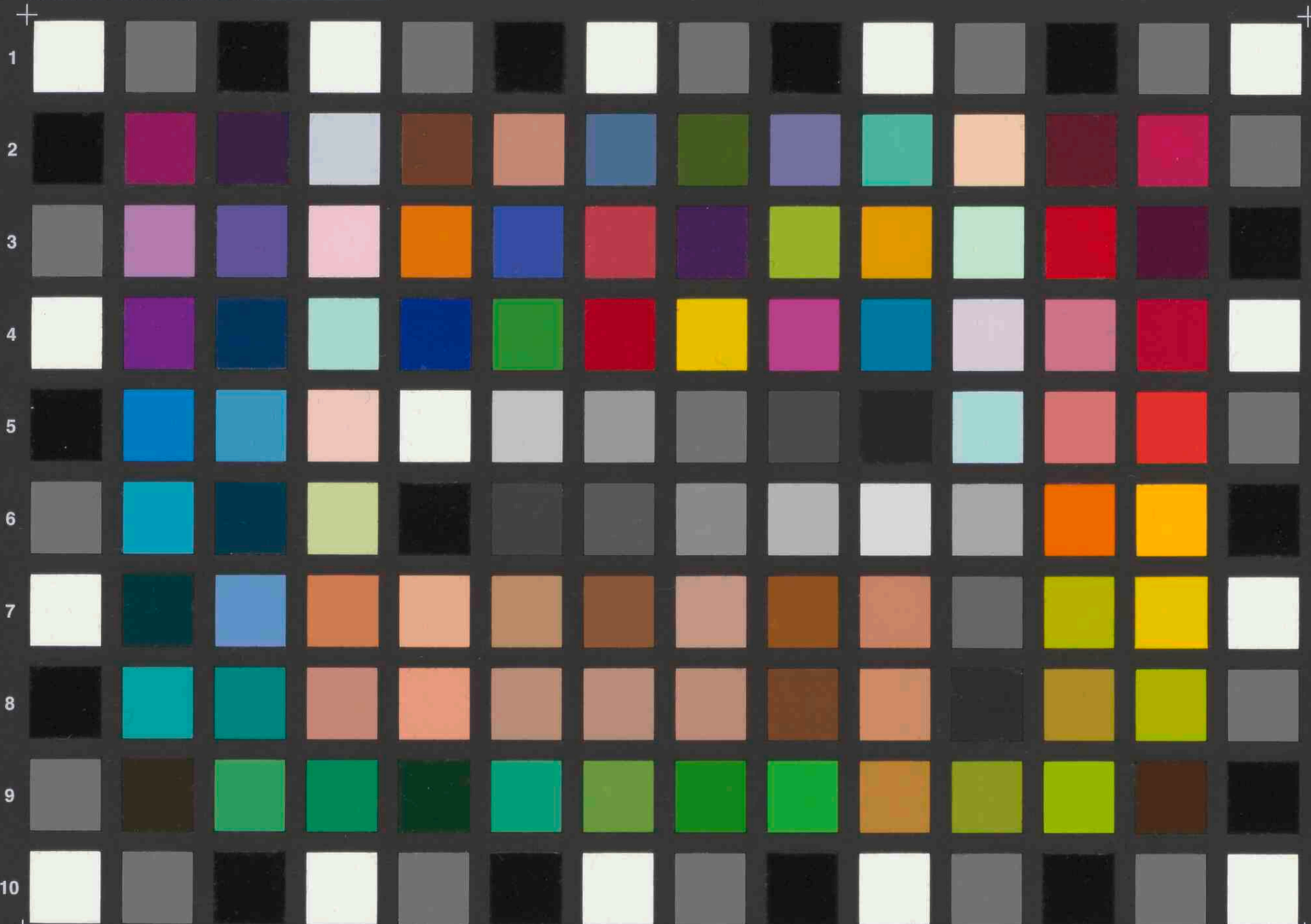
Quaeris, habet praesens munus utrumque liber.

Hinc coeleste bonum: sanctosque docere mores

Et prodesse magis lectio nulla potest.

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

x-rite

0 1 2 3 4 5 6 mm